CAMIL PETRESCU

O P E R E

1

Ediție îngrijită de
AL. ROSETTI
și
LIVIU CĂLIN
Introducere, note,
variante de
LIVIU CĂLIN

CALEIDOSCOP BIOGRAFIC

Cu oricîtă sfială, cu oricîtă prudență, din simplă curiozitate amicală, încercai să vorbești cu el despre anii premergători debutului în literatură, răspunsul lui Camil Petrescu era vag și glasul împrumuta inflexiuni ciudate, încît vedeai, mai cu seamă spre sfîrșitul vieții, orice mărturisire aproape imposibilă. Rareori, și numai ignorîndu-te, își amintea de împrejurări care în timp, așa cum reiese și din interviurile sale, i-au creat o mistuitoare nostalgie a familiei.

Camil Petrescu s-a născut la 9 aprilie 1894, în București. În arhiva scriitorului, am găsit cîteva precizări scrise cu febrilitate de însuși Camil Petrescu, precum și două scrisori ale mamei sale. Pentru interesul lor deosebit le reproducem pe cele dintîi in extenso : „...Cu puțin înaintea morții lui, Tudor Popescu (soțul doicii, n.n.) mi-a dat scrisorile sale, care își aveau adresa distrusă pentru cazul cînd îmi vor cădea în mînă. Tot timpul le-a fost teamă, lui și nevestei lui, ca «după ce m-au crescut» să nu vie din nou autoarea scrisorilor să-și reia copilul... Și-au închipuit că din pricina deosebirii de nume (altfel ei țineau să trec drept copilul lor și așa mă știa lumea în mahala) și eu încercam demersuri pe care voiau să le evite. Dintr-un sentiment de stranie stînjenire, niciodată n-am întrebat nimic, căci dealtfel nici nu mi-ar fi răspuns.

Bănuiam dealtfel o dramă. Foarte tîrziu, cîțiva ani înainte de a muri, Tudor Popescu mi-a dat cîteva referințe orale foarte vagi...

M-am născut la spitalul Filantropia și în a treia zi am fost încredințat Mariei Popescu, Ana Petrescu trebuind să alerge în orașul de provincie, unde lăsase bolnav de o boală contagioasă un alt copil ceva mai mare (care a și murit în două săptămîni). Nu s-au mai primit nici alte știri decît scrisorile și nici banii necesari, douăzeci și patru de lei lunar. Se

pare că era o văduvă foarte tînără, 22-23 de ani, că semăn cu ea ca fizic, de meserie croitoreasă sau modistă ! ? Nici o referință despre Camil Petrescu tatăl...

Celălalt este un fost locotenent-colonel Constantin Gheorghiu, din artilerie, pe care l-am căutat în anuar și e posibil să fie cel născut în 1849, participant la războiul din 1877, devenit colonel comandant al brigăzii I Dolj — 26 Calafat. Generalul G. Brăescu și-l amintea ca pe un ofițer bun de tot, destul de sever. A sfîrșit cariera activă în gradul de colonel, cu stea de general. Dar e o întrebare dacă despre acest ofițer a fost vorba.

Ana Petrescu a dispărut cu totul. Nici măcar reputația mea literară (dacă ea va fi trăit pînă în 1922) nu a făcut-o să dea nici un semn de viață. E posibil să fi murit în acel an.

Nici alte rude, de asemeni, de nici un soi...

Sînt zece scrisori, de la 26 april la 27 august 1894... Și pe urmă nimic, ca și cînd ar fi murit, ca și cînd ar fi plecat pe alt continent.

Numele Keller l-am mai întîlnit, totuși, mai tîrziu, dar n-am mai încercat nici o investigație."

Iată, prin urmare, motivele dureroase care făceau uneori din Camil Petrescu, omul direct, cu privirea ageră și replica spontană, un inhibat. Acest refuz de a vorbi despre o latură delicată a ființei sale sufletești pornea, negreșit, și din conștiința valorii, din sentimentul prezenței de prestigiu în literatură. Și totuși, dacă în ramificațiile genealogice, obscuritatea constituie obiectul mîhnirii noastre, din datele risipite de Camil Petrescu în interviuri, articole, romane, la care se asociază și cîteva elemente consemnate de cei apropiați de scriitor în diferite momente ale existenței sale agitate și plină de privațiuni, se poate recompune imaginea biografică. Referitor la aceasta, statornicul său prieten, Tudor Vianu, consemna cu regret în *Jurnal* (E.P.L., 1961 p. 39) : „Am aflat mult mai tîrziu drama venirii lui pe lume. Tatăl lui murise înainte de nașterea lui Camil, mai curînd după acest eveniment. N-avea rude. Crescuse aproape singur și învățase să se lupte de timpuriu. Lupta a fost partea dăruită lui cu mai multă generozitate." Camil Petrescu însuși oferă elemente contradictorii privind originea sa și proveniența socială a părinților. Dintr-un interviu aflăm : „Copilăria mi-a fost umbrită de dispariția părinților. Tatăl meu a murit înainte de a mă naște, mama s-a dus curînd după el. M-am văzut fără rude, fără familie, crescînd de capul meu. Mi-am zis atunci : voi studia ; m-am pus pe învățat cu temeinicie și cu îndîrjire." Afirmația concordă cu cea din *Caietul de note zilnice*.

Camil Petrescu a copilărit în cadrul pitoresc, specific mahalalei Bucureştilor de odinioară, în cartierul Obor. Tîrziu această perioadă va reveni în memoria scriitorului fără tonalităţi nostalgice. La întrebarea :

„— Copilărie agitată, nu ?

Camil Petrescu răspundea :

— Zbuciumată ! Cu frumuseţile ei de duritate. Dintre tovarăşii cu care am trăit capitolul prim al primăverii vieţii, un tip unic — despre care pot scrie volume întregi — a fost Tutulă. Era, cum zici dumneata în termeni de box, cu cel puţin trei clase superior celorlalţi băieţi din mahala.

Răspîndea în jurul său fiori de frică. Tutulă avea, totuşi, o rezervă aristocratică, demnă, întocmai ca un buldog care asistă dispreţuitor, impasibil, la încăierarea dintre potăi... De numai nouă ani era acest Tutulă, şi ce pui de gospodar. Îngrijea de vacile lui taică-său, un lăptar, conducea faetonul, nu se juca niciodată şi ştia o mulţime de lucruri. De la acest Tutulă se pare că înaintea intrării sale în şcoala primară, Camil Petrescu cunoştea alfabetul şi avea noţiuni de aritmetică". [1]

După absolvirea claselor primare, Camil Petrescu urmează cursurile liceale la „Sf. Sava" şi „Gh. Lazăr". Foile matricole ne îngăduie să desluşim un interes mai vădit pentru ştiinţele exacte, decît pentru umanistică. În ultimii ani ai liceului balanţa începe să încline către cea din urmă. De fapt, este şi perioada primelor încercări literare, de care îşi amintesc unii colegi. Preferăm însă mărturiilor tulburate de scurgerea timpului, datele capabile să marcheze cît mai exact jaloanele evoluţiei sale literare. Între anii 1909—1913 la liceul „Gh. Lazăr" funcţiona un cenaclu literar cu numele de „Cercul nostru", condus de Camil Petrescu, Ionescu Constant [2] şi Alinescu Constantin. O dată pe săptămînă cercul, după terminarea orelor de curs, îşi ţinea şedinţele. Unul din colegii săi de bancă va vorbi despre producţia lirică a tînărului licean Camil Petrescu, citită la întrunirile cercului, mai toată avînd o coloratură melancolic-romantică.

Trimiţînd la această perioadă, Camil Petrescu afirma în acelaşi interviu :

„În clasă eram trei poeţi : Bentoiu, Constant Ionescu şi cel care-ţi vorbeşte. Doi au devenit avocaţi (Bentoiu e una din figurile ilustre ale baroului chiar). Făceam piese de teatru — pe atunci nu era un păcat aşa de mare — şi le jucam cu Victor Bumbeşti. Am comis şi o poezie,

---

[1] *Cu Camil Petrescu despre el şi despre alţii* (*Rampa,* an. XVI, nr. 4119).

[2] Cf. Ionescu Constant, *Amintiri şi comentarii*, E.P.L., 1968.

pe care i-am trimis-o lui Macedonski. Rezultatul? La «Poşta redacţiei» a apărut o strofă cu explicaţia «deocamdată atît, şi deocamdată aici». Nu mult de la această întîmplare, am mai scris o poezie, am semnat-o Godeanu şi însoţită de o scrisoare în care autorizam să mi se facă, dacă se va simţi nevoia, vreo îndreptare, am depus-o în cutia cu scrisori a *Semănătorului*, care era situat într-un imobil mizer de pe strada Rîureanu.

— De ce rîzi?

— Cum să nu rîd? Timp de cîteva săptămîni am palpitat pentru viaţa *Semănătorului*. Mi-era teamă grozavă să nu-şi înceteze apariţia «tocmai acum».

În sfîrşit, slavă Domnului, iese *Semănătorul*. La «Poşta redacţiei» am găsit următorul răspuns: «Poezia dumneavoastră a fost îndreptată... la coş». Eşecul m-a deziluzionat şi timp de şapte ani n-am mai scris nimic."

Călăuziţi de aceste detalii nu ne putem asuma riscul să subscriem la paternitatea unor poeme din anii adolescenţei reproduse de Constant Ionescu. În schimb, presupunem că în perioada premergătoare anului 1916, cînd debutează cu poezii semnate Camil Petrescu, grifona versuri. Dar pînă atunci, obţinuse un premiu la o anchetă a periodicului *Flacăra*, condus de C. Banu, în 1912, iar apoi, sub pseudonimul Raul D., colaborase la *Rampa* lui N. D. Cocea (1914) şi *Cronica* lui Arghezi (1916). În 1913, Camil Petrescu absolvise secţia reală a liceului „Gh. Lazăr", cu media 7,40. Tudor Vianu schiţează în tuşă delicată portretul viitorului său prieten: „Întîlneam pe coridoarele liceului «Lazăr» din Bucureşti, un tinerel, cu chipiul înalt al bursierilor de la Sfîntul Sava, venit în şcoala noastră pentru a urma cursurile secţiei reale. Era un adolescent delicat, foarte blond, cu neliniştite priviri albastre, vorbind precipitat." [1]

Toţi anii liceali ai lui Camil Petrescu au însemnat un dublu efort. Lipsindu-i posibilităţile materiale pentru studii, a trebuit să mediteze diverşi elevi, a căror situaţie socială privilegiată va fi răscolit sufletul fraged şi avid de echitate. Putem afirma că din perioada cînd liniile fizionomiei psihice se defineau, Camil Petrescu a trăit profund sentimentul injustiţiei, clocotind de mînie şi fiind în acelaşi timp silit de împrejurări să-şi reprime izbucniri protestatare.

Cum apare din cererea de înscriere, Camil Petrescu începînd cu data de 11 noiembrie 1913 devine student al Facultăţii de litere şi filozofie din Bucureşti. Inteligenţa sa vie, puterea asociativă se fac repede remarcate de profesori iluştri ca P. P. Negulescu şi C. Rădulescu-

[1] Tudor Vianu, *Jurnal*, ed. cit., p. 39.

Motru. Din 1914, pentru a i se înlesni urmarea studiilor, primește o bursă Hilel, sprijinit și de slavistul I. Bogdan, decanul Facultății. Asupra tînărului student, profesorul P. P. Negulescu exercită o deosebită atracție. Gîndirea lui filozofică începe să capete contur sub directa supraveghere a fostului elev al lui Titu Maiorescu. Pentru implicațiile biografice se cuvine acordat un spațiu mai larg portretului făcut lui P. P. Negulescu [1] : „Cum se va mișca oare, în aceste noi «camere», asaltate de studenți gălăgioși, profesorul meu care cerceta înțelepciunea lumii de la început și se întreba pe îndelete despre esența universului ? Stilul lui personal e contrazis de noua arhitectură, care s-a vrut prea utilitaristă, căci profesorul P. P. Negulescu e fără îndoială cel mai preocupat de stil, dascăl și om din cuprinsul acestei țări. Elev în privința aceasta al lui T. Maiorescu și al tradiției filozofice germane, el își impunea o linie și o ținută care însemnau, o înțelegeam de pe atunci și o prețuiesc cu deosebire astăzi, o nobilă depășire, împinsă într-un anumit sens pînă la acea eleganță supremă care e ascetismul. Dealtfel, cînd zic stil, înțeleg tocmai această eleganță care, pornită din preocupările aspectului, se intensifică în ordinea morală și intelectuală, alcătuind o palidă voință, grija pentru puritate. Ceva din frumusețea baudelairiană era în ținuta indirectă a profesorului și gînditorului, o sugestie din acel «je hais le mouvement qui déplace les lignes».

Zvelt și liniștit, fără cea mai neînsemnată neglijență în îmbrăcăminte, fără familiaritate în gest, își ocupa la ora precisă, cu voită pedanterie, locul în fotoliul de pe catedră. Urma cu o voce scăzută, care în tăcerea încremenită a sălii în amfiteatru, ticsite, căpăta putere de șoaptă sugestivă, lecția săptămînii. Ritmul vorbirii era neschimbat, gestul intenționat monoton, pentru ca să se evite stridențele exterioare, iar jocul și acrobația să fie numai în gîndirea înfățișată cu devotament.

Aceste expuneri austere rămîn printre amintirile cele mai straniu sensuale ale experienței mele intelectuale. Încercam sentimentele de amețeală, de vie neliniște și admirație, pe care le încearcă probabil elevul-pilot cînd, în lecțiile ultime, maestrul său îl poartă la înălțimi mari, în jocuri pe aripi, în răsturnări acrobatice, în alunecări și reveniri vertiginoase" (subl. n.).

Am reprodus acest pasaj care ilustrează exemplar admirația pentru unul din îndrumătorii lui, admirație care se împletește cu firul de mătase al confesiunii intelectuale. Dar Camil Petrescu își începe studiile universitare cînd se anunța conflagrația primului război mondial. Curînd după izbucnirea războiului, studentul pîndit de spaime scrie două scurte

---

[1] *Teze și antiteze*, Cultura națională, [1936,] p. 150—151.

articole pe care Tudor Arghezi le găzduieşte în paginile *Cronicii* (*Universitatea şi războiul* şi *Iluzii periculoase*). Intuind parcă experienţa amară pe care o va trăi, Camil Petrescu în *Sonetul-fabulă* (publicat în *Capitala*, nr. 4/1916) recurge la procedeul antitetic în versuri concepute să denunţe războiul şi rapacitatea beneficiarilor :

Psalmodierea nentreruptă-a ploii
E tristă ca un cîntec de-ngropare,
Iar cei ce trec pe străzile murdare
Sînt palizi şi tăcuţi ca şi strigoii.

Tăcuţi visează-n jilţuri solitare
Martirii vremii rele şi-ai nevoii,
Boemii pesimişti — şi chiar eroii
Gîndesc la ţările scăldate-n soare.

Sală friguroasă,-ntunecată
Se pare, cavernă cuaternară
Din care tot nu se topiră sloii

Şi-n timp ce lumea pare condamnată
Din valul unui nou potop să piară
E uimitor ce veseli sînt strigoii.

Din acelaşi an (1916), cînd Camil Petrescu frecventa cursurile universitare şi, în paralel, era silit să urmeze şcoala militară la regimentul 6 Mihai Viteazul din Bucureşti, datează şi prima încercare dramatică izvorîtă din enorma sete de adevăr a tînărului scriitor. E vorba de *Jocul ielelor*, care, pînă la lectură în cenaclul „Sburătorului", a cunoscut mai multe variante, aşa cum aflăm din precizările autorului : „Student, solicitat de toate contradicţiile şi mirajele, mă întorceam, pe înserate, într-o sîmbătă din mai 1916, cu obrajii încinşi de invidie şi dezgust, cu pumnii strînşi de înfrigurare, de la «o bătaie de flori» de la «rondul al doilea» de la «Şosea»... Ultimele echipaje, cu podoabele florale zdrenţuite de «bombardamente», se întreceau şi ele, stîrnind curiozitatea pietonilor ; în picioare, pe perne, evantalii de femei tinere şi fete cu obrajii aprinşi de bătălie, aruncau rămăşiţele coşurilor, garoafe, mărgăritare, bujori... Zdrobite în picioare, corolele erau împinse spre rigolele trotuarului, amestecate cu resturi de ziare, pe care privirea tînărului de douăzeci şi doi de ani putea descifra din mers, chiar la ora aceea, titlurile ştiute dealtfel pe dinafară, despre gigantica măcinare de la Verdun... Înţelegeam că lumea aceasta nu e «cea mai bună cu putinţă», că Leibniz nu avea dreptate. În sîmbăta aceea s-a desprins în mine însumi autorul dramatic şi într-o săptămînă, lucrînd însetat zi şi noapte,

am scris, într-o cameră mobilată de pe lîngă Arsenal (13 Septembrie, nr. 2, n. n.), prima versiune din *Jocul ielelor*, care trebuia să fie drama imperativului categoric al «Dreptăţii sociale»... A doua versiune a fost scrisă pînă la mijlocul lui iunie, şi cu ea m-am încîlcit în jocul inextricabil al antinomiilor în aşa măsură, că, întocmai ca şi eroul meu, n-am putut să mă desprind pentru tot restul vieţii de jocul ideilor, întrevăzute în sferele albastre ale conştiinţei pure, care mi-a apărut încă de atunci ca «jocul ielelor».“ [1]

În asemenea împrejurări de juvenilă febrilitate creatoare şi de studiu laborios, sub presiunea evenimentelor, Camil Petrescu solicită decanatului facultăţii un certificat necesar pentru înaintarea sa, din plutonier T.R. la gradul de sublocotenent de rezervă. Cererea poartă nr. 1106 şi data de 22 martie 1916. Camil Petrescu simţea ca implacabilă înrolarea sa şi participarea la războiul care se extindea vertiginos, ameninţînd fruntariile ţării. În perioada 1913—1916 putem afirma că lecturile filozofice sub călăuzirea atentă şi plină de nobilă generozitate pedagogică a lui Rădulescu-Motru şi a lui P. P. Negulescu au sporit, studentul Camil Petrescu parcurgînd cu fervoare şi repetate revelaţii operele fundamentale ale filozofiei, pornind de la marea constelaţie de gînditori din antichitatea greacă şi pînă la monumentalul sistem hegelian. De sagacitatea studentului stăpîn pe obiect şi apt să dea interpretări personale îşi va aminti mai tîrziu Tudor Vianu : „Acesta din urmă (P. P. Negulescu, n. n.) observa pe auditorul lui din primele bănci. După citirea fiecărei lucrări seminariale, Negulescu întreba : *«Ce părere are domnul Camil Petrescu ?»* Domnul Camil Petrescu avea totdeauna o părere neaşteptată, foarte originală, debitată cu precipitarea minţii lui rapide.“ [2]

La 1 august 1916, sublocotenentul de infanterie Camil Petrescu este chemat sub arme. Chiar din primele săptămîni regimentul se aruncă într-o luptă deznădăjduită în faţa unui inamic superior numeric şi mult mai bine dotat cu armament. Solidaritatea celor ce făceau parte din regimentul lui Camil Petrescu nu era de ajuns pentru a constitui o piedică în calea atacurilor dirijate cu tenacitate asupra poziţiilor româneşti, improvizate şi uşor de supus tirului nemilos al artileriei germane. În septembrie, Camil Petrescu este rănit în timpul luptelor de la Tîrgovişte, din garnizoana regimentului 22 infanterie. Topografia luptelor se reface uşor din romanul *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război*, unde experienţele halucinante ale lui Ştefan Gheorghidiu nu sînt altele decît ale

---

[1] Camil Petrescu, *Teatru*, III, Ed. Fundaţiilor regale, 1947, p. 487—488.

[2] Tudor Vianu, *Jurnal*, ed. cit., p. 39.

sublocotenentului Camil Petrescu. Însănătoşit, reintră în rîndul combatanţilor şi, în august 1917, îl găsim participînd la încleştatele lupte de la Oituz, regimentul fiind situat pe dealul Ungureanu, cota 789. În ziua de 26 iulie 1917, după căderea cotei Ungureanu, Camil Petrescu a fost luat prizonier şi dus în lagărul Sopronyék din Ungaria. Fusese rănit grav pentru a treia oară. Această experienţă, de care îşi va aminti nu fără crispare şi revoltă, l-a traumatizat preamatur şi memoria sa a conservat imagini sumbre, de coşmar. Referitor la acest ultim moment legat de participarea sa la primul război mondial, am găsit în arhiva scriitorului un document de mare preţ, şi anume scrisoarea prietenului său, Octavian Pană, trimisă de pe front, în ziua de 13 august 1917, prietenului comun, Gelu Pastia :

„Dragă Gelule,

Prin bunătatea lui Pavlov îţi scriu aceste rînduri cu oarecare strîngere de inimă, din două motive : am o cerere de făcut şi o veste să-ţi împărtăşesc. Le fac pe amîndouă cu acea seninătate camaraderească care ne-a unit pe cînd eram în şcoală, şi care a făcut să se prelungească prietenia atunci cînd ne-am despărţit.

. . . .

Acum, dragă Gelule, şi ce părere de rău încerc c-a trebuit ca în această scrisoare banală să-ţi vorbesc de unul din cei mai buni, dacă nu cel mai bun prieten, în orice caz sufletul cel mai frumos, mai deschis şi mai entuziast, prietenul tău care nu mai este de mult printre noi : Camil Petrescu. S-a stins într-o noapte întunecoasă, în focul ucigător al tunurilor şi focurilor de mitralieră. A căzut brav ca întotdeauna, pe cînd mergea la contraatacul cel mai furios în contra vijeliei celei mai înverşunate, a căzut sub poalele muntelui Coşna, care a căzut apoi, după moartea lui, în mîinile nemţilor. A fost ca încă unul prin care eram legat de tine să dispară.

De cîte ori şi seara în amurg, la Bogdana, în pădurea Berheciului sau [cuvînt indescifrabil] n-am stat mult de vorbă cu el despre tine. Nu voi uita despărţirea, cînd, cu presentimentul fatal, mi-a încredinţat scrisoarea alăturată, pe care am avut durerea să ţi-o transmit, atunci cînd el nu mai exista printre noi. Nu cunosc conţinutul ei, dar îmi închipui că ea trebuie să fie plină de acea delicateţe sufletească care l-a caracterizat totdeauna.

Vioi, nervos chiar, a ştiut însă să menajeze susceptibilitatea tuturor, făcîndu-se iubit.

De aceea, dragă Gelule, avînd această sarcină tristă de misionarul celei din urmă slove, slovă ştearsă de timp şi mîhnire, te rog ca cuvintele mele să le iei în sensul cele mai perfecte stime pe care am avut-o pentru camaradul şi prietenul nostru şi doresc ca în curînd, cînd voi putea ca să-ţi vorbesc personal, ca cel dintîi cuvînt să fie Camil ! în amintirea celui şi mai bun şi mai duios."

Ordinul de zi nr. 560, din 1 august 1917, extras din registrul regimentului 16 infanterie, prevedea ştergerea din evidenţă a treisprezece ofiţeri, morţi în luptele de la 26—30 iulie 1917. La nr. 5 figurează Camil Petrescu. În realitate, aşa cum spuneam, el căzuse prizonier şi va reveni în ţară la 10 aprilie 1918, potrivit certificatului semnat de Agop Aftimovici, comandantul Regimentului 16 Suceava. Cîteva luni mai tîrziu, în iulie, Camil Petrescu ajunge în Bucureştiul eliberat de ocupaţia germană. La scurtă vreme se angajează la ziarul *Scena*, unde semnează o suită de foiletoane şi mărunte comentarii critice.

În *Cuvînt după un sfert de veac*, apărut în fruntea ediţiei *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război* (1955), între alte amintiri legate de substanţa romanului şi geneza acestuia, Camil Petrescu făcea această remarcă privind perioada imediat următoare încheierii războiului : „Tînărul firav s-a întors din război, adîncit în judecata lui despre oameni, dar la trup nu tot aşa cum plecase. A sfîrşit cu o voinţă dîrză ultimele scene din piesa *Jocul ielelor*, întîia lui lucrare dramatică, pe care însă n-a izbutit s-o joace într-un teatru — care nu se putea sustrage poftelor şi toanelor burgheziei victorioase — şi s-a alăturat mişcării, imense ca un flux al mîniei tranşeelor, care lupta să răstoarne partidele istorice" (p. 14).

Cu adevărat, dîrzenia şi tenacitatea, visul înnobilat de idealuri superioare se contopesc în alcătuirea spirituală a lui Camil Petrescu. Refăcîndu-şi energia irosită, în primăvara anului 1919 se decide pentru examenul de licenţă şi prezintă decanului facultăţii, aceluiaşi I. Bogdan, următoarea cerere (înregistrată cu nr. 741 din 16. II) :

„Domnule Decan,

Subsemnatul student al Facultăţii de litere şi filozofie fiind cea mai mare parte din timpul de studiu reţinut de obligaţiile militare şi omiţînd dintr-o interpretare greşită să supun caietul şi foaia de cursuri spre semănătură domnului profesor de pedagogie şi istoria pedagogiei.

Întrucît am luat parte aproape regulat la cursul acesta, participînd activ şi la lucrările de seminar ale acestui curs şi avînd nevoie să dau examenul de licenţă anul acesta — după cinci ani de activitate studenţească — vă rog ca pînă la sosirea şi confirmarea celor de mai sus prin însăşi mărturia domnului profesor Antonescu, să dispuneţi să mi se menţioneze această frecvenţă în carnetul şi foaia de cursuri, condiţiune fără care d. profesor Dimitrescu-Iaşi refuză să-mi menţioneze rezultatul examenului dat.

Cu profund respect,

Camil Petrescu
Student al Facultăţii de
litere şi filozofie"

Din păcate, în ciuda avizului favorabil al decanului, profesorul C. Dimitrescu-Iaşi nu dă nici cel mai mic semn de mansuetudine. Dimpotrivă, din dovezile existente, reiese acribia şi, indirect, absenţa tactului pedagogic. În cele din urmă, autoritatea lui I. Bogdan şi intervenţia lui P. P. Negulescu facilitează soluţionarea cererii lui Camil Petrescu, apreciat de toţi profesorii ca un element excepţional şi care obţinuse la toate examenele *bilă albă*. O comisie formată din C. Rădulescu-Motru, P. P. Negulescu şi I. Rădulescu-Pogoneanu notează tot cu bilă albă lucrarea de licenţă intitulată : *Figurile silogiste — valoarea şi funcţiunea lor*, acordîndu-i-se şi titlul *magna cum laude* (18 martie 1919). Din acest an, existenţa lui Camil Petrescu înseamnă o luptă continuă, deseori acerbă, pentru afirmare în literatură, fapt care n-a întîrziat să se producă. După o scurtă perioadă, cînd e profesor la Timişoara şi colaborează asiduu la *Ţara* şi *Banatul*, scoate revista *Limba română* şi pînă la stingerea sa prematură (14 mai 1957), Camil Petrescu, dotat cu o rară conştiinţă artistică, avea să-şi manifeste harul inteligenţei în diverse direcţii literare. Din analiza operei vom vedea, că din pragul carierei sale agitate, scriitorul şi-a compartimentat cu extremă luciditate activitatea. El a dorit şi a realizat în mare măsură aspiraţia curajoasă de a fi un scriitor complet. Parcurgîndu-i opera, încărcată de sensibilitate şi idei, îl găsim poet, dramaturg, publicist, romancier, eseist. În repetatele mele călătorii pe munte, unde lumina, cerul se învecinează cu vegetaţia, am zărit, din cînd în cînd, flori compuse numai din nuanţe care, legănîndu-se pe trupul stilizat, ca al firului de iarbă, trebuie să fie hrănite, totuşi, de o sevă tare, poate ca aceea a stejarilor sau a jnepenilor prinşi în stîncă. Nu ştiu de ce acum, ca şi altădată, pe Camil Petrescu îl asemăn acelor eflorescenţe, al căror joc mirific nu-l poţi uita. De ce îşi caută ele locul pe înălţimi ? Fiindcă acolo, în pămîntul tare, în rocile detunate îşi găsesc locul aureolînd natura. Cînd scriu despre Camil Petrescu, ca şi în alte rînduri, îl simt lîngă mine, în faţa mea, ca prezenţă vie, fascinantă : era o gamă de nuanţe, hrănite de seva unei structuri dinamice ; el vorbea repede, nervos, poate numai din spaima de a nu fi depăşit de idei. Conversaţia îşi avea farmecul aparte, pornind de la faptul banal, cotidian, şi ajungînd la cele mai suple idei. Fără îndoială, remarcabila sa mobilitate intelectuală se asocia cu o mare sensibilitate. Camil Petrescu a rămas pentru mine un joc de artificii, acel joc vibrant al nuanţelor care compuneau personalitatea sa.

Nu pot încheia acest crochiu biografic fără să reamintesc întîlnirea cu Camil într-o pădure din marginea Bucureştilor, spre sfîrşitul lunii martie 1957. Aflase că, într-un răgaz de sărbătoare, plecasem pentru cîteva ore, împreună cu marele său prieten şi editor, Al. Rosetti, visînd la un cer mediteranian şi la vegetaţia crudă, transparentă a pri-

măverii. Îl revăd agitîndu-şi braţele la intrarea în pădure şi acceptînd cu bucurie copilărească să ne prelungim plimbarea. Atunci a rupt o creangă subţire, ca mereu să-şi sublinieze cuvintele, gestul fiind întotdeauna tînăr, febril. Sub cerul pur ne-am privit de mai multe ori, amintindu-mi, odată cu ultima îmbrăţişare, versurile :

Eu sînt dintre acei
Cu ochi halucinaţi şi mistuiţi lăuntric,
Cu sufletul mărit,
Căci am văzut idei.

II

„ZIGZAGUL DE ARGINT AL FULGERULUI VIU"

Am văzut că tentativele lirice ale lui Camil Petrescu datează din anii adolescenţei. „Cercul literar" al liceului trebuie să fi fost cucerit de armonia şi plastica intimistă a primilor simbolişti. Numele lui Al. Macedonski, cu mica legendă ţesută în jurul cenaclului *Literatorului* din Calea Dorobanţi, a circulat învăluit de mister. Tinerii, printre care şi Camil Petrescu, îşi aminteau că în paginile revistelor conduse de Macedonski semnase Ion N. Theodorescu (Ion Theo) (alias T. Arghezi), încă de la finele veacului al XIX-lea, că lui Bacovia, cu mult înaintea publicării volumului *Plumb*, i se vestise o carieră literară aparte în iureşul versificatorilor facili, că Tudor Vianu, prietenul lui Camil Petrescu, frecventa cenaclul şi i se tipăreau primele producţii lirice, că Oreste urca şi el treptele tronului macedonskian. Această atmosferă, în care lirismul simbolist însemna inovaţie şi tacită aspiraţie spre o consacrare eclatantă, nu-l putea lăsa indiferent pe Camil Petrescu. În schimb, aceeaşi publicaţie efemeră, scoasă de J. Th. Florescu, unde îi apăruse *Sonetul-fabulă* (amintindu-ne de Traian Demetrescu, cu o mai vădită vigoare şi notă caustică în terţine), îi va publica şi poemul *Stanţe de seară* (Capitala, nr. 7 din 14 mai), ale cărui sonorităţi şi elemente metaforice aparţineau pionierilor simbolismului românesc. Pe autorul lor nu-l putem bănui de influenţă franceză, ci mai degrabă, aşa cum va afirma mai tîrziu, de dorinţa sincronismului cu mişcarea noastră literară a primului deceniu, cînd efluviile muzicale şi minore angoase mimau sentimentul, făcîndu-l exterior. O undă minulesciană se insinuează în gesticulaţia melancolic-erotică a poemului :

În seara-aceasta umedă și tristă
În noaptea-aceasta singur și departe
Iubirea noastră-mi pare-o veche carte
Din care titlul mai există.

Dar uneori îmi pare-o melodramă
Absurdă și ridicol de banală.
O, nopților de insomnie, cînd
Halucinat de vreun straniu gînd,

Iubirea noastră-mi pare-o melodramă
Pe care-o urmăresc plîngînd, din sală,
Și cînd, înfiorat de îndoială
În mine-adîncuri tainic se destramă.

Dar
Sînt numai spectatorul care plînge
Înduioșat de jocul de pe scenă,
Un „amator de teatru" care plînge
Mișcat de lacrimi șterse din batistă.

De-o veșnic prefăcută Magdalenă
Și-n care-o nebunie fantezistă
De mult uitate lumi răsfrînge.

Poza de arlechin sentimental transpare în poem ; lipsește gradul emoțional, originalitatea, tocmai atribute revelante în versurile grupate sub titlul *Ciclul morții*, unde accentele unei experiențe teratologice se succed în tonalități adecvate. Înainte de a trece la analiza acestora, să ne oprim la poemul programatic, *Ideea* care deschide volumul *Versuri*, apărut în 1923. Motivul care ne îndeamnă s-o facem este unul singur, și anume : aici Camil Petrescu, inteligență mereu în alarmă și sensibilitate capabilă de stări limită, își transcrie, fără urmă de ambiguitate, suprema sa obsesie. În idee Camil Petrescu a văzut simbolul gîndirii elevate, chintesența spiritualității omenești. La Camil Petrescu, gradul înalt al înzestrării spirituale implică și talentul, care face din cea mai pură abstracție o noțiune vie, vibrînd de sensuri și oricînd aptă să îmbogățească metafora lumii :

Întîia oară, brusc, fără să știu,
De dincolo de lucruri am văzut ideea,
Cum vezi, cînd se despică norii grei
Și negri
Zigzagul de argint al fulgerului viu —

Și de atunci
— Neliniștit de depărtarea suavă și adîncă
De toate tîlcurile, cheile —
Ca un bolnav cu ochii țintuiți de lună

Pe care norul o ascunde încă,
Fără durere, fără bucurie,
Eu caut în natură, pretutindeni, ideile.

Şi aceasta pentru că :

Crescut din zilele de ieri
Neliniştit de marile tăceri,
Pîndesc şi azi prelung stăruitor,
Căci şi acum din lucruri şi vederi
Ideea se adună
Străvezie, dar precisă şi întreagă,
Aşa cum se încheagă
Subt privirea unui derviş,
O figură, pe apa unui lac,
În umbra limpezită de copac.

Funcţia chinestizică la Camil Petrescu cunoaşte atîta acuitate, încît ideea devine palpabilă cînd simţurile sînt chemate să participe la cunoaşterea vieţii interioare, dar şi a conexiunilor eului cu diverse forme ale realităţii exterioare. Numai aşa se explică tainica voluptate intelectuală :

Dar de cîte ori descopăr,
Uimit
Cu-nfiorări de veşti rostite-n şoapte,
— Freamăt nocturn de ulmi —
Că ideile-s de mult
Alăturea de mine, culmi
Imense şi nebănuite, sosite-n noapte...

De atîtea ori
Ca nişte munţi coloşi de gheaţă
Plutind subt apă, venind prin palele de ceaţă.

Din volumul de *Versuri*, poemul *Ideea* îşi păstrează orgolios independenţa. El poartă sigiliul definitiv al neliniştii poetului, torturat, ca alchimiştii, să obţină în creuzetele raţiunii diamantul cunoaşterii. În schimb, în *Ciclul morţii*, faptul trăit îl îndepărtează de această aspiraţie şi poezia sugerează atmosfera terifiantă a războiului. Cum era şi firesc, în poeme nu vom întîlni nici un artificiu, ele constituind o relatare cenzurată sever de ascuţişul lucidităţii. Camil Petrescu pierdut în gloata amorfă, vlăguit de eforturi supraomeneşti, condamnat să asiste la desfăşurarea unor întîmplări care îl vor tulbura sufleteşte, trăieşte presentimentul morţii, al dispariţiei în vălmăşagul luptelor. Imaginea de ansamblu e a unui cataclism, în care umila individualitate umană dispare, strivită de coloane anonime. *Marş greu* constituie diagrama psihologiei colective, feţele fiind nişte măşti acoperite de pulbere sură. Înaintarea, fără ţintă precisă, poate fi asemuită întru totul cu o sumbră coborîre

în tărîmul lui Hades. Cuprinşi, cînd de exasperare, cînd de totală abulie, soldaţii şi, printre ei, un poet solitar şi rătăcit simt cum :

Din cînd în cînd,
Cînd traversăm vreun pod,
Simţim pe rînd,
Picioarele scăpate din năvod.
Întindem pentr-o clipă gîtul
Şi iarăşi ne reluăm tîrîtul
Comun, de uriaş miriapod.

Stranie şi scurtă dezmeticire, în care omul, din păcate, se confundă în reacţiile sale cu fiinţe inferioare. Impresia creşte spre finalul poemului :

Din depărtare de-ai privi,
Ţi s-ar părea că-n şanţul lung a năvălit
O specie gigantică şi nouă
De viermi masivi şi cenuşii.

O fulguraţie erotică în clipele de repaus nu face decît, prin rememorarea gesturilor diafane, să sporească, sub lumina indiferentă a lunii, tabloul cu figuri mutilate de epuizare fizică şi panică vrăjmaşe. *Versuri pentru ziua de atac* prin enumerarea obiectelor pare să anunţe epitafe :

Fii gata, prietene soldat, fii gata
Curăţă-ţi cu grijă arma şi lopata
Şi pune-ţi cruciuliţa la gît, —
Mîine va fi un atac mare,
Şi-atît.

Drumul morţii, şerpuind de la Riga la Galaţi, înseamnă parcă o ridicare în văzduh a poetului, de unde şi imaginea duplicată a războiului dus în tranşeele noroioase, dar prelungindu-se, devastator, în spatele frontului :

Sînt luni ? Sînt ani de cînd
Încremenirăm aşteptînd ?
Drumul morţii...

E-atîta neclintire pe drumu-acesta gol
Ca un simbol,
Ca-n ţara adormită de-un mileniu
De suflul blestemat al unui geniu.

Nici oameni,
Nici păsări,
Nici o vietate nu străbate
Apa tare
Drumul gol şi-ncremenit al morţii...

Un alt poet combatant, Perpessicius, i-ar fi putut răspunde, dacă versul şi-ar fi ridicat aripa în văzduhul de fum :

De vrei să dai sprijin trupului învins
Suflete, îţi cată adăpost în cer :
N-a rămas pe-ntinsul văilor cuprins
Decît Dumnezeu din cer, brancardier.

(Scut şi targă, *Brancardier*)

Anotimpurile schimbă numai cîteva detalii de cadru, dar oamenii au de înfruntat, fără întrerupere, primejdiile morţii. O nelinişte existenţială traversează toate poemele grupate sugestiv sub titlul *Ciclul morţii*. Chiar primăvara, cu eflorescenţele ei miniaturiale şi lumina sidefată, nu alungă nici spaima, nici epuizarea :

Ca nişte bolnavi pe-o terasă de spital
Atîta cît îngăduie cu milă şanţul,
Soldaţii palizi au ieşit la soare
Şi fericiţi ei se salută cu surîsuri :

E un descîntec care plouă din soare.

În asemenea momente, uitarea reprezintă suprema benedicţiune. Poetul înclină oricînd, în chip compensator, să recompună imagini estompate de haloul primelor iubiri. Versul aspru, tăiat parcă din minereul experienţei dure, întrerupe jurnalul de campanie al combatantului istovit, făcînd loc gestului juvenil şi descripţiei solare :

Dar fericita grijă a forţelor obscure
Te-aduse-atunci în calea mea
În tîrgul cu căsuţe sure,
În vila-aceea albă pe şosea...

. . . .

Alăturaţi, îmbrăţişaţi,
Privim de la fereastră
Sfîşietoarea agonie de afară
Şi-n dezolarea care ne-nconjoară
Iubirea noastră
Citeşte osîndită, ca-ntr-o carte
Paralizaţi privim de la fereastră.

Înregistrînd, cu dureroasă înţelegere fraternă, asemenea erupţii lirice luminoase, Perpessicius, unul din primii recenzenţi ai volumului, îşi încheia marginaliile nu lipsite de timbrul notaţiei memorialistice :

„...Şi ostrovuri de-acestea înflorite se întîlnesc des în poezia aşa de zbuciumată a lui Camil Petrescu, iradiind peste ţărmuri o vrajă, o îmbătare de senin, o imagine fragedă ca imaginea acelor doi mesteceni ce se-nalţă feciorelnic şi care întregesc imaginea poemei *Senin,* care aşa de frumos încheie volumul.

Desigur, în aceste poeme bate un puls altul decît, să zicem, cel pompat în pneurile *Filmului Independenței.*" [1]

Înaintea reunirii în volum, Tudor Vianu, în nr. 25 din 30. X. 1920, publica în *Sburătorul* articolul *Un scriitor nou,* înlănțuire de observații fine și definitive despre factura poeziei lui Camil Petrescu :

„Sînt notațiunile unui intelectual înzestrat cu o sensibilitate atentă și înfrigurată... Din unicul consult al senzației individuale — aceea pe care o vom deosebi : simplă, precisă și sinceră — se desprinde toată simpatia umană ce încă prisosește individului înrăit în lupte". Cît privește poemul *Senin,* menționat de Perpessicius, Tudor Vianu anticipa : „E o bucată în același timp gingașă, sălbatică și adîncă. Ea se ridică deasupra oricărei teorii umanitariste, căci atinge însuși stratul de obîrșie al iubirii de oameni. Din încîntarea de propria ta viață generoasă, uimit de propria ta fericire, se lățește fluidul simpatiei umane."

Tonalitățile asemănătoare cu cele din *Senin,* sau cu a acelor geizere luminoase țîșnite din ghețurile spaimei, le regăsim, puțin mai tîrziu, în ciclul clorotic *Un luminiș pentru Kicsikém,* citit mai întîi lui Eugen Lovinescu și apoi publicat de același în paginile *Sburătorului.* Iată ce consemnează I. Valerian, într-un interviu luat lui Camil Petrescu, privitor la opera sa poetică și ecoul ei în cenaclu :

„L-am cunoscut în ambianța din cercul criticului Eugen Lovinescu (era favoritul cenaclului și al maestrului). Poeziile sale lipsite de retorism, cu tendință de intelectualizare, aduceau o atitudine de frondă împotriva tradiționalismului și simbolismului. Versurile de război (notații prozaice de un realism impresionant) impuneau un talent original și viguros. Își citea manuscrisele cu o dicțiune neîntrecută (ne-a rămas de neuitat poemul *Un luminiș pentru Kicsikém*)." Dar înainte de împrejurarea evocată de I. Valerian, Camil Petrescu se număra printre membrii cenaclului *Sburătorul.*

În culegerea de articole și portrete omagiale — apărută în 1942, la editura „Vremea", în cinstea criticului amfitrion, animator neobosit al vieții noastre literare timp de aproape un sfert de veac — Eugen Lovinescu, sub pseudonimul *Anonymus Notarius,* publica o detașată schiță biobibliografică, menită să completeze seria celor patru volume de *Memorii.* Strălucit evocator, Eugen Lovinescu oferă aici un contur și mai pregnant al figurii lui Camil Petrescu din perioada începuturilor sale literare :

„Două luni după chemarea «celor ce vin», primul fusese un tînăr cu trei mici poezii ; tînărul se chema Camil Petrescu și poeziile *Melopee, Alchimie, Stanțe,* apărute în *Sburătorul* din 7 iunie 1919 ; cînd, peste

[1] Perpessicius, *Mențiuni critice,* I, Casa Școalelor, 1928, p. 92.

un an, se prezintă cu un ciclu de poezii, refuzate la o altă revistă, *Sburătorul* (13 noiembrie 1920) le publică, după acelaşi sistem masiv (*Marş greu*, *Versuri pentru ziua de atac*, *Patrula*, *Cadavrul* etc.), cu acelaşi articol prim al criticului, pentru a proclama «recunoaşterea cuvenită talentului şi rezerva datorită noutăţii». Criticul avea să revină de mai multe ori, după aceeaşi lege a repetiţiei. «Arta lui, spunea, de pildă, în *Sburătorul* din 25 februarie, împinge cunoaşterea poetică pînă la o măsură pe care literatura română n-a cunoscut-o încă. În mijlocul unei poezii închinate notaţiei, d. Camil Petrescu ne-a dat impresiile cele mai pregnante, de ordin pur vizual, expresiile cele mai tipice pentru a traduce o senzaţie, şi, uneori, imaginile cele mai viguroase. Poezia d-lui Camil Petrescu este, poate, cea mai plastică din cîte cunoaşte literatura română. Această calitate îi fixează locul şi originalitatea».“

Nu mult mai tîrziu în *Sburătorul literar* (1922), Camil Petrescu publică *Un luminiş pentru Kicsikém*, de care vorbea I. Valerian. Negreşit, lectura lui în acelaşi cenaclu trebuie să fi surprins pe participanţi, fiind vorba de o cu totul altă factură lirică, invadată de reverberaţii. Compus din şapte poezii, poemul este un delicat *„jeu de l'amour et du hazard“*. Nimfa cu onomastică bizară se lasă învăluită de efuziunile sentimentale, cochetînd ca apariţiile serafice într-un interior ferit de indiscreţia luminii. Kicsikém pare o „miniatură de fildeş mărită“, care risipeşte, plină de graţie, gesturi coregrafice într-un decor de mică Şeherezadă :

Sub înstelarea de baldachine
Dintre noapte nenceputǎ din trecut
Şi-aceea fără de sfîrşit care vine
Ne-am întîlnit printr-o minune de-ntîmplare
În ceas, cu nefiinţa-asemene
În omenirea curgătoare
Două trupuri. Gemene, gemene.

Plecarea meteorică îl dezamăgeşte, regretul asemuindu-se cu exfolierea narcisei în amurg :

Rîsul tău
Pe care nu-l cuprinde nici o carte,
Joc părelnic, schimb,
Întîrzie ca un nimb
Pe strada cu trotuarele deşarte ;
Nouă zodie
Îmbracă
Şi preface casa mea posacă
Zbuciumarea-mi stearpă ca o drojdie.

Inspirația cosmică, tendința spre expresia criptică, marile neliniști ale unor călătorii în spații siderale, dau versurilor din ciclul *Transcendentalia* (1931) acel pregnant caracter de cerebralitate, metafora crescînd din jocul, abil dirijat, al ideilor. Fără îndoială, între alți poeți citiți cu aviditate de Camil Petrescu au fost Mallarmé și Valéry, care, prin practica versului obscur, au izbutit să creeze o adevărată școală. În perimetrul literaturii noastre, Ion Barbu găsise formula originală a ermetismului său cu atîta coloratură senzuală. Despre Mallarmé, de pildă, în articolul *Delimitări critice*, Camil Petrescu nu se sfia să declare : „Creatorul poeziei pure, *gîndite* ca atare, e fără îndoială Mallarmé, poetul esoteric și intransigent. El a început ciudata teorie a frumuseții vorbelor în sine. Cărturar neobosit, cunoscător fără îndoială al filozofiei «lucrului în sine», vrăjit de însăși frumusețea acestei formule atît de «muzicale», el s-a gîndit să-i extindă sensul asupra cuvintelor", iar, în continuare, despre Paul Valéry scria : „După ani de zile, recunoscîndu-și public maestrul, pe care dealtfel îl frecventa și personal, în vremea cînd debuta (căci timp de vreo douăzeci de ani și-a întrerupt activitatea poetică), Paul Valéry reia firul poeziei pure, cu un succes de public neașteptat, uluitor, dezolant la o poezie esoterică". Cum era și firesc, cele cîteva poeme care alcătuiesc *Transcendentalia* au surprins prin totala metamorfoză a lirismului la Camil Petrescu. Și totuși noi o punem în legătură cu antecedentul prozodic din *Ideea*, piesa liminară a volumului de versuri asociată cu îndrăzneala că în Valéry există o strofă din poemul *Aurore* (dedicat lui Paul Paujaud), care poate fi gravată ca motto la *Transcendentalia :*

Qui ! c'est vous mal déridées !
Que fîtes-vous, cette nuit,
Maîtresses de l'âme. Idées,
Courtisanes par ennui ?
— Toujours sages, disent-elles
Nos présences immortelles
Jamais n'ont trahi ton toit !
Nous étions non eloigneés,
Mais secrètes araignées
Dans les ténèbres de toi ! [1]

Poezia aspiră să transcrie ceea ce pe țărmul boreal, prin continuă asceză spirituală, se cristalizează în idee dominatoare. Această zbatere de a te smulge centrului gravitației sensibile pentru euforia comunicării cu punțile din spații care transcend materia dau poemelor o acută cerebralitate. De la plastica evocatoare, de la tabloul în pastă cenușie,

---

[1] Paul Valéry, *Poésies*, N.R.F., 1933, p. 108—109.

la diafanele digitații lirice pentru capricioasa Kicsikém, deosebirea este enormă. Dincolo de imagini de laborator metaforic, răsuciri sintactice și abstractizări excesive care duc poezia în pragul sterilității, meșteșugul se simte și aspirația rămîne seducătoare. Camil Petrescu, cu puterea sa autoscopică va părăsi poezia nu fără a încrusta tulburarea marilor căutări în catrene memorabile :

Din colivia logicei scăpată
Privighetoarea-nnebunită cîntă
Spre spații ce n-au sprijin, se avîntă
Încălecări de tril și fibre toată.

În tine însuți, gol pescar
Din văi și munți de apă te alegi
Mărgean din fund de mare să culegi
afară lași unelte mici și far.

. . . .

Înverșunat, în tine însuți încă
mereu te vrei desprins din forme sure ;
dar nu mai crezi că zîne și pădure
Zac fermecate-n fund de baltă-adîncă.

E în *Transcendentalia* transcripția modernă a destinului unui Dedalus.

Cu cîțiva ani înaintea morții sale, Camil Petrescu revine la poezie concepînd și scriind poemul eroi-comic *Papuciada,* din care, în 1956, au început să apară fragmente în revista *Viața românească.* Meritul acestui poem provine în primul rînd din prospețimea versului și efortul autorului, ca dintr-o suită de întîmplări, avînd ca eroi copii, să obțină cîteva remarcabile portrete infantile. Versul, uneori articulat în cadențe denumite în muzică *con brio,* e suav și luminos, rimele fiind adesea surprinzătoare. Nervul epic, mișcarea dinamică au făcut lesnicioasă adaptarea lui pentru scenă.

III

PUNCTE DE REPER

După absolvirea Universității cu *magna cum laude,* tînărul Camil Petrescu intră intempestiv în luptă cu noile — și totuși atît de puțin modificate — realități sociale postbelice. Primește cu „resemnată“ indiferență modestul post de profesor în Timișoara, oraș cu oarecare viață culturală și mai propice, pentru un moment, tentațiilor sale publicistice.

Prin urmare, între anii 1919—1921, dincolo de măruntele atribuţii didactice, Camil Petrescu profită entuziast de teren şi de împrejurări prielnice pentru a-şi face cunoscută poziţia sa, oţelită de experienţa războiului, în direcţii cultural-politice. Avînd sentimentul pascalian al „trestiei gînditoare. Camil Petrescu, cel ce fusese odată comandant frenetic în primele linii ale frontului şi înfruntase deschis atacurile inamice ocolind zigzagul defensiv, specific naturilor al căror simţ de conservare se confundă cu laşitatea şi egoismul umilitor, se consacră repede publicisticii militante. Cele două luni (februarie-martie 1919) cînd îl găsim în anuarul liceului „Gh. Lazăr", ca simplu suplinitor de limbă română, nu-i oferiseră nici o satisfacţie. Aici, la Timişoara unde sosise, imediat, din aprilie 1919, începe să lucreze cu fervoare la ziarul local. Între 1919—20 este redactor-şef al *Banatului românesc*, director al publicaţiei *Ţara* (1920—1921), iar din 1920 al revistei *Limba română*. Faptul că în 1920, în chip abuziv, este destituit din pricina cutezanţelor sale critice la adresa haosului politic, al practicilor anacronice dezvăluite cu virulenţă în articole, presupunem că nu îl va fi afectat într-atît pe cel care, în ciuda succeselor pedagogice, nu îşi simţea o altă vocaţie decît cea literară. Negreşit, însă, toate aceste tribulaţii costisitoare, injustiţii jignitoare, nu vor rămînea fără ecou în opera sa, admirabilă simbioză între ficţiune şi autobiografie transfigurată. Amintindu-şi de această perioadă timişoreană, în interviul esenţial din 1931, declara :

„După război am organizat cu d. Avram Imbrone o gazetă politică şi culturală, *Banatul românesc*, care a avut un răsunet imens. A trimis în plină Cameră românească de după război, vreo 12 deputaţi, care au avut un incontestabil rol politic, şi ca să spun aşa [...].

A izbucnit un tumult îngrozitor, pentru că federaţia desemnase de candidat la aceasta pe d. Goldiş.

S-a procedat la vot. Gruparea noastră era nehotărîtă, ezita... Am propus să sprijinim pe d. Iorga, ceilalţi au acceptat şi, într-adevăr, d. Iorga, s-a ales cu o majoritate de zece voturi. Rezultatul ?

La anunţarea votului, d. general Averescu şi d. Octavian Goga au părăsit banca ministerială, au declarat război coaliţiei şi, peste trei luni, Partidul poporului a venit singur la putere. La alegerile următoare, părintele Imbrone a trecut la averescani, care erau la putere, iar eu am rămas singur cu *Ţara*, pe care o pusesem în serviciul Federaţiei."

Admirabilă probitate, exemplu de consecvenţă în susţinerea punctului de vedere. Spirit deloc conciliant, hotărît să respingă tranzacţii de culise, Camil Petrescu şi-a menţinut verticalitatea. Balansările meschine în numele unor principii aşa-zis democratice chiar l-au iritat şi i-au sporit intransigenţa în acţiunile sale social-politice, dovadă fiind zeci de ar-

ticole semnate Camil Petrescu, sau cu pseudonime la care se adăugau rîndurile din *Caietul de note zilnice* [1].

Sub conducerea scriitorului nostru, la 22 ianuarie 1920 ia ființă revista *Limba română*, cu subtitlul „foaie pentru limbă, artă și literatură", avînd ca reședință o clădire veche din strada Cetății, nr. 8. Orientarea democratică se făcea clară chiar de la început, cînd, în editorialul *Cîteva lămuriri inevitabile*, flancat de două coloane, în limbile germană și maghiară, revista prin rubricile ei permanente, prin știri privind diverse categorii de cititori, aspiră la o configurație modernă, vie, capabilă să atragă atenția în sensuri multiple: educative, morale, lingvistice, filozofice, culturale, politice etc. Un articol deosebit de semnificativ este cel intitulat *Presa bucureșteană* (nr. 1), în care Camil Petrescu expune metodic motivele ce-l îndrituiesc să considere periodicele capitalei drept „a patra putere în stat". Spiritului său independent nu-i putea scăpa aservirea ziarelor diverselor calcule politicianiste, vorbind gongoric despre patriotism, dar în fond ignorînd marea masă a țărănimii și muncitorimii care au purtat pe umeri greul războiului, fără să primească recompensele trîmbițate. În articolul amintit, zeci de publicații cotidiene de mare tiraj primeau îndrumări și îndeosebi invitații la lealitate. Nu putem trece cu vederea nici atitudinea lui Camil Petrescu inserată în rubrica „Informații" (nr. 3, 29 I 1920), referitoare la debutul lui Ion Barbu (care va semna mai tîrziu în *Contimporanul* și B. Iova: „... Domnul E. Lovinescu, în revista sa *Sburătorul* vestește lumea că a descoperit un nou luceafăr literar, pe dl. Ion Barbu, care, odată cu articolul de lansare al directorului revistei, își publică și primele versuri. De atunci d. Ion Barbu a publicat mai mult. Chiar dacă alarma domnului E. Lovinescu e puțin cam exagerată, d. Ion Barbu e o apariție interesantă." [2] Pe lîngă referiri de cultură, cum ar fi cele privitoare la H. Barbusse și Romain Rolland, legați de cercul *Clarté*, preocuparea dominantă la Camil Petrescu este în strînsă relație cu politica plină de tartuffism a guvernelor și de atitudine ostilă față de intelectualitatea progresistă, solidară cu interesele majore ale țării. Gîndirea politică a lui Camil Petrescu vizează o zonă largă, așa cum reiese din paginile revistei *Țara* (nr. 24 din 1 iulie 1924). Ce urmărea scriitorul, candidat din partea Frontului popular pentru un loc în Parlamentul care, nu cu mult înaintea alegerilor, fusese obiect de filipică? [3]

---

[1] Vezi *Viața românească*, nr. 6, iunie 1957.

[2] Cît privește fluctuațiile administrative ale revistelor, în mare măsură sînt consemnate de M. Ilovici în *Tinerețea lui Camil*, Ed. Minerva, 1971.

[3] Vezi Mihail Ilovici, *Tinerețea lui Camil*, cap. VIII.

Din suita curajoaselor articole reiese că îl preocupau probleme din cele mai diverse, evident surprinzătoare pentru partidele de guvernămînt sclerozate în făgaşul profiturilor imediate: chestiunea țărănească, muncitorimea, naționalitățile, descentralizarea administrației, abolirea sistemului de exploatare la uzinele din Reşița, legalitatea, munca retribuită satisfăcător, cinstea. În luna aprilie, deşi Camil Petrescu intuia şansele minime ale izbînzii electorale la Oravița, județul Caraş, cunoscînd reprezentantul partidului național-țărănist nu se descurajează. Dimpotrivă. Ține o serie de înflăcărate conferințe, din păcate rămase necunoscute, al căror mesaj desigur aparținea unui patriot autentic, lucid de rolul activ al intelectualului onest, legat de popor, care aspira la ascensiunea țării, la echitate şi echilibru economic. Din această clocotitoare activitate în campanie electorală, Camil Petrescu nu va obține mai mult decît rezerva acidă a oficialităților viitoare, dar şi sentimente adînci de stimă, în rîndul oamenilor cu adevărat cinstiți, pentru nonconformismul său, setea de absolut, care va reveni ca laitmotiv de-a lungul scrisului său, pe lîngă faptul că oferă conturul unei gîndiri politice străină de samsarlîcul arivismului, embrionul refugiului său teoretic în atît de discutata şi discutabila teorie a „noocrației“ Ce mişcătoare confesiune etică descoperim în 1931 (e vorba de interviul amintit, din *Rampa*):

„În alegerea mea parțială însă fiecare partid din Federație şi-a depus candidat propriu, şi pentru ca să mi se sprijine candidatura, mi s-a cerut să mă înscriu în unele din partide. N-am primit şi am candidat independent. Am dus aproape singur lupta de propagandă, cu atitudine de neutralitate față de ceilalți candidați din opoziție. Cîtăva vreme situația era nelămurită... Cu două zile înainte de data alegerii, şansele mele sporiseră (şi lupta era destul de grea, te rog să mă crezi, pentru că ministru de interne era d. Argetoianu şi în județ veniseră d-nii Vaida, Mihai Popovici, părintele Man, Ion Mihalache, Cezar Spineanu, cu statele lor majore) şi după opinia celorlalți devenisem periculos. M-am pomenit atunci atacat cu o înverşunare cumplită chiar de tovarăşii mei din Federație şi în special de omul pe care-l admiram fără condiții şi pentru care luptam în gazetă cu pasiune: I. Mihalache. Ca om politic, gestul lui Mihalache era perfect indicat, fireşte, dar ca om pur şi simplu, în sensul adînc şi mare al cuvîntului, era fără îndoială surprinzător. Deziluzia a fost pentru mine totală. De atunci am renunțat la politică.“

Întrerupt de interlocutorul său, răspunde prompt, cu atît mai mult, cu cît explicația cerută privea activitatea lui Camil Petrescu la *Săptămîna muncii intelectuale,* înființată la Bucureşti în 1924:

„— Da, dar nu politică de partid."

Totuşi, experienţa timişoreană, urmînd pe cea a războiului, nu a rămas nefructificată în opera de mai tîrziu. Această tentativă, acest reper înfipt cu multă cutezanţă în solul arid al realităţii se va proiecta în operă, devenind pentru unele personaje din dramaturgie sau romane un fel de „fata morgana", sorgintea atîtor dezamăgiri în lupta cu concretul.

Întors la Bucureşti, spre finele anului 1921, Camil Petrescu, deloc apatic, devine şi mai neînduplecat. Activitatea publicistică şi literară continuă cu intensitate, fără spaima arenei înconjurată de lincşi şi dresori gălăgioşi. Din intervenţiile sale polemice, articole, eseuri, după ce romanele şi majoritatea pieselor fuseseră elaborate, s-a născut volumul selectiv *Teze şi antiteze,* din care se poate recompune, în linii generale, concepţia despre artă a scriitorului. La aceasta am adăuga *Modalitatea estetică a teatrului* (teza sa de doctorat [1]) şi o seamă de articole care urmau să constituie materia volumului al II-lea din *Teze şi antiteze,* alcătuit cu aceeaşi severă selecţie ca cel dintîi. O concepţie realistă şi intransigentă veghează la funcţionalitatea criticii în contextul culturii. „Dacă astfel stau lucrurile — scrie Camil Petrescu — critica nu poate fi, în act pur, în esenţa judecăţii, decît cum am spus, trasitivă... Trebuie să aleagă, de vreţi cu plasticitate exprimat, trebuie să plivească, să călăuzească, să previe rătăcirile, menţinînd acel climat care e propice creaţiilor autentice." [2] O astfel de definiţie poate fi atribuită oricărui dicţionar modern. Oroarea de diletantism, de luxuriante divagaţii sau genuflexii în faţa gloriolelor stau în esenţă la baza criticii, care cu multă flexibilitate şi larg orizont de cultură este datoare să discernă şi să propună o scară a valorilor durabile. Dar în dialectica sa, Camil Petrescu nu se uită pe sine, şi, îndeosebi, regretabilele obstacole în calea recunoaşterii sale binemeritate în variate manifestări literare. Francheţea, fără să diminueze definiţia citată, este de fapt un posibil răspuns privitor la destinul operei sale, pînă la o anumită dată : „Activitatea sa literară a întîmpinat o rezistenţă enervată la început, dezlănţuită şi inexplicabilă apoi, ani de zile, cînd scriitorul nostru era denunţat, sîcîit în permanenţă, cu acea îndîrjire cu care dealtfel şi aiurea se încearcă împiedicarea şi compromiterea autorităţii care nu convine. Iată de ce, nedorind decît să impună o convingere, «stilul» criticii sale va fi un stil nervos, reactiv, căutînd să obţină audienţa şi, cu silnicie, să impresioneze de multe ori prin emfază, ori să intereseze cînd era necesar printr-o

---

[1] Editura Fundaţiilor regale, 1937.
[2] *Teze şi antiteze,* ed. cit., p. 9.

vervă cu caracter excesiv. Se vede deci că e vorba de un dinamism imprimat actului și care colorează stilistic." [1]

În intenția lui Camil Petrescu, lucrarea se configura astfel :

Critică.

Delimitări critice, 2 vol.

Comentarii și delimitări în teatru, 2 vol.

Problematica muncii intelectuale, 2 vol.

Evident, această construcție, gîndită pe asemenea coordonate, pregătea înțelegerea lucrării de filozofie, cu deziderat de sistem, *Substanțialismul,* rămas în ansamblul său total necunoscut. Totuși, în cadrul studiilor recente asupra operei lui Camil Petrescu, N. Tertulian, estetician și cunoscător profund al culturii scriitorului, a întreprins o excelentă interpretare [2], de care vom ține seamă, beneficiind, ca și d-sa, de cunoașterea integrală a textului inedit, dispus în patru mari volume.

Camil Petrescu este unul dintre puținii noștri scriitori, care, înainte de a trece efectiv la organizarea epică sau dramaturgică, și-a căutat în gîndirea estetică și filozofică elementele care să susțină întreprinderile literare. Intuițiile și direcțiile filozofice ale lui Camil Petrescu l-au determinat pe G. Călinescu, la intervale scurte, să remarce că „este unul dintre cei mai de seamă dialecticieni pe care i-a produs generația de după război" [3], aceasta, după ce, în același periodic subliniase : „Nu mai încape îndoială că d-l Camil Petrescu este un scriitor cu cultură filozofică și un cap abstractiv, și e o adevărată plăcere (pentru cine știe să guste astfel de plăceri) să te lași năvălit de acel puhoi de argumente în spume care se scurg aci pe coperișul paginei, aci prin subsolurile ei, cu o febrilitate inimaginabilă". [4] Faptul era evident chiar de la începuturile sale publicistice, care își extind fulgerător orizontul, creîndu-i lui Camil Petrescu numeroase animozități, la care a replicat totdeauna sprijinindu-se pe informație și intuiții pline de originalitate. În prefața menționată la *Teze și antiteze,* la capătul unei prime etape de confruntare teoretică, articulează ferm și degajat : „Un stil armonios și ușor în afirmațiile lui nu e acela al articolelor adunate aci, căci n-a fost o autoritate mai contestată în literatura noastră decît a celui ce scrie aceste rînduri... Activitatea sa literară întreagă a întîmpinat o rezistență enervată la început, dezlănțuită unanim și inexplicabil apoi, ani de zile, cînd scrii-

[1] *Teze și antiteze,* ed. cit., p. 10—11.

[2] N. Tertulian, *Eseuri,* E.P.L., 1968, p. 250—313.

[3] G. Călinescu, *Camil Petrescu, teoretician al războiului, Viața românească,* XXXI, 1939, nr. 1, p. 81.

[4] G. Călinescu, *Viața românească,* XXX, 1938, nr. 1, p. 83.

torul era denunțat, sîcîit în permanență, cu acea îndîrjire cu care dealtfel și aiurea se încearcă împiedicarea și compromiterea autorității care nu convine" (p. 10—11). Chiar de la articolele publicate în *Săptămîna muncii intelectuale,* Camil Petrescu se dovedea atras, prin teoria noocrației necesare, spre dezbateri avînd, în mare măsură, drept călăuză fenomenologia, și să discute raportul dintre individ (intelectual) și colectivitate, preocupat cu osebire de rolul celui dintîi în dinamica istoriei. Fără îndoială „Existenzphilosophie", întîlnită la Jaspers sau Heidegger, al căror efort, cu deosebiri de nuanțe și dexteritate în folosirea noțiunilor ontologice, mergea spre polarizarea metafizicii în viața umană cu mult mai vădit decît la Bergson, bunăoară, dar mai cu seamă Scheler sau Husserl, nu a rămas fără ecou la Camil Petrescu. Dar va fi o mare eroare să credem că s-a fixat la fenomenologie, din care derivă și substanțialismul, fără convingerea intimă a posibilității depășirii lui. În primul rînd, de Husserl l-a apropiat fervoarea în delimitarea obiectului cunoașterii, care ulterior i-a preocupat, fără puterea speculativă a celui dintîi, și pe Pfäender și Hartmann, ambii, în cele din urmă, conferind esențelor atribute ontologice. Consecințele, identificabile și la gînditorul nostru, au fost cu mult mai fertile decît în sfera strict epistemologică. De aceea principalul aspect care l-a preocupat pe Camil Petrescu, în cadrul noocrației, a fost descifrarea realității vii, concrete. Și atunci atenția autorului urmărește latura diacronică a fenomenului, pînă la cristalizarea absolută, denumită sugestiv *moment apogeic.* Așa se justifică afirmația apodictică : „Individul e mai el însuși în apogeul dezvoltării lui decît în ovul". Și fiindcă am vorbit de preocuparea statornică a lui Camil Petrescu de a situa individul (cu precădere intelectual) în contextul istoriei, trebuie semnalat că în jocul delimitărilor au avut un rol fundamental conceptele de *durabil* și *substanțial,* impunîndu-se net *temporarului* și *tranzitoriului.* Zeci de exemple sînt menite să pună sub semnul caducității specializarea unilaterală, din motive că ea implică renunțarea la integrare în concret. Cu toate excesele ei frizînd utopicul, teoria noocrației, care proclamă metodic prioritatea intelectualului, mai exact a omului de cultură, ca singurul capabil să dirijeze, prin amplitudinea unghiului de vedere, societatea, reprezenta în epocă o atitudine demnă de prețuire.

Camil Petrescu pornea de la faptul că în structura societății românești interbelice, intelectualitatea își revendica, din păcate cu insuficiente argumente și solidaritate, drepturi legitime. Dar a generaliza tutelar ideea că în exclusivitate intelectualității îi revine îndatorirea de a corecta destinul societății, s-a dovedit pînă la urmă o regretabilă erezie. În *Preliminarii despre munca intelectuală,* Camil Petrescu, care poate fi socotit un uvrier al scrisului, scria în stilul său categoric :

„Aici, la noi, pot folosi — acesta-i adevărul — două sisteme de guvernare, bazate pe o doctrină puternică și clară. Noi nu ne putem întoarce din mijlocul drumului, căci nu avem liman să ne întoarcem. Orice formulă rustică e aici un nonsens. Un om voinic, răcit, se face bine cu leacuri străvechi, transmise oral, un bolnav debil, cu sănătatea compromisă, are nevoie de o intervenție științifică.

Popoarele redeșteptate tîrziu la viața civică și națională nu au refugiul trecutului, ele trebuie să se arunce în căutarea de soluții noi. Pline de riscuri, dar singure capabile să se mîntuie." [1]

De aceea Camil Petrescu putea susține intransigent: „E o abatere teoretică nădejdea că vreodată o acțiune asupra concretului, din momentul în care a depășit condiția individuală, se va dispensa de conceptul determinant." [2]

Într-un foileton intitulat *Încercare fenomenologică,* fără să părăsească terenul frămîntat al vremii, Camil Petrescu găsește mereu prilejul să consolideze coordonatele concepției sale, și aceasta cu mult înainte de a fi atins maturitatea în teoria substanțialismului. Cu aceeași inducție dirijată de sagacitate afirma: „...de la începutul încercărilor noastre în artă am pus accentul principal nu pe originalitate, ci pe autenticitate, adică pe ceea ce am denumit, chiar de pe atunci, substanță, termen care, pentru noi, după cum ușor se poate amănunți, înseamnă complex de semnificații". [3] Din eseurile reunite în volumul *Teze și antiteze* ne-am oprit în primul rînd la cele privind probleme care l-au preocupat pe Camil Petrescu de-a lungul întregii sale activități, scriitorul, în permanentă neliniște teoretică, făcînd asociații și transferuri — uneori fortuite — între literatură și politică, între filozofie și cultură generală. Înfrigurarea polemică imprimă stilului nerv, adjectivul devine corosiv, iar incursiunile telegrafice în operele celor invitați la un virtual simpozion nu cunosc stăvilarul, așa cum afirma N. Tertulian: „Camil Petrescu putea așadar să revendice o metodă de gîndire care să rupă definitiv cu «superstiția» existenței unor puncte arhimedice și a unor procedee ale cunoașterii. Aspirația sa era să definească o metodă de cunoaștere deschisă, opusă «sistemelor» de tip clasic, adaptată complexității infinite a realului și ordinii progresive de structuri a acestuia. Ca un veritabil dialectician, doctrinarul substanțialismului putea să considere că drumul cunoașterii autentice este *nu* cel care ar pleca de la adevăruri deplin stabilite către zonele ne-

---

[1] *Teze și antiteze, Preliminarii despre munca intelectuală,* ed. cit., p. 204—205.
[2] *Idem, Despre noocrația necesară,* p. 229.
[3] *Idem,* p. 195.

cunoscute, ci acela care pleacă de la certitudini provizorii către certitudini progresive.“ [1] Criticul sesizează cu deosebită supleţe resortul intim al gîndirii lui Camil Petrescu.

Din numeroasele eseuri, un altul care ajută la cunoaşterea ideilor sale estetice este *Noua structură şi opera lui Marcel Proust.* Admirator pînă la fervoare al scriitorului francez, recunoscîndu-i, fără spaima de superlativ, calităţile monumentalului roman *À la recherche du temps perdu*, ampla introducere priveşte atît genul romanesc în sine, cît şi ambianţa filozofică în care a înflorit acest enorm lotus în continuă şi fascinantă eflorescenţă literară, cu semnificaţii esoterice.

Condus de spiritul său disociativ, înainte de a pătrunde cu uimire în labirintul construit după legi pe cît de subtile, pe atît de accesibile aceluia care îi intuieşte îndreptarul filozofic, retras în spatele cărţilor fundamentale cu răsunet evident în sensibilitatea exacerbată a lui Marcel Proust — autorul devorat prematur de chinuitoare suferinţe fizice şi tocmai de aceea aplecat spre examenul autoscopic — Camil Petrescu face un succint istoric al mişcării de idei la finele veacului trecut. Fireşte, structura difuză a intuiţionismului bergsonian, diversitatea înţelesurilor şi determinărilor au găsit în Proust o receptivitate savant creatoare. E de presupus, deşi Camil Petrescu nu-l citează pe unul din exegeţii vremii, şi anume pe M.T.L. Pénide, că lucrarea fundamentală *La méthode intuitiv de M. Bergson* (1918), unde acesta explică succesiv mutaţiile şi complexitatea psihică, iar intuiţia împrumutînd diverse modelări în dependenţă de manifestările caleidoscopice ale vieţii, trebuie să fi fost cunoscută de Proust. În pragul apariţiei romanului proustian, în scurtul ocol necesar lui Camil Petrescu, mai cu seamă pentru a impune termenul *Noua structură*, ce depăşise raţionalismul socotit anacronic, el se ocupă fugitiv de Nietzsche, de înfrîngerea determinismului mecanicist, de Dilthey şi de grupul *Geisteswissenschaften*, încheind cu satisfacţia, uşor emfatică, a relaţiei dintre fenomenologie şi intuiţionism. Prin acest studiu putem înţelege foarte uşor tendinţa lui Camil Petrescu, care atunci cînd vizează orientarea spiritului modern, se gîndeşte la faptul concret. Ceea ce admiră la Proust, ca unul din promotorii disoluţiei epicului clasic, este capacitatea de a potenţa viaţa în cadrul *autenticităţii*, alungînd cu orgoliu aristocratic o serie de poncife tehnice, cum ar fi intriga, momentul culminant, deznodămîntul. Pornind de la autenticitate fetişizată cu ajutorul atîtor digresiuni (de fapt procedeul ţine de un *pro domo* al romancierului Camil Petrescu), el defineşte admirabil arta lui Proust ca „făcută din nuanţe în aşa măsură, încît a fost numită — pe nedrept şi poate că nu toc-

[1] N. Tertulian, *op. cit.*, p. 285—286.

mai [1] — artă microscopică, arta *infinitizimală*, iar globalismul teoretic al unei scări de ascultători impune într-un mod de neînlăturat să renunţi la nuanţe, fiindcă se cere o ramificare pentru atîtea atenţii individuale, reunite laolaltă şi desigur diferite între ele ; oratoric, cu fraze sonore, nu se poate vorbi despre acest scriitor al *vieţii celei mai intime*, aproape inefabile, din cîte s-au manifestat vreodată în scris." [2]

În repetate rînduri, Camil Petrescu, pornind tot de la ceea ce numea autenticitate, s-a pronunţat împotriva scrisului elaborat, a stilului supus conştiinţei artistice calofile. Cazul lui se aseamănă întrucîtva cu cel stendhalian, care vroia să se scrie linear, fără „arabescuri", pagina putînd fi în articulaţiile ei inexpresivă, ca a procesului verbal. Scriind despre *Amintirile colonelului Lăcusteanu*, Camil Petrescu jubilează ca în faţa unei capodopere. Memorialistica în afara oricărei veleităţi artistice îi provoacă satisfacţii de numismat amator care descoperă în asperitatea metalului relieful sensibilităţii anonime. Satisfacţia scriitorului nostru — care ne aminteşte de Gide — e că într-un subsol semnat T., în romanul *Patul lui Procust*, insinuase dezideratul scriiturii, care cîştigă în expresie dacă nu e pîndită de „spectrul" corectitudinii gramaticale sau de argusul tipografic. În eseul din *Delimitări critice*, subintitulat „limba literară", după ce cu voluptate descoperă erori şi numeroase impropriețăţi de termeni, Camil Petrescu conchide : „Căci o limbă e literară, e frumoasă atunci cînd exprimă precis ceea ce vrea autorul. Asupra ei trec în cazul acesta toate calităţile de gîndire, sentiment, nuanţă în sensibilitate, tonalitate." [3] Dar insaţietatea polemică a lui Camil Petrescu nu a încetat nici în momente cînd a rămas aproape singur, încolţit de cronicari dramatici improvizaţi sau, pur şi simplu, stipendiaţi pentru a-l discredita. Unul dintre cele mai strălucite exemple, în ciuda unor lungi şi agresive paranteze, de un subiectivism caracteristic, este *Falsul tratat pentru uzul autorilor dramatici.* Nu poate fi vorba aici de creionarea unei estetici teatrale prin intermediul pamfletului de largă respiraţie. Pasivitatea şi, mai cu seamă, mefienţa faţă de primele sale lucrări dramatice scrise şi publicate între 1919—1926 îl determină să arunce, în disputa cu cronicarii dramatici semidocţi şi cu directorii de teatre, un arsenal de argumente care, pe măsura iritării, se transformau în invective şi aluzii maliţioase aglomerate zgomotos, speranţa fiind că din toropeala bizantină se vor trezi autorităţile culturale iar inamicii care aveau mica feudă

[1] Oricum el a protestat, preferînd comparaţia cu un telescop (nota lui C. P.).
[2] *Teze şi antiteze*, ed. cit., p. 46—47.
[3] *Teze şi antiteze*, ed. cit., p. 272.

a cronicii literare se vor retrage timoraţi. Energie risipită inutil! Tăcerea a sporit, şi teatrele la auzul numelui lui Camil Petrescu deveneau instituţii inexpugnabile. Acest pamflet, de o rară violenţă, avea ca punct de plecare insuccesul piesei *Mioara*. Toată inteligenţa, întreaga arguţie desfăşurată de Camil Petrescu într-o ambianţă ostilă are ceva donchijotesc, mai cu seamă că piesa, minată de naivitatea intrigii, e în mare măsură un eşec literar.

Camil Petrescu era sigur însă de harul său, iar modul în care se exterioriza, chiar dacă stîrnea nedumeriri sau proteste, nu-i puteau umbri personalitatea. Beneficiind de o cultură neobişnuită consolidată, paralel cu creaţia beletristică, ca şi alţi scriitori în acest frămîntat deceniu de după primul război mondial — cum au fost N. Davidescu, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu, M. Sebastian — Camil Petrescu nu ocoleşte teritoriul criticii literare. Referitor la această perioadă, E. Lovinescu, în *Istoria literaturii române contemporane* [1], scria cu prudenţă despre cel care fusese întîmpinat cu solicitudinea amintită :

„Poet şi dramaturg, d. Camil Petrescu e şi un spirit critic şi ar fi putut deveni un critic, de nu şi-ar fi risipit activitatea mai mult în celelalte direcţii şi de nu şi-ar fi fragmentat-o în critică din nevoi publicistice. Critica sa literară (*Revista vremei, Cuvîntul liber, Adevărul, Revista română, Cetatea literară* etc.) — fără să mai amintim pe cea teatrală din ziarul *Argus* — fărămiţată în scurte «reviste ale revistelor», dări de seamă, rar caracterizări mai generale asupra unor scriitori, deşi nu porneşte de la un sistem, are punctul de plecare într-un temperament precis, ce reacţionează aproape identic în faţa operelor de artă : intrînd în categoria poeţilor deveniţi critici, d. Camil Petrescu **îşi experimentează**, în genere, propriul său temperament în operele altora..."

Desigur, Lovinescu se referea la perioada cînd în numeroase articole, unele programatice şi chiar contradictorii, risipite în diverse publicaţii, dacă nu se putea distinge efigia vocaţiei sale critice, în schimb începeau să capete relief contururile gîndirii filozofice. Chiar atunci cînd, accidental, Camil Petrescu a căutat să treacă în cîmpul criticii, din întreaga sa activitate se vede peremptoriu că actul în sine urmărea să conducă la concluzii teoretice, numai dacă ar fi să arătăm, fapt despre care am amintit la timpul său, *Noua structură şi opera lui Marcel Proust, Teatru de caracter, Delimitări critice*, sau seria de *Puncte de vedere* publicate în *Revista Fundaţiilor* începînd din 1934. Preocuparea cu adevărat statornică a fost aceea legată de estetica teatrului, desfăşurată fie în peri-

[1] *Evoluţia criticii literare*, Ed. „Ancora", 1926, p. 282—284.

metrul polemic, în strînsă corelație cu creația sa originală, fie cristalizată în cunoscuta teză de doctorat, *Modalitatea estetică a teatrului* (1937). Lucrarea exprimă bine perspicacitatea, discernămîntul și voluptatea polemicii prezente, într-o formă sau alta, în vasta lui activitate publicistică.

Prin urmare, opiniile privind teatrul colorau în chip natural evantaiul preocupărilor sale. Și Camil Petrescu a izbutit să creeze armonia creației originale cu investigația abstractă atras fiind de vastul teritoriu al filozofiei culturii. Insuccesele repetate pentru impunerea teatrului său în repertorii, pe lîngă filipicile care vizau diversele conduceri ale instituțiilor destinate să-i acorde încredere, pot explica, în mare măsură, eșafodajul său teoretic. Ce este *Modalitatea estetică a teatrului* decît o marcată aspirație pentru interpretarea subtilă, pornită din înțelegerea textului în cele mai fine articulații. În acest sens, opacitatea unor oameni de teatru constituie obiectul atacului din *Addenda* la *Falsul tratat pentru uzul autorilor dramatici,* publicat în ediția *Teatru* („Fundația regală pentru literatură și artă", 1947, vol. III).

Camil Petrescu respingea cu violență stilurile desuete, concepțiile regizorale comode. De aici totala rezervă față de verismul pedestru sau gesticulația emfatic-romantică. El considera teatrul o lume în mic, capabilă prin esențializare să transmită resorturi sufletești cu valoare universală. Între *Modalitatea estetică* și *Noua structură* se stabilește o punte fosforescentă. Camil Petrescu repudiază catedratic concepțiile regizorale anacronice, mișcările scenice excesive, plecînd de la ideea de autenticitate. Trăirea intensă și implicit convingătoare, după Camil Petrescu, constituie specificul modern, asaltat, din păcate, succesiv, de metode convenționale. Consecvența sa pornea din înțelegerea particularităților *genului,* menit să-și găsească audiență largă în sfera culturii.

Rețin, din conversațiile cu el, revenirea, subliniată prin gest, că actorul trebuie să uite ficțiunea, singurul element esențial fiind acela de a interpreta degajat, fără înțepeniri melodramatice, un destin oricînd posibil. Cu acest gînd cred că autorul *Modalității estetice a teatrului* s-a așezat la masa lui de lucru, contemplînd micul interior cu lumina ochilor săi speriați de „jocul ielelor". O dezvoltare analitică este oricînd posibilă, dar aici o considerăm puțin fastidioasă, atîta vreme cît însuși Camil Petrescu, în capitolul secund al *Modalității estetice,* a întreprins-o laborios. Vom sublinia, însă, încă o dată însușirile eseului unicat în cultura noastră, iar, prin amplitudinea deschiderii teoretice, o contribuție majoră în sfera esteticii teatrale europene. În *Recapitularea aporetică* a eseului el orientează, cu sagacitatea cunoscută, atenția asupra unor opinii pe care le lasă, în chip dialectic, libere comentariului. Faptul avea să-l reafirme de

mai multe ori în presa noastră, și aceasta cu puțin timp înainte morții sale, punctul de plecare fiind tocmai *Modalitatea esteticii a teatrului*, în a cărei valabilitate credea de pe poziția scriitorului angajat cu întreg potențialul intelectual în idealurile social-politice ale epocii noastre.

Deseori era la discreția alcătuirii spirituale aparte, adevărată și continuă vibrație a stării de alarmă. Chiar și atunci cînd își alege metodele de investigare în planul teoreticului, nu întîrzie să le abandoneze, fără crispări, dacă una din ele amenință încorsetarea gîndirii tumultoase.[1] Îl găsim, bunăoară, cîștigat de metoda fenomenologică în cercetarea diverselor manifestări din domeniul artei și culturii. Aici identificăm limitele sale axiologice, evidente și în *teoria noocrației*, sau plătind un tribut eclectismului în *Substanțialism*.

Optînd pentru căile labirintice ale fenomenologiei, Camil Petrescu se îndepărta de înțelegerea profundă a raportului realitate-expresie artistică. Dar nu putem trece cu vederea că însuși autorul reacționează cu luciditate, capabil să recunoască drept cu totul insuficientă metoda ca atare. „La capătul acestei cercetări — scria Camil Petrescu în 1937 — în care am urmărit istoric esența teatrului, trebuie să recunoaștem că un concept, valabil formulat, care să traducă adecvat această esență, nu am putut dobîndi. Dimpotrivă, impresia e că mai curînd am rămas cu sentimentul că asemenea concept nici nu e posibil în *gîndirea științifică de azi* (subl. n.)" Pe bună dreptate, înțelegînd sensurile și mai adînci ale reprezentației dramatice, același Camil Petrescu avea să adauge, spre sfîrșitul *Modalității estetice...* : „Atît cît putem să ne arătăm bănuiala despre cele ce se vor realiza, credem că o explicație a unui obiect artistic, nu atît de complex ca o reprezentație dramatică, dar nici măcar un fragment scenic, ori un tablou-creație adevărată, nu se va obține niciodată prin cercetări de specialitate, ci se vor deduce numai din structura organică a unei viziuni integrale despre lume, din acea solidaritate semnificativă, care dă elementelor înțeles din înțelesul totului. Vrem să spunem că explicația fenomenului artistic nu poate fi decît o parte din lămurirea sistematică a lumii." -

Peste ani, sub imboldul creator al marilor înfăptuiri revoluționare ce aveau să intervină în viața poporului nostru, autorul *Modalității estetice a teatrului* avea să-și îmbogățească gîndirea filozofică.

---

[1] Referindu-se la noocrație, Camil Petrescu, în *Revista Fundațiilor*, nr. 3 din martie 1942, nu se sfia să afirme : „Noocrația nu are sens decît întrucît e științifică, adică structural matematic, de vreme ce pentru noi știința este identică structurei matematice".

Tentativele dramaturgice, potrivit amintirilor estompate de vreme — ne gîndim din nou la cele aparţinînd colegului său Const. Ionescu — par să dateze din perioada adolescenţei. Ne putem imagina că improvizaţiile îşi găseau „reprezentaţii" pline de avînt sub lumina cerului sau în odăi cu mobilă sumară, în aşa fel încît obiectele să nu tulbure rezonanţa replicilor. Dar cum nici una din acestea nu s-a strecurat prin culisele timpului, nu ne rămîne altceva de făcut decît să înfăţişăm producţia dramatică legată, cert, chiar de primii ani ai activităţii sale literare. Cea dintîi, aşa cum însuşi Camil Petrescu mărturiseşte în *Addenda* la *Falsul tratat pentru uzul autorilor dramatici*, se numea *Jocul ielelor*. În *Memorii*, în paginile consacrate lui Camil Petrescu, cel care îi asigurase fără ezitări mecenatul — l-am numit pe Eugen Lovinescu — înregistra : „Imaginea scriitorului începe să ni se fixeze prin unele trăsături psihologice, abia mai tîrziu, în primele luni ale *Sburătorului*, în cadrul lecturii piesei sale *Jocul ielelor* într-un amurg de mai, sub lăncile înroşite ale soarelui asasinat în dreptul ferestrelor largi ale biroului meu. Lipsa de autoritate a cititorului, nervozitatea lui sporită de intrările şi ieşirile ascultătorilor, nu i-au dat lecturii caracterul de succes categoric aşteptat, se vede, cu certitudine ; mai contribuiau, dealtfel, şi defectele piesei, evidente şi mai tîrziu, după cîţiva ani, la o nouă lectură, cînd nu mai putea fi vorba de lipsă de autoritate şi de nervozitate. Cu indulgenţă de sine, naturală dealtfel tuturor începătorilor, cititorul nu-şi explica «insuccesul» decît prin influenţa lecturii ; un semiton mai sus sau mai jos, o mlădiere a glasului, o tăcere prelungită ar fi dat cu totul altă putere de contagiune paginilor citite." [1] Dincolo de observaţiile fine de psiholog, criticul surprindea, încă de pe atunci, lungimea unor replici şi mai cu seamă ritmul prea lent pentru substanţa piesei, care poate fi considerată ca o dezbatere în numele echităţii sociale, legată de contextul epocii premergătoare primului război mondial, cînd solidaritatea muncitorilor şi aspiraţiile celei mai înaintate părţi a intelectualităţii doreau să impună deziderateie materiale şi etice conforme cu evoluţia societăţii. [2] De aici toate frămîntările din redacţiile ziarelor *Dreptatea socială* şi *Torţa* (poate Camil Petrescu s-a gîndit la *Viaţa socială* şi *Facla*), organe democratice. Ce

[1] E. Lovinescu, *Memorii*, vol. II, Ed. „Scrisul românesc" [1931], p. 107—108.

[2] Parţial, aşa cum reiese din jurnalul lui Mihail Dragomirescu (ms. Bibl. Acad., cota 9432), Camil Petrescu citise piesa esteticianului, care îi făcuse observaţii asupra lungimii replicilor şi construcţiei.

se întîmplă, în fond, în această piesă, va constitui, la alt mod, o preocupare constantă în activitatea lui Camil Petrescu. Directorul ziarului, Gelu Ruscanu, minte luminată și tocmai de aceea puțin dispusă concesiilor, sub presiunea autorităților, începînd cu Justiția, militează pentru ceea ce denumește, concret și totuși îndeajuns de vag, *dreptatea absolută.* În acest concept, vehiculat constant și temerar, el nu făcea decît, în mijlocul grupului de socialiști grupați în jurul revistei, să stîrnească admirație, dar în același timp reacții care îl invitau deschis să mediteze la eficiența actelor sale, în numele acestui principiu care, pînă la urmă, izbutește să stabilească între Gelu Ruscanu și realitate o dramatică ruptură, a cărei victimă e însuși el. Orgolios pînă la paroxism, în convingerea că există o dreptate „demiurgică“, deasupra claselor, Gelu Ruscanu ignora un fapt esențial : factorul motor, al existenței claselor profund antagoniste.

Dar, înainte de a trece la examenul piesei, se impun cîteva clarificări care țin de concepția estetică generală a lui Camil Petrescu, decis, ca și B. Shaw, să se expună radical : „Eu sînt un incorigibil optimist, în ordinea pragmatică, în sensul că socot de mare valoare estetică și posibil triumful ideii organizate“. [1] Cine parcurge *Addenda* la *Falsul tratat...* desprinde cu ușurință (în oarecare măsură identificînd și principiile teatrului scandinav — Ibsen, Strindberg) că energia eroilor lui Camil Petrescu tinde să supună ordinea existențială, respingînd orgolios prejudecățile curente. Atîta vreme cît autorul sanctifică imanența conștiinței, „în care acțiunea este condiționată exclusiv de acte de cunoaștere, iar evoluția dramatică este constituită prin revelații succesive, în care conflictul, în esența lui, în loc să fie dirijat de un *Fatum* de dincolo de lume, sau prin determinismul biologic, ori, ca de obicei, să fie între personajele dramei, era în conștiința eroului, cu propriile lui reprezentații“, apare teoretic justificată „eterna nevoie de absolut“, înțeleasă ca o răsucire „spre sferele cele mai adînci ale conștiinței pure însăși“. [2] Evident, Camil Petrescu se lăsa călăuzit de ideea că naturile înzestrate elimină „caracterul“ reprezentînd zone ale conștiinței, posibilitatea de a comunica însă cu absolutul e himerică, și eroul cade înfrînt, amintind deșarta cutezanță mitologică a lui Icar. Foarte pe scurt am încercat să sugerăm teza care stă la baza celei mai întinse părți din opera dramatică a lui Camil Petrescu. Ca orice scriitor cucerit de forța ideației, el a căutat febril să demonstreze „drama absolută“.

---

[1] Teze și antiteze, ed. cit., p. 446—447.
[2] *Addenda* la *Falsul tratat...*, *Teatru,* vol. III, ed. cit. p. 504—505.

Dar să revenim la *Jocul ielelor*, cea dintîi elaborată, spre a-şi ilustra ambiţios concepţia în domeniul dramaturgiei, care, în limitele genului, nu a cunoscut pînă la el înfăţişări cît de cît apropiate.

În lupta lui, Gelu Ruscanu, cîştigat de ideile progresiste ale vremii, îşi propune, în numele dreptăţii supreme, să divulge imoralitatea, şantajul politic, omuciderea din mercantilism, reprezentate de însuşi ministrul Justiţiei, cinicul avocat Sineşti. Eroul are în mînă floreta şi scontează ca, în faţa opiniei publice, să-l supună pe ministru la încrucişarea mîinilor, în aşteptarea verdictului cuvenit.

Gelu Ruscanu, posesor al unei scrisori menite să-l discrediteze definitiv pe duşmanul său şi, în acelaşi timp, să vină în ajutor celor care, în condiţii inumane, trudeau la tipărirea revistei cu puţinele fonduri puse la dispoziţie de un patron oarecare, va fi repede contracarat de o altă scrisoare, vizînd un accident compromiţător în propria sa familie. Pe cîtă vreme Ruscanu se iroseşte în argumente şi reflecţii, Sineşti acţionează degajat, cunoscînd labilitatea legilor cărora le căzuse victimă tipograful Petre Boruga. Faptul că Maria Sineşti trezise în Gelu Ruscanu o iubire wertheriană, că aceeaşi eroină duplicitară divulgase uşor secrete de familie, nu-l putea impresiona pe ministrul a cărui replică sarcastică, nu izbutea să dizolve încrederea lui Ruscanu că „nu va fi niciodată dreptate reală în lume, pînă ideea de dreptate nu va rămîne intangibilă, absolută“. La aceasta Sineşti va răspunde însă ironic prin „*Pereat mundus, fiat justitia*“, avînd aerul justiţiei implacabile. Riposta adevărată o primeşte însă din partea lui Praida: „Daţi-mi voie să spun şi eu un cuvînt... Nu ştiu ce hotărîre va lua tovarăşul Ruscanu, în orice caz sînt convins că o va lua pe cea bună... Dar aţi vorbit despre dreptate, despre puterea legii şi aţi citat un dicotn roman. Pot să vă spun însă că deasupra legii şi dreptăţii chiar, şi romanii puneau politicul... Căci tot ei spuneau: «*Salus rei publicae, suprema lex*»; sau tradus cum vă place dumneavoastră... Mîntuirea cauzei obşteşti este suprema lege... Asta este tot ceea ce aveam de spus...“ Ca după aceea, într-o dispută aprinsă către miezul nopţii, la redacţie, Gelu Ruscanu să primească, nu fără discretă iritare, flacăra adevărului în faţă:

„GELU: Pentru că mecanismul acţiunii e la mine în conştiinţă. De acolo îi venea autoritatea.

PRAIDA (*nemulţumit*): Vanitate individuală... Autoritatea noastră de luptători nu vine din conştiinţa noastră... Vine din măreţia cauzei. Cauza singură ne arată care fapte sînt bune şi care sînt rele.“

După ce experienţa sa eşuase, prins şi într-o ţesătură sentimentală, cam contrafăcută şi melodramatică, însetatul de „absolut“, de exercitarea

dreptății în afara oricărei contingențe cu realitatea momentului istoric, Gelu Ruscanu recunoaște lucid: „Jocul ielelor ? Un joc... Un joc... și eu sînt victima acestui joc... Victima acestui negoț de idei."

Drama se încheie inteligent și firesc cu meditația înfiorată a lui Praida, sub a cărui privire Gelu Ruscanu alunecă în negurile morții :

„A avut trufia să judece totul... S-a depărtat de cei asemenea lui, care erau singurul lui sprijin... Era prea inteligent ca să accepte lumea asta așa cum este, dar nu destul de inteligent pentru ceea ce voia el. Pentru ceea ce năzuia el să înțeleagă, nici o minte omenească nu a fost suficientă pînă azi... L-a pierdut orgoliul lui nemăsurat..."

Interesantă, la *Jocul ielelor,* este nota care precede drama : „Lucrarea care urmează nu vrea să fie decît acest lucru contradictoriu, o «dramă a absolutului» și deci toate referințele aparent istorice nu corespund datelor cunoscute. Astfel, personajele principale și partidele socialiste, liberal și conservator citate, sînt aici personaje și partide de ficțiune. Sînt, în anume sens, substanțial reale datele cadrului, menite să fixeze momentul mai 1914." Nu intenționăm să imputăm autorului *contradicția,* pesemne deliberată, în precizarea citată. Camil Petrescu, obișnuit cu elasticitatea termenilor, cultiva curent ambiguitatea, cu scopul avansării ideii de profunzime. *Jocul ielelor,* și nu avem nevoie să facem apel la ceea ce mărturisește autorul însuși în *Addenda* la *Falsul tratat...* ne pune în față o realitate care, paradoxal, se confundă cu ficțiunea. Fără să fie drama ciocnirilor sociale, într-un moment cînd lumea era amenințată de război, Camil Petrescu încearcă și izbutește, parțial, să intuiască raportul de forțe și orientările politice din România primului deceniu al secolului, mai exact în anii prevestitori intrării țării în rîndul statelor beligerante. Se știe că Internaționala a doua, datorită conducătorilor oportuniști și influenței reformiste, a indicat căi ideologice greșite clasei muncitoare în lupta ei cu diverse partide burgheze. De o maturizare deplină a conștiinței revoluționare în rîndurile partidului social-democrat nu putem vorbi. Camil Petrescu în *Jocul ielelor* proiectează panoramic intelectualul onest care caută în mișcarea muncitorească sprijinul și soluționarea unor probleme social-politice. Situația e speculată, cu mijloace empirice, de un Penciulescu, întruparea scepticismului față de oricare ideologie. În ciuda unor lungimi, indicații scenice metaforizante sau scene parazitare, *Jocul ielelor* respectă teza că bovarismul unui Gelu Ruscanu, într-o epocă de mari frămîntări și căutare a soluțiilor dinamice, nu depășește frumusețea, gratuitatea teoretizată, dar sancționată obiectiv de istorie.

Scrisă curînd după *Jocul ielelor* (în 1919), *Act venețian* are și ea caracterul nedeclarat dar sesizabil al unei ***drame absolute***, dirijată altfel. Ea tinde să demonstreze că afectul și conștiința constituie o entitate. Contele Pietro Gralla, ființă duioasă și colerică, austeră, dotat cu o energie vulcanică, se îndrăgostește de actrița frivolă Alta, căreia îi încredințează, pînă la sacrificarea bunului său cel mai de preț, ***orgoliul***, încrederea și puritatea rațională a iubirii absolute. Pentru el, Alta constituie o *monadă* spiritualizată, a cărei strălucire stranie, în armonia conștiinței sale, echivalează cu revelația idealului suprem. Contrastul dintre cele două personaje — Gralla, Alta — înfruntarea dintre o conștiință superioară, pe de o parte, și manifestările gregare pe de alta, în ambianța Veneției lui Canaletto, transformă totul într-o dramă care ar fi putut degenera într-un conflict factice, în genul lui Géraldy, dacă autorul nu așeza în centrul ei puterea de a supune sentimentele celor mai înfrigurate așteptări. Înfrîngerea lui Gralla provine din faptul că substituie, involuntar, realitatea iluziei. Pentru el Alta reprezentase monada spre care temutul conte privise încrezător. Smulgerea ei din universul lui sufletesc duce, firesc, la prăbușire. Iată, în acest sens, un dialog definitoriu :

„ALTA (*surîde cu bunătate*) : De ce amesteci inteligența în jocul acesta amăgitor al dragostei ? Dragostea este vrajă și beție, iar inteligența omului, ca și judecata, nu au ce căuta în dragoste...

PIETRO : E după cum vede fiecare. Eu socot că nu iubim numai cu inima sau numai cu alte organe. Iubim cu totalitatea ființei noastre. Vorbeai că dragostea este beție, ei bine, omul inteligent nu se îmbată... *(Se uită la ea lung și rîde.)* Mă credeam bun cunoscător de oameni și iată, am descoperit floarea omeniei într-o asasină.

ALTA *(îngrozită)* : Taci... Taci.

PIETRO *(îndîrjit)* : Credeam că sînt în stare să judec, că am ochiul sigur și pot alege răul de bine, că pot discerne unde e meritul, că pot recunoaște ceea ce e frumos și loial cu adevărat, deosebindu-se de prefăcătorie și minciună. *(În clipa aceasta, candelabrul cel mare, florentin, se desprinde din tavan și se prăbușește cu zgomot, la picioarele Altei, care n-a clintit deși putea fi ucisă, dealtfel nici unul, nici altul, adînc preocupați de cele ce-și spun, n-au dat atenție acestui fapt.*[1]*)* Azi, cînd aș mai vorbi de judecata mea și de ochiul meu sigur, ar hohoti toată Veneția.

ALTA : Pietro, în numele Preasfintei, nu vorbi de Veneția...

---

[1] Prețios detaliu cu valoare psihologică.

PIETRO : După cum vezi, au fost în joc toate funcţiile *fiinţei mele gînditoare* (s.n.)... necesare şi în alte împrejurări ale vieţii, adică tot ceea ce făcea privirea mea puternică, pasul meu sigur, miezul însuşi al personalităţii mele... *Falimentul iubirii, dacă iubire a fost, este şi falimentul minţii* (s.n.)."

În această dramă, declanşată de un adulter, sînt puse faţă în faţă, cu exemplar meşteşug, două structuri funciar diferite (Pietro Gralla şi Cellino). Alta trebuind să reprezinte fidelitatea, se complace în dubla ipostază de soţie strivită, aparent, de păcatul originar, dar şi de curtezană care, pentru „domesticirea" simţurilor, se îndreaptă spre Cellino, erou cu farmec de operetă. Gralla, omul experienţelor dramatice, biruind capricii neptunice şi vicleşugurile piraţilor, domină întîmplarea, tăinuindu-şi, aristocratic, dezgustul şi dezamăgirea. În el, Camil Petrescu a învestit însuşiri psihologice antagonice, care, totuşi, ca două asimptote, se întîlnesc la infinit. Laşitatea şi admiraţia pentru Gralla, declanşate zgomotos de Cellino, remuşcările Altei compun o ţesătură iezuită, care nu face decît să sporească aura de superioritate a celui ce ne copleşeşte prin *loialitate, profunzime* şi *aspră bunătate poruncitoare.*

Situarea acţiunii în mediul lagunelor misterioase, în care palatele dogilor îşi iradiază umbrele în apele crestate de gondole, era cum nu se poate mai potrivită. Acolo, în sălile pavate cu marmoră, dramele deveniseră o tradiţie. Sub lumina policandrelor, în spatele draperiilor mute, pumnalul a fost de atîtea ori simbolul justiţiei medievale. Sfidînd „zîmbetul unei profesioniste a zîmbetului" şi declaraţiile lui Cellino, înaintea părăsirii Veneţiei, Pietro discută cu vădită crispare interioară :

„NICOLA : Am chemat gondolele şi am trimis, pe acea corabie, tot ce mi-aţi poruncit să orînduiesc din vreme... Vă este pregătită cabina de lîngă aceea a căpitanului... Putem pleca oricînd doriţi.

PIETRO *(liniştit, îndepărtat)* : Bine, pofteşte pe signora aci... *(Nicola iese).* Trebuia să plec încă de mult... Veneţia nu-mi prieşte... Rana se închide mai greu ca de obicei... Vreau aerul tare al mării... Vreau arsura soarelui de Malta."

G. Călinescu observa cu satisfacţie că odată „cu *Act veneţian,* mică admirabilă dramă de un Sem Benelli mai adînc, Camil Petrescu sare pe adevărata treaptă de ascensiune". [1]

---

[1] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,* Editura Fundaţiilor regale, 1941, p. 763.

Una din marile izbînzi ale dramaturgiei lui Camil Petrescu e *Danton,* considerată de el ca o „reconstituire istorică“ realizată cu mijloacele poeziei dramatice. Ce a precedat elaborarea piesei se lasă ușor intuit, chiar dacă autorul nu ar fi mărturisit. O uriașă documentare asupra unui eveniment crucial în istoria Franței, revoluția de la finele veacului al XVIII-lea. Spiritul său avid de informație exactă a refuzat surse îndoielnice, vieți romanțate sau izvoare științifice firave. În cazul dramei *Danton,* folosirea cuvîntului capodoperă nu numai că nu înseamnă risc, ci datorie. Cele cinci acte sînt segmentate în douăzeci de tablouri, fiecare gîndit să recompună fundalul epocii de sîngeroase frămîntări. Stîlpul de granit al piesei este Danton, numit de contemporani Gigant, Atlas, Ciclop, Titan sau Hercule. În el se înfruntă însușiri sublime și mărunte slăbiciuni omenești, generozitatea și izbucnirea colerică, dorința unei vieți idilice în mijlocul familiei, cu aceea a luptei sîngeroase. Așa cum spune Camil Petrescu, „el este o sinteză întreagă, complexă, formată din fire împletite contradictoriu, nici unul dintre ele în parte nu-l caracterizează“. [1]

Chiar din primul act, Danton, cu inteligența sa pătrunzătoare, conștient de felonia doamnei Roland, declară lucid : „Să am răbdare ? Dar ce, e vorba de mine, de metresele mele ? *(Brusc și sincer.)* Crede-mă, doamnă Roland, că dacă ar fi vorba de mine aș fi nesfîrșit mai bucuros să mă duc la țară, să-mi văd de livezi și fînețe... Să pescuiesc în Aube... Dar nu e vorba nici de mine, nici de d-voastră, nici de fătălăul acela de Ludovic, cu creier de capră. E vorba de Franța... De libertatea asta atît de greu cucerită... *(Cu adevărat îndurerat.)* Să mai aștept ? Dar n-am așteptat destul ? Sînt trei ani de cînd stăm împărțiți în două... De o parte un rege care, după ce a încercat să gonească Parlamentul, e nevoit să jure pe Constituție (*în aceeași frază*) jură pe Constituție dar încearcă să fugă ca să vie cu armate străine *(mereu legat, în creștere)...* primește declarații de înfrățire, însă trimite disperat emisari la monarhii vecini... E șeful unei nobilimi și al unui cler care renunță la orice privilegii (*cu ochii aprinși de ironie*), plîngînd de fericire istorică, în Adunarea Națională... dar pe urmă refuză, toți la un loc, să cedeze de fapt cel mai mic și nedrept privilegiu... Ascunde declarațiile de război pe care ni le trimit vecinii, dezorganizează armata, refuză sancțiunea regală de cîte ori e vorba de vreo reformă mai serioasă“. Față de asemenea atitudini, revoluționarul nu poate fi clement. Înconjurat de puțini prieteni, în împrejurări decisive pentru cauza revoluției, Danton se simte din ce în ce mai izolat, abătut sau dezorientat, dar niciodată dispus să nu acționeze în numele conștiinței sale. Chiar atunci cînd

---

[1] Vezi prefața la *Danton,* Editura „Vremea“, 1931.

armatele prusace pătrund pe teritoriul Franţei, cînd află de trădarea lui Dumouriez, Danton găseşte rezerve de energie pentru a menţine pură flacăra idealului său. Angajat într-o luptă pîndită de atîtea eşecuri, Danton nu reprezintă în piesa lui Camil Petrescu numai o individualitate istorică ci împrumută dimensiunile simbolice, atributele acelei categorii sociale dinamice care aspiră firesc la organizarea colectivităţii pe principiul echităţii. Tocmai de aceea repetă, în momente grele, „să înspăimîntăm pe trădători şi laşi", sau, atunci cînd presimte că va fi învinuit şi condamnat, sublimul său patriotism răsună în sala Convenţiei ca un memento : „Dacă vrem să fim liberi trebuie să ne apărăm independenţa". Deşi conştient de acest adevăr, Danton a neglijat în rostogolirea evenimentelor faptul că pentru a izbîndi trebuie să fii înconjurat de sfetnici devotaţi şi mai cu seamă de forţa întregului popor. În viziunea lui Camil Petrescu, el nu are nimic din ceea ce îi atribuia Taine, care îl prezintă ca o natură condusă de instincte, brutală, cinică şi obsedată de vărsări de sînge. Prin intermediul documentelor şi al altor date, slujit de inteligenţă şi talent, dramaturgul nostru a realizat un personaj complex, amestec de candoare şi violenţă, fluctuaţiile afective fiind, uneori, paroxistice, dar în esenţa lor profund umane.

Perpessicius, în cronica la drama lui Camil Petrescu, observa cu fineţea sa caracteristică : „Dar ceea ce e în adevăr minunat în reconstituirea dramatică a d-lui Camil Petrescu este că statuia aceasta dantoniană se încadrează într-un grup de alte statui, şi că între aceste reprezentări de mare plasticitate, Danton însuşi apare în succesiunea dramatică a diverselor sale întrupări. De aici acea complexitate a eroului şi acea dominantă simpatie pe care o iradiază în tot cursul dramei. Bunătatea lui cucereşte şi înmoaie inima în aceeaşi măsură în care talentul oratoriei, replicile sîngeră ca şi pe vremea aceea, efuziunile lirice smulg lacrimi şi resignaţia finală, din anticamera morţii, impresionează în aceeaşi măsură în care duelul cu Robespierre sau execuţia lui Fouquier-Tinville, acest birocrat al «ghilotinei», cum îl numeşte Bainville, entuziasmează." [1] Nici un alt autor dramatic din veacul trecut sau contemporan, şi ne gîndim în primul rînd la Büchner, Romain Rolland sau Anouilh, care au scris teatru istoric inspirat de marea Revoluţie Franceză, nu a reconstituit cu atîta forţă una dintre cele mai complexe figuri ale epocii. În cazul lui Büchner, unghiul romantismului german transformă eroul într-o alcătuire aparte, dominată de vocaţia improvizaţiilor oratorice şi impulsuri

[1] Perpessicius, *Menţiuni critice*, vol. IV, Fundaţia pentru literatură şi artă, p. 249.

sîngeroase, iar la Anouilh, prin demitizarea modernă, pierde substanța, care la Camil Petrescu atinge expresivitatea dorică. După o existență agitată, din care nu lipsesc obișnuitele bucurii domestice, decizii pripite, iar din atitudine acea supremă verticalitate, cînd Franța își căuta noi forme de organizare social-politice, Danton, în capodopera lui Camil Petrescu, sfîrșește cu fruntea luminată de nimbul virtuților sale.

Ceea ce se cere remarcat aici, mai mult decît în cazul oricărei alte opere dramatice, este desfășurarea aproape epică și colorat poematică. Un rol important a fost atribuit indicațiilor regizorale, care depășesc frecvent economia tradițională, pentru a deveni, în amplitudinea lor, pagini de adevărată observație psihologică sau reliefare a cadrului. Danton crește din el însuși, ca un fel de simț interior al staturii lui herculane, pare o statuie cioplită din granit colțuros, sau Marat : „citește cu gura arsă — aci contopite într-unul singur — cele două atroce și memorabile articole, care au provocat și exasperat masacrele de halucinantă amintire, ale nobilimii și preoțimii adunate în închisori. Inima și sînii fragezi ai principesei de Lamballe, purtați în suliți pe străzile Parisului peste cîteva zile, inima caldă și devorantă a lui Marat, iată cele două coordonate sufletești ale timpului. Citește într-o încălecare de respirații care corespunde încălecării frazelor în articol" ; sau acest excepțional portret al aceluiași Marat : „trup îndesat, cu umeri lați, dar dezarticulat, ros de febră. Dacă, într-adevăr, cancerul e boala provocată de o celulă care se înmulțește dezorganizat, atunci tot trupul lepros al lui Marat e parcă devorat de inima lui care crește necontenit, distrugînd restul. Are ochii încinși de o continuă panică. E singurul dintre șefii revoluționari sordid îmbrăcat. În tăcerea întrebătoare care l-a întîmpinat, aruncă pe masă un plic albastru și plimbă o privire ca o amară învinuire."

Mai tîrziu (1947), Camil Petrescu, deși îndurerat de aceeași cecitate și lipsă de inițiativă a directorilor de teatru, cînd a fost vorba de punerea în scenă a pieselor sale, nota : „Începută în 1924 și continuată pînă în toamna lui 1925, *Danton* însemna pentru mine revelația Marii Revoluții Franceze. Aproape zi și noapte, citind sau scriind, am lucrat într-un soi de visare concentrată, mai bine de un an."

Peste aproape un sfert de veac, lui Camil Petrescu i se va oferi prilejul, cînd, în anii imediat următori lui August 1944, România va transforma deziderate democratice vechi în realitate istorică, să revină la problematica revoluției. De rîndul acesta interesul se îndreaptă fulgerător spre Revoluția din 1848, în Muntenia, și orizonturile de lumină spre care a privit, acționînd mesianic pînă la sfîrșit, Nicolae Bălcescu. Scrisă mult mai strîns, în drama lui Camil Petrescu, apare evidentă înțelegerea mai adîncă a rolului personalității în contextul revoluției, înțelegere

provenită, firește, din asimilarea materialismului istoric. Chiar de la început se relevă starea precară a țăranilor supuși la munci istovitoare și nenumărate biruri. Abuzurile unei boierimi cosmopolite, complăcîndu-se în turpitudine, cum sînt cele din primele scene, au darul să sugereze o ambianță apăsătoare. Dar pentru risipirea ei era nevoie de solidaritate între intelectualitate, muncitori și țărani, singura capabilă să răstoarne rînduieli învechite, apărate samavolnic de domnitori cumpărați să slujească o protipendadă condamnată sau ridiculizată în epocă de scriitori cu vederi progresiste, cum au fost Gr. Alexandrescu, V. Alecsandri sau Kogălniceanu. Dar înainte, mișcarea lui Tudor Vladimirescu, și, la scurtă vreme, a cărvunarilor prevesteau revoluția din 1848. Camil Petrescu a găsit în Bălcescu acel cumul spiritual de excepție și înflăcărare patriotică, tipul de intelectual care, prin temperament, cultură și intransigență, devine forța simbolică în jurul căreia se strîng intelectualii cîștigați de idei înaintate și poporul avid să-i urmeze în realizarea planurilor revoluționare. După acel scurt tablou-argument, Camil Petrescu imprimă un ritm alert acțiunii, în momentele esențiale accentul căzînd, cum era și firesc, asupra lui Bălcescu, în a cărui fervoare și sete de adevăr se deslușesc trăsături specifice autorului. Replica ironică dată de Bălcescu maiorului Lăcusteanu, care, auzindu-l recitînd versuri din *Horace* al lui Corneille îl suspectează de a fi adus în temnița de la Gorgani cărți interzise, pare smulsă din polemicile autorului cu diverși amatori de vîlvă publicitară :

„LĂCUSTEANU : [...] Ce carte citeai ?...

BĂLCESCU : Nu citeam nici o carte.

LĂCUSTEANU : Unde ai ascuns-o ? Am ascultat-o la ușe un sfert de oră. *(Către soldat.)* Caută pe sub pat... *(Către ofițer.)* Porunca e poruncă. Condamnatului nu îi este permis să aibă afară de ceaslov, nici cărți, nici hîrtie, nici un obiect propriu al lui în celulă... Nimic.

BĂLCESCU (*îndîrjit, amar*) : Domnule maior, nu mai căutați pe sub pat.

LĂCUSTEANU *(energic)* : Atunci dă-o numaidecît.

BĂLCESCU (*cu respect ironic*) : În cap... Am aici aproape cincizeci de volume... astea nu mi le puteți confisca."

Era perioada cînd Bălcescu elabora mental studiile sale despre *Starea muncitorilor plugari* și *Puterea armată la români.* Scăpat din detențiune, cu sănătatea prematur șubrezită nu precupețește nici un efort spre a dirija forțe populare spre revoluție consolidîndu-și totodată prieteniile cu Arăpilă (Al. Golescu), Voinescu II, N. Golescu, Șt. Golescu. Lucid că numai ajutat de popor va izbîndi, Bălcescu rostește stentorial : „Frați căuzași... Mie îmi pare că dumneavoastră judecați cu totul greșit situația... Nu vă dați seama de cotitura la care se găsește poporul românesc. Acum după

moartea lui Mitiță Filipescu... vă mai temeți de arestări ? Și, ceea ce e și mai neînțeles, vă temeți că dacă vom fi arestați noi s-a sfîrșit revoluția, fiindcă revoluția sîntem noi. Nespus vă înșelați... Iată, eu mă tem de întrebări... Nu mă mai tem nici măcar de trădări... Revoluția este în mers, este pornită de la începutul istoriei românești. E fructul unei îndelungi stări de lucruri și nimic nu o mai poate opri, deoarece azi nu mai este a noastră, adică a boierilor, cum a fost cea din Moldova, ci este a poporului. Continuă pe a lui Tudor Vladimirescu... Dacă vom fi arestați, sînt convins că ne va scoate în cîteva ceasuri poporul de la închisoare." Replica are darul de a sintetiza poziția intelectualului conștient de răspunderea și riscurile pe care le implică actul revoluționar. Optimismul și neabătuta încredere în triumful cauzei, deși de coloratură mesianică, îl animă pe Bălcescu, potrivit adevărului istoric, oricînd probant prin documente, în toate acțiunile sale. Remarcabilă în direcția tehnicii este dinamica piesei, aptă să sugereze seismele revoluționare. Tribulațiile eroului pentru izbîndă ocupă un spațiu restrîns, dar suficient pentru a sugera tipul de revoluționar capabil de o totală dăruire.

În Bălcescu, autorul a găsit tipul de cărturar neobosit, ager și decis pentru întreprinderi curajoase, o rațiune clară, păstrîndu-și virtuțile funciare în situații decisive pe plan istoric. Această alcătuire spirituală nu se îndepărta prea mult de a scriitorului, atît încît putem spune că ea constituie, în mare măsură, o posibilă ipostază a lui Camil Petrescu (apreciere ce se poate extinde și cînd vorbim de Danton pentru a rămîne în sfera teatrului de inspirație istorică). Adversarii lui Bălcescu, și deci ai revoluției, generalii Odobescu, I. Solomon, sau cei rezervați, care după scurtă vreme părăsesc idealurile pașoptiste, boierimea retrogradă și cosmopolită, în același timp, sînt creionați în linii aspre, de gravură. Prin patriotism și supremă dragoste de popor, Bălcescu domină întreg momentul revoluționar, care, chiar dacă nu s-a încheiat victorios, nu va întîrzia să rodească în multe acțiuni și la timp scurt. Bălcescu (la Paris în 1850), după ce îi va reaminti Mariei Cantacuzino motivele neîmplinirii idealului, rostește patetic :

„BĂLCESCU : Azi, am fi avut România visată de toți.
MARIA : Și așa nu va fi ?
BĂLCESCU : Va fi cu certitudine, fiindcă nimic nu poate împiedica un proces istoric. România va fi o republică democrată."

Dacă în *Danton*, imaginea lui Robespierre apare în contururi prea vagi, în *Bălcescu*, parcă Heliade, cu toate ezitările și filistinismul lui, este uneori schematizat psihologic. Oricum, ciclul de drame istorice se în-

cheie la Camil Petrescu cu piesa care, ca și *Danton,* marchează o dată în evoluția dramaturgiei noastre.

Revenind la producția interbelică, două sînt piesele asupra cărora trebuie să ne oprim, considerîndu-le cele mai semnificative pentru a completa imaginea dramaturgului Camil Petrescu : *Suflete tari* și *Mitică Popescu.* În genere, eroii scriitorului nostru se înrudesc prin pasiunea lor pentru idei, printr-o neîntreruptă și chinuitoare luptă lăuntrică. Într-un climat al corupției, ei sînt aceia care propun valori raționale și etice superioare. Andrei Pietraru din *Suflete tari* îndeplinește conștiincios funcția de bibliotecar în casa moșierului Matei Boiu Dorcani, rizibil în comportarea de feudal anacronic. Dar eroul lui Camil Petrescu nu caută să transforme situația în moment decisiv pentru o ascensiune pe scara socială. Aici apare fundamentala deosebire dintre Andrei Pietraru și Julien Sorel, eroul lui Stendhal din *Le Rouge et le noir*, de care a fost atît de insistent și abuziv apropiat. Similitudinile nu depășesc înșelătoarea aparență. Îndrăgostit de Ioana Boiu, Andrei Pietraru trăiește sentimentul cu o mare elevație morală. E tot timpul conștient de indiferența ființei iubite, de piedica pe care o constituie disprețul Ioanei Boiu față de condiția lui socială. Aceasta nu îl împiedică să nutrească speranța unei iubiri „ideale", „pure". De aceea cînd prietenul său, Culai Darie, îi propune să plece la țară, unde i se făgăduiesc mediocre bucurii patriarhale, Andrei Pietraru reacționează violent. Sinuciderea înseamnă gestul suprem prin care eroul lui Camil Petrescu demonstrează imposibilitatea realizării unui deziderat înalt, într-o ambianță imorală. Spre deosebire de Gelu Ruscanu, care dorește „dreptate absolută", Andrei Pietraru aspiră la „iubire absolută", ambilor eroi lipsindu-le modesta intuiție a realității.

Incitat de Caragiale, așa cum ne și declară [1] Camil Petrescu, el scrie comedia *Mitică Popescu.* Spre deosebire de celelalte piese, aici nu mai pune problemele sale predilecte, eroul fiind un mărunt funcționar de bancă. Între Mitică (Lache, Mache, Sache) din Caragiale și cel din comedia lui Camil Petrescu este o sensibilă diferență : mitoman, superficial, insolent, cultivînd gluma oarecare, Camil Petrescu a dorit să ofere fața ascunsă, ca s-o numim astfel, a eroului imortalizat de genialul său precursor. Prin urmare, Mitică Popescu arborează candoarea, dar rămîne un fanfaron vodevilesc îndrăgostit de patroana Georgeta Demetriad. Infatuarea lui Mitică Popescu, care vorbește cu dezinvoltură de afaceri, e în cele din urmă înduioșătoare, fiindcă, pus în fața posibilității înavuțirii, cu nonșalanța celui lipsit de îndemînare practică, renunță și cedează în favoarea băncii falimentare. Scriind despre comedia *Mitică Popescu,* au-

---

[1] Vezi *Addenda* la *Falsul tratat... Teatru,* vol. III, ed. cit., p. 517.

torul își definește astfel eroul: „...forma voit vulgară pe care o adoptă cotidian acest Mitică Popescu este un simplu mod de apărare a vieții lui adevărate și intime, așa cum unii timizi sînt obraznici, iar unii bătrîni, morocănoși. El are pudoarea marilor lui sentimente și de aceea se autocalomniază. Legînd aci de definiția pe care autorul, în lucrările sale de specialitate, o dă stării poetice, și anume că «Poezia este pudoarea în expresia marilor sentimente» rezultă limpede că Mitică Popescu este, prin candoarea și sensibilitatea lui ascunsă, poezia însăși." [1] De fapt, Mitică Popescu e un fantast, „care patinează între adevăruri și iluzii, dar instinctiv se trezește tot pe drumul cel drept" [2].

Comediile *Iată femeia pe care o iubesc* (1943), *Profesor Doctor Omu* (1946) par să fie replici la teatrul pirandellian, Camil Petrescu preferînd însă umorul, uneori facil, tragicului.

Drama *Mioara* (1930), de care ar fi trebuit să ne ocupăm după *Suflete tari* (1925), fiindcă se apropie ca motiv dramatic, cel care conferă unitatea întregii opere a lui Camil Petrescu, interesează mai cu seamă prin ceea ce am putea numi „procesul piesei". G. Călinescu observa: „*Mioara* este, hotărît, o piesă slabă. Autorul, care a glosat-o cu explicații de regie abuzive, a pus insuccesul în vina actorilor și a criticii teatrale. Într-un *Fals tratat pentru uzul autorilor dramatici*, amuzant și savuros (nu lipsit de luciditate), s-a încăpățînat să-și apere banala piesă, care ar putea da însă un bun roman... Excesul de nuanțe nu salvează un subiect nedramatic." [3] Cu toate acestea, prin calitatea criticii aduse automistificării intelectuale, în registrul delicat al sentimentelor, are darul să anunțe *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război* și, mai cu seamă, *Patul lui Procust*.

ROMANCIERUL

Personajele lui Camil Petrescu evoluează, cu rare excepții, pe aceleași coordonate, mulîndu-se inedit și armonios în jurul unor teze propuse de însăși experiența autorului. Literatura lui își dezvăluie substanța și procedeele atît în versuri cît și în teatru. În cele dintîi aducea o viziune

---

[1] Vezi *Addenda* la *Falsul tratat...*, *Teatru*, vol. III, ed. cit., p. 518.

[2] Alice Voinescu, *Cronica dramatică*, *Revista Fundațiilor regale*, nr. 2, 1946, p. 407.

[3] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, ed. cit., p. 743.

realistă asupra războiului. Autenticitatea faptului trăit s-a cristalizat repede — parcă sub amenințarea sfîrșitului — în artă. Prin Camil Petrescu literatura noastră alungă definitiv formula didactică, pedestră și diluată a poeziei patriotarde, cultivată cu asiduitate de poeți ca Soricu, la începutul veacului. Același realism psiholog ne întîmpină și în opera sa de dramaturg, unde viața intimă, contradictorie, se înfruntă mereu, sub semnul lucidității, cu realitatea imediată. Camil Petrescu aduce, în acest sens, o contribuție substanțială, situîndu-se printre romancierii noștri care au îmbogățit genul, smulgîndu-l, alături de Rebreanu, H. P. Bengescu, G. Călinescu, M. Sadoveanu, unei înclinații idilizante sau spre observația social-psihologică superficială. Pe eroii romanelor sale îi apropie, potrivit intențiilor autorului, claritatea gîndirii, care, oricît de acută ar fi, nu izbutește să-i slujească decît parțial, fiindcă orgolioasele lor planuri se prăbușesc din pricina structurii societății, unde valorile morale superioare erau infirmate cu violență. În contextul epocii interbelice, pe Camil Petrescu — romancierul — îl obsedează două mari ipostaze : *războiul* și *iubirea*. Despre geneza primului său roman, Al. Rosetti își amintește : „Cunoșteam pe Camil Petrescu din scris. Reținusem exprimarea sa vie și clară, originalitatea părerilor emise.

O întîmplare ne-a reunit : căutam scriitori necunoscuți în vederea publicării lor la editura „Cultura națională“, reînființată de curînd (1930).

Ne-am întîlnit în minusculul local din Pasajul Macca, sediul editurii, într-o după amiază de vară. Personalitatea lui Camil m-a sedus de la primele cuvinte schimbate. Venea la editură cu o nuvelă mai lungă, care a fost încorporată în narațiunea *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război*, roman în devenire, pe care a început să-l scrie imediat după întîlnirea noastră, adăugînd, în șpalt, lungi pasaje la partea culeasă, mutînd porțiuni ale textului dintr-un șpalt într-altul, într-un cuvînt refăcînd toată cartea sub forma de corectură. (Spunea că nu poate lua cunoștință de materia romanului decît sub forma imprimată ; atunci putea aprecia ponderea fiecărui pasaj și își dădea seama de necesitatea de a muta unele fragmente, pentru a echilibra cartea.)“ [1]

La scurtă vreme după căsătoria învăluită de efluvii juvenile, de proiecte nutrind către statornicie, Ștefan Gheorghidiu, cu gradul de sublocotenent de rezervă, nu poate și nici nu caută să evite ciocnirile războiului. Înconjurat pe valea Prahovei și Predeal de mica sa unitate strînsă în fața unor rețele iluzorii și „gropi de lup“, Ștefan Gheorghidiu are momente cînd se retrage în tranșeele, singurele bine fortificate, ale

---

[1] Al. Rosetti, *Note din Grecia, Diverse, Cartea albă*, Ed. Minerva, 1971, p. 247.

memoriei. Amintirea copilăriei și alte episoade aveau darul să-i ofere scurte momente de refugiu, dar intoleranța sa intelectuală îl readuce în față, figurile ofițerilor de paradă provincială, climatul popotei și discuțiile fără consistență, dimpotrivă iritante, pînă la idiosincrasie. De ele se leagă, însă, diagrama „unui testament", al lui Nae Gheorghidiu, unchiul său, un fel de Sinești, care îl frustrează de un drept elementar ce, desigur, i-ar fi corectat destinul la vreme. Apropierea structurală a lui Andrei Pietraru, din *Suflete tari,* și Ștefan Gheorghidiu e peremptorie. Ambii eroi trec prin situația înrudită, aceea de a încerca să atingă zenitul iubirii, într-o societate clădită pe solul cupidității și al turpitudinii. Ipocrizia și rapacitatea lui Nae Gheorghidiu, căreia i se alătură, compunînd o imagine bicefală, negustorul agramat Vasilescu-Lumînăraru, duc mai întîi la tentativa de dezmoștenire a nepotului, student la Filozofie. Opoziția dintre Nae Gheorghidiu și nepot devine acută, iar dialogul delimitează apa cristalină a conștiinței tinere de mîlul cu miasme. Diligențele judiciare ale tînărului Ștefan Gheorghidiu se încheie, atît de verosimil, printr-un eșec parțial. Din apreciabila moștenire lăsată de unchiul Tache, lui Ștefan Gheorghidiu îi rămîne o parte care, fire neîntreprinzătoare, consimte să fie mînuită de Nae Gheorghidiu. Deși eroul se vrea străin de politică, prin faptul că devine beneficiarul unei părți din încasările pecuniare ale instituției conduse de Nae Gheorghidiu, ca furnizor pentru armament nemților, nu se mai poate vorbi de independență, arborata sa neutralitate. Scadența o va cunoaște repede atunci cînd, la izbucnirea războiului, e trimis pe front. Nae Gheorghidiu, politician veros, avar și cinic, iar Lumînăraru perfid și analfabet, compun însă un cuplu smuls parcă de sub penița lui Daumier. Drama sporește și din alte motive, de ordin intim, tînăra soție a lui Ștefan Gheorghidiu, Ela, fiind frivolă și capricioasă. Soțul intuiește infidelitatea, admite mai tîrziu chiar o conciliere, dar gelozia îl fulgeră devorator. Idealul „iubirii perfecte", „absolute" rămîne simplă aspirație. Lecția de filozofie ținută Elei în alcov de Ștefan Gheorghidiu, o sinteză *ad usum delphini,* joc al inteligenței, are darul de a ridiculiza eroina, pe care meditațiile sau micile artificii ale gîndirii o îndepărtau de la impulsuri atavice. Totuși, eroul își găsește compensația în studiu, imperativul existenței, care îl conduce spre concluzii categorice ca acestea : „Chiar oamenii de știință, după ce, pasionați și cu grija adevărului — căci nimic nu se poate face fără pasiune — au ajuns la o descoperire sau la o concluzie, o susțin cu tenacitate și cu dorința de a face să triumfe, chiar dacă ar fi amenințați cu rugul sau cu ocna". Gelozia la Camil Petrescu înseamnă un alt război, al instinctelor. Între Ela și Gheorghidiu se duce o luptă pătimașă, acerbă, relatată însă de romancierul analist cu pasiunea entomologului, care

fixează lupa asupra ființelor umane pentru a le surprinde cu îndurerat dezgust reacțiile. Iată de ce Ștefan Gheorghidiu poate exclama : „În afară de conștiință, totul e bestialitate".

Cu adevărat nouă este tehnica acestei prime părți a romanului, care, după cîteva pagini, oferă iluzia că autorul își va organiza materialul în jurul războiului, ca după aceea, diverse împrejurări să arunce eroul în trecut, dîndu-i răgazul examenului de conștiință, pentru a ajunge la convingerea relativității sentimentelor. Simți cum Camil Petrescu transformă, sub privirea cititorului, un simplu eseu în țesătură romanescă, aglomerată de observații fine, reflecții reci, duioșii și regrete, din care eroul iese absolvit de ridicolul unui încornorat. În cele din urmă, indiferența, resemnarea față de căsătoria eșuată fac din Ștefan Gheorghidiu un sceptic. Ruptura definitivă e sugerată prin simpla descriere a întoarcerii de pe front : „Plecarea mea la București era inevitabilă. Parcă se apropia un examen dezagreabil. Am scris nevestii mele «sîmbătă seară sosesc». Trenul nu s-a oprit la peron, ci în cîmp, pe o linie de garaj, gara e în întuneric de frica zepelinurilor... Iar cînd vin pe Calea Victoriei goală, felinarele dau o lumină albăstruie asfaltului pustiu, de par acoperite de zăbranic de doliu, iar casele de piatră cenușie. Nicăieri lumini aprinse. Impresia de cavou imens e copleșitoare."

Partea a doua a romanului este un excelent jurnal de campanie, cu nimic inferior, ca intensitate, romanelor lui Remarque sau Barbusse. Tot Al. Rosetti, în *Cartea albă* (p. 58—59), oferă un amănunt prețios, legat de locurile unde copilul Camil Petrescu a avut revelația naturii montane, care peste ani va deveni locul luptelor la care a participat în timpul războiului : „Copil trăit între zidurile unui cartier mărginaș al Bucureștilor, Camil a fost profund impresionat cînd s-a găsit deodată în mijlocul naturii, într-o dimineață de vară. Excursia începea la Cîmpulung-Muscel, unde călătorii debarcaseră din trenul care, după lungi ore de mers tărăgănat, întretăiate de numeroase halte în stații neînsemnate, nemerește în valea rîului Tîrgu, la poalele dealurilor care ascund munții înalți, iviți în depărtare, după ce urci coasta de unde începe orașul.

Uimirea ochilor de copil în fața peisajului alpin care se desfășoară în fața călătorului, care se îndreaptă spre Dragoslavele și Rucăr, peste Mateiaș, și se afundă în văile Dîmboviței, paralelă cu valea rîului Tîrgu, a inspirat prima impresie din copilărie în romanul *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război*, a cărui acțiune se petrece în jurul munților apropiați." Chiar primele pagini ale romanului fac de netăgăduit această remarcă. Ștefan Gheorghidiu participă la luptele care s-au dat pe frontul Carpaților, în apropiere de Bran. Această a doua parte putea foarte ușor aluneca în reportaj, dacă autorul, consecvent cu concepția

sa despre roman, nu ar fi avut abilitatea tehnică de a converti faptul trăit în ficțiune cu pronunțat caracter realist. Portretele fizice și morale sînt schițate sumar, dar cu vădită siguranță.

Perpessicius, în cronica sa la *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război*, încheia : „Războiul d-lui Camil Petrescu este nu numai pagina de acută psihologie a luptătorului lăsat în plata Domnului sau în voia morții, dar și actul de justiție al războiului românesc, reintegrat, în bună parte, în limitele și fizionomia lui autentică. Tirul de baraj de la Săsăuș, prin care trece eroul d-lui Camil Petrescu concurează oricare din documentele similare ale literaturilor străine și grija pe care o pune autorul în referențe, ni se pare pe deplin îndreptățită. Ele conturează faptul românesc și-l încadrează în singura posibilă literatură a războiului, aceea a adevărului. Pe linia aceasta, dl. Camil Petrescu a deschis drum tuturor literatorilor ce se vor încerca în reconstituirea atîtor alte aspecte ale războiului românesc. Iată pentru ce apreciez îndeosebi sobrietatea cu care dl. Camil Petrescu, lipsit de șfichiul pamfletului sau criticii caustice, face rechizitoriul aparatului nostru de război."

În 1933, Camil Petrescu publică *Patul lui Procust* suspectat de unii critici că în structură s-ar fi insinuat metoda din *À la recherche du temps perdu*. Interferarea planurilor și divagațiile vag teoretice din subsoluri nu dovedesc nimic altceva decît cutezanța autorului de a propune, după opinia sa, o nouă formulă romanescă în literatura noastră, ceea ce a și reușit pe deplin.

Confesiunea fermecătoarei doamne T. deschide romanul, așa cum un pasionat de cromatica penajelor desface un evantai larg cu voluptate. Doamna T., fascinantă și iubită pînă la idolatrizare de pauperul D., este abandonată de aviatorul Fred Vasilescu, fiul bogătașului Lumînăraru, ce va pieri, într-un bizar accident, aducînd mai mult a sinucidere. Camil Petrescu rotește oglinda observației convergente în jurul acestor două personaje complexe, învăluite de poezie și înclinate spre patetism. Aparent, în *Patul lui Procust,* nu se poate vorbi de o acțiune construită pe eșafodajul specific genului, dar, de fapt, din modul cum sînt proiectate în tonuri de umbră și lumină, gesturi, aspecte esențiale ale mediului, romanul devine o unitate epică, perfect realizată, arta portretului interior cunoscînd aici un adevărat triumf.

Doamna T., în placidul orășel de provincie, este cea mai „frumoasă" apariție, în jurul căreia se răsucește volbura viselor masculine. Prietenul din copilărie, umilul D., este acela care o va iubi necontenit, fără speranța de a-și împlini dorința, mai ales după ce tînăra devine soția unui inginer străin. Dar capriciul hazardului face ca cei doi să se reîntîlnească, numai că nimic, niciodată, nu-i va mai apropia.

Dealtfel toate personajele romanului se zbat parcă într-o pînză de păianjen, din care nu pot să scape, pentru a se regăsi în fața adevăratelor lor sentimente ; ceva echivoc, inexplicabil, îi oprește de a fi ei înșiși.

Singură Emilia, actrița de periferie, este mereu egală cu ea însăși, mai exact, expresia vidului mental absolut, astfel încît ea nu va trăi nici o clipă drama celor ce se întîmplă în juru-i. Prin senzualitatea sa agresivă, face ca sentimentul oricărui bărbat pentru ea să fie aproape condamnabil.

Din scrisorile lui G. D. Ladima se degajă pasiunea melancolicului și neînțelesului artist, nedreptățit de o societate obtuză, dispusă să accepte doar luxuria și caruselul politic, pe care Ladima refuză pînă la ostentație să le aprobe, preferînd sinuciderea. Așadar, Ladima este un alt D., pe o altă treaptă, și cu atît mai cutremurător în crepusculul său tragic.

Se insinuează aici ceva inuman și grotesc. Descrierea alunecă uneori, atunci cînd apar Emilia și diverșii ei prieteni, în realism crud. În *Patul lui Procust*, consecvent concepției sale, Camil Petrescu a intenționat să creeze tipuri feminine polare. Doamna T., întruparea feminității enigmatice : „Ca fizic era poate prea personală ca să fie frumoasă în sensul obișnuit al cuvîntului. Avea orbitele puțin neregulate, ușor apropiate, pronunțate, cu ochii albaștri, lucind, fremătînd de viață, care, cînd se fixau asupra unui obiect îl creau parcă. Bărbia feminină, delicată, dar prelungirea feței ei, întinsă frumos pînă sub ureche, cam aparentă, plină, căci era lipsită de orice grăsime. Gura, foarte mobilă, vie ca o floare. Gîtul lung, robust, cu tendoane lămurite la orice întoarcere a capului. E știut, de asemenea, că marile actrițe au fost de un soi de frumusețe incertă, am spune pe muche de cuțit." Iar Emilia, reversul trivial rubensiană : „Emilia are conștiința, deci, că reprezintă un ospăț de carne. Are conștiința valorii animalității ei... exploatează totul rece, cu rînduială și socoteală, gîndește vulgar și grijuliu despre sexul ei, ca un țăran despre marfă și hambar." Industriașii ca Nae Gheorghidiu sau Tache Vasilescu, prin mercantilismul și cupiditatea lor, contrastează cu D. sau Ladima. Interesului vulgar, rapacității, li se opun valori morale și intelectuale strivite însă de o societate în care burghezia transformase totul în levantinism.

Împletirea ciudată între destinul elegantului, mondenului, bogătașului Fred Vasilescu și al poetului aruncat la marginea societății, Ladima, creează și mai profund ceea ce numeam polaritatea personajelor. Intuiția psihologică ne apare mai vie în *Patul lui Procust*, decît în primul său roman. De asemenea, aspectele social-politice ale vremii (epoca 1928—29),

lupta parodică dintre partidele burgheze creează fundalul policrom pe care se profilează toate personajele. Capitolul epistolar dintre Ladima și Emilia ne amintește procedeul lui Laclos, iar restul de plăcerea stendhaliană de a-și comenta personajele. Dar originalitatea romanului rezidă în faptul că toate asociațiile nu alungă certitudinea că *autenticitatea absolută* — dezideratul suprem al lui Camil Petrescu — din *Patul lui Procust* se apropie cel mai mult de împlinire. De aceea împărtășim întru totul opinia lui Ov. S. Crohmălniceanu : „Nicăieri ca în *Patul lui Procust* autorul nu a procedat la o operație de demistificare mai radicală a reprezentărilor pe care și le face despre sine intelectualitatea. Nicăieri nu și-a tratat atît de sever frații spirituali ca aici. Pe Ladima îl privește cu o detașare critică incomparabil mai mare decît pe Gelu Ruscanu, pe Pietro Gralla sau pe Ștefan Gheorghidiu.“ [1]

În urma documentării minuțioase și a interpretării atente a fenomenului istoric, Camil Petrescu sesizează în adîncime semnificația evenimentelor istorice în *Un om între oameni*, aduce o impresionantă bogăție de fapte, din al căror ansamblu distingem, în linii de frescă, imaginea vieții sociale a Țării Românești în prima jumătatea a secolului al XIX-lea. Romanul lui Camil Petrescu dezvăluie contradicția dramatică dintre viața grea a oamenilor simpli și indiferența parazitară a protipendadei. Pe moșia boierului Medelioglu, la Vadu Rău, țăranii clăcași nu duc o existență deosebită de a iloților din antichitate. Cînd un țăran, Toma, îndrăznește să se adreseze boierului, vechilul moșiei îi rezervă flagelarea pînă la sînge. În astfel de condiții se formează conștiința revoluționară a lui Nicolae Bălcescu, exponent al celor frustrați. Drumul spre casa părintească, trecerea prin apropierea moșiei lui Medelioglu, îi oferă tînărului junker Bălcescu prilejul să asiste la momente grăitoare pentru suferința clăcașilor. Asemenea împrejurare va juca un rol esențial în viața scriitorului revoluționar : „Cele două zile petrecute la conacul, cîrpit cu fațadă de coloane, de din jos de Vadu Rău, al medelnicerului Raletu, au fost pentru Nicolae Bălcescu o răscruce hotărîtoare. Vedea acum limpede lucruri de care se lovea înainte la tot pasul, dar nu aveau tîlc pentru el, căci învățăm să vedem cu adevărat (așa cum învățăm să citim) lămuriți, într-un ceas fericit, de o împrejurare ca o cheie, ori de cel chemat să lămurească pe alții. E ceea ce s-ar putea numi o altă vedere a realității, dincolo de jocul aparențelor care înșală și privirea, tocmai fiindcă e înșelată întîi judecata. Acum e mai bine înarmat, ca să poată înțelege, ca să poată ști ce să dorească, ce să facă. E tot cam

---

[1] Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. I, Ed. Minerva, 1972, p. 470.

ceea ce a fost, dar este altfel. Pe firele știute poți să ajungi astfel la alte adîncimi, nebănuite, din care crește apoi toată ființa ta." Din acest moment îl urmărim pe Bălcescu, prezent în toate acțiunile care preced revoluția, în plină desfășurare a luptei împotriva orînduirii feudale. Revoluția de la 1848 apare astfel ca o necesitate istorică, determinată de contradicțiile existente în societatea timpului. Bălcescu, Arăpilă, Ana Ipătescu, Voinescu II sînt stăpîniți de aceeași patetică aspirație, proclamată în reuniunile „Frăției" sau pe cîmpia de la Islaz. Scenele despre viața lucrătorilor tabaci compun tabloul exploatării nemiloase, la care erau supuși muncitorii încă de la primele forme manufacturiere. Damian și Mitru, iată două personaje prin care afli atitudinea intransigentă a acestor muncitori, iar Găman, Toma, fiii Firului, Safta, exprimă revolta țăranilor clăcași, lipsiți de cele mai elementare drepturi.

Un om între oameni atestă, prin urmare, cunoașterea profundă a epocii. Din numeroasele detalii privind obiceiurile, practicile abuzive ale boierimii, solidaritatea țărănimii cu muncitorimea, romanul lui Camil Petrescu reconstituie atmosfera caracteristică societății românești în preajma anului revoluției din 1848. În centrul acțiunii rămîne Bălcescu, ca principală întruchipare a virtuților intelectuale și civice. El își afirmă cu înfrigurare convingerile democratice și constituie factorul catalizator de energii. Prin urmare, romancierul a înțeles aici rolul pe care trebuie să-l aibă personalitatea în împrejurările revoluției, raportul dintre erou și colectivitate.

Scriitor realist, Camil Petrescu a selectat cu grijă cuvîntul arhaic, pe care îl întîlnim numai atunci cînd perifraza sau sinonimul contemporan ar fi distonat. Atmosfera se obține, așadar, din ansamblul de fapte, nu dintr-o topică veche și împestrițată cu arhaisme. Arta lui Camil Petrescu, contribuția lui la dezvoltarea romanului istoric, constă tocmai în evitarea procedeelor vetuste, idilizante. El mînuiește pagina-document, în *Un om între oameni*, cu o deplină siguranță, fără să cadă în excese literaturizante.

Din păcate moartea l-a surprins pe autor în plină elaborare a volumului care încheie această operă monumentală. În postfața la *Versuri* (1957), datată 15 septembrie 1956, e înscrisă neliniștea autorului privind organizarea ultimei părți : „Volumul al III-lea din *Un om între oameni* și așa trebuie să aștepte din nou orînduirea materialului documentar, care, lipsit mulți ani de spațiul locativ pe care-l necesită, devenind înăbușitor prin aglomerare, apoi s-a mai și încîlcit prin transportul cu camionul".

Deși neterminată, prin calitățile ei majore, care certifică orientarea scriitorului spre reconstituirea faptului istoric de larg răsunet, *Un om*

între oameni reprezintă un moment, o treaptă a edificiului literaturii noastre contemporane.

*

Cu multă vreme în urmă, Camil Petrescu, la o întrebare cordial academică, răspundea dezinvolt, dar lucid și cu orgoliu juvenil: „Voi scrie pînă la 25 de ani versuri, pentru că este vremea iluziilor și a versurilor; voi scrie între 25—35 de ani teatru, pentru că teatrul cere și o oarecare experiență și o anumită vibrație nervoasă; voi scrie între 35—40 ani romane, pentru că romanele cer o bogată experiență a vieții și o anumită maturitate expresivă. Și abia la 40 de ani mă voi întoarce la filozofie." Mi-am amintit, cu oarecare aproximație replica, tocmai cînd urma, peste cîteva ore, să ajung pe Cumpătul, unde Camil Petrescu, într-o impusă claustrare din pricina sănătății pîndită de neguri pretimpurii, își încheiase volumul de versuri. În vila înconjurată de culori vesperale am stat de vorbă, după ce (pentru a cîta oară?) Camil Petrescu își revedea confesiunea, devenită postfață la culegerea apărută în 1957. Deci ultima carte a lui Camil Petrescu, acest scriitor complet, avea pe copertă încrustat cuvîntul *Versuri*. Mai era Camil Petrescu la vîrsta iluziilor? Își respectase cu strictețe cronologică evoluția literară? Într-o oarecare măsură, da. În acest sens, exemplul lui are un accent programatic și ne invită cu gravitate să medităm asupra scrisului care își are mîndra lui disciplină.

Cînd scriitorul pleca dintre noi, mult înainte de vreme, cu aceeași ochi halucinați, Tudor Vianu spunea: „Dar vom păstra comoara amintirii lui și vom contribui ca mesajul lui să-și atingă ținta cea mai îndepărtată, cînd șirul nostru de oameni se va istovi, dar urmașii noștri vor continua să crească în putere și dreptate, prin lumina operei lui".

Retrăiesc, ca și altădată, emoția celui care l-a văzut pe Camil, toamna, într-o cameră invadată de „jocul ielelor", pe Cumpătul.

LIVIU CĂLIN

Concepută în 16 volume, ediția de față va fi compartimentată pe criteriul genului, în felul următor : *Versuri* (I), *Teatru* (II—V), *Romane* (VI—X), *Nuvele* (XI), *Cronici, articole, studii, eseuri, jurnal* (XII—XIII), *Substanțialismul* (XIV—XVI). În alegerea textului am optat pentru ultima ediție apărută în timpul vieții autorului, iar cel inedit va respecta cu fidelitate manuscrisele.

În privința comentariilor, am procedat, la reproducerea celor mai semnificative ecouri în presa timpului, bibliografia critică integrală urmînd să apară la finele ediției. Despre Camil Petrescu s-a scris mult și divers în perioada interbelică, fiind unul dintre cei mai controversați autori. Notele își propun să pună în lumină tocmai acest aspect, reproducînd, fie integral, fie numai parțial, fragmente din cronici și articole despre opera lui Camil Petrescu. Considerăm, așadar, că, prin intermediul comentariilor, se reconstituie climatul agitat care l-a constrîns pe autor să adopte, în numeroase cazuri, o anumită poziție, fie în interviuri, fie în diverse articole cu caracter polemic.

Capitolul destinat variantelor înregistrează, selectiv și succesiv, deosebirile dintre primul text, apărut în presă, și ediția princeps, iar în continuare dintre ediția princeps și textul ultim apărut în timpul vieții autorului (1957). Reproducerea variantelor potrivit acestui principiu va înlesni, după opinia noastră, o mai ușoară și deci fertilă înțelegere a stilului atît de capricios de lucru al lui Camil Petrescu.

Fiecare volum sau grup de volume, destinate unui anumit gen în care s-a ilustrat autorul, vor fi precedate de o notă, unde vom indica textul de bază și amănuntele legate de procesul de creație. În privința transcrierii precizăm că am conservat diferite alternanțe, forme orale de

limbă, tot ceea ce înseamnă particularitate stilistică, normele ortografice fiind cele în vigoare.

Textul acestui prim volum reproduce edițiile *Versuri*, E.P.L. (1957) și *Papuciada*, *Ed. Tineretului* (1966). Postfața autorului la ediția *Versuri* (1957) va apărea în cuprinsul volumului de publicistică și confesiuni literare. Poemul *Papuciada*, apărut postum, a trecut în *Addenda* volumului, unde au fost incluse și cîteva poeme pe care autorul nu le-a introdus în cuprinsul culegerii *Versuri*.

Mulțumim pe această cale doamnei Eugenia Marian, care, pe lîngă texte inedite, a avut deosebita amabilitate de a ne pune la dispoziție partea din arhiva scriitorului rămasă în posesia familiei.

L. C.

VERSURI

IDEEA

Jocul ideilor e jocul ielelor

IDEEA

Jocul ideilor e jocul ielelor

Bibliotecile cu rafturi şi zăbrele
Sînt pline
De tomuri grele
Pergamente şi colecţii vechi nepreţuite
Legate-n marochine,
În care zac orînduite
Ierarhic subt capitole şi titluri
Mii şi milioane de idei,
În zeci de mii de tomuri, anexe
Şi opuscule
Cu pagini încărcate de calcule subtile
Ca mici desemne
— Arabescuri —
De cercuri seci, de semne
Şi magice majuscule.

Dar în ele
Nu sînt decît cadavre de idei,
Căci scrisul tot
E doar gîndire veşted conservată
Şi-nchisă subt formule şi subt chei.

Bătrînii în halaturi vechi,
Cu ochelarii petrecuţi după urechi,

Uscară
Insectele-n vitrine,
Ca specii rare
Sălbatecii codri în ierbare,
Pămîntul necuprins, în petece de hărţi,
Ideile, în prăfuite cărţi.

Şi-acuma toate poartă cifre
Şi litere latine
În tomuri sigilate-n marochine ;
Iar poezia lor,
Astmatice avînturi de simboluri
Zadarnic încercînd să urce-n goluri.

Dar eu
Eu am văzut idei.

Întîia oară, brusc, fără să ştiu,
De dincolo de lucruri am văzut ideea,
Cum vezi, cînd se despică norii grei
Şi negri
Zigzagul de argint al fulgerului viu.

Şi de atunci
— Neliniştit de depărtarea suavă şi adîncă
De toate tîlcurile, cheile —
Ca un bolnav cu ochii ţintuiţi de luna
Pe care norul o ascunde încă,
Fără durere, fără bucurie,
Eu caut în natură pretutindeni, ideile.

Atent şi răbdător,
Deci le pîndesc prelung stăruitor
Cum aşteptam pe cînd eram copil,
Privind prin crăpătura gardului

Ograda şi ruina caselor pustii
Să văd cum se ivesc stafii.
Crescut din zilele de ieri,
Neliniştit de marile tăceri,
Pîndesc şi azi prelung stăruitor,
Căci şi acum din lucruri şi vederi
Ideea se adună
Străvezie, dar precisă şi întreagă,
Aşa cum se încheagă
Subt privirea unui derviş,
O figură, pe apa unui lac,
În umbra limpezită de copac.

Dar de cîte ori descopăr,
Uimit
Cu-nfiorări de veşti rostite-n şoapte,
— Freamăt nocturn de ulmi —
Că ideile-s de mult
Alăturea de mine, culmi
Imense şi nebănuite, sosite-n noapte...

De-atîtea ori
Ca nişte munţi coloşi de gheaţă
Plutind subt apă, venind prin palele de ceaţă.

Eu sînt dintre acei
Cu ochi halucinaţi şi mistuiţi lăuntric,
Cu sufletul mărit
Căci am văzut idei.

CICLUL MORȚII

MARȘ GREU

De nopți întregi luptăm din greu
Cu praful sec și setea
Cu depărtarea neagră și perfidă.
Ni-e trupul în sudoare fiert,
Și-adînc prin țărîna lichidă,
Ca printr-un vad de heleșteu,
Tîrîm picioarele
Istovitor,
Inert.

Și ca o caravană prin deșert,
Care se pierde sufocată
În norii de nisip rătăcitor,
Prin negura de pulbere uscată,
De-abia mai răsuflăm
Căci din greoaie valuri sure,
Care ne-apasă tot mai greu pe cască,
În nări ni s-au clocit depozite impure,
Ca rămășițe-n filtrurile vechi.
Treptat

Pe pleoape, pe obraji și pe urechi
Ni s-a cernut o mască
De catifea de praf,

Ce se coboară-adeseori
Pe ochii moi de lacrimi de urdori.

Cu toate că beşicile ne-nfig în carne ţinte
Sleiţi noi ducem înainte
Picior după picior,
Împleticit
Stăruitor.

Nu ştim
Nici unde mergem,
Nici unde ne găsim.
Alăturea de fiecare dintre noi
La dreapta sau la stînga,
În faţă sau în spate
Sînt alţii,
De care ne lovim mergînd,
Cînd raniţa alăturea ne-abate.

De nopţi întregi prin pulberea uscată
Şi mai înecăcioasă decît fumul,
Mărşăluim spre miazăzi
Şi
Cu cît mai mult înaintăm
Cu-atît mai lung e drumul.

Sleiţi de sevă, sclerozaţi
Şi sufocaţi de-atîta mers în turmă,
Noi ne mişcăm împinşi din urmă,
Cum valurile unui rîu se-mping
La vale unul pe-altul ;
Şi pe şoseaua grea de praf
Ne scurgem în coloană, fără şoapte
Ca apa unui fluviu în noapte.

Înaintăm necontenit fără s-ajungem,
Deşi lăsăm în urma noastră
Păduri şi sate
Culcate, înecate-n întuneric.
Trudiţi de-o sete arzătoare de holeric,
În noaptea fără de hotar
Mişcăm într-una,
Aproape în zadar.

Din cînd în cînd,
Cînd traversăm vreun pod,
Simţim pe rînd,
Picioarele scăpate din năvod.
Întindem pentr-o clipă gîtul
Şi iarăşi ne reluăm tîrîtul
Comun, de uriaş miriapod.

Tîrziu, spre-a doua zi,
Cînd prinde să se stingă al nopţii candelabru
Un martor ar înmărmuri :
Mulţimea adormită în coloane
Se mişcă totuşi ritmic şi macabru,
Ca o strigóică încăputare de organe.

Sînt zorile sau prafu-a devenit mai alb ?
Ieşim cumva din haos ?
Un şuierat
A descărcat magnetul
Care lega tiranic caravana.
Pentru repaos,
Coloana
S-a prăbuşit în marginea şoselei,
Ca o fantoşă căreia i-ai scos scheletul.

Ca-n ţintirim
Ne îngropăm,

Ne odihnim
Și fără nici o vorbă ne privim
Cu fețe descompuse de cadavre,
Schimbînd surîsuri palide de javre
Domesticite, pocăite, resemnate.

Cum praful a-nceput să cadă,
Ce e părelnic abur să se vadă,
Și cum zăcem așa grămadă,
Mulțime
De brațe și picioare anonime,
În frăgezimea zorilor de rouă
Sub razele prelungi de răsărit,

Din depărtare de-ai privi,
Ți s-ar părea că-n șanțul lung a năvălit
O specie gigantică și nouă
De viermi masivi și cenușii.

Un alt semnal,
Noi tresărim
Și iar pornim.
Cîțiva nu pot să se mai scoale.
Zadarnic ofițeri le dau tîrcoale,
Strigînd la ei.
Li-s ochii albi ca scrumul
Și trebuie să-i creadă.
Rămîn pe lîngă șanțuri presărați.

Ca o cireadă
Care-și presară trecerea prin sat,
Nepăsătoare lepădînd resturi, dovadă,
Coloana uriașă însemnă-n urmă drumul
Cu cadavre de soldați sfîrșiți ca scrumul.

REPAOSUL

Cum soarele, prea roşu, căzuse peste culmi,
Am străbătut păduri necunoscute
(Tufişuri încîlcite printre ulmi
Sau plaiuri cu stejari bătrîni)
Înfriguraţi, cu baionetele la armă
Şi armele înţepenite-n mîni.

Urcam pe drumul plin de bolovani şi seară,
Lăsînd în spate cea din urmă zi
Pîndeam, pîndiţi de negurile vii
Gîndind la fiecare bot de deal :
Aci va fi...

Şi-acum sîntem în marginea de sat
Dintr-un tărîm necunoscut şi-apropiat.

Din coaste-mpădurite şi stîncoase
Reci obîrşii,
A coborît
Pîrăul cu pietroaie mari de munte.

În înserarea fumurie
Se-nnegurează orice amănunte

Căsuțele de var
Au singure contururi dibuite.
Ici colo-n largul depărtării,
Pe coastă ard lumini —
Trădînd, doar bănuite-n sura ceață,
Dușmane locuri cu viață.

Pe drumul plin de praf și seară
Au coborît spre noi
Și ne privesc înfiorați
Copii, femei cu mîni îngîndurate,
Moșnegi cu gura-n barbă.

Soldații în repaos
S-au tolănit pe iarbă.

La lumina vie și scurtă-a lumînării
Comandanții desghiocați consultă hărțile,
Împăinjeniți întreabă, șușotesc.

Cu buzele uscate și ochii dilatați,
Noi așteptăm pe ale nopții diguri,
Pîndind în toate părțile.

Alături baionetele sclipesc
Ca ochi egali și siguri.

În înserarea vaporoasă,
Ca o lanternă rotundă de foiță roșă
Deasupra dealului împădurit apare uriașă
Luna de august.
Lungit pe spate o privesc
Cum se ridică luminînd mirată,
Descrește tot mai galbenă

Și mai tîrziu
E — argintie — cea de totdeauna.

. . . .

Ți-aduci aminte seara care fu
Seara noastră ireală de august ?
După masă, la măsuțe de bambú
Pe pajiști de vis, moi
E astăzi anul ? nu ?
Încremenise de miresme parcul.
În ceata lor altoi,
Ne priveam în ochi, uitați în țarcul
Bucuriei de a fi noi.
Luna de argint
Pe-un cer de sticlă albăstrie,
Forfeca cu grație contururi,
Pentru fiecare ram și floare
Forme dedublate
De alb și negru
Și parcu-ntreg prins în rețele
De arabescuri albe, negre
Părea subt bolta cu învinse stele
În golul clar
Ca subt un clopot fără margini de cleștar.
Cum aș fi putut să cred c-am să mai sufăr
Cînd îți priveam obrajii albi de nufăr
În unduirea de aramă-a părului, sumbră,
Și îți ghiceam uleiul ochilor în umbră ?

Căci toate se lămureau
Subt transparente draperii de întuneric
Și limpezimi lunare...

Priveam cu toții luna de legendă
Și fără să gîndești,
Așa, prea-plinului amendă,
Întîmplător — îți amintești ? —
Ai murmurat — ai fremătat,
O paranteză luminoasă

A fluturat spre necuprinsu-albastru :
„Și cei ce se tîrăsc pe cîmpul de bătaie !"

O, fără să presimți ce drumuri se-ntretaie,
Un zîmbet vag ai ridicat spre astru.

. . . .

Acum cînd totul s-a sfîrşit de mult,
Cînd am pierdut din mînă
Al vieţii fir,
Uitat de mine însumi şi de toţi,
Bărbos, murdar, cu ghetele-ncărcate de ţărînă
— Iată,
Privesc de-aicea astrul,
Ca să-mi resfrîngă totuşi
Raza privirii tale,
Oricum, oricînd,
La fel înduioşată.

VERSURI PENTRU ZIUA DE ATAC

Fii gata, prietene soldat, fii gata
Curăţă-ţi cu grijă arma şi lopata
Şi pune-ţi cruciuliţa la gît, —
Mîine va fi un atac mare,
Şi-atît.

De undeva, de departe, ne vor trimite ordine :
Cu raniţa şi arma în spinare,
Pe drumurile ude de ploaie şi-ntuneric
Ne vor purta întreaga noapte
În şoapte.
Tîrziu ne vor opri în faţa porţii.

În faţa porţii nevăzute-a morţii.

La trei din noapte vom scula din somn
Pe cei ce se lăsară istoviţi în noroi,
Vom aştepta din nou
Noi ordine,
Vom aştepta chinuitor
Şi-apoi, pătrunşi de ploaie pînă la vertebre,
Murdari, încătuşaţi, greoi,
În zorii albicioşi şi umezi de septembre

Cînd palele de ceață se rup peste tufișuri
În șiruri rare vom urca,
Cu pași definitivi
Colina, după care stăm,
Și dincolo, deodată —
De nepătruns, pătrunzător și gol
Va sta-naintea noastră cîmpul de bătaie.

Unic, imens și nou
Va sta-naintea noastră cîmpul de bătaie.

Surprinși, privim o clipă acest ținut funest.
Un semn, un gest...
Și-ncet pornim pe povîrnișul gol al morții ;
Intrăm, alunecăm pe povîrnișul gol și noroios al morții.

Prietene soldat, fii gata,
Cu toate că afară plouă,
Se vor petrece mîine lucruri care-ntrec
Și mintea și puterile noastre.
La un pas de sufletele noastre
Mîine
Se va petrece poate ceva nou.
Nu-ți mai trudi zadarnic mintea,
Prietene soldat,
Mai bine fii gata
Și-atît.
Curăță-ți cu grijă arma și lopata
Și pune-ți cruciulița la gît.
Fii gata,
Pregătește-ți frumos sufletul,
Omoară în el — de azi — tot trecutul.
Fă din el un trup de mort
Cu piele de ceară și vine albastre.
Ghemuit în cort,
Ți-aprinde iar țigarea.
Cadavre-s de acum nădejdile noastre...

Nu ştie nimeni...
Nu bănuie nimeni...
O, nimeni nu ştie ce va fi.

Dar mîine pe-nserate
Cîţiva, acei ce plasa morţii-o vor răzbate,
În jurul lor cu sete şi groază vor privi.

Prietene soldat, pînă diseară,
Pînă la noapte,
Pune flori de sticlă rece
Pe tot ce-a fost...

Liniştit, liniştit, liniştit.

Nu mai gîndi la ce se va petrece
(Nu are, camarade, nici un rost),
Fii liniştit...
Omoară-ţi sufletul cu grijă, şi calm,
Ai timp destul.
Aşa a fost să fie,
În zi de toamnă burniţoasă, cenuşie.

O, încă-o dată, ai tot timpul ;
Nu te teme.
Diseară ne vor da ceai şi pesmeţi.
Omoară-ţi sufletul de cu vreme,
Ca să poţi mînca liniştit.
(Ceaiul e bun ca să nu îngheţi.)
Prietene soldat,
Ucide-ţi sufletul cu grijă ;
Restul n-are nici o însemnătate ;
De va fi glonţ sau colţ de schijă,
Pînă la tine nimic nu va străbate.

LUNA

Cît ai zvîrli cu piatra din tranşee
Pe botu-naintat şi gol de deal
Săpăm în întunericul înseilat
Din luminişuri sure şi pete de uleie.
Proptindu-se puternic,
Soldaţii adîncesc un început de şanţ.
Trasat pe dîmbul izolat şi moale.
Şi-aşa lucrînd
Toţi zece la un loc formăm un lanţ
De umbre care-azvîrlu din lopată
Felii de noapte închegată.

Săpăm de zor,
Dar cu mişcări înăbuşite...
În preajma noastră, de cu seară potrivite,
Mitraliere
Străjuiesc ca scorpii aţipite.

Vîrîţi adînc, pătrunzător,
Aproape de tranşeea lor
Vom face-aci un post înaintat,
Un post ascuns pentru flancat.

Fără-ndoială că la fel și ei,
Pe dealurile-acestea goale
Și cu pămîntul lipicios și moale
Lucrează-apropiindu-se de noi,
Și mîine
Mirați ne vom trezi
Cu șanțuri și rețele *vis-à-vis*.

Dar iată că noaptea,
Deasupra cotei negre de pădure,
A devenit mai palidă,
Și tot mai palidă,
Întunericul se destramă,
Pînă sus ca țesăturile de scamă.
Treptat se pregătește-o arătare de lumină.

Înfricoșați, zmucind lopata,
Ca niște duhuri active ale nopții,
Fugim degrabă
În gropile care ne-așteaptă gata.

Scăpînd de după deal, apare
Blîndă,
Bună,
Stă-n loc o clipă să privească ;
Zîmbește încurcată
Și apói,
Umplînd priveliștea toată de lumină și polei,
Se nalță luna, tremurînd
Și peste noi
Și peste ei.

Căci de la Riga pînă la Galați,
Hotarele de țară căpătară ochi...
Încleștate ca-ntr-un spasm de dramă,
Hotarele de țară se privesc
Prin mii și milioane de ochi dospiți
De ură, de neliniște și teamă.

De-aici de unde sînt la post, eu urmăresc
Cum urcă-ncet spre cota-nzăpezită
Șanțul
În care ne aflăm de veghe,
Și pe urmă,
Cum ocolește rîpa albă
— Ca o cărăruie —
Cum sus pe deal, cînd pare că se curmă,
Se frînge brusc,
Coboară spre pădure, suie
Din nou
Și-așa peste tot lanțul
De dealuri înghețate sub zăpadă,
Adînc înspre Oituz,
Îl duc cu ochii-nchiși, cu gîndul,
Nesigur călăuz.
De-acolo peste văi și munți de-a rîndul,
Departe... adînc departe,

Sub zări, şapte,
În ţări pe care le cunoaştem doar din carte.
Spre miazănoapte...
La stînga, coborînd spre rîu
Piezis,
Înaintează spre căsuţa dărîmată,
Pătrunde ocolind într-un tufiş
(Acolo e un post de ascultare)
Se şterge fără urme deodată
Întortocheat prin marginea de sat,
Şi tocmai sus pe deal răsare,
Bătînd întreagă-a Putnei vale,
Pierzîndu-se apoi în alburie zare,
Se duce spre Siret,
Spre Dunăre,
Spre Mare.

O, de la Nord la Sud un şanţ,
Un lanţ,
De oameni care-ascultă şi pîndesc stăruitor
De oameni osîndiţi la moarte şi omor.

Sub clime diferite-acelaşi şir
Soldat lîngă soldat,
Că-un gest pe malul Balticei de s-ar porni,
Ca pe un fir,
Pe Dunăre, în scorburi de sălcii s-ar opri.

Şi-n faţa noastră
Pe undeva pe-aproape,
Pe unde noaptea se aud intermitent
Loviri de sape
(De zile-ntregi îi căutăm atent
Dar nu-i găsim)
Temuţi, de nevăzut
Sînt Ei...

Din puncte bănuim tranşeea lor :

Pe lîngă podul sfărîmat,
Pe rîul cu-oglindiri de cositor,
Pe după colţul năruit al morii,
Pe la răscrucea ambelor şosele,
Pe coasta lină,
Cu zăpada
Zebrată de explozii de obuze şi şrapnele
Şi poate chiar şi prin livada
Aceasta care-ajunge pîn' la noi,
Cu pomii negri, rari şi goi,
Trasăm o linie.

O limită.

Desparte două lumi
Ce nu se pot pricepe categoric,
Căci pentru-acelaşi sfînt
Au alt cuvînt,
Desparte
Trecuturi cu cuprinsul alegoric,
Descrise fiecare-n cîte-o carte.
Sînt două manuale de istorie
Duşmane
Şi două geografii tirane ;
Sînt două imnuri, două uniforme
Şi două visuri de şcolari-altoi
Crescuţi de alte statui de eroi.

Iar între ei şi noi,
O, de la Riga pînă la Galaţi,
Aleargă drumul morţii
Păzit de două rînduri de soldaţi.

Drumul morţii...

Prin tainice păduri și peste culmi de munți
Cu coastele tăioase,
Goi,
Cărunți,
Prin margine de sate părăsite.
Sate după sate,

Drumul morții...

Peste ruine, peste garduri pustii și peste ape,
Mai larg sau cîteodată cu șanțuri mai aproape,
Tăiat între tranșee,
În nopțile senine sub calea lactee,
Sub lună ca sub lumina torții,
Uriaș, neîntrerupt meridianul morții
Cu cel din cer geamăn, tîrît pe pămînt,
Ca sub o slavă de schelete, un mormînt.

Sînt luni ? Sînt ani de cînd
Încremenirăm așteptînd ?

Drumul morții...

E-atîta neclintire pe drumu-acesta gol
Ca un simból,
Ca-n țara adormită de-un mileniu
De suflul blestemat al unui geniu.

Nici oameni,
Nici păsări,
Nici-o vietate nu străbate
Apa tare
Drumul gol și-ncremenit al morții...

Dar milioane de priviri îl traversează
Precis și imaterial.

Din neființă cineva veghează...

Iar gloanțe invizibile-l străbat
Neregulat,
Plesnind, tăind tăcerea dură de metal.

Căci peste drumul morții,
La colțul năruit al morii,
Pe lîngă rîul cu luciri de cositor,
Pe coasta albă de zăpadă,
Pe care-acuma norii
Proiectează fin
Un văl ușor și călător,
Pe dungile adînci de fum
Pe lîngă podul sfărîmat,
S-a adunat, s-a concentrat,
Încătușată de pămînt, crispată,
Tăioasă ura lor,
Nădejdea lor,
Voința lor pătrunzătoare-adînc, ca un fluid...

Din nemișcarea clară cade vid,
Altoi din veșnicie rupt,
Imensă ura lor,
Nădejdea lor,
Voința lor ascunsă, ne privesc
Cu adîncimi de supraomenesc
Stăruitor, hipnotizant, neîntrerupt.

PATRULA

O vale-ngustă,
Stearpă şi rîpoasă
Desparte şanţul nostru de al lor :

E valea morţii, zona blestemată.
A nimănui.

Căci dacă niciodată
Noi n-am văzut urcuşul dinspre partea noastră,
Prin ochiul de crenel,
Se vede-ntreaga coastă dinspre ei
Cu urme de măcel :
Pe ici pe colo
Cadavre învechite şi răscoapte.

Pe-această vale
O patrulă va porni la noapte.

În voce cu surîsuri de alarmă,
Glumind strepezit,
Cei patru oameni
Fixează baionetele la armă.

Și după-aceea,
Punînd piciorul pe genunchiul îndoit
Pentru sărit, al camaradului,
Unul după altul părăsesc tranşeea.

Vorbim de ei în şoapte,
Căci pentru noi şi pentru vii, au dispărut în noapte.

Neliniştiţi, cu-auzul străbatem tăcerea,
Pîndind încet căderea
Clipelor.

Și iată
De dincolo se nalţă scînteind
Uşoară, o săgeată ;
Un arc desăvîrşit declină
Și cade drept ca o aripă
De lebădă.

Iar valuri de lumină lin se cern —
Cînd pentru o clipă,
În fundul văii
Sub conul de lumină
Patrula-n siluete negre
Se vădeşte vedenie în infern.

Și scurt mitraliere s-au dezlănţuit.

Un clănţănit uscat de oase seci,
Plesneşte-ncălecat, iureş de spaime,
Sfîşie noaptea către stele
(Își joacă moartea lacom şi histeric
Din măsele),
Pe cînd din şanţul lor
Ageri ochi roşii scînteie-n întuneric.

Năprasnic
În marginea tranşeei s-a înfipt
Turbat-o gheară,
Ce scormone, zvîrlind pămîntul
Și aprig măturînd
Spre fund coboară.

Prelung, bîntuie noaptea sinistra tocătură,
Răspunde valea c-un ecou sfîşietor
Și-n lung şi-n lat, ca vîntul,
Cu ură
Sfredelind pămîntul
Tot caută şi-aleargă înfrigurata gheară.

Într-una toacă...

Și dacă trece-o clipă
Și pare că ascultă,
Din nou, neobosit
Cu fúrie mai multă
Porneşte iar macabrul clănţănit.

Tîrziu se-aude un fîşîit
Și toţi
Cu ochi aţintiţi prin noaptea sumbră,
Desluşim
Urcînd spre noi o umbră.

Din cei plecaţi
Doar unul mai vine-napoi...
E la trei paşi,
La doi.

Dar brusc se-nfige gheara-n marginea tranşeei —
Turbată sfredelind, zvîrlind pămîntul.

Toți capetele ni le tragem îngroziți.
Cuvîntul
De nădejde
Ne-a înghețat pe buze.
Uscatul clănțănit de oase seci
Sfîșie iarăși noaptea, către stele
Țipînd pe-ale văzduhului poteci...

Din șanț noi ascultăm sfîrșiți,
Prelung din piept ne sug ventuze,

Cel prăbușit afară
Nu e mort
Nu vrea să fie mort
Vrea doar o cută de pămînt
Să se lipească, trecător mormînt.

De gheara de lumini de iad ce scapără
Cu-un colț din foaia de cort
Adus cu mîna teafără,
Plod nerod,
Numai ochii și-i apără.

Dar moartea-ncrîncenată c-ar putea să scape
Îl caută cu sete, înverșunat.
Și el,
Cu mîinile-ncleștate
Cu dinți-nfipți în humă
Pierdut, cu nervi tetanizați
Așteaptă gheara care scormone pămîntul.

E la un pas și caută febril,
Din nou se depărtează la doi pași...

Se-aude-un scîncet de copil,
Pe care-l ascultăm
Cu-nfiorări de lași.

În noaptea asta pentru cel de-afară
Supravegheată de turbata gheară
De fier
Tranșeea, la doi pași,
E poate mai departe
Decît albastrul infinit, care desparte
Dincolo de neștiutul cer
Lumile.

Noi ne-ntrebăm paralizați :
E oare jocu-acesta fără față
În noaptea neagră, oarbă,
Doar o smintită babă-oarbă,
În care azvîrle-o viață ?

Sau moartea se-nfoiește
Gustînd, cu ochii aprinși,
O pradă sigură
Și-n jurul ei, își rotește
Cu poftă iscusită ghearele ?

Noi așteptăm
Dar timpul
Și-a înecat de-acum tiparele.

Un salt și camaradul nostru
S-a prăbușit în șanț,
Urmat, străpuns de fioroasa gheară.

Un cadavru îngrozit de vale,
Un mort fugit din duhnitoarea urnă funerară.

MÎNA

Printre trunchiurile reci de brazi
Cu baionete la armă,
În întuneric, ca pe-un fond
Măriți și gravi,
Trei camarazi
Ieșirăm din tranșee pentru rond.

Și-acum de vreme-ndelungată,
Pe-o ploaie putredă și fără început
Peste șanțurile-adînci
Clăpăcim cu greutate prin noroi,
Alunecăm becisnic pe brînci.

Prin noaptea neagră, udă,
O grotă fără stînci și mocirloasă, —
Ca pașii nu cumva să ni s-audă,
Ne strecurăm plutind ca trei strigoi
În bezna unui necuprins cavou.

Statornic și aproape,
De lîngă noi, de undeva
Pocnește cîte-un foc de armă,
Fără ecou,
De parcă, explodînd, se sfarmă

Nucleuri ude de-ntuneric.

Nu văd nimic
Trec buimac peste goluri de abis
Şi dacă n-ar fi mîna, care mă ţine
Greoaia mînă de soldat care mă poartă,
Aş crede că m-am trezit în vis
În apa neagră-a unei mine.

De-acum ieşim dintre reţele ca pe-o poartă
Care mă cheamă de manta cu degete de cuie.
Uşi lichide grele ca de fier
Pînă la nevăzutul cer
În urma noastră nesimţit se-ncuie.
În întunericul adînc şi orb
Nu simt, nu văd
Şi-auzul meu slăbit nu prinde nici o şoaptă.

Ca pe Oedip, după stupida faptă,
O mînă nevăzută şi caldă
Mă poartă
Printr-o imensitate de Nimic
Lichefiat şi negru.

Sîntem aproape, poate, de şanţul inamic,
Dar eu nu simt, nu văd şi nu aud nimic.

Cu greutate lunecînd,
Îmi smulg picioarele
Şi înţeleg înfiorat
Că pămîntul
Mă vrea,
Mă suge lacom,
Cu buze vîscoase de noroi.

Dar unde sînt acum... ?
Și unde merg... ?

Din cîte-au fost — atît de multe —
Dintre cei cu care am plecat
E lîngă mine doar o mînă caldă care-mi poartă mîna
A unui nevăzut...
În gînd o văd
Vag luminoasă,
Alburie —
O fotografie, în cărțile oculte.

O, mînă groaznică de frate
Care mă poartă
— Sub ce de nențeles osîndă ? —
Pe poteca grea de ură neagră,
Dintre două lumi la pîndă.

VECINICIE

> Și căi de mii de ani treceau
> În tot atîtea clipe.
>
> M. EMINESCU

De zile-ntregi
De săptămîni
Plouă raze ude, grele, mohorîte.
Și peste tot e umed :
Umezeală de pădure neagră, slabă.
Umezeală de coline singuratece și reci,
Umezeală de poteci,
Pe coastă-alunecînd pieziș...

Plouă fără grabă.

Ne afumăm în gropile înguste,
Mocirloase,
Lîngă focul care nu mai vrea să ardă,
Ghemuiți pe așternuturi joase,
De crăci murdare de noroi
Ca să se scurgă apa pe sub noi.

Sentinele nemișcate par momîi,
Cu foi de cort în cap,
Cu picioarele înțepenite în nămol ;

De groşi ce sînt
Abia de mai încap în şanţul gol.

De ieri, de-alaltăieri,
De săptămîni
Plouă tăceri.

Şi poate unde ne gîndim într-una la neant,
Ne e tot sufletul pustiu.
Nu e trecut...
Nu-s amintiri...
Cum nu mai zboară păsări, pe cerul fumuriu.

Undeva pe lume se opriră roţi.
Inamicii poate c-au murit cu toţi...
Ca nişte animale îmbufnate,
Ghemuite,
Toarcem mut tăcere...

Cum nu mai dor de-acum inimile oblojite
În cîrpe ude şi murdare !

Dar din neant
Un trosnet groaznic
(O lovitură de topor în ţeasta capului)
Ne-a ridicat, scurt ca paiaţele,
Braţele.

În văzduh,
Locomotive înroşite s-au ciocnit în apă...
Sau poate c-a plesnit tăcerea...

Pe-un adăpost alături, a căzut o mină.
Atîta tot
Și-n urmă liniștea-a rămas deplină.

Bordeiul pare-un monstru de pămînt,
Căzut pe brînci, de mijloc frînt,
De-i vede-acum oricine
Șira de copaci, șira spinării
Stropită crud de sînge
Și vinete frînturi de intestine.

La cîțiva pași, un cap
Cu bulgări de noroi în gură,
Și pete murdare de zgură
Pe ochii sticloși,
Pare un animal pe jumătate jupuit, în răspăr,
Cu răni de carne vie și de păr,
Un animal de noi necunoscut,
Zvîrlit din fundul pămîntului.
Jur-împrejurul lui
Soldații îl privesc neliniștiți și curioși.

Obosiți, tîrziu ne-ntoarcem la loc,
Tăcuți pe lîngă foc,
Cum își reiau călugării chilia.

Din nesfîrșit, se pare,
Un secundar fantastic punctează vecinicia.

CADAVRUL

Repaosul săptămînal s-a terminat
Şi prin zăpadă,
Pe cărarea îngheţată de poleie,
Căzînd ades grămadă,
Alunecînd,
— În şiruri rupte
Pe fondul alb curat,
Soldat după soldat —
Urcăm cu feţe supte
Din nou înspre tranşee.

Ajunşi pe coama goală,
Joasă,
Pe-aci obişnuiţi ca într-un trist acasă,
În timp ce comandanţii gravi încheie
Formalităţi, aceleaşi, de predare,
Pe tăcute,
Ne răsfirăm spre locurile ştiute.

Tranşeele
Şi adăposturile sînt abia-ncepute,
Încît sub săpături,
Tot dealul pare,
Aşa mărunt,

Turtit,
Golaş,
Un mare muşuroi de cîrtiţe sub nea...
Pe cînd, aproape,
Crescută ca o iasmă
Deasupra noastră Măgura se-nalţă uriaş...
Gata să ne-ngroape.

Cercetător se-nalţă
Şi ne-apasă.
Pe creastă sus,
Pe colţ de stei
Sînt Ei.

Şi curioşi desigur ne privesc,
Cînd într-un singur ceas de-ar vrea
Ei ar putea schimba
Cu năprasnica mînă,
Cu mîna grea de fier şi dinamită
Tranşee şi-adăposturi în ţărînă.

De ce n-o fac ?
Nu ştim...
Se vede că, iscusiţi,
Ei ne păstrează pentru ziua de atac.

Sau poate s-au deprins şi ei cu noi,
Cum ne-am deprins şi noi cu ei,
Cu gloanţele,
Cu pîinea mucedă
Cu tovărăşia morţii, neîntreruptă, lîncedă.

În înserarea limpede şi rece
Nepăsători, soldaţii merg pe creastă
Şi pe zăpada albă trece
Şir de umbre
Omeneşti, la fel tăiate, sumbre.

Un grup s-abate-n marginea cărării,
Cîte un soldat s-apleacă mult să vadă
Mai bine,
Mai de-aproape
Ce zace azvîrlit, uitat pe zăpadă.

Întreabă tulburat ceva și-așteaptă.
Dar nu răspunde nimeni întrebării.
Rămîne-n gol ca pe o treaptă.
Mai vin și alții-n marginea cărării
Stihii, uitate-n ei, atinse se deșteaptă.

E un cadavru țapăn, înghețat
Și aruncat pe giulgiul de zăpadă.
De-atîția morți sătulă
L-a scos dintre rețele vreo patrulă.

Soldații vin cu toți, pe rînd să vadă
Această nensemnată victimă
A-ncăierării dintre milioane
Zvîrlită pe troiane.
Privesc lung — și scurt se depărtează
Cu ochii-ntunecați, cu-o gheară-n inimă.

Stă rezemat în cot, cam într-o rînă.
Se vede c-a-ncercat să se ridice.
Cealaltă mînă
Cu degetele osoase și-nclești ate,
Ai zice
Mai curînd o gheară,
Ar vrea să pipăie o tîmplă vînătă de ceară,
În care patru puncte-n rînd
Se prelungesc prin firișoare mici de sînge.
Rupînd pleoapele-nroșite
Lucesc doi ochi de sticlă gălbejită...

Sub nasul prea semit
O gură cu mustață roșe plînge
Cu dinții strînși
Scîrbos schimonosită.

O altă rană-n piept,
Pe care i-a oblojit-o neaua,
Ĭ-a murdărit de sînge și mantaua.
Iar două gloanțe-ntîrziate,
De prisos,
Izbind bocanca scorojită,
Zgîrcira-aproape caraghios
Piciorul drept.

Un soldat întreabă de pomană,
Care să fi fost întîia rană.
Oricum,
Acum
Organe, haine, groază la un loc
Nu sînt decît un bloc
De ceară vînătă, de sînge
Și postav cu flori de chiciură,
Înțepenit de ger
Într-o hidoasă státuă zgîrcită
Pe lințoiul rece de zăpadă întărită.

În treacăt
Soldații se opresc,
Se-apleacă și-ndelung privesc,
Tresar ușor
Și palizi, brusc îngîndurați
Cu-adumbriri de lași
Se depărtează.

Deasupra noastră Măgura planează
Ca un turn al Vavilonului.
Nenduplecat, uriaș.

Ci dincolo de zona blestemată-a morții,
Peste cătunele încremenite de pe vale,
Departe peste albe culmi, în fund departe,
Mai departe decît chiar depărtarea
Ești tu,
E lumea existenței tale,
De care nu, oricît de-adîncă zarea
Mă desparte,
Ci infinitul fără sprijin, fără toarte
Îl urcăm învinși, învinși îl coborîm.

Căci de acest metal,
Tăios și imaterial,
În fiecare clipă sufletu-mi sfărîm.
Și-adeseori,
Privind sfios prin tainicul crenel de lut,
Ca printr-un ochi de geam,
Îmi pare
Că printr-un magic dioram
Privesc spre alt tărîm.

Ești tu acolo...
O, numai dacă mai trăiești,
Căci nici un semn de-acolo nu ne-ajunge,

Nici veşti,
Nici păsări,
Nici un călător
Nu vine de la voi rătăcitor,
Ci numai nevăzute priviri,
Explozii de obuze şi de mine
Ropote de gloanţe.

Eşti tu acolo !

Mă las încet pe patul meu de crengi uscate
Şi de mucigăite zdrenţe adunate...
Aicea părăsit de-atîta vreme,
Înconjurat de oameni părăsiţi,
Păduri pustii şi zone blestemate
Surîd descurajat şi palid,
Căci nădejdea mea se teme
Să bată
La poarta temutului ce va fi.

Trăim aici o iarnă de speranţe moarte :
Nu ştiu nici dacă voi trăi
Nici cine va trăi din cei ce mă-nconjoară
Şi tu
Atît eşti de departe
Că mă-nfioară
Tăioasa lamă-a clipei care vine.
Dar setea mea de tine
Întoarsă scurt de stratul transparent al zonei
Ca de privirea căptuşită a Gorgonei
Te cere năucită amintirii.

O, noaptea-omorîtoare-a despărţirii...
Noaptea cea din urmă, iubito,
Pe care mîna nevăzută a iubirii,
Simţind că pentru veci se curmă

Mistuitorul vis,
Cu o voinţă grea — de dincolo — ne-a dăruit-o.
. . . .

Goniţi din munţi
Trudiţi, înfrînţi
Şi cu picioarele rănite de noroi,
Grăbim pe malul Oltului umflat de ploi.
Ni-s ochii arşi de crude năluciri
Şi-auzul plin de focuri de baraj,
Căci am luptat pe margini de genuni.

Şi-acum
Cum simţurile grele de dezastre,
Ca o turmă
Decimată, risipită pe şosea,
Către limanul rătăcirii noastre
Grăbim prin negurile care-ncet se cern,
Privind neîncetat în urmă...
Pe malul Oltului murdar,
Greoi,
Nepăsător, inconştient, etern
Gonim, storşi de puteri,
Prin marginea pădurii
De-acuma duşmănoase
Spre care aruncăm priviri fricoase,
Adeseori sunîndu-ne-n auz
Foşnitul frunzelor
Ca vîjîitul aspru de obuz,

Dar fericita grijă a forţelor obscure
Te-aduse-atunci în calea mea
În tîrgul cu căsuţe sure,
În vila-acea albă pe şosea...
. . . .

Alăturați, îmbrățișați,
Privim de la fereastră
Sfîșietoarea agonie de afară
Și-n dezolarea care ne-nconjoară
Iubirea noastră
Citește osîndită, ca-ntr-o carte.
Paralizați privim de la fereastră.

În cugetele noastre toarce-aceeași moarte.
Soldații tot mai trec.
Soldații goi,
Înfrînți, greu istoviți, murdari
De sînge și noroi,
Soldați grăbiți, urmîndu-se-n tăcere,
Căruțe cu fugari
Pe drumul desfundat de ploi,
Gospodării mizere,
Atîta cît încape
Sub coviltir de rogojini,
Se scurg la vale pe pîrăul de noroi
Ca arbori dezrădăcinați pe ape.
În sus, pe deal, treptat s-aprind lumini...

Mă-ntrebi neliniștită de sînt la inamic.
Spre tine, palid ochii mi-i ridic
Fără să zic o vorbă —
Căci lîngă noi
Depozitele ard incendiar,
Tăind al morții sur lințoliu
Cu țipete, cu zvîrcoliri de flăcări
Și-amurgul înnegrindu-l funerar
Cu flamuri negre și prelungi de doliu.

Alăturați, îmbrățișați, privim de la fereastră.
(Răsfrîngeri aurii cădeau pe geam.
Gonit de moarte
Tot mai aproape de tine mă strîngeam.)
Mințea amară revederea noastră.

Tîrziu spre miezul nopții,
Tot așteptînd s-aud bătăi în poartă,
Cumplitele bătăi în poartă
Menite, pentru veci, să ne despartă,
Încerc
Să mă desfac din arzătorul cerc,
În care mă tîrăște amețitor iubirea.
Am priceput nenduplecatul adevăr
Căci drumurile noastre se despart
Dar
Ești goală pe sofaua de brocart,
Pe jumătate îngropată
În faldurile arămii și moi de păr.
Răsfrîngerile flăcărilor uriașe
Iluminează cu minciuna lor trufașe
Și dau o molcomă căldură
Iatacului de vis,
Cu spaime ocolit
Închis,
Pe care, cu toată agonia din natură
Încrîncenata moarte l-a îngăduit.

Înmărmurit de-atîta frumusețe,
Îngenunchiat alăturea de tine
De-obrajii-ți albi
Și cu miros de fragi și de fînețe,
Mi-alătur, îmi lipesc obrajii
De-obrajii-ți albi ca de petale
De nufăr alb plăpînd,
Tremurînd
Mi-alătur, îmi lipesc obrajii,
Dar iată că din nou ca-ntîia oară
Garoafa-nsîngerată-a gurii tale
Ispititoare ca un fruct în miez de vară
Adună oarbele chemări din mine
Răstoarnă-n clipă zodia.
Nătîng
Te frîng
Și buzele mi-alerg înfrigurat
Pe umerii îmbietori ca rodia,

Pe sîni cu zbateri de suspin.
Înfiorat, ieşit din minţi
Mă-ntorc, amîn, rămîn,
Îmi plimb obrajii pe macii înfloriţi pe sîn,
Pe pîntecele cu frăgezimi şi unduiri de crin,
Pe carnea-aceasta, albă, caldă,
De-atîtea nopţi în lacrime sfinţită,
Îmi plimb obrajii, setea mea neostoită.

Acum cînd plec
Înnebunit de frumuseţea ta,
În simţuri să te iau cu mine-aş vrea.

Lăsîndu-ţi buzele să ardă
Pe gura,
Pe care poate pîn'la ziuă
Sărutul morţii va pecetlui-o.
Palpitînd cu unduiri de coardă
Te dai c-o deznădejde ce dezmiardă
Ultim dar
Răsplată-a clipei, har,
Te zbuciumi într-un lung adio.

Tîrziu şi cînd
Am stors din clipa dăruită totul
M-arunc în noaptea nesigură
În hăul necunoscut
Care e din nou un început.

. . . . .

Eşti tu acolo...
O, dincolo de-această blestemată vale
E lumea existenţei tale.

Dar numai în trecut de te mai pot ajunge.
Căci nici un vis nu prinde-a trece

Prin lîncezeala-mi sumbră
Fără ca dura, alba umbră
Să nu-l alunge.
O, nici un pas spre tine
Nici mîna
N-o pot întinde fără s-o retrag zdrobită !
Dar setea mea de tine, izul amar al beladonei
Întoarsă scurt, de apa tare-a zonei,
În adăpost
(Din nou, adînc în lut)
Ca un uliu se-abate spre ce-a fost,
Cu furie te smulge din trecut,
Și cere simțurilor amintirea ta.
Dorința mea
Din amintiri, din resturi,
Să te reconstruiască-ar vrea,
Căci nu-i un colț din trupul tău de nea,
Nici unul dintre darnicele gesturi
Să nu-mi apară-acuma chinuitor de clar...

Sfîșietor ca pe un alt habotnic
Sfînt Antoniu
Mă-mbie și mă răscolește iar
Surîsul tău de sînge și ivoriu,
Miezul tău de rotunzimi gingașe,
Mireasma-ți de femeie pătimașe.

Aci în umeda mea groapă,
Unde soarta de plumb m-apasă ca o pleoapă
Smintit eu te doresc, te cer de la un mort ecou,
Te vreau aicea, vie să respiri.
Și, ca și tine, crescut din nicăiri,
Zănatec te dezbrac din nou.
Din nicăieri vreau trupul tău.
Dospește setea mea de tine...
Cu-un chiot, ce din hăuri vine
Iureșul dorinței crește-n hău.

Și toată frumusețea ta tresaltă
Sub iscusita amintirii daltă.

ÎNĂLȚARE

Trei zile viscolul turbat
Gonind de după dealuri
Orice urme de viață,
Ne-a închis cu totu-n gropi,
Dar, milostiv, ne-a apărat
Cu mugete, cu furii și cu snopi
Tăioși de pulbere de gheață
Mai bine decît orice pază.
Așa ne-a dat prilejul binefăcător
Să ne-amețim,
În scurgerea de timp aridă,
Cu-amarul narcotic al cărților de joc
La lumina unui strașnic foc
Din vatra scobită în taluz
Ca o firidă.

E drept că a scutit pe bucătari
Ca să-și mai rupă
Zadarnic șalele,
Urcînd spre deal cazanele cu supă.

Și azi e liniște și soare.

În jurul nostru peste line valuri
De văi fugare
Şi peste umerii prelungi de dealuri
E alb
E numai alb
Ca-ntr-un ţinut alpin
Cu grijă aşezat
Sub un clopot de cleştar curat
Prin a cărui transparenţă ideală
Trec razele cu străluciri ca de beteală.

Şi parcă dintr-o dată
Atîtea adăposturi şi tranşee
Au dispărut
Sub o povară proaspăt uriaşe,
Afînată, cu ocol,
Care cîrpeşte toate şi le-ncheie
Sub unduiri de alb,
De alb imens de gol.

Pe nesfîrşita depărtare
De azuriu şi stáfii luminoase albe,
Zburdalnice punînd salbe,
Îmbătate
Se zbenguie, s-aleargă razele de soare,

În zăpada
Curată ca petalele de crin,
În zăpada suavă,
Ca glasul unui clopoţel de-argint
În zăpada uşoară şi plăpîndă
Ca veselia unui bolnav,
S-a tăiat de-acum
Cu lopeţile
O pîrte largă ca un drum.

Soldații au ieșit din gropi grămadă,
Și-nconjurînd cazanul,
Ca niște cerșetori de treabă
Care nu cer și nu întreabă,
Cu gesturi potolite, cu rupturi de vorbă,
Cu brațu-ntins,
Pe rînd și-așteaptă porția de ciorbă.

Și după ce tot insul și-a umplut
Cutia de conserve,
Adunată parcă din gunoi,
O ține lung la gură
Și soarbe
Ca din mîinile de zgură
Oarbe
Ca din mîinile umflate
Și cu crăpături de carne vie.

Așa cum sînt :
În picioare cu rămășițe de opinci și cîrpe,
Sau cu bocanci căscați de rupți,
Fără cămașe
Pe trupurile negre și golașe,
Bărboși și supți
Și cu mantale vitreg de ușoare
Pe care focul
(Spre jar s-au tot împins de frig în somn)
Cu pofta lui grotescă
Le-a forfecat pe nesimțite,
Le-a zdrențuit
Cu hilare [1] chenare negre,
Ca niște fracuri jerpelite
De țigani, prin cafenele cerșetori,
Bolnavi de gălbinare,
Cu ochi rătăcitori
Și istoviți de moleșeala tifosului,

---

[1] Modificare făcută în ultima corectură, cuvîntul inițial fiind *comice* (n.ed.).

Bieţii soldaţi
Par nişte animale de cavernă
Cu care razele se joacă
Viclene şi copilăroase
În nevinovăţia lor eternă.

Cîte unul
Din cînd în cînd ridică ochii roşii
Umflaţi şi-ntărîtaţi de fum,
Ca să cuprindă-n ei din albul nesfîrşit...
Şi
Repede-ameţit
Se uită-n jur să vadă
Dac-ar putea cumva să şadă.

Dar zăpada
Ca şi visurile albe,
Se topeşte
De ea dacă te razimi.
De ce nu e, cum oare să te-agăţi ?
Tot în picioare deci,
Duce din nou cutia la gură
Şi soarbe
Iar zeama i se scurge şi sclipeşte pe mustăţi.
. . . .

Spre nesfîrşite văi de alb
Pe care raze calde se-aleargă ireal
Mi-am ridicat
Greoaiele perdele ale sufletului...
Şi-n el,
Ca într-o cămăruţă albă de spital,
A năvălit uşoară,
Imponderabilă
Bucuria luminoasă de afară.

Iar peste tot
E-atîta alb și nou
De-mi pare
Că-i azi o ideală-aniversare.

Căci de mult,
Aci la marginea vieții,
Subt binevoitoarea lumină siderală,
Nu mai trăim în timp
Și calendarul
A reintrat în forma lui astrală.
O!
În tot ce-a mai rămas urît
Nu-i decît
O scurtă carantină pentru veșnicie.
E-n treacăt peste noi un nor
Se-ntunecă ușor
Zăpada a devenit mai rece, albăstrie,
Doar pe o parte de podiș
A rămas un luminiș
De alb în soare,
Ca un nimb îndepărtat de arătare.

Pe nesimțite
Spre înălțimi nebănuite
Ne-am ridicat parcă pe-o treaptă,
Căci iată
Priveliștea apare deodată
Ca o momeală de dincolo, stranie,
Un început de danie
Din nemurirea care ne așteaptă.

PRIMĂVARĂ

Fusese o mocirlă de zăpadă
Pe cale de topire
Și noroi
Care curgeau la vale în șuvoi.

Dar într-o săptămînă vîntul
A însănătoșit pămîntul.

În tranșee,
Cămăși spălate s-au întins la soare.

Prin colțuri de traverse,
Pe banchete,
Zvîrlite la-ntîmplare,
Lucesc metalic tuburi de cartușe,
Baionete,
Și-n dezordine
Pe jos, îți stau în cale
Saci de merinde, sape și mantale ;
Căci noroiul lacom s-a zbicit
Și-a devenit
Cu urmele-ntărite de bocanci
O pîrtie de galbene tipare.

E soare.

În gropile adînci,
În care nu intrăm decît pe brînci,
În gropile întunecoase, greu mirositoare
Și încă pline de noroi,
În care am bolit întreaga iarnă,
N-a mai rămas nici unul dintre noi,
Năuc, a ieșit tot lanțul.

Ca niște bolnavi pe-o terasă de spital,
Atîta cît îngăduie cu milă șanțul,
Soldații palizi au ieșit la soare
Și fericiți ei se salută cu surîsuri :

E un descîntec care plouă din soare.

E peste tot o albă și fragilă sărbătoare
Timpurie,
Căci pînă și taluzul de argilă rîde
Cu îmbieri de aur, bolnav de anemie.

Pe umerii-mbrăcați de dealuri,
În verde crud,
Firav, ud,
Pe culmi care se-aleargă și se-mbină
Cu-ncălecări de valuri,
Peste pădurea totuși înnoită,
Oricît de înnegrită,
E o ploaie neprihănită de lumină.

În umbră pete-ntîrziate de gheață
Par țipete.

Albă, printre pietre umede,
Sclipeşte proaspăt apa rîului în vale,
Pe cînd pe povîrnişurile goale
Au apărut poteci nebănuite,
Şi-atîtea lucruri noi de sub zăpadă,
Căci sub uşurea grămadă
De raze înmuiate,
Întregul peisaj,
Ca un convalescent lungit pe spate,
Zîmbeşte către soare mulţumit.

Prizonier al şanţului [1]
Eu mă întreb zîmbind cum aş putea să fac
Să mă lungesc puţin
Pe coasta dulce şi concavă,
De pare-o pînză verde de hamac.

Un camarad stăruitor mă cheamă
Grăbit, arţăgos
De teamă
Să nu-nceteze pînă vin prin şanţ
Miraculoasa scenă :

La doi paşi de tranşee,
Pe coasta lină,
Un soldat îşi coase haina ruptă
Şi, infinit nepăsător
Aşa cum stă turceşte,

Din cînd în cînd şi-ntoarce faţa suptă
Spre cer, spre soare
Şi zîmbeşte
În ploaia ireală de lumină.

---

[1] „Al şanţului", adaos în corectură n.ed.).

Ascunşi în şanţ, soldaţii îl contemplă
Înspăimîntaţi de alba nebunie.
(Toţi rîd cu prea multe mişcări nervoase.)
Şi-n timp ce omul coase,
Preocupat de-acum de amănunte,
Eu îl văd în fiecare clipă,
Cum cade
Dur plesnit în frunte.

Dar ca pe tavă,
În iarbă
La douăzeci de paşi apare
Un cap bălai de neamţ sfios, cu barbă
Şi cu mustăţi de fire de otavă.

Se uită cu ochi vii, la cel pe care cad
Atîtea raze calde
Şi rîde luminos,
Cu faţa înflorită
Stupid de fericire :
„Die Sonne, Kamerad !“

SENIN

Înspre chindie,
Stihiile de nori s-au risipit
Printre munți
Ce-au mai rămas în locul joasei bolți
Peste care a trecut sfîntul Ilie.
Albi și greoi,
Ca-n proaspete icoane ortodoxe
Par niște punți
Mișcătoare
Peste văile împădurite
Cu brazi și pari de sîrmă răsucită-n colți.

Sub valuri reci după-amiaza toată
Am stat vîrîți prin gropi și prin tranșee
Ca șoarecii.
Acum soldații toți,
Cu silă de băltoacele de prin bordeie,
S-au cățărat pe joasele banchete și traverse,
Și-alăturea de armele cu grijă șterse
Privesc apusul soarelui printre ogive
De trunchiuri negre de copaci,
Ca niște păsări mari, captive.

Tragem în piept aerul rece și umed al munților

Căci ploaia a spălat cu grije
Din gropile de mine și obuze
Cu totul urmele de sînge
Și-a luat cu ea bucățile de intestin
Din copacii gătejiți de schije.

Se înserează lin,
Pe nesimțite se topește zarea.
De-a lungul șanțului
Subt bolțile de frunze ude
Abia de se mai aude
Arar
Cîte un foc sonor, plesnit
Ce face și mai limpede-nserarea.

În umedul și scundul meu bordei
Soldatul a aprins
O vatră cît ușa, de jeratec.

Lungit pe-un pat de crăci și frunze proaspete
Eu cercetez, ușor surprins,
Cu ochi de oaspete
Jocul roșiatic
Orgia de cristale arzătoare.
. . . .

Se înserează lin.
Cu-ntîrzieri și cumpăt
Din pămîntul noroios,
Printre brazi și cerul proaspăt,
Doi mestecăni albi se nalță feciorelnic ;
Frunze tinere de carpen
Caută spre ei sfielnic.

Toate se lămuresc în umbra albăstrie
Ca într-un ținut suav de feerie.

Lungit pe patul meu de crăci şi frunze proaspete,
Eu nu gîndesc şi nu visez nimic.
Mi-e teamă numai să nu vină cineva,
Căci ape limpezite tremură adînc în mine.

Un crîmpei adînc din slavă,
Din seninul înmuiat şi limpede,
Din seninul cristalin, spre mine cată,
Şi printre gene umede
De cetină firávă
Mă-nvăluie ca o privire adorată.

CIORNĂ

FRAGMENT I

Treci pe lîngă mine în această albă zi,
Ca o făptură vie fără umbră, şi
Fără ca nimeni să te poată şti.

Cum, ca fierul cenuşiu, să nu mai fie
Ceea ce a fost atît de mult ?
Atîta rece vecinicie
După atîta zbatere şi-atît tumult ?
Poţi să respiri în timp rarefiat, fără răspuns ?
Pentru piscurile nefiinţei, pasul ţi-e de-ajuns ?
De ce am ales oare
Cerbicia de a vrea totul sau nimic ?
Arderea, fără fum şi rest, orbitoare ?
Aruncarea-n golul gîndului cu ochi închişi ?

N-am vrut părelnicul păienjeniş
Surîsul ca un fir de borangic
Ne-a îngheţat făgăduiala fără soroc.
O, nebunia de a fi vrut totul sau nimic !

Fug de tine, căutîndu-te în ceas, în loc.
M-am întors în sala goală a Universităţii vechi
Necunoscut de pereţi, de băncile perechi,

Ca un gladiator în arena unui amfiteatru
Deşert.
În capătul pupitrului de lemn inert,
Fata cu părul de-aramă şi-obraji de nufăr
Era, dar nu era decît stihia unui număr
Aşa cum şi pentru vecinicia cerului, patru
Și cu trei fac şapte.

Stam, descumpănit între cer şi noapte.

FRAGMENT II

Într-un pahar cu sare de potasă
Într-o soluție murdară și opacă
Arunci un mic cristal și totul e pe cale
Treptat și lin să se prefacă
Într-un pahar cu floare de cristale.

În treacăt mi-ai zîmbit
Funigel zburat și sfială
Și pînă dimineață mi-a-nflorit
În sufletu-mi trudit de îndoială,
În tulburatu-mi suflet mi-a-nflorit
O rece feerie siderală.

VIS DE ANEMIC

În ţarcul de steiuri al văii
Noaptea se topeşte rece şi degrabă
O boare răcoroasă dar prea slabă
M-a trezit prin uşa deschisă a odăii.

În faţă
Iasmele crestelor ies din palele de ceaţă.

Lumina crudă a zorilor
A început să piuie sfios în luncă
Chiuie în mine gîndul : bună zi de muncă...
Cu toate că şoseaua doarme încă
Subt plapoma greoaie de praf neînceput
Pe subt stîncă
Au şi pornit spre piscuri cărările înguste.

Ageră viaţa se întinde-n mine
Mi-s gîndurile spintene ca saltul de lăcuste
Sîngele mi-aleargă-n vine
Cum şerpuie prin ierburile mărunte
Apa de şuvoi.

De dincolo, nevăzut de noi,
Soarele de azi urcă spinări de munte
Lunecă-n sus spre tumult.

E-o dimineață proaspătă ca aerul din peșteră.

Printre steiuri, pe culmi, sclipește verdeața
Pe care-o aurește tot mai mult
Lumina crudă dar destul de meșteră.

Nevasta cu carne voinică
Îmi întinde cana de lut cu lapte
Și brațul gol și plin...
Fii binecuvîntată noapte.

AMIAZĂ DE VARĂ

Am obosit...
Şi-acum stăm lungiţi pe căpiţele de fîn copt.
Bolta cerului a devenit prea vastă
Şi-acopere şi hărţi pe care nu le vedem.
Privim prelung,
De pe coastă,
Pîrâul de frunzişuri negre care curge-n fundul văii.
Poşta mică pe şoseaua albă,
Bate prafu-n loc.
Dar ajunge pînă sus şi dincolo de noi,
Material ca o salbă,
Cu zurgălăii...

În fund,
Depărtarea cu nori albi se-mbină.
În aerul molatec încălzit
Fierb mărunte ochiuri de lumină.
Lîngă noi spre stînga, sau spre dreapta,
Şi fără orînduială mai departe,
S-au risipit afară din livezi,
Copacii cu coroane prea puternice,
— Subt ei e iarba verde şi dulce ca răzoarele —
Şi cît vezi,
Toată valea
E acum în mod firesc o carte,
În care-nfierbîntat citeşte soarele.

Rar de tot,
Trec pe lîngă noi devale,
Pe poteca din fîneţe ţepoase,
Ţărani cu chip sărac
Şi talpa piciorului crăpată
Ca o coajă aspră de copac.

Privim aiurea
Tot mai tăcuţi...
Răscolitor pătrunde-n noi miros de fragi trecuţi...
Şi-aşa cum stai culcată,
Rupînd între dinţi un fir de iarbă
Ţi se văd sînii albi strînşi între coate.
Lumina prinde tot mai mult să fiarbă...
Ca un motan şi-ascute ácele un mărăcine...
Şi nu pricep
De ce te arde soarele mai mult pe tine.

CIORNĂ I

Atît de mult ești ceea ce-am dorit însingurat,
Că iată-acum
Apropierea ta adevărată
Neașteptată, negîndită, la doi pași,
Mă-ngheață ca o nălucire.
. . . .

Călătoreau spre tine gîndurile mele
Uscate, rătăcite
Păsări obosite peste pustiuri nisipoase ;
Arar ca norii mici spre pajiști însorite.
Durá uscată-n suflet
Învîrtejirea deznădăjduită-a unui gol.
. . . .

Și-acuma numai dacă stai în loc
Cu frăgezimi de carne și de crin
Ființa mea spre tine năvălește
Cum năvălește vîntul din pustiu
Spre golurile mării verzi.
. . . .

Aş vrea să-ţi spun acestea
Cu glas de toată ziua
Cu răsuflarea calmă
Şi să găsesc cuvinte mai simple decît piatra,
Pe care poţi s-o ţii în palmă.
. . . .

Mă tot gîndeam într-una că s-ar putea să vii,
Dar simt că dacă-ai face-acum
Un pas spre mine
Cu ochii mari ca o chemare, vii,
Părelnic lujer de nalbă
Gînd crescut spre zenit ;
Apropierea ta adevărată
Cu trupul în mătase albă
M-ar îngrozi ca nălucirea bruscă
A unui mort iubit.

FRAGMENT III

Culege de pe stînci garoafe roşii
Căci fulgerul pe toate le aprinde ;
Surîde cînd oceanul se întinde
Să prindă în noianuri albatroşii.

Fă paşi mărunţi şi numără atent
Sau fă în gînd un salt de tigru negru
Dansează graţios dar van, integru
Trimite către stele-un compliment.

Prin sate treci necunoscut şi mic
La fiecare poartă uită un sărut ;
Un derviş străveziu şi grav, calic
Să stea-ntre ei şi tine ca un scut.

Cînd singur eşti în cîmp cu drumul
Şi cînd te răsuceşti şi cînţi fără să ştii de ce,
Să faci din toate-un autodafé
Şi-apoi să pui să se presare scrumul.

CIORNĂ II

Zvîrle-acum și cheia
A plecat în zori femeia
Legănîndu-se pe șoldurile pline
Zvîrle puntea peste caldele ruine.

Bolți de gînduri vechi vuiră
Pentru un surîs de hetairă
Toată galeria de cadavre
Înflori-n adîncul unei lavre.

Colțuros s-abate povîrnișul
Cînd femeia joacă-ntr-însa secerișul,
Rîzi și rîsul sună șters
Cînd femeia s-a oprit din mers.

Mîna-i albă de săruturi
Pervertite-n gînd în van o scuturi.
Fruntea a gemut învinsă și plîngînd
A trecut sub furci pe rînd.

Zăpezile alpine ale ceasului înalt
Nu sînt ? Rotirea acvilei de foc ? Lasă celuilalt
Foiala deznădejdilor pe largile sofale...
Către mine deci seninul gîndurilor tale.

UN LUMINIŞ PENTRU KICSIKÉM *

* Citeşte *Kicikém.*

ÎN PRAG

Deschide ferecata poartă,
Kicsikém,
Sînt acolo-ngrămădite
Tristeţi de mult uitate,
Vechituri şi gînduri părăsite,
Toane reci pe lîngă soartă.

Rînd pe rînd am aruncat acolo,
Ca într-un pod de casă,
Atîtea lucruri care-au fost,
Desperecheate, prăfuite de uitare,
Zestre şi povară fără rost.

În jilţul fericirilor trecute,
Cu cîlţii scoşi afară,
Doarme somnoros „odinioară“.
(L-o cuprinde cîndva cartea
Amintirii prefăcute.)

Treze stau prin colţuri drame doar schelete,
Printre ele nebunii săpate în perete,
Glume care-ncearcă nemurirea,
Spinări reci de salamandre

Subt duşumeaua minţii, prin meandre.
A trecut pe-acolo moartea şi iubirea.
Cine să le judece şi să despartă ?

O, deschide ferecata poartă
Kicsikém
Nu te teme
Duhurile toate te privesc
— Unele cu drag —
Căci, albă şi fragedă,
Tu te profilezi uşoară
Ca pe un primăvăratec prag.
Şi-n jurul tău
Tremură lumina crudă de afară.

CÎND VII LA MINE

Cînd vii, atît de rar, la mine,
Micuţă frumoasă
Şi neastîmpărată
Ca jocul unei albe sonatine,
Faci toate poznele prin casă.

Cu o neruşinare dumnezeiesc de goală,
Cobori din pat
Şi toate le arunci distrată
Că după tine, casa
Pare devastată de răscoală.

Cu gesturi curgătoare
Şi încete
Dinaintea oglinzii mari cît un perete
Îmi încerci pălăriile pe rînd
Surîzînd vreunui lăuntric gînd.

Făcîndu-mi cu ochiul,
Cristalul argintiu îţi dedublează frumuseţea.

Ceva mai serioasă,
Dar tot atît de goală,
Îmi răscolești sertarele
Și coală după coală,
Îmi cercetezi cu luare-aminte,
Dar absentă
Manuscrisele.
Adevăru-i că privești în ele
Cît ești de mititică
Așa cum uneori citește
Cîte-o pisică gravă și cu aer studios
(Tu care nu știi vorbă românește).

Și pe urmă le arunci pe jos.

Fără frică
Îți plimbi chemarea frumuseții
Nesățios nepăsătoare,
Cum își plimbă crinul strălucirea,
Tu cu cît mai mică,
Cu atît mai învingătoare.
Și cînd ai obosit
Și toate-n casă au devenit mai reci,
Vii iar lîngă mine,
Uitînd că te sculaseși să pleci.
. . . .

Vezi, Kicsikém mi-e greu să mai aleg
Însă cu-un dram de trudă înțeleg
Cum tu mi-ai răscolit nu numai casa
Ci cugetul întreg.

Dar iată,
Mi-ai încîlcit tot rostul într-atît,
Încît cînd vrei să pleci de-acum
Te-ncurci între firele gîndirii mele
Ca o pisică prinsă-n firele de lînă,

Pe care le-a desfăcut imprudentă,
Jucîndu-se cu ele.

Şi tîrziu, cînd oboseşti,
Rămîi,
Mi-adormi în suflet
Ca un semn închis în carte,
La locul tău,
Micuţă şi cuminte,
Ca un mic păcat de moarte.

În picioare
În mijlocul patului
Ai aruncat pe rînd jos pe covor
Toate de pe tine,
Tu luminoasă şi ştrengară ca o glumă
A soarelui
Şi din valuri de dantelărie albă,
Apari mai albă,
Mică şi desăvîrşită ca din spumă.
Mai ai acum în mînă
Cămăşuţa străvezie şi uşoară
— Şi parcă ai în mînă un suflet rătăcit nevinovat.

Dar iată că se-aud pe-afară
Paşi prea lungi, prea rari,

Surprinsă tresari :
Ţi s-a mărit albul ochilor prea mari,
Urechile micuţe stau la pîndă,
Arcul viu al buzelor,
Răsfrînt în jos, aşteaptă.
Şi întregul trup
(Cu strălucirea caldă şi plăpîndă)
Puţin plecat înainte
Ascultă.

Pari o nimfă speriată, cu dobîndă,
De foşnetul suspect dintr-un stufiş,
De ochi care se-apropie furiş.

Dar paşii s-au depărtat...
Trăsăturile feţii s-au destins dintr-o dată,
Te uiţi la mine cu ochi strălucitori,
Picură în aer limpezimi de salbă,
Mi-arunci în faţă, nebunatecă,
Perina
Şi cauţi scăpare sub cuvertura albă.

CEARTA

Miniatură de fildeş mărită,
Şi necăjită.
Tu nu ştii ce să faci,
Supărată pe mine :
Să rîzi ?
Să plîngi ?
Dar îţi strălucesc ochii
De parcă-s plini de rouă,
Căci tu le faci pe amîndouă
Negrăit de frumos,
Cum cade cîte-o rază de lumină
Pe nasul unui copil mînios.

Eu însă citesc mai departe şi tac...

Şi tu plîngi tot mai tare,
Că nu vreau să viu să te-mpac.

Dar e destul ca mai tîrziu
Să zîmbesc
Privind într-altă parte
(Mereu aplecat cu ochii-n carte)
Ca să mă smuceşti furioasă de haină
Şi să rîzi plîngînd acum de ciudă
Că te-am împăcat.

VERSURILE

Ţi-am spus că am scris pentru tine
Versuri
Şi curiozitatea ta nu mai are astîmpăr...
M-ai luat lîngă tine pe divanul
— Pe care mai cad draperiile roşii de catifea —
Şi mă pui să ţi le traduc în nemţeasca mea,
Care totuşi
Nu te mai face să rîzi.

Asculţi cu ochii,
Cu născiorul,
Şi cu urechile micuţe
(Stă cuminte pînă şi mătasa rochii).

Eu povestesc ce-mi trece prin cap
Şi seriozitatea ta e fără margini.

Dar iată, cînd gîndesc să scap,
Dintr-o umbră de surîs din ochii mei
Ai prins de veste că-ţi spun dinadins
Alte prăpăstii
Şi te năpusteşti pe mine
Mînioasă, cu pumni mititei.

VANITAS

Urcînd luminos în spirală,
Un strung cu lame de argint
Te-a subţiat din fildeş.

Şi-ntruchiparea ta e o spirală ce se nalţă...

Dar ce neînsemnaţi
Mai sîntem totuşi amîndoi...
Suavă Kicsikém...

Sub înstelarea de baldachine,
Dintre noaptea nencepută din trecut
Şi-aceea fără de sfîrşit care vine
Ne-am întîlnit printr-o minune de-ntîmplare
În ceas, cu nefiinţa-asemene,
În omenirea curgătoare
Două trupuri. Gemeni, gemene.

Micuţo,
Pînă la noi
Pămîntul rodnic a revărsat luminii
Din sînul lui şi-al nopţii

Milioane de rînduri de făpturi, spumă,
Care, după ce ocoliră cu privirea
După mersul soarelui,
Se-ntoarseră în humă.

Iar după noi
Lumi fără număr vor veni
Necontenit un azi va înflori
Şi cine poate bănui
Ce siderale bucurii
Vor înălţa pe cei ce vor veni ?

O, Kicsikém,
Împinşi, cu ochii-nchişi
Din sînul rodnic al pămîntului,
Ne vom întoarce-n el fără de urmă
Şi-n faţa frumuseţii viitoare,
Din care picurile cad, dar unda nu se curmă,
Slabi şi singuri,
Luptînd cu legea năclăită-a humii,
Noi nu avem decît,
Mică şi fragedă,
Iubirea noastră trist surîzătoare,
Şi-atît.

Căci între două lumi,
Noi stăm în noapte,
Ca doi inşi alăturaţi pe-o carte
La lumina unei lămpi
În cîmp departe.

Ca-n fiecare zi
Și azi ești supărată.

Ai auzit
C-am povestit în versurile mele
Unele dintre șăgalnicele tale nebunii,
Care fac din tine
O primăvară de lumină și de soare.
Stai bosumflată, trîntită-n fotoliu
Și nu vorbești nimic.
Nasul ți-e prea mic
Și ochii prea mari.

Pesemne
Ești supărată că poetul tău
Nu cîntă dragostea lui
În ritmuri exaltate și solemne,
Mînuind cuvinte îngrijit alese
Cum sună în poemele eterne,
Fără număr,
Pe care le citești tu seara
Ghemuită între perne
Cu cămășuța căzută de pe umăr.

O, Kicsikém,
E-adevărat că-n versuri fără meşteşug
(Ca graţiile tale care fug)
De-atîtea ori pe gînduri, te rechem.

Căci pentru mine,
Pentru insul meu bolnav şi obosit
Tu eşti un zîmbitor luminiş
De încercări şi gînduri noi
Care-mi pătrunde-n cuget
Cum străbat
Nevinovate razele de soare
Prin broderia albelor dantele,
Şi-aruncă arabescuri de lumină
Pe masă, pe perete şi podele.

Rîsul tău
Pe care nu-l cuprinde nici o carte,
Joc părelnic, schimb,
Întîrzie ca un nimb
Pe strada cu trotuarele deşarte ;
Nouă zodie,
Îmbracă
Şi preface casa mea posacă
Zbuciumarea-mi stearpă ca o drojdie.

Peste durerile trecute,
Prăfuite,
Peste ruine, colţuroase, reci,
De fericiri şi deznădejdi trecute,
Pe care resemnarea ca un ierbar le-nseamnă,
Fără de grije,
Tu alergi şi urci uşoară,
Împodobind ca iedera, în toamnă.
Şi-oriunde merg,
În serile cînd mă afund pe drum,
În noapte,
Din tot ce-a fost în urma mea,

Rupte punţi
Lest sufletesc, nelămuriri de fum,
Doar tu şi luna
Fără zgomot, alunecînd egal,
Peste păduri, peste cîmpii şi peste munţi
Peste dorinţi, peste uitări, păreri de rău,
Mă întovărăşiţi pe drumuri paralele
Tăcut
Şi-ntotdeauna.

DIN VERSURILE LUI LADIMA

PATUL LUI PROCUST

Felie de noroi e ciclul meu,
Spre capătul carent răzbat cu greu,
Fuiorul tors al cretei mi-e povară,
Şi de mă apără, mă şi măsoară.

Triunghiul tău înscrie albatroşii,
Şi doare mlaştina cu viermii roşii,
Dar cum, mirajul frumuseţii nevalente,
Cînd ochiul meu spre cruguri, sus, atent e ?

Hrăniţi cu putrezime de asemeni,
Se-ngraşă nuferii suavi şi gemeni,
Eu, plin de bale şi vîscos, greu lupt
Alăturea, din soare să mă-nfrupt.

Cu burtă flască, la urechi rubin,
Cu clopoţei de slavă şi venin,
Vecin cu mine e şi se tîrăşte totuşi
Împărăteşte balta, albii lotuşi.

Dar ochii mei în mine se întorc,
Să mă cuprind, alt fir încep să torc.

Mai mare sînt, decît cei mari, şi mai
Frumos, decît un crin în miez de mai.

Spre tine, Doamne, gîndul îmi înalţ...
Nici flori, nici aur, nu mi-ai pus în smalţ,
Nici gheare. Tu mi-ai dat în loc de ele
Doar conştiinţa mişeliei mele.

Muntele sticlos din fund e la trei nopţi
Depărtare cu privirea. Şahi răscopţi
Plîng ce-a fost, cu ochi scoşi. Oigurii mei
Cresc în vaduri, văile vuiesc de ei.

Merg spre Turnul nalt, cît norii albi de grindeni,
Margini nu se ştiu, priveliştea n-are,
Ţările vecine-l văd de pretutindeni,
Caravanseraiuri fumegă-n hotare.

Sus pe munţi spînzurători cît cerul gol
Cheamă trecătorii şuierînd domol.
Muşte cît găinile rotesc. Leproşii
Vămuiesc chervanele, aprind chiparoşii.

Curcubeul peste Asia întreagă
Cheamă-nţelepciunea voastră să aleagă.
Iată, flăcări, stele luminează-albastre,
Naşterea pe scut a Seminţiei noastre.

Bajazet închis cu amintirea-n cuşcă
Gratiile ca zăbalele îşi muşcă.
Hoarda, hoarda mea de aur peste tot...
Prapur şi minciună, cepeleag despot...

Dar iezerele unul lîngă altul sute,
Cînd rîd arhipelagurile lumii mute ?
Geyserii lungi lumina descompun
Ca munţii de cristal şi alaun.

Iradiază sorii albi, deodată patru,
Terasele de ape vii în amfiteatru...
Grădinile Semiramidei, lateral
Din răsărit pîn' la apus, în sus de val.

Azvîrl orgile planetei jerbe grele
De imnuri spre spiralele de stele...
Cînd evantalii latescente trec domol
Ca reci comete dincolo de gol.

Fîşii de lumină caută gîndind
Sfîrşitul lunii. Rar se sting şi se aprind...
Aşa era... aşa era întîiul ceas,
De nu m-ar fi chemat pe cruce-aş fi rămas.

FINAL

Marea crîncenă de plumb visează salbe
Și resoarbe-nveninată, spume albe.
Pe deasupra-i sîrma-ntinsă între munți
Pentru pașii mei alături, și mărunți.

Doamne, din ce gropi, din ce canal,
Mă azvîrli ca pe-un cadavru, sideral,
Ce descrie cu picioarele lipite
Traiectorii în ocol, de monolite ?

Timpul se dilată-n gol și vin prin spații
Către mine, flămînzite constelații...
Sorii noi au nimburi mari de sfinți. Eu trec
Ca o pasăre mîntuită de înec.

Semnul e de aur, știu, blestem de soi...
Negreșit Steaua Polară. Dar apoi ?

SINUCIDERE

Tot pasul își întoarce fața.
Fapta, crește poate clipele
Și încă nu poți ști, dar moi aripele...
Oare Steaua Polară risipește ceața ?...

Fiecare plătește foaia de drum a vieții.
Coboară bolnav spre brădet,
Cu pași de tipíc, albul ascet ;
Scrie condica dimineții.

O, dacă acest rac ar putea fi uitat...
Dar niciodată chipul din oglindă...
Cuvîntul nu l-ai vrut, dar a stat...
Geme inima prinsă stupid subt grindă...

Cum ai să poți să știi ce-a fost ?
Ceea ce azi e cu putință alege,
Mîine zarul e dincolo de lege.
Istovită-i urechea, mai greu și fără rost.

Ai uitat, uitaseși, și iar ai venit :
Moartea e aicea din ajun.
Către ea te duce orice drum
Cauți doar pe cel mai ocolit.

TRANSCENDENTALIA

Trimite-ţi gîndul galben să aleagă
din praf, bob de nisip şi bob de mei.
Trimite-ţi gîndul înainte dacă vrei,
şi dacă poţi, acolo unde zarea se încheagă
din aer, întuneric şi din gol
la începutul nesfîrşitului ocol.

Te uită, destrămarea jucăuşe-a norilor
maimuţăreşte drumul călătorilor...
în goana nesfîrşită a bielelor
e înc-o dată jocul alb al ielelor.

Lumina-i argintie în lumină sură.
În apă cît e zarea, cotitură
de apă desenează drum
cu el se împleteşte mintea-acum.

Răstoarnă : ceru-i verde, cîmpia e albastră ;
Să poţi să fii dincoace de magica fereastră.
Să poţi vedea deodată moneda-n două feţe,
să fii unde ţi-e gîndul, şi să te vezi apoi
în locu-n care acuma eşti prins ca-ntre ostreţe...
trimite-n lume umbra, cercînd să te dezdoi.

Aruncă o frînghie fachirul în văzduh
şi ea rămîne dreaptă, dorinţelor o scară.
Aruncă înainte a gîndului săgeată
şi împietreşte-i urma în lucru ce rămîne.
O clipă te opreşte şi drumul ţi-l presară,
să ai cum te întoarce, prudent, cu miez de pîne.
Ca-ntr-o oglindă, zarea răstoarnă-o dintr-o dată
şi creşte-o lume nouă din aer şi din duh.

CERCUL

Pe cărări spre luna moartă,
dincolo de scări de apă,
unde gîndul — sol şi grapă
nefiinţa mai dezgroapă,
s-a oprit. Dar nu e toartă
căci acolo — înălţarea
e-o cădere, o săgeată
ce se-ntoarce beată
fără să pătrundă zarea.

Stă-ntre spaţii şi răscruci
caută în van, polare,
încotro vrei să te duci
nu e spor, ci arătare.

Melcul lumii, îl apasă
veşnicia matematic ;
căci înalţă-ades, ostatic,
snopi de ochi spre nesfîrşit.

Privirea străbate latescenta stemă,
imens nebuloasa coasă
alburia nefiinţei crizantemă.

Nu e decît un mereu topit în oriunde ;
un nicăieri pe nicicînd îl ascunde
Acolo inima gîndului roieşte-o plasă
de începuturi, altele, şi timp, altoit.

Steaua nesfîrşirii arde
ca un far şi miliarde
îi răspund neîncetat.
Fără grabă şi repaos
e mişcarea. Nici adaos
la ce-a fost ceasornic stat.
Adîncind în tine totul
îţi arată-acuma lotul
şi-ţi surîde ca un gîde,
cu gingíi piezişe, hîde :

E vîrtej ameţitor nimic abrupt
nu-i oprire, sus e dedesubt,
numai căuta şi nu gîndi, e vis
cercul lumii a rămas închis.

IUBIRE

Iubire zvăpăiată,
arc de pod zvîrlit în spații către stele,
fără sprijin,
triplu salt mortal de suflet laş,
pîn' la capăt, pîn' la moarte lung făgaş,
suflet săltăreţ şi fără griji-n
tragica nacelă rătăcită, descheiată.

Un surîs ar turbura zăpezile alpine,
brumă înflorită orice gînd devine.
E mai jos un plai de visuri omeneşti,
miei de vată, îngeri mici de zahăr roz
un covor de iarbă fină, plus o baltă cu rogoz
pentru barcă şi idilă, suflete-ai putea să te opreşti.

Un nebun încearcă pînă la exasperare,
ocolind o casă pe el însuşi să se prindă.
Ochi albaştri v-am dorit şi vii şi morți într-un sărut ;
ochii care negru-ascut
dinții gîndului, pumnalul de sub grindă
şi străpung cu uşurință-o arătare.

Uite-aici e masa verde cu pătrare numărate,
iată inima. Dar mai aşteaptă...

toate păsările zboară-n linie de aer dreaptă...
gîndurile-aleargă, scurt polarizate.
O, joc nătîng murdar şi măsluit,
pîn' la capăt vamă nebuniei am plătit.

Ochi albaştri, întrebare de cleştar,
în ruina voastră rece, cine-a-nchis formula rea ?
prinţ vrăjit, de m-a făcut broscoi vulgar,
de alerg la nesfîrşit şi caut un sărut să mă redea
vieţii mele. Ochi albaştri, piază rea.

O sforţare,-o răsucire-n mine însumi din adînc şi-acum
faţă-n faţă stăm. Cu groază înţelegem cum
dorinţele s-au ridicat în noi şi se privesc
ca vipere nălţate-n coadă.
Timpul e-n afară. Ca să cadă
tot nisipul din clepsidră, sufletele-ncremenesc.

Vorbe mari ca zburătoare colorate de foiţă
vorbe milostive ca-ntr-o umbră de troiţă.

Poţi să-ncepi cu orice filă din idilă,
inima să ţi-o arunci ca pe o bilă
acrobatul. Braţu-ntors s-o prindă pe la spate,
să descrie flori de linii înstelate
jocul ei în jurul tău. Dar simţi că rece
9 şi cu 1 fac tot 10.

Doar un buton întors, curentul s-a oprit ;
automat în tot oraşul au încremenit
tramvaiele pe linie. Întorci şi iar
tramvaiele se mişcă tutelar.

Porneşte înainte-nzorzonat un căţeluş
se leagănă fudul în haina lui de pluş..

pornește pe alee fericit
dar cînd stăpîna s-a oprit,
cu capu-ntors a stat și el,
căci fantezia nu i-a fost decît exces de zel.

Cazi suflete cu fruntea-n piept,
revino cu piciorul drept
lîngă femeie cu albastru zîmbet bis...
Nătîng și ocolit Narcis,
răspunde-i cu surîs penalizat, transcris.

Ai vrea să strigi cînd gîtu-i cîlţi şi clei,
ai vrea s-alergi, ţi-e trupul prins în teacă,
cu mîna vrei să prinzi, dar e-n ulei,
şi cazi în tine însuţi : moarte seacă.

Prizonier al minţii tale proprii,
de tine-ncerci zadarnic să te-apropii ;
de logică şi sens te vrei deprins,
spre insula din tine braţ întins...

O, de-ai putea fi şarpele din basm,
ca, răsucit în tine însuţi, bale, spasm,
c-un salt ca o volută pîn'la cer,
să te desprinzi, să rupi obezi de fier.

Cînd chiotul fără cuvînt descarcă
pămînt desţelenit să vezi — şi parcă,
de aer ameţit, cu tine cadă
în goluri repezite de cascadă
şi călători şi gînduri tari şi barcă.

Din colivia logicei scăpată,
privighetoarea-nnebunită cîntă,
spre spaţii ce n-au sprijin, se avîntă
încălecări de tril şi fibre toată.

În tine însuţi, gol pescar,
din văi şi munţi de apă te alegi.
Mărgean din fund de mare să culegi
afară laşi unelte mici şi far.

Dar cînd ajungi în fund te frîngi livid,
mărgeanul dur şi roşu e lichid ;
pe marea liniştită, de asemeni
un ochi de larg cu ţărmul îl îngemeni.

Înverşunat, în tine însuţi încă
mereu te vrei desprins din forme sure ;
dar nu mai crezi că zîne şi pădure
zac fermecate-n fund de baltă-adîncă.

Dar cînd picioarele sînt grele-n glod,
vii ochii văd pe apă la apus
cozi de păun. Înnebunit Irod,
desfrîul de lumină-ţi pare sus.

Cu paloşul tu tai la întîmplare
şi sfori şi sens, culoare, sunet şi
neputincios recazi, cînd vezi că mare
inconsistentă nu poţi biciui.

Tîrziu otrava îndoielii tale,
suc verde de celule oarbe,
vis alterat şi drojdii nedomoale
în corpu-ţi paralitic se resoarbe.

PLECARE

Sub platoşe de os, el s-a mirat, şi slab
surîsul a căzut în gol, doar ochii sloi
au amintit de-o înţelegere-ntre noi.
Cînd totul a pornit, covor arab,
a aruncat din nou privirile-napoi.

Dar nu, dar nu, făină pe obrajii lungi,
s-au adîncit în carne două dungi ;
în unghi — zbor de cocori — s-au adunat
între sprîncene gînduri. Şi bărbat
în rochia cu ciucuri şi cu stele
a măsurat căderile-ntre ele ;
la stînga şi la dreapta a făcut frumos
zîmbind, bezea trimisă de pe scena morţii.
Deşi nu-nţelegea nimic, era duios ;
avea o tumbă de făcut în faţa porţii.

Cînd a plecat pe trotuar rulant, agale
mai flutura ca o batistă mîna moale.

Pe zece linii paralele în rambleu
armate de locomotive s-au pornit
dezlănţuite, îndîrjite în granit...
Cînd fier în fier s-a prăbuşit, mereu

surîsul a plutit de orhidee cast ;
într-o spirală mare-apoi sub cerul vast.

Cînd a plecat pe trotuar rulant, agale
mai flutura ca o batistă mîna moale.

ÎNCHINARE APOCALIPTICĂ

Limba de flacări pe mlaştini în noapte
zborul de uliu trimis să vîneze
cad, se ridică. Două hilare speteze
chinuie oasele moarte în cei care fură cei şapte.

Vreau să-ţi trimit un mesaj înspre marginea lumii.
Melc care poartă în spate un pat, să-l măsoare
cum măsura şi Procust, eu din mlaştina humii
deapăn cu patimă strigătul meu care moare.

Lumi întregi în fundul mării
pești și bivoli cu burți albe,
creste lungi de os și salbe,
ca-ntr-o raclă-n fundul mării.

Aripi reci, și nici un gînd,
peste goluri tremurînd...
zbor de pasăre uitată
deznădejde-ntîrziată.

Nici un reazăm pentru minte
mor privirile-nainte.
Poartă călătoare
cînd te voi ajunge ?

Ești sortită oare
ochiul să te-alunge,
încă mai departe
risipită-n moarte ?

Tu din larg îmi crește
stea, zvîcnit de pește,

ca să am un semn
zborul să-mi îndemn.

Nu-i nici zi nici noapte...
Unde sînt cei şapte ?
Vrajă ferecată
te desface-odată.

Dorm de mult în urmă.
legănată turmă,
somn de bucurii,
morţi încă de vii.

Cel puţin îmi spune
de mai sînt pe lume
neamuri de cocori,
dacă-i văd în zori.

Albi cocori cu oase crude
suri cocori cu fulgi şi pene,
veciniciei paparude
leac micimii pămîntene.

Goluri mari se întretaie
mers de vulpe calea-mi taie,
cercuri mari, fără repaos
cresc din alburiul haos.

Gîndul care m-a pornit
nu cumva se va fi stins ?
Aripa ce m-a desprins
nu cumva s-o fi oprit ?

Poartă, călătoare poartă,
prinde largurilor toartă,
dă-mi tăcere şi odihnă
dă-mi mormînt de soare-n tihnă.

ADDENDA

SONET
— fabulă —

Psalmodierea nentreruptă-a ploii
E tristă ca un cîntec de-ngropare,
Iar cei ce trec pe străzile murdare
Sînt palizi şi tăcuţi ca şi strigoii.

Tăcuţi visează-n jilţuri solitare
Martirii vremii rele şi-ai nevoii,
Boemii pesimişti — şi chiar eroii
Gîndesc la ţările scăldate-n soare.

Sală friguroasă-ntunecată
Se pare, cavernă cuaternară
Din care tot nu se topiră solii

Şi-n timp ce lumea pare condamnată
Din valul unui nou potop să piară
E uimitor ce veseli sînt strigoii.

MELOPEE

Lacrămile mele,
Ornamente fine,
Lacrămile mele
Le cunoşti prea bine.

Dorurile mele,
Agonii senine
Dorurile mele
Ţi-au rămas străine.

Visurile mele,
Flori pe ape line,
Visurile mele
Ce-or fi fără tine ?

Versurile mele,
Flori dintre ruine,
Versurile mele
Toate-s pentru tine.

STANȚE

În mine-aş vrea să mă închid pe veci,
Ca într-un templu — ascuns într-un pustiu,
Necercetat decît de lilieci —
Un templu părăsit aş vrea să fiu,
În mine vrînd să mă închid pe veci.

În templul vechi, cu negre ornamente,
Sub bolțile enorme şi tăcute,
În negurile reci şi somnolente,
Durerile să-mi fie státui mute
Iar lacrimile fine ornamente.

Ne-am împăcat din nou...
Şi privirile noastre-au obosit
De darul tîrziului ecou,
De noua şi calda zvîrcolire luminoasă.

Stăm culcaţi în iarba proaspătă şi grasă,
La marginea pădurii,
Şi privim tăcuţi, printre ultimii copaci,
Apusul Soarelui.

De fapt totul priveşte-acum spre soare.

Căci printre trunchiurile umede şi negre,
Astrul care moare,
Cîntă (cum poate)
Iluminînd cu sînge şi aur
Dealuri verzi,
Pădurile şi cerul albastru :
Un cîntec fantastic de lebădă.

Oh ! Rochia ta albă de muselin
E prea uşoară,

Pentru trupul modelat şi plin,
Pentru sufletele noastre împovărate.

Cîntecul de lebădă
(Printre copaci negri)
A încetat.
Şi-acum astrul,
Un cadavru roşu, rotund,
Cade.

E tîrziu.
Pădurile au devenit aproape albastre...
S-a făcut răcoare.

De-acum se va stinge şi ce a întîrziat în privirile noastre.

Neliniştea coboară fremătînd în amîndoi
Sufletele tremură ca apele seara.
Creşte dinlăuntru un surîs de moarte :
Cine se va ridica — cel dintîi — dintre noi ?

PAPUCIADA

CUVÎNTUL CRAINICULUI

În povestea, cu întoarceri şi cu toane,
Ce urmează, cam cum poate, mai la vale,
Veţi întîlni vreo trei persoane
Apoi un personagiu (dintre cele principale)
Şi fireşte, aşa cum ştie fiecare dintre noi
Că se obicinuieşte, numeroşi eroi,
Eroi de carte — adică... Dar mai cu seamă sînt
Cîţiva eroi, numiţi aşa pe drept cuvînt,
Adică nişte viteji cărora li s-a dus vestea,
Că lor nimeni nu le suflă-n ciorbă
Şi pentru care (aci nu-ncape vorbă)
S-a scris, precum se va vedea, povestea.

Acum o să mă întrebaţi ce e aceea „persoană".
Ei bine, mărturisesc că mi-e greu să răspund,
Simt că mă trudesc de pomană,
Întrebarea asta mă cam dă la fund.
Ce vreţi ? Tîlcul vorbelor e ades
Nesigur, şi greu de ales :
Cum e umbra şi lumina de omături.
De multe ori înţelesul o ia pe de lături
Şi nu arareori rămîne în urmă
Ca iedul răzleţit de turmă.
Alteori, la cei flecari, dimpotrivă,
Cînd gura le turuie ca moara, nemilostivă.

Cuvîntul, nucă goală de miez,
Se învîrteşte şi saltă, curat titirez ;
Gîndurile fîşneţe o iau astfel razna
Nu le mai aduci înapoi cu toată cazna,
Căci nu le mai înşiră cum trebuie sfoara
Înţelesului... Ce vrei ? Se strică uneori şi moara.
Astfel omul ascultă uimit şi nu pricepe nimic,
Iar flecarul nu ia seama şi îi tot dă înainte.
De aceea eu zic
Că e mai cuminte
Să vi-le înfăţişez, aceste persoane,
De-a dreptul şi fără zorzoane.
Cînd nu ştii să numeşti o culoare,
O arăţi cu degetul, ca săgeata,
Şi gata,
Pe loc înţelege fiecare.

Întîia persoană e o fetiţă
Cam cîrnă, pînă la genunchi în rochiţă.
Are cinci ani şi e, cînd vrea, gravă,
Altfel e o persoană gingaşă, firavă,
Cu ciuf şi subţire în talie,
Aduce cu o dalie.
Atît e, deocamdată, destul.
O cheamă Georgeta, nume fudul
Pentru mutrişoara ei de păpuşă.
Noi îi vom spune mai pe scurt Geta.
De curînd a învăţat să scrie (doar numele, pe uşă)
Pe dulap, cu creta.

A doua persoană e Andrei.
Cam şui (ca un fus).
În ochii mari albaştri, două mici scîntei.
Nu e dintre acei
Care să stea unde l-ai pus.
Are şase ani şi jumătate
Şi crede că le ştie pe toate.
Cunoaşte, ce-i drept, buchile,
Dar roade cărţilor muchile

Şi jalea e că, isteţ,
Repară tot ce întîlneşte prin casă :
De la radio pînă la mielul creţ...
Pînă nu strică tot, nu se lasă.

Dar dintre ei trei, cea mai persoană
E negreşit Docu,
(Asta vine cam jumătate din Bondocu)
Făptură curat năzdrăvană.
Abia i-au tăiat moţul.
Nu se-astîmpără o clipă, hoţul.
Stă să împlinească patru ani.
Are obraji şi genunchi dolofani.

Toţi trei sar ca nişte iezi
Unde nu crezi, acolo-i vezi ;
De pe pat pe masă,
De pe divan vor să ajungă-n tavan.
Uneori şi pe casă.
Aleargă, cînd scapă, hăt pe maidan.

Unde nu gîndeşti
Acolo-i găseşti.
Nici vorbă să se predea.
Nu se opresc pînă cînd nu şi-au făcut suma.
Dar de data asta, după cum veţi vedea,
S-au cam întrecut cu gluma.
Personagiul e Tăticu, după cum aţi ghicit,
Mulţi ca el nu cred c-aţi mai întîlnit.
Stă îmbufnat că nu-şi poate citi ziarul.
(Nu e prea greu să-i ghiceşti amarul.)
S-a aşezat în fotoliu cu ochelarii pe nas,
Şi aşa ţintuit a rămas,
Nu-i chip să se mişte defel,
C-au tăbărît toţi trei pe el.
Pe genunchi i s-a suit Geta,
Zvîrlindu-i cît colo gazeta
Docu i s-a urcat în cîrcă.

Ce să facă? N-a mai zis nici mîr... că
Andrei îi trage de la gît cravata.
E prizonier şi persoanele îi cer, buluc,
Să le spună pe loc, povestea cu armata
Viteazului, neînfricatului Papuc.
C-aşa sînt copiii, le plac poveştile
Cum îi place ursului mierea
(Că, vorba aceea, „îşi linge şi deştile").
Dar poate că unii nu ştiţi
Cu adevărat cît îi place ursului mierea?
Se poate, păreţi cam nedumeriţi,
Atunci vă voi spune, dacă aşa vă e vrerea.
Tocmai pe dos (cum întorci ceştile)
Că îi place ursului mierea
Cum le plac la copii poveştile.
Acum trebuie să vă spun că aceste persoane
Nu ascultă liniştite, cum se cuvine,
Ca dumneata, de pildă, ca mine,
Ci punînd tot felul de întrebări năzdrăvane
Îl sîcîie pe domnul personagiu amarnic,
De nu ştie cum să mai iasă din încurcătură.
Îl controlează, bob cu bob, zadarnic,
Îi cer rest şi socoteală
Şi deseori se-nfig, făcînd gură,
Scoţîndu-l din sărite,
Căci văd în orice un gînd de amăgeală.
Se socot păcălite,
Nu cred tot ce le spune,
Că vezi, ca să scape, omul pasămite,
Le mai zice şi la nimereală
Şi mai rele, şi mai bune.
Asta nu-nseamnă, fireşte, la întîmplare.
Dar tot nu scapă cu una cu două:
Cînd a biruit o întrebare,
Vin alte nouă.

Acestea odată lămurite, pe şleau,
Ca să nu se işte apoi vreun bucluc,
Vreau
Să asculţi acum minunatele isprăvi

Ale armatei vestitului căpitan Papuc,
A cărui faimă a trecut hotarele.
Ale lui Luţă cel care prin viroage ori dumbrăvi,
Prin munţi unde abia poţi răzbate,
A luptat cu urşii, cu dihorii, cu fiarele,
Cel care, însetat de dreptate,
A zdrobit oastea cruntului căpitan Ciuruc
Care năvălea în Cişmigiu ca un tăvălug.
Apoi îndemnat şi de un tovarăş, un pici
Neastîmpărat, pe nume Iscodici,
A vrut să ştie cîte sînt pe lume toate.
Nu numai pe sfert ori pe jumătate.
A străbătut pustiurile, oceanele
Cele rele, pe care le bîntuie zilnic cicloanele,
A înfruntat zări, cînd de foc şi cînd de gheaţă,
Care se schimbau în fiece dimineaţă.
A luptat cu uriaşi sluţi la faţă,
Cu furnicile mari cît maimuţele,
Cu leii mici, că trebuia să-i priveşti cu lupa.
A văzut fluturi care se plimbau cu teleguţele ;
Elefanţi care săreau ca lăcustele : Zdupa !
Şi alte minunăţii, fel şi fel
Pînă a ajuns, pasămite,
Pe insula Frumoasei adormite,
Unde era cît pe aci să adoarmă şi el ;
Dar s-a trezit la vreme şi s-a-ntors acasă,
Unde-l aştepta măicuţa lui la masă.

CÎNTUL I

Unde apare eroul adevărat

1

TĂTICU

Spun unii că pe vremuri...

ANDREI

Cînd, pe vremuri ?

TĂTICU

Of, tare eşti cusurgiu...
Pe vremuri... acum cinci ani,
Dacă n-or fi şase.
Stăteau deci pe aci, pe lîngă Cişmigiu,
Cam pe aproape de noi, la cîteva case,
Doi fraţi...

ANDREI

Unde, în curtea aia mare cu castani ?

TĂTICU

O fi fost şi curtea aia cu castani ;
De unde vrei să ştiu ?

ANDREI

Păi atunci, dacă nu ştii, de ce mai povesteşti ?

TĂTICU

Ei, asta nu-mi place... ei, vezi cum eşti ?
Mă ţintuiţi în fotoliu, ca să vă spun poveşti

Și-abia am apucat să-ncep și eu,
Că mă tot întrerupeți, mă sîcîiți mereu.

ANDREI

Zău, tăticule... Sîntem ori nu prieteni la toartă ?
Atunci de ce nu ne spui adevărat ?
N-aveau număr la poartă ?
De ce nu ne spui exact unde au stat ?
Dacă locuiau lîngă Cișmigiu,
Nu se poate ca eu să nu-i știu...

TĂTICU

Ce vrei ? Numărul l-am uitat...
Să zicem că era pe-aci, pe Brezoianu,
În blocul ăla cu copii mulți
Care umblă toată vara pe asfalt desculți.

DOCU

(fericit)

A, era Mitică, ăla lunganu...

TĂTICU

Nu-l chema pe nici unul Mitică ;
Unul era Sorin, cel bălan și frumos,
Iar altul Luță fără frică.

DOCU

(încăpățînat)

Pe Sorin îl cunosc...

GETA

Docule, ce caraghios...
Cum să-l cunoști ? Asta e poveste...

TĂTICU

Drept să vă spun, găsesc că Geta este
O fată cu cap...

ANDREI

(mîrîind)

Oho... cu cap, lipit ca la păpușă, cu pap.

GETA
(amărîtă)

Oh, tăticule, ţie îţi spun ca să ştii,
Eu am scris poezii...
Andrei rîde de mine şi le-am ascuns în dulap.

ANDREI

Aoleo, vorbe lipite şi ele cu pap...

TĂTICU

Ei, hai sfîrşiţi, că uite... încep.

ANDREI
(încăpăţînat)

Tăticule, eu tot nu pricep :
Dacă băieţii ăia stau lîngă Cişmigiu,
Nu se poate ca eu să nu-i ştiu...

TĂTICU

Stau sau stăteau, om vedea... Gata cu cearta...
O să vă arăt, atunci cînd oi sfîrşi tu harta
Mahalalei, şi numărul, şi poarta.
Atunci o să ştiţi şi strada.
Asta e... să nu mai lungim sfada.
Acum staţi liniştiţi şi ascultaţi.
Aşadar, erau doi fraţi.
Unul era, cum v-am spus, Sorin,
De-i zicea maică-sa Sorin Făt-Frumos,
Albicios, ochios,
Arătos (şi călare pe băţ şi pe jos),
Altfel prost ca un păstîrnac...
Un fel de nătîng
Nu ştia nici drept, nici stîng.

DOCU

Tăticule, ce-i aia păstîrnac ?

TĂTICU

Ei, dacă nu ştiţi n-am ce să vă fac.
Să zicem... Să zicem... Of !
Să zicem că era prost ca un cartof.

Ei, s-a dres ?
Celălalt era Anghel fără frică.
Ăsta, deşi era înger, era om de înţeles.

GETA

Cum era înger, tăticule ?

TĂTICU

Aşa... să vezi... adică...
După nume
Că-l chema Anghel, anume...
Chiar aşa, iubiţilor.
Cum ălălalt era Sorin, de la soare.
C-aşa era măicuţa lor :
Vedea totul în mare.

2

Anghel ăsta, n-aş putea să spun că era frumos.
Ba era chiar cam scurt de picioare,
Bondoc şi lătăreţ,
N-avea ca fratele său mai mare
Făt-Frumosul, deh !... cel semeţ,
Obrazul alb ca iofcaua,
Dar îl îndrăgise toată mahalaua
Că era bun la inimă ca o pîine,
Iubea orice făptură mică, fără apărare,
Om sau cîine.
De-aceea îi ziceau oamenii Angheluţă,
Adică înger şi jumătate.
De la o vreme însă,
O mătuşă iubitoare de cafeluţă,
Rea de gură şi, ca o viespe, de mijloc strînsă,
Nu-l mai scotea din Luţă... El,
Ce putea face ?
A rămas Luţă şi pace.
Oamenii s-au învăţat şi ei să-i zică
La fel,
Numai că fiind băiatul fără teamă,

Îi ziceau și după merit — Luță fără frică.
El însă nu lua laudele în seamă —
Iubea totul ca mai înainte : furnici,
Melci, albine, și alte gîngănii mici,
Iubea cîinii buni, iubea
Și pisicile, pe cele care nu mîncau vrăbii,
Că pe celelalte rele, le gonea cu săbii
Făcute de el, cum se putea, din lemn.
Cu săbii bătea și cîinii răi care mușcă...
Pînă cînd într-o zi a căpătat o pușcă...
Asta a fost o zi mare. Un început... Un semn...
Pușca era ceva cu totul nou
Și-avea să facă din Luță un erou.

3

La început n-a mers prea ușor.
De ochit, ochea el, ca un vînător,
Deși avea numai șase ani.
Că era o pușcă adevărată, cu dop.
O coșcogeamite flintă...
Trăgea, lungit pe dușumea, drept la țintă,
Adică în șobolani
(De carton firește) ori într-un plop,
Numai că dopul nimerea unde vrea el,
Dar în semnul de carton, defel.

ANDREI

Așa nimerește în lampă, și Docu...

TĂTICU

Cred că nu e locu
Să faci întreruperi fără rost...

DOCU

Tăticule, nu-i adevărat... N-am lovit în lampă,
În fereastră a fost...

GETA
(generoasă)

A vrut el, anume, să tragă în perdeaua de stambă.
Dar n-a fost glonţul bun.

TĂTICU

Aşa ştiam şi eu... Avea glonţul crampă.
Hei... Luţă ăsta, trebuie să vă spun,
Era şi tare încăpăţînat ;
Pînă n-a-nvăţat, nu s-a lăsat.
A început să vîneze apoi prin Cişmigiu,
Împuşca frunze, împuşca pietricele,
Azvîrlite-n sus, nimerind drept în ele.
Odată pe un derbedeu care-l făcuse ageamiu,
Un golan
Care bătea copiii pe maidan,
L-a împuşcat drept în turul pantalonilor.
În hazul trecătorilor,
Dar a trebuit şi el să fugă,
Ocolind pe după Buturugă,
Dincolo de aleea pietonilor...
Să se ascundă repede într-un tufiş,
De unde s-a întors acasă grijuliu, pe furiş.
Şi-au mai fost şi altele afară de acestea.
Mă rog, într-o singură vară i s-a şi dus vestea
Că e un vînător fără seamăn,
Că se aruncă fără teamă-n
Toate primejdiile vînătoreşti,
Cum nu se mai află altul în Bucureşti.

ANDREI
(pe gînduri)

L-am cunoscut pe băiatul ăsta, îl ştiu,
Era toată ziua prin Cişmigiu.
Trăgea cu puşca în frunze şi ciori,
Ca ăl mai grozav dintre vînători.
Venea şi el la nisip, la bîrnă,
Se lua la întrecere cu o fetiţă cîrnă,
El mergea fără sprijin, cel mai drept, dintre copii.

TĂTICU

(triumfător)

Drept să-ţi spun, bănuiam eu că îl ştii...

ANDREI

Da' nu-l cheamă Luţă, îl chema State
Şi n-avea nici un fel de frate...

TĂTICU

N-are a face, el era... Chiar el,
E destul că avea puşcă şi era mititel.

4

Faima lui creştea din zi în zi,
Copilaşii îl arătau mamelor... „Mamă, ştii ?
Ăsta e Luţă, vînătorul !"...
Îi răspundeau la salut chiar paznicii
Grădinii şi se luau pe lîngă el cu binişorul,
Nu mai vorbesc de pacinicii
Porumbei, care-i vorbeau, fîlfîind, fel de fel.

DOCU

(căruia nu-i vine să creadă)

Da' paznicii îl lăsau să calce pe iarbă
Şi să culeagă flori ?

TĂTICU

Uneori...
Se uita urît la el doar unul cu barbă.

GETA

Docule, de ce oftezi ?

TĂTICU

Ei bine, într-o zi s-a întîmplat, ce să vezi ?
Un lucru care i-a minunat pe toţi.

ANDREI

Ce s-a întîmplat ? A împuşcat nişte hoţi ?

TĂTICU

Mai grozav... A primit o telegramă din Buşteni
Iscălită de munteni.

DOCU

Tăticule, da' ce-i Buşteni ?

GETA

La munte, unde e funicular.
Urcă vagonetele pe sîrmă ca pe scară.
Ai fost şi tu astă-vară.

ANDREI
(întărîtat)

Lăsaţi asta... Ce scria în telegramă ? Spune !

TĂTICU

Ceva de necrezut... Curat minune.

ANDREI

Tăticule, nu mai lungi... spune odată.

TĂTICU

Ei bine, atunci iată
Ce lucru grozav scria în telegrama asta :
„L u i L u ţ ă, v î n ă t o r u l c e l v e s t i t...
Nu mai e de trăit,
Căzut pe noi năpasta.
Urs năprasnic ucide cîte o turmă
Întreagă, într-o singură seară,
Cîini, viţei, vînători dispăruţi fără urmă.
Aşteptăm sîmbătă ora trei la gară,
Tren potrivit.
Veniţi negreşit.
Dacă nu, gadina pe toţi omorît."

DOCU
(înmărmurit)

Şi ?

GETA

(încremenită)

Și ?

TĂTICU

Și atît...

ANDREI

(ros de îndoială)

Tăticule, eu nu pricep ceva :
Care la rîndul ei era măritată.
De Luță vînătorul ?

TĂTICU

De lămurit o să fie cam greu...
Dar s-o luăm cu binișorul.

DOCU

Și eu... Nu pricep... și eu...

TĂTICU

Lăsați-mă încet, că-mi pierd șirul.
Ia să ne gîndim bine... Să dibuim încet firul.
Depănînd cu grijă tot mosorul.
V-am spus că despre Luță vînătorul
Știa întregul București.

ANDREI

(tot nu pricepe)

Păi, acolo era Bușteni...

TĂTICU

De ce te pripești ?
Cineva de la Bușteni avea negreșit o cumnată
Și cumnata asta a lui avea o fată.
La Bușteni, de unde se știa
Dar la București... și-avea și ea o nepoată
De soră... o fetiță gătită cu mărgele,
Care se juca în Cișmigiu,
Și deh... femeile, cînd vorbesc între ele,

Se pricep să brodeze, să înflorească ;
Orice zvon, astfel, prinde să crească.

GETA
(lămurită)

Acum știu...

DOCU
(care a cugetat mult)

Tăticule, de ce a primit telegrama ?

TĂTICU
(tare încurcat)

Fiindcă.... fiindcă... i-a dat-o în mînă mama...
Și dacă i-a dat-o, nu putea să n-o primească.

DOCU

De ce i-a dat-o mama ?

TĂTICU

Ca s-o citească.

DOCU

Da ? Ca s-o citească ?

GETA

Docule, taci din gură...
Tăticule, spune, a plecat Luță ?

5

TĂTICU

Se putea să nu plece ?
Și-a chemat cățelul, o corcitură
Sfrijită, dar inimos cît zece.
Și-a luat sabia de lemn, pușca și dopul
Și s-a suit repede în căruță,
Ca să treacă pînă nu se lasă stopul,
Strigînd : „La gară..."

L-au întrebat vecinii unde se duce,
Dar el grăbit a răspuns :
„Mă duc la Buşteni, să vînez un urs
Oriunde o fi el ascuns."
Oamenii îl priveau uimiţi şi-şi făceau cruce.

V-am spus că băiatul ăsta scrîşnea din dinţi
Cînd vedea cîte-o răutate, cîte-o viclenie,
Oricare ar fi fost să fie.
Căci nu putea să-ndure nici o nedreptate,
I se împurpurau obrajii fierbinţi.
Asupririle le ura pe toate.
Ura pe unii golani
Care băteau pe maidan copiii cuminţi.
Îi ura mai ales pe acei
Urşi ticăloşi, care sfîşie pe bieţii miei.

CÎNTUL II

1

Aşadar a ajuns la gară, a găsit loc,
A fost şi ăsta un noroc.
Şi iată,
S-au zdruncinat lanţuri, a scrîşnit o roată
Şi trenul a pornit huruind,
Apoi s-a năpustit duduind,
Fluierînd,
Casele rămîneau înapoi pe rînd.
După aceea au început să rămînă în urmă
Cîmpiile, podurile, apele,
Cîte-o cireadă, cîte-o turmă
Şi tot felul de vietăţi mărunte.
Pe cîmp, unde oamenii trudiseră pe pluguri,
Apoi cu grapele,
Surîdeau acum grele belşuguri —

În fugă, viile făgăduiau struguri.
Mergea ca vîntul trenul spre munte...
Priveau de la fereastră călătorii
Pereți de stînci, zăpadă de la scocul morii.

DOCU
(îl întrerupe frămîntat de îndoială)

Tăticule, avea bilet ?

TĂTICU

Cine ?

DOCU

Băiatul ăsta cu pușcă... Nu l-a dat jos ?

TĂTICU

Hait... Asta-i frumos,
Am uitat să-i iau vînătorului tichet...
Păi, păi, vezi că era grăbit... întîrziase...
Și apoi, lasă, Docule, la trenul ăsta era un conducător
Care era și el vînător.
Așa că vezi.. o să-l lase.

Fugeau mereu. Rămîneau în urmă și norii.
În compartiment călătorii,
Și erau destui la număr,
Se uitau uimiți la Luță,
Care sta cu pușca pe umăr,
Sabia-n șold și cățelul la subțioară,
Și zîmbeau cu înțeles, ai ciorii !
O bătrînică uscată, cu guler de danteluță,
L-a întrebat, așa într-o doară :
„Nu vreau să te supăr,
Spune, măicuță,
Te duci cumva
La vînătoare, cu cățelul și pușca ?" ...Ei, na... !
Tot așa, cu zahăr și piper,
L-au întrebat o doctoriță, un ofițer.
Tuturor, cuminte și-ncruntat, Luță
Le-a dat același răspuns :
„Mă duc la Bușteni, să vînez un urs

Oriunde-o fi el ascuns".
Cînd au aflat unde se duce,
Oamenii, care erau de pe acolo şi ştiau,
Se minunau,
Iar bătrînica îşi făcu pe loc cruce.

2

Au început să se vadă culmi de munţi,
Tot mai înalţi, tot mai cărunţi.
Treceau pe lîngă brazi şi stînci,
Lăsau în urmă rîpe-adînci.
Au trecut de Sinaia şi iată Buştenii,
Cu oamenii lor, cu muntenii...
Spuneau că ursul are colţi şi gheare de grapă,
Că are ochii măriţi...
Căci nu era o fiară ca toate celelalte,
Ci o nemaivăzută gadină,
În faţa căreia orice curaj se clatină,
Ce să mai vorbim despre cei sperioşi, încalte.

Se lăţise spaima
Şi fiindcă fiarei nu-i păsa deloc de faima
Vînătorilor locului, altfel iscusiţi.
Le ştia, se vede, seama.
Dealtfel toţi dispăruseră de ruşine...
De aceea muntenii cugetaseră bine,
Chemînd un vînător care nu ştia ce e teama...

Deci, cum a intrat trenul în gară,
A început să cînte focos o fanfară,
Să se fîlfîie steaguri, să se strige „Ura",
„Trăiască Luţă vînătorul" ...Strigau cît îi ţinea gura
(Cum scria dealtfel şi pe fîşii de pînză
Pe care le ţineau cîte doi, ca să le-ntinză.)
Acum înţelegeţi ce grea a fost încurcătura
Muntenilor, cînd pe scară,

Atunci cînd uralele vuiau ca un potop,
A apărut Luţă cu puşca lui cu dop,
Cu sabia de lemn în şold şi căţelul la subsuoară ?
Au aşteptat, de aşteptat,
Dar nu s-a mai arătat nici un alt vînător...
Nu-şi credeau oamenii ochilor.
Uralele s-au potolit... s-a rupt o sită...
Lumea tot aşteaptă-ncremenită.
Luţă, lung, prelung privea
Fără să spuie ceva.
Apoi încruntă din sprîncene...
Mulţimea fu gata să izbucnească înfuriată,
Dar ca din senin, deodată
Începură toţi să surîdă,
Şi din ce în ce mai mult, apoi să rîdă
De-a binelea, făcînd un haz nebun.
Ce-a fost acolo ar fi greu să vă spun.
Iar cînd oamenii l-au întrebat, acum în glumă,
Dacă şi căţelul e, la fel cu dopul, de gumă,
Luţă i-a privit demn şi-a răspuns :
„Sînt Luţă şi am venit la Buşteni să vînez un urs.
Oriunde o fi el ascuns".
Atunci mulţimea a început iar să rîdă în hohote,
Ţinîndu-se de burtă.
Parcă era o mare care fierbe în clocote.
Unii pretindeau c-au făcut scurtă
La fălci de atîta rîs. Şi cînd din nou
L-a întrebat cineva, ca propriul lui ecou,
El şi de data asta demn a răspuns :
„Am venit la Buşteni să vînez un urs
Oriunde o fi el ascuns".

DOCU

Tăticule, ce e ecou ?

TĂTICU

Ceva, care se potriveşte cu erou.

ANDREI

Docule, e atunci cînd îţi răspund pereţii...
Cînd te-auzi pe tine, parcă-n vale...

La Sinaia spuneau băieții
Că se întorcea vocea din cale.

TĂTICU

Zău, că nu e prea rău.
Ce să spun, isteț flăcău...

GETA

Lasă, tăticule... Spune, ce s-a mai întîmplat ?

TĂTICU

Mulțimea mînioasă a plecat.

3

DOCU

Și Luță a rămas singur ? Săracu !

TĂTICU

Nu, că mai era o locomotivă veche
Care, încinsă, pufnea și gîfîia.
Iar, cocoțat pe ea,
Un băiețaș mînjit ca dracu,
Și pe obraji și pe ureche
(Nu-i scăpase nici gura),
Îl scotocea cu privirea...
Parcă îi lua cu metrul măsura.
A aflat apoi de la tatăl lui,
Om în toată firea
Care avea grija focului,
Că pe acest pici
Îl chema, n-o să credeți, Iscodici,
Căci vrea să vadă cu ochii lui toate.
Mergea pe locomotivă de la trei ani și jumătate,
Pipăind manivela ca să vadă cum răzbate
Prin țevi, aburul, albicios ca acum,
Nu-i pasă de zgomot ori de fum.
La toate le ține socoteală.
Deși nu începuse încă să meargă la școală.

Deci acest Iscodici
L-a măsurat pe Luţă cu ochii lui mici.
A întrebat apoi grijuliu : „Căţelu muşcă ?"
După aceea s-a coborît pe peron, s-a uitat la puşcă,
I-a pipăit băiatului şapca, era de pînză,
S-a uitat în traistă... Cîteva ouă, puţină brînză...
„Credeam că ai şi peşte..."
Apoi i-a zîmbit prieteneşte
Singurul, din cîţi fuseseră pe peron,
Iar tatăl l-a poftit să doarmă-n vagon.

CÎNTUL III

1

Singur, cu căţelul lui, a doua zi
Cu sabia în şold, cu puşca pe umăr, Luţă porni
Spre Caraiman.
Trecea pe lîngă prăvălii, pe şosea,
Pe subt pridvoare, peste cîte-un maidan,
Nimeni nu-i vorbea.
Ca să nu greşească drumul, tăia drept spre Cruce.
Nimeni nu-l mai întreba unde se duce,
Că i se dusese vestea pretutindeni...

2

Urca încet malul rupt de ploi şi grindini,
Peste bolovani, cu căţelul în braţe,
Cînd iată, curioase, un cîrd de raţe,
Care se bălăceau într-o băltoacă,
La un cot de viroagă, altfel seacă,
Pe unde vroia el să treacă.
Văzîndu-l, începură să măcăie gureş,

Bălăbănindu-se pe şolduri, deşelate, leneş :
— Încotro, voinicule, unde pornişi
Aşa grăbit, în sus, subt povîrniş ?
La care el cuminte a răspuns :
— Mă urc pe munte să vînez un urs
Oriunde-o fi el ascuns.
Cînd au auzit raţele şi-au dat în petic,
Au început să măcăie besmetic...
Parcă scăpaseră dintr-un sac :
Mac-mac-mac-maac, mac, mac, maac
Şi iar mac, de zor,
Că nici căţelul nu mai înţelegea ce spun.
Răţoiul, baremi, ţopăia ca un nebun,
Abia pe urmă s-a înţeles ce vor :
Că se lipsesc de lintiţă şi praz
Şi merg şi ele cu-un asemenea viteaz
Care ar trebui să fie dat pildă tuturor.
Ca să nu le supere cumva, Luţă le-a luat şi pe ele.
De bucurie zvîrleau cu ciocul lor
Lătăreţ, în sus, iarbă şi pietricele.
Lăsară lîngă rîu căscioarele
Şi plopul care-şi fulguie fuioarele.

3

Cînd să treacă de colţ, după un rest de poartă
Iată că-ntîlnesc un purcel
Grăsun, bălan, cu codiţa cît o toartă...
Cînd a auzit despre ce e vorba,
Nu şi nu, că merge şi el.
A lăsat în troacă toată ciorba :
Cînd lung, cînd scurt ca un sughiţ.
Guiţ, guiţ, guiţ, guiţ, guiţ,
Că el vrea să-i vie de hac ursului,
Care-l mîncase pe un unchi al lui.
La început Luţă nu prea vru,
Dar nici să-l lase acasă nu putu.
Aşa că intră şi purcelul în ceată.
Şi porniră, grămadă, mai departe.

Dau de o podişcă şi iată,
Le aţine calea un cocoş semeţ
Mă rog, un cocoş ca la carte,
Împintenat şi pintenog.
Era înconjurat de cîteva găini.
Dibuindu-i, se vede, că-s străini,
S-a umflat în pene, certăreţ :
„Şi dumneavoastră încotro, vă rog ?"
Cînd a aflat însă unde se duc,
A ţinut să meargă şi el cu orice preţ.
Găinile s-au speriat, nu vroiau să-l lase,
Ziceau că vînătorile sînt primejdioase.
Au tăbărît asupra lui, buluc,
Spunîndu-i că nu-l au decît pe el,
Că nu pot să-l lase să meargă la război,
Cot, cot, cot-codac, cot-codac, cot, cot,
Şi iar cot-cot,
Că nu pot şi nu pot...
Dar cocoşul îşi ţinea creasta sus,
Ce-a spus odată, e spus.
Ce e el, şoarece, cîrtiţă ?
Cînd vede un urs să i se facă rău la tîrtiţă ?
Au încercat puicile să-l ia cu şoşele şi momele
Ca vrăbiile cirip, cirip..."
Dar cînd au văzut că nu e chip
Să-l oprească, ce să facă ? Au mers şi ele.

GETA

Tăticule, ce-i aia, şoşele şi momele ?

TĂTICU

Ce să fie. Mai nimic.
Le-am spus şi eu, ca să fie
Pe ici pe colo, şi cîte-un pic
De poezie...

5

DOCU

Tăticule, tu zici că vorbesc rățoii
Și purceii și găinile ? Nu-i adevărat.
Rațele măcăie.

TĂTICU

Ba vorbesc și rațele, și oile, și boii...

ANDREI

Da ? Atunci cum întreabă găina :
„De unde vii ? Nu mai stai ? Ce mai faci ?"

TĂTICU

Întreabă, bat-o vina...
Animalele vorbesc : dacă nu le înțelegi, pricina
E că ele nu rostesc ca noi, ci vorbesc altfel,
Dar nici nu bănuiți voi cît pot să vorbească.
Căci nu e totdeauna mac, mac, sau guiț la fel.
Nu le e vorba hîrîit și iască.
Uneori, cînd vorbește găina cu puii ei,
Parcă ar mîngîia flori, parcă ar număra mei.
În zece feluri se poate spune mac-mac ori cot-cot,
Iar cînd potrivesc felurile între ele, zece sute,
Așa că spun toate cîte-s vrute.

DOCU

Tăticule, ce-i aia, mei ?

TĂTICU

Dacă n-ai văzut e greu să-ți explic.
Să zicem că un grîu, cu bob mai mic.

ANDREI

Eu știu... ca piperul, am văzut la Durlați.

TĂTICU

E și mai mic, e ca nisipul... Ascultați...
Voi ați văzut oare cum vorbesc telegrafiștii în gară ?

Țăcăne într-una rotițe și curge o fîșie
Lungă și îngustă de hîrtie,
Pe care apar litere, căci țăcănitul ăsta scrie.
Dar telegrafistul, fără să citească, știe
După ureche, ce scrie țăcănitul.
Înțelege tot ce-i spune tovarășul lui
Din gara vecină. De pildă, dacă țăcăne receptorul
Cînd mărunt, cînd pripit,
El înțelege negreșit :
„A plecat de un minut automotoru."
Sau : „Ce faci ? Dormi ? Oprește pe 303...
Ce vrei ? Să se ciocnească trenurile, frate ?"
Așa vorbesc și rațele între ele, ori doi purcei.
Cînd găina
Își oprește din drum vecina
Și-i spune „cot-cot-cot, cot-codac,
Cot-cot, cot".
Ai zice : atîta tot ?
Ei bine, asta înseamnă : „Bună dimineața,
Madam Rățoilă, ce mai faci ? ce mai e nou ?
Că uite, eu chiar acum făcui un ou."
La care, binecunoscută, rața
Răspunde : „Mac-mac, mac-mac, mac...
Mac, mac-mac, maac, maac."
Asta înseamnă : „Ce să fac ?
Bine, mulțumesc, vecină,
Uite, mă dusei să văd cum merge piața.
Of, tare e greu să fii azi gospodină."
Și Luță înțelegea ce-i spune cățelul.
Cînd acesta scheuna ușor, el pricepea :
„Unde te duci, ia-mă și pe mine."
Sau cînd Azor lătra săltat, vesel, el auzea :
„Te-ai întors, cît îmi pare de bine..."
Așa, Andrei,
Animalele vorbesc tot ce vrei,
Tot așa cum vorbesc copiii între ei.

ANDREI

Dar de ce vorbesc pe românește ?

TĂTICU

(încurcat)

Asta-i altă mîncare de pește...
Ele vorbesc în graiul lor.
Iar eu traduc din limba lor pe a noastră.

ANDREI

Și de unde știi tu graiul lor ?

TĂTICU

(supărat)

Da' ce, sînt păpușa voastră ?
Nu-i chip să
Spun cîteva vorbe și mă-ntrerupeți iar.
Mă judecați de parcă aș da lipsă
La cîntar.
Dacă mă mai întrebați mereu, mă las păgubaș.
Ce sînt eu ? povestitor sau negustor de brînză, de caș ?

ANDREI

Nu te supăra... N-am vrut.
Nu te-aș fi întrebat, dar uite, n-am priceput.

TĂTICU

(concesiv)

Iată, cred că e același
Lucru, dacă spun că toate animalele vorbesc
Limba popoarelor cu care trăiesc...

ANDREI

Nu e totuna...

TĂTICU

Ce să fac ? Uitasem... N-am știut...
Am spus și eu cum m-am priceput...
Nu trebuie să-i necăjiți pe părinți...
Căci nici ei nu le știu pe toate.
Trebuie să le primiți și pe cele doar cam adevărate.

Nu-i nevoie să știți orice cuvînt, mai ales
Cînd el împrumută și de la vecini înțeles.

GETA

Hai, spune mai departe, că sîntem cuminți.

DOCU

Zi, tăticule, unde au ajuns ei ? Mai spune un pic...

ANDREI

Uite, și eu promit că nu mai întreb nimic.
De-aci mai departe
Ascultăm ca după carte,
Credem tot ce spui.

6

TĂTICU

Acum, cînd să iasă din Bușteni, erau destui,
Că se făcuseră de toți vreo zece,
Lumea vedea, dar nu înțelegea ce se petrece...
Iarba era udă de rouă, brazii scînteiau în soare,
Deasupra, crestele munților creșteau amețitoare.
Era, altfel, plăcut și răcoare.
Cînd să taie spre pădure ultimul maidan,
Le iese înainte un cîrd de gîște.
Cățelul lătra, îl ruga pe Luță să le-mpuște,
Că și pe el, odată, un gîscan
Vrusese să-l muște, da, da, să-l muște.
Gîștele o cam sfecliră și vrură să fugă.
Dar Luță se sui pe-o buturugă
Și, grav și demn,
Le făcu cu sabia semn,
Să stea locului fără frică.
Să nu mai sîsîie, că nu le face nimeni nimic.
Și ele se liniștiră, tăcură chitic,
Ba, una cînd văzu că nu li se mai poartă pică,
O gîscă mai bătrînă, îl întrebă curajoasă, pe Luță :
— Dar încotro mergi mătăluță ?

Voinicul, tot suit pe buturugă,
I-a dat pe loc cuvenitul răspuns :
— Mă urc pe munte să vînez un urs
Oriunde-o fi el ascuns.
Gîgî, gî-gî-gî şi gagaga...
Chiar aşa ?
Şi gîştele dădură din nou să fugă
Toate laolaltă,
Li se zbîrliseră penele ca un puf
De stuf,
De pe o baltă
Vălurită în răspăr.
— Vreţi să vînaţi ursul într-adevăr ?
A întrebat, cu glas pe jumătate,
Îngrozită, una dintre ele,
Înecîndu-se de parcă înghiţea pietricele...
Le-ndemnă atunci o raţă :
— Hai şi voi cu noi, surate.
Gîştele simţeau că inima le-nghează.
— Ce-avem noi cu ursul, soro ?
Noi ici şi el acolo !...
Şi ca să nu se lege la cap de pomană,
Deştepte, au rămas pe loc în poiană.

Ceata se depărtase binişor
Şi era acuma dincolo de Cabană,
Cînd două dintre gîşte sosiră cam în zbor.
— Ne-am gîndit, surate, bine,
Nu se poate să rămînem de ruşine.
Oriunde mergeţi voi,
Venim şi noi,
Au întărit amîndouă într-un glas.
Şi laolaltă cu cei îndrăzneţi au rămas.
Mergeau împreună, către culme, drept.
Era acum către prînz,
Le-a spus răţoiul, care s-a uitat la ceasul de la piept.
Cînd au întîlnit un mînz.
Auriu, zglobiu, cu o steluţă-n frunte
Şi cu multe altele pe greabăn, mai mărunte.
Dacă a aflat unde merg, n-a mai stat locului.

— Ah, ursul ăla blestemat ?
Care pe-ai lui i-a sfîşiat ?
Şi ţopăind de mînie, nechezînd,
A intrat şi el în rînd.

CÎNTUL IV

1

Urcau de mult pe plai,
Se simţeau bine pe pajiştea cu flori, cu susai ;
E drept că raţele ar fi vrut,
Da, numai dacă s-ar fi putut,
Să se mai odihnească oleacă.
Dar mînz, purcei, căţel
Nu se astîmpărau defel.
Le ardea nespus de joacă
Şi se zbenguiau pe iarba dulce,
Pe care răţoiul tare ar fi vrut să se culce,
Subt un brad singuratic, la umbră deasă,
Ca omul cu tabiet după masă.
Se potoliră însă toţi, cînd intrară în pădure,
Pe subt fagi şi brazi, printre rugii de mure,
Pe subt molizii ca fierul,
Care le ascundeau zarea, cerul.
De frică să nu se rătăcească, sau să cadă
În vreo prăpastie, de unde să nu mai iasă,
Ţineau acum poteca umedă şi răcoroasă,
Unii într-alţii, grămadă,
Parcă erau o turmă.

Cînd iată că o gîscă, greoaie, rămasă în urmă,
Îi ajunse gîfîind, gîfîind : „O iscoadă
Se ţine de noi,
Merge pe furiş ca un vulpoi.
Asta e... Un spion al ursului ne pîndeşte.“

E tot ce spune, tot ce mai îngaimă...
Trecu prin toți un fior de spaimă.
Inima li se strînse ca într-un cleşte.
Pocnea nebună subt coaste, toc-toc.
Iar Luță le porunci să stea pe loc,
Liniştiți, în vîlcea,
S-a întors apoi spre acea
Năucă şi înspăimîntată gîscă.
— Spuneai, ai zis, că
Se ține de noi, pe furiş ?
Se tîra cumva prin zmeuriş ?
— Da, ca nimeni să nu-l cunoască,
E mînjit cu negru pe față.
Se ține scai de noi de azi-dimineață.
Are nişte ochi iscoditori
Din care ies văpăi
Şi te bagă, zău, în zeci de răcori.
— L-ai văzut cu ochii tăi ?
— L-am văzut, e urît foc.
Cînd ne oprim, se opreşte şi el în loc.
Mînzul tremură, lunecă pierdut pe gheață.
— E dracu, chiar dracu dacă e negru la față.

Peste cîteva clipe se ivi din iarbă, dintre rugi,
Printre aluni şi buturugi,
Un cap isteț cu ochii mici.
Cînd îi văzu, dădu să se tragă înapoi, prea tîrziu,
Mi-e frică, mi-e frică de moarte.
Ce să-i facă ? Fu lăsat în voia lui
Şi ei porniră în ceată mai departe
Spre piscul rece al muntelui.

2

Ajunseră, aşa grămadă, într-o poiană,
Plină de păpădie şi de buruiană,
Dar acolo se întîmplă ceva care-i sperie pe toți.
De se împrăştiară ca nişte netoți,
Din senin, din cer, căzu între ei
O bombă vie, care iarăşi parcă sări spre cer.

Că nici nu o văzură măcar bine...
Fugeau care încotro, chirăind, gîfîind,
Nu mai știau ce și cine...
Luță, care nu știa ce e frica,
Supărat foc,
Abia îi putu opri pe loc.
— Unde fugiți ? Că nu e nimica,
— Ursul trage în noi cu tunul,
Guiță, bîlbîit, verde, grăsunul.
Hai, fraților, înapoi, că pierim pe aci...
Luță se uită la ei îndurerat și-apoi porni
Singur pe potecă în sus, tăcut...
Cînd văzură ce ispravă au făcut,
Cel dintîi măcăi amărît rățoiul :
— O să rîdă de noi, acasă, și cotoiul !
Încet, încet, le mai veni inima la loc
Și porniră iar, mai mult la noroc.
Luță îl recunoscu. Era Iscodici.
Dintr-un pas fu lîngă el, îl întrebă aspru, viu :
— Ce e cu tine ?
De ce te tîrăști pe subt aluni, printre buturugi ?
De ce te-ascunzi ? De ce fugi ?
Nu e frumos, nu e bine...
Iscodici, care avea ca o pecingine
Neagră pe față, de funingine,
Răspunse bîlbîit, încurcat, că vrea să vadă
Și el... cum e... în ce fel...
— Iscoadă !
Lătră furiosul cățel
Și toți urlară sălbatic după el.
— La moarte ! Acum, numaidecît, la moarte !...
Iscodici o cam sfecli...
Începu să tremure speriat foarte,
Chițăind, piuind ca un pui golaș.
Dar pînă la sfîrșit, totul se lămuri,
Fără altă dovadă.
Iscodici vroia să vadă
Cum vor vîna ei ursul uriaș.
Deci, pe de-o-parte,
Ar fi vrut să vadă împușcarea ursului
Chiar cu ochii lui,

Dar pe de alta, să fie cît mai departe...
— De ce nu vii cu noi ? întreabă Luţă mînios.
— A, nu ! răspunde speriat.
Mi-e frică, de felul meu nu sînt prea curajos.
Şi începu să tremure bietul băiat,
Dar bomba le mai sări o dată în cale
Şi ţîşni din nou parcă-n copac,
Ca o stafie, ca un drac.
Acum chiar că vroiau s-o rupă la fugă, devale.
— Uite-o, i-acum în copac, pe craca aia,
Arătă o gîscă cu ochii moi ca oaia.
— Nu e bombă... e puia-gaia,
Măcăi o raţă, speriată şi mai rău,
E puia-gaia, vă spui eu.
Şi se îndesă în neştire în grămadă.
— Ba e o vulpe, o cunosc după coadă,
E vulpea cea rea, cea haină,
Îngînă pierdută o găină.
Şi îi ţinură isonul celelalte trei.
De sus arătarea se strîmba la ei
Şi scuipa. Furios de întîmplarea asta,
Luţă vru s-o împuşte pe loc şi basta.
Dar stafioara cînd văzu puşca îndreptată spre ea,
Sări sprintenă pe altă rămurea.
După cum aţi şi înţeles, o veveriţă şugubeaţă,
Dintre cele zise zburătoare,
Sărind dintr-un brad pe cărare,
Pricinuise astă boroboaţă.

GETA

Tăticule, ce-i aia şugubeaţă ?

TĂTICU

Ce să fie... să zicem, glumeaţă.

ANDREI

Şi de ce nu i-ai zis şi tu o „veveriţă glumeaţă ?"

TĂTICU

Am folosit un cuvînt mai rar
Ca să fie

Şi pe ici pe colo, cîte-un pic de poezie.
Oleacă de poezie stă frumos în viaţă.
Oricum, ce să spun ? Îmi pare bine
Că ştiţi toţi trei ce-i aia boroboaţă.
Cît despre veveriţă este adevărat că e şăgalnică
Şi tare pîrdalnică,
Dar uneori e rea şi ageră
Ca o viperă.

3

Potoliţi, vrură să pornească mai departe,
Dar, supărat, Luţă le spuse că el mai bine se desparte :
— Vă credeam tovarăşi de nădejde,
Cînd colo, cum se iveşte o primejdie,
Fiecare, fără să mai asculte, o şterge
Năuc la fugă-napoi ?
Ei bine, aşa nu mai merge...
Uite, nu mai am încredere în voi.
Mai bine plecaţi cu toţii acasă, la troşi.

Lăsaţi-mă singur, n-am nevoie de fricoşi,
Care mă părăsesc în toiul
Greu al luptei ca nişte laşi.
— Noi acasă ? Noi fricoşi ?
Aşi ! Aşi !
Niciodată... Mergem cu tine,
Măcăi dîrz răţoiul.
— Sînteţi nişte lăudăroşi
Şi de frică vă vîrîţi capul în nisip,
Le mai spuse Luţă. Rămîneţi cu bine.
Şi vru să pornească singur, dar nu fu chip,
Căci i se aşezară în cale.
— Nu ne lăsa... Sîntem oastea dumitale...
El s-a înduplecat,
Dar vrînd să-i pună la ambiţie,
I-a batjocorit şi i-a mustrat.
— Ce sînteţi voi, o turmă sau o armată
Vitează şi disciplinată ?

Vă primesc cu o singură condiţie :
Să mergem de-aci încolo cum merg ostaşii.
Adică, trimitem înainte cercetaşii
Ca să vadă ce avem în faţă,
Să nu mai orbecăim în neştire ca prin ceaţă ;
Cine ştie unde e inamicul, nu se mai teme.
Ei o să ne vestească din vreme
Dacă duşmanul se apropie de noi...
E bine să punem o pază şi înapoi,
Aşa cum se face totdeauna la război.
Ne-am înţeles ? Vă-nvoiţi ?
Toţi au aprobat inimoşi, grăbiţi.
— Vrei să mergi înainte, ca iscoadă ?
L-a întrebat el pe căţel.
Azorică a dat bucuros din coadă.
Ceea ce la cîini e o dovadă
De aprobare. — La fel,
Mîndrul cocoş şi bravul răţoi
Primiră să rămîie de pază înapoi.
Grosul s-a orînduit după cum urmează :
În frunte Luţă cu privirea lui trează.
Urmau mînzul şi purcelul, iar după ei,
Raţele, trei,
Veneau apoi cele patru găini
Cu ochii rotunzi, blajini,
Fac, fără Luţă, nouă.
În sfîrşit, gîştele amîndouă...
Asta le-a fost orînduiala şi astfel au rămas.

4

Au mers aşa cale de-un ceas
Cînd iată, grosul suind din urmă,
Văzu căţelul proptit pe picioare,
Cu urechile ciulite,
Pîndind cu privirile aţintite.
Apoi cu o labă păru că scurmă
În frunzarul putred al pădurii.

Luţă, cu un deget în dreptul gurii,
Făcu la rîndul său semn,
Ca un tăcut îndemn,
Să calce cu grijă, fără tropot,
Fără nici un fel de zgomot,
Purcelul, mînzul şi găinile deveniră iarăşi laşi :
În faţa cîinelui, la cîţiva paşi,
Stătea un şarpe, într-un făgaş,
Încolăcit pe o cracă ruptă.
E o clipă grea, dar iată, Luţă le face iar semn,
Dă un hotărît îndemn,
Cu sabia lui de lemn.
Toţi se pregătesc de luptă
(Neştiind totuşi ce să facă
Dacă pînă la urmă jivina atacă).
Dar în clipa aceea sosiră gîştele din urmă
Şi orice teamă într-o clipă se şi curmă...
Căci ele pornesc hotărît peste fiară
Tocmai cînd şarpele voia să sară.
Şi pe loc
Îi prinse una capul în cioc,
Cealaltă îl înhăţă de coadă şi traseră de el amîndouă.
Una într-o parte şi alta într-alta,
Pînă îl rupseră în două,
De parcă l-ar fi tăiat cu dalta.

. . . . . .

Biruind şi de data asta,
Începură să capete curaj iarăşi.
Răţoiul măcăi îndelung şi
Cocoşul îşi ridică mîndru, jur împrejur, creasta.
Se înfoi, se roti.
Bine e să te poţi bizui pe adevăraţii tovarăşi.
Să fii la nevoie cu alţii laolaltă,
Care la o adică nu fug şi lasă totul baltă.
Aşa că atunci cînd dinspre piscul cel mare se ivi
Un vultur în zbor, nimeni nu se mai zăpăci,
Cu toate că erau într-o poiană unde
În nici un chip nu se puteau ascunde.
Ştiind că la război, toţi ascultă de căpetenii,

Se strînseră acum în grabă
Lîngă Luţă, care dădu poruncă
Să se aşeze în mijloc cele nouă orătănii,
Căci în asemenea primejdii ele sînt partea slabă.
Apoi trăgîndu-se toţi cam subt o stîncă,
Mai porunci să facă toată lumea larmă,
Împotriva vulturului fiind cea mai bună armă.
Începură deci să măcăie,
Să gîgîie,
Care mai de care.
Mînzul necheza, purcelul guiţa,
Era o gălăgie năprasnică, asurzitoare,
Căţelul sta gata să muşte,
Luţă se pregătea încruntat să împuşte...
Vulturul se mai roti de vreo două ori
Deasupra lor, apoi se lăsă păgubaş
Şi dispăru supărat în nori...
Îşi găsise şi el, în sfîrşit, un naş...
A fost şi asta o lecţie bună
Pentru cel care ar fi fost să fie laş.
Crescu în ei bucuria de a fi împreună.
Intrară din nou în pădure, acum numai între brazi,
Tare mulţumiţi de cele întîmplate azi.

CÎNTUL V

1

Se lăsa tăcut și lin înserarea,
Era tot mai întuneric și tot mai rece boarea
Pădurii... Luță, cam neliniștit, se întreba
Unde vor înnopta,
Și dacă vor găsi, cumva, ceva de mîncare.
Dealtfel, la asta se cam gîndea fiecare,
Căci simțeau în jurul lor singurătatea înfricoșătoare.
Cînd văzură că de tot se-ntunecă,
O cam băgară pe mînecă,
Se întrebau în șoapte
Unde vor dormi la noapte,
De unde în zori mînecă ?
Cînd iată răzbiră într-o poiană
Întinsă, în care tot mai dăinuie o geană
Tremurătoare de lumină,
Așa încît putură vedea, cam de cealaltă parte,
La vreo trei sute de pași, nu mai departe,
Zidurile unei cetăți întărite,
Cu metereze de bușteni, de pietroaie,
Iar sus, cu un fel de turloaie.
Deasupra porții grele,
Sprijinită și ea cu proptele,
Era ca o cușcă, în care sta de pază
Un dulău
Pe cînd alături, un flăcău
Lungit pe-o zeghe

Sta și el neclintit de veghe.
Se vedea cum i-a pătruns
Teama de urs.

Cei ce urcau crezură că visează.
Inima începu să li se înmoaie
Nu știau : Le va fi bine, le va fi rău.
Luță le ceru să fie gata de luptă.
Ridică apoi o cracă de alun ruptă
Și-i puse în vîrf șapca lui albă,
Ba-i mai adăugă și o salbă
De pene de gîscă... să se vadă
De departe că nu sînt porniți pe sfadă,
Că sînt pacinici și doar nemîncați.
Cînd zări asemenea hoardă,
Dulăul își înțepeni gîtul în zgardă
Și rămase cu ochii holbați...
Dar cînd îi văzu că se-apropie mereu,
Începu să latre, scrijilat ca un fierăstrău.
Și numaidecît încă doi ciobani
Apărură sus pe metereze
Așteptînd cu bîtele treze
Și alături cu grămezi de bolovani.
Priveau, de-acolo de sus, spre cei
Care se iveau din negura serii, uimiți
De parcă nu mai văzuseră lume de ani.
— Cine sînteți ? Ce doriți ?
A întrebat, cu glas de tunet, unul dintre ei...
A răspuns cumpătat Luță,
Că vor să fie găzduiți peste noapte.
Să li se dea, de se poate, o mămăliguță,
Cîteva cepe ori puțin mujdei
Și ceva lapte,
De asemeni, puțină urdă și caș...
— Apoi, că no, mintenaș,
Dacă doar atîta vrei,
Numai adastă o țîră să desferec
Poarta, că vezi, e cam întunerec.

ANDREI

Ce-a spus ? Ce-a spus ? Ce-i aia mintenaș ?

GETA

Eu nu înțeleg : desferec ?... Cum ?
Te rog mult să-mi spui...

TĂTICU

Zic „mintenaș“ ciobanii din Ardeal... E același
Lucru cu : „chiar acum“.
Iar „desferec“ înseamnă aci, descui.
Și astfel bunii ciobani, speriați de soarta
Acestor rătăciți, le-au deschis poarta...
După ce pribegii intrară,
Ei grăbiți au închis-o iară,
Punînd lacătele grele
Și buștenii proptele.
Dar abia apucaseră să-nchidă,
Cînd se auzi un glas în întuneric,
Un țipăt isteric.
Cineva striga speriat, plin de obidă :
— Nu-nchideți că mai sînt și eu pe aici !
Era bineînțeles Iscodici.
Și l-au lăsat înăuntru și pe el.

2

Apoi, numaidecît,
Le-au pus zeci de întrebări... Cît
E de cînd rătăcesc flămînzi ?
Cum de au pornit, așa hai-hui,
Putînd, Doamne ferește, să cadă
Ca un plocon, pradă
În ghearele ursului,
Care, se mirau ei că nu le-a ieșit în cale...
Cum ? N-ai auzit ce prăpăd și ce jale
E pe munte și chiar în devale ?
I-au întrebat și ce mai e pe lume,
Că ei stau închiși cu oile în stînă
Nu de o zi, de-o săptămînă,
Ci iată, împlinară de Înălțare o lună.

Apoi le-au vorbit despre urs, anume,
La care Luţă s-a ridicat în picioare, ca să le spună
Răspicat, ştiutul lui răspuns :
— Am venit pe munte să-l vînez pe acest urs
Oriunde o fi el ascuns.
Ciobanii întîi s-au supărat,
Spunînd că nu le arde de glume ;
Dar văzîndu-l cît e de încăpăţînat,
L-au lăsat în plata Domnului
Şi le-au dat la toţi de mîncare...
Iar pe urmă i-au trimis la culcare
Să le vie minte — şi povaţa somnului.

3

A doua zi înainte de zori
Cocoşul i-a trezit pe toţi, gazdă şi călători.
Luţă a dat la o parte sarica de oaie,
A sărit repede din aşternutul de fîn.
S-a scuturat de firele rătăcite prin sîn
Şi s-a dus la şipot, printre pietroaie,
Unde curgea o apă rece ca gheaţa,
Să-şi spele mîinile şi faţa
Un ciobănaş, ca de şapte ani,
Dar voinic, copil de mocani,
Cînd l-a văzut dîrdîind de frig,
Încovoiat ca un cîrlig,
I-a adus un pieptar, un cojocel,
Să-l pună pe el. Ce vrei ? La munte în zori e răcoare.
Nu poate să ţie oricare.
Pe iarba, păscută de părea
Pîrlită, se vedeau numai măsline
Uscate. Dar dacă te uitai bine,
Era cu totul altceva.

Se vestea o straşnică dimineaţă,
Deşi în vale nu se făcuse ziuă încă
Şi mai era întuneric, ceaţă...
Dar fruntea peretului de stîncă,

Subt care era stîna, părea de aur.
Alergau pe ea cocoşi mari de foc
Şi toate piscurile la un loc,
Acolo unde culmile se întretaie,
Erau cît vedeai o văpaie, vîlvătaie,
Pe care o zvîrlea pe şapte guri un balaur.
Spinarea lui,
Coama de granit a muntelui,
Din ea, în de ea creştea...
Dar o măturau treptat cereşti evantaie,
Căci soarele, care deocamdată nu se vedea,
De după Zamora, ca un faur
Ascuns înălţa piscurile cu o ploaie
De sidef, de safir, de beteală.

Luţă privea gînditor, mîngîind o oaie
Care se lipea de el fără sfială,
Asculta piuitul unui pui de graur.
Şi simţea că tare ar vrea
Să nu mai plece, să stea
Aici toată viaţa.
— Hei, ţîncule, te-ai sculat ? Bună dimineaţa...
Vino să bei lapte cald... asta face bine la rînză,
I-a strigat baciul voinic ca un taur,
Care cam mirosea a zer şi a brînză.
Luţă i-a răspuns cuviincios la bineţe,
Ducînd mîna la şapca lui de pînză,
Căci baciul era om în vîrstă, trecut de tinereţe.
Şi-aseară dormea, nu-l văzuse,
Acum, privindu-l pe băiat, s-a înecat de rîs ori de tuse
Că-l măsura cu privirea, se minuna :
— Straşnic pici !
Cum ai ajuns, măi fecioraş, pînă-aici,
Acum cînd ursul e stăpîn pe munte ?
Luţă a prins să se încrunte :
— Am venit aci să vînez acest urs,
Oriunde o fi el ascuns...
L-a privit şi mai vesel baciul.
— Măi năzdrăvane, nu te oţărî ca sugaciul...
Of, ca de popă tuns,

O să ţi se ducă vestea ;
Numai că, vezi, aci stăm mai rău cu povestea
Decît o ştiţi voi în vale.

4

Dar, fiindcă ai găsit cu cale
Să vii pînă aici, apoi să-ţi spun eu dumitale
Cum a fost şi ce-am păţit.
Că vezi, ăsta nu e un urs obicinuit,
Că e cît un bivol şi la fel
De negru... Nu e urs, e drac curat.
Pe noi — ce să spun ? — ne-a ofticat.
Cînd urcarăm ăst an cu oile în munte,
Nu ştiam nimic de el...
De acest blestemat de urs.
Multă vreme însă nu s-a scurs
Și-au început pentru noi zile crunte.
Au început să lipsească oile şi
Mieii, cîrlanele, noatenii, zi de zi,
Căci asemeni lupului, ăst urs ucidea
Mai multe oi decît putea mînca.
Lacom, făcea la gură bale, spume,
În curînd am aflat că şi la alte stîne,
În urma lui jale şi amar rămîne...
Ce vrei, a băgat spaima în lume.
Ne-am găsit cîinii prin hăţişuri
Rupţi, a batjocură,-n două.
Atunci, ne-am ghintuit ghioagele, am ascuțit tăişuri.
Și într-o noapte cu lună nouă,
Deznădăjduiţi de asemenea osîndă,
Ne-am aşezat trei dintre noi la pîndă.
Că doi trebuiau să rămînă
De pază la stînă.
Iar bătrînul ăla adus ca o seceră
Nu mai poate decît să cînte din cimpoi şi ceteră.
Am pus cinci oi legate de un copac,
Ca să-l ademenim.
N-am aşteptat mult, cînd iată că ne pomenim

Cu el în întuneric, mare și negru, curat drac.
Aci Luță întrebă înflăcărat :
— Ah, și ați luptat cu el ? Ați luptat ?
— Vezi tu rana asta, aci în obraz ?
Nu e, măi băiete, izbitură de nuia, de praz.
E gheară de urs, sfîșietură adîncă,
A făcut din mine un om breaz.
Luță văzu într-adevăr o tăietură
Lungă de la tîmplă la gură,
Cum nu mai văzuse încă.
— Hei... de luptat am vrut eu să mă lupt cu el.
Să-i vîr, din jos, cuțitul în burtă,
Căci eu am mai ucis urși în viață.
Și pentru asta m-am prins cu el în brață,
Cu fiara, dar, vezi, lupta a fost scurtă.
Mi-a rupt cuțitul, mi-a înfipt gheara în față,
Mi-a răsucit un picior.
Îmi rupea și oasele dacă un fecior,
Mitru, nu-l lovea cu ghioaga în cap.
Numai așa am putut să scap.
Că m-a lăsat pe mine și-a fugit după el.
Din doi pași l-a ajuns ; înfuriat, aprins,
Ca un om în brațe l-a cuprins,
Am crezut că i-a zdrobit oasele,
C-au pîrîit,
Îi rupsese numai coastele...
Hei, nu era deloc de-a joaca...
Celălalt fecior, Pătru, în grabă a sărit
Și a lovit cu ghioaga
În capul jivinei,
Crezînd că l-a răpus pe cumătru,
Dar nu știe cine-i.
Ursul, afurisit lotru,
L-a lăsat pe Mitru și a sărit pe Pătru,
După ce ucisese cu-o labă un cîine, Corcodel,
Care sărise în grumazul fiarei și el.
Hei, măre băiete, numai așa
Nelăsînd deloc ursul în față cu unul
Singur dintre noi, că-l sfîșia,
Izbind mereu în fiara plină de bale
Și sînge, cînd unul, cînd altul,

Izbutirăm să ne facem cale,
De-a-ndaratelea, cam într-un ceas spre stînă,
Că ne-a ajutat Dumnezeu, drăguţu, înaltul,
Prea bunul.
Şi Maica Domnului stăpînă.
Nu pieri dintre noi nici unul,
Dar nici teferi nu scăparăm... Iată
Eu cu obrazul sfîşiat, Pătru cu mîna muşcată.
De atunci trăim ca vai de lume, plătind ursului bir
Luni şi luni în şir...
— Cum ? îi plătiţi ? Ce vrei să spui ?
— Aşa... Aşa... îi plătim... îi plătim, zilnic,
Dar îi plătim... Altă cale nu-i !
Îi punem în poaină
Zilnic
Dincolo de fosta cabană,
O oaie tînără...
Că nu mănîncă orice, parcă le numără
Oilor anii, le vrea numai noatene
Şi neapărat albe... Ce să facem, prietene ? !
Îi dăm şi răbdăm.
Pe deasupra face tot felul de nazuri,
Iar toanele lui ne-au adus numai necazuri,
Am văzut că dacă îi punem lîngă copac jos
Şi faguri de miere,
Se mai îndulceşte, e parcă mai omenos,
Dar nouă asta ne face numai fiere...
Ce mai încoace şi-ncolo, vrem, nu vrem, îi dăm,
Cu de toate îl îndestulăm.
Negreşit e greu, dar ce putem face ?
Aşa, ne mai lasă în pace
Şi umblă prin alte părţi dus de pofta lui oarbă,
Astfel ne mai putem scoate oile la iarbă,
Oarecum în linişte, să le adăpăm...
Ba uneori, chiar ne mai depărtăm,
Cîte unul dintre noi, prin împrejurime,
Unde dealtfel nu mai e nime.
— Bine, dar cînd îl întîlneşte pe urs, omul ce face ?
— Face şi el pe mortul...
— Cum, şi atunci îl lasă-n pace ?
— Da... că nu-i plac ăi care au dat ortul

Popii... nu mănîncă mortăciune.
Scuipă doar pe el, nu-i face altă stricăciune.
— Cum asta ? Face pe mortul și stă
Să scuipe pe el ? Stă prostește ?
— Hei, n-ar sta el, dar vezi că
Altfel e mai rău, o pățește.
Așa că tace chitic, ca un pește.
...Și oftă din adînc, din foale.
— Nu e, măi fecioraș, altă cale.
Ei, ai înțeles, în sfîrșit, cum stă treaba
Pe la noi pe aici ?
Ce zici ?
Ți s-a mai domolit acum graba ?

5

Ce-ai de gînd să faci ?
Luță l-a privit în ochi pe baci
Și liniștit a răspuns :
— Am venit aci să-l vînez pe urs
Oriunde o fi el ascuns.
— No, că te-ntreb iară, ce-ai să faci ?
Și baciul îi privi înmărmurit.
— Îi adun pe-ai mei și plec numaidecît,
Chiar acum dimineața.
— Măi, țîncule, ție ți s-a urît
Se vede cu viața,
Strigă baciul scos din fire.
Ai căpiat ? Te duci singur la pieire ?
Uite asta nu pot pricepe... zău că mă mir...
— Baciule, n-ar trebui să te mire,
Mai bine
Ați merge și voi toți cu mine,
Să-l lovim pe urs năprasnic la mir,
Ca să nu mai ceară bir.
Dar și dacă nu mergeți, eu tot plec.
— Măi băiețaș, măi cap sec,
Nu sîntem nici noi inimi reci
Și, de durut,

Ne doare că ursul împărăteşte pe poteci.
Că nu se mai poate trăi în padină
De-această blestemată gadină.
Dar ascultă, nu e nimic de făcut.
Ne rugăm, poate s-o-ndura Dumnezeu
Să o ducă în altă parte...
— Baciule, aci calea noastră se desparte.
Asemenea asuprire, asemenea gînduri, eu
Nu pot îndura şi socot că, oricît de greu,
Ursul trebuie răpus.
Altceva nu am de spus
Şi nici nu ţin să-mi păzesc pielea.
Aci baciul s-a-nfuriat de-a binelea.
— Apoi, măi puiule, abia ieşişi din găoace
Şi vrei să vînezi ursul cu asemenea puşcoace ?
Ursul ăsta care tot mai luptă
Chiar cu cuţitul în grumaz, cu urechea ruptă ?
Ceea ce n-au izbutit alţii mai voinici
Ai să izbuteşti tu,
Un năpîrstoc, un pici ?
Ia uite cum se iuţeşte băieţaşul...
Şi nici nu i-a căzut caşul
De la gură...
Îmi dă mie învăţătură...
Ehei, află, măi băiete, că pe mine nu mă sperie
Lăudăroşii, că, am văzut puzderie...
Mai an venise unul de undeva de pe Ciucaş,
Cu ifose, trufaş,
Parcă mînca numai gulaş ;
Dar nu era de el decît gura
Şi strîmbătura.
Altfel, un nătărău,
Ba şi mai rău,
Un fătălău,
Molău,
Bleg
Şi plin de jeg
Să-l cureţi cu custura,
Ba mai era şi leneş, boier...
Nu-şi spăla cămaşa cu zer,

Prin plete,
Păduchi cete,
Îi umblau prin cioareci
Gîngănii și șoareci.
Fugea năuc cînd vedea lîngă tîrlă
Vreun gușter, vreo șopîrlă.
Ce mai tura-vura,
Unul din ăia care la o adică,
În loc să te ajute, fac pe ei de frică.
De spaimă,
Abia mai îngaimă :
„Sai, mă,
Sai și mă scapă,
Că mă duc pe apă !"
Și alte isprăvi și scofale...
Astfel de plevuște
Multe-s cîte muște,
Dar cu vorbe goale
Pe mine nu-i nimeni să mă puște,
Iar de gingii de cîrpă
Care vor să muște,
De vrei să știi, mi-e scîrbă...

Dar cînd îl văzu cît
Ascultă de amărît,
Se-nmuie de tot „Of, mîncu-l,
O cam luă razna țîncul..."
Și-l mîngîie cu dragoste
Că el nu vrea decît să-l scape de pacoste.
Apoi îl luă cu zîmbetul : — Batîr
Fă-mi mie un hatîr.
Rămîi, nu fi catîr.
Încercă să-l gîdile, să-l îmbune „bîz !"
Dar băiatul parcă înghițea sacîz,
Nu vorbe dulci, acadea,
Deloc nu surîdea,
Încăpățînat, într-una o ținea
Că nu și nu, el pleacă...
Pînă la urmă baciul n-a avut ce să-i facă,
L-a lăsat să plece.
Ba, le-a dat și doi desagi încărcați cu merinde

Rece... mămăligă, ceapă, caş trecut prin fum,
Că ăsta totdeauna prinde
Bine la drum.
La urmă le-a mai dat şi o pită,
— Duceţi-vă cu Dumnezeu... Lume smintită.

6

Numai că s-a mai întîmplat ceva...
Pe cînd ei beau cîte un linguroi
De lapte cald, ca un altoi
Să le mai dreagă inima,
Şi baciul, nedumerit tot mai încerca
Să-l facă să se răzgîndească :
— Cum o să pleci ?
Omule, mai adastă,
Că nu vă pune nimeni sula-n coastă ? !
Văzu cu uimire că doi berbeci
De-ai lui, ăi mai vînjoşi din turmă,
Cîrlani de doi ani cu coarne răsucite,
Pămîntul nerăbdători îl scurmă,
Lovesc pe loc din copite...
Nu, că vor să plece şi ei,
Că i-au dumerit toată noaptea, pînă la trei,
Cocoşul şi răţoiul,
Ce şi cum,
De ce trebuie să meargă cu Luţă vînătorul.
Că s-au hotărît... pornesc chiar acum...
Să nu se spună că din neamul oilor
Nu s-a ridicat nimeni deasupra nevoilor,
Şi nu s-a luptat cu asupritorul.
— V-aţi răzvrătit, plecaţi ?
Smintiţilor, neam de spurcaţi,
Berbeci zevzeci, capete proaste,
Vi s-a făcut de oaste ?
Şi aşa am de lucru în stînă
Toată ziua, pînă
Le pun capăt sfezilor voastre neroade.
Că vă luaţi de dimineaţă pînă seara în coarne.

Plecați... și să se întoarne
Doar ăla pe care l-oi chema eu !
Vă spun, o să ajungeți toți carne
De dumicat pentru urs.
Hei, vi s-a făcut să umblați teleleu.

7

Măgarul cel mai bătrîn, „Moșu",
Cum îi spuneau la stînă toți
Care i-ar fi putut fi nepoți,
Veni să-i ceară baciului învoirea
Să plece și el cu cei tineri.
Baciul văzu înaintea ochilor negru, văzu roșu.
— Ce, și tu ai stat de vorbă cu cocoșu
De ți-ai pierdut într-atîta firea ?
Ți-a luat mințile Sfînta Vineri ?
Ce ? Și pe tine, care anii nu poți să ți-i mai numeri,
Te-a învățat rățoiul
Ce e războiul ?
Tu nu te vezi cum ești ?
Curge părul de pe tine, parcă ești rîios,
Ți se văd coastele, oasele,
Îți arde de luptă, cînd te biruie aghioasele ?
S-a întors apoi către cei care
Stau gata de plecare.
— Vrei să plecați ?
Mi-e teamă că o să vă întoarceți de-a-ndoaselea...
Sau chiar... V-ați gîndit că poate chiar acum
De după rîpă, o să vă iasă în drum
Ursul și că pe-acolo o să vă rămînă oasele ?
Toți însă, în cor, hotărît au răspuns :
— Mergem să-l vînăm pe urs
Oriunde o fi el ascuns.

1

Increzători în ei şi în soartă,
Ieşiră acum pe poartă,
Fără teamă, dar şi fără mîndrie deşartă,
Soarele se arăta de dincolo de Gîrbova...
Porniră spre Crucea Caraimanului, dar nu otova,
Ca o ceată,
Ci în deplină orînduială,
Căci acum făcuseră oleacă de şcoală...
Se întocmiră deci ca o armată...
Mult înainte mergea căţelul cercetaş,
Mîndru şi brav ca un ostaş.
Grosul s-a alcătuit după cum urmează :
În frunte Luţă, cu privirea lui trează,
Îl simţeai că veghează
Pentru toţi.
Îi urmă la un pas măgarul,
Care luase pe el şi samarul,
Avînd în stînga pe golaşul Iscodici,
Că mai căpătase curaj băieţelul.
Urmau mînzul şi purcelul,
Iar după ei,
Raţele trei.
Veneau apoi cele patru găini
Cu ochii rotunzi, blajini.
În sfîrşit, călcînd greoi pe iarbă cu rouă,
Intrară în rînd gîştele-amîndouă.
De data asta fură orînduiţi ca pază,
Înapoi, ca să vază
Dacă nu atacă ursul din spate,
Cei doi berbeci
Cu coarne vînjoase — întărîtate,
Mîndrii de-asemeni sarcini,
Iar răţoiul şi cocoşul vegheau pe de margini.
Erau aproape de stînca neagră, arsă,
În marginea prăpăstiei, cînd

Îl văzură pe ciobănaş alergînd
După ei.
Ţinea în mînă o cioarsă
Care aducea cu o sabie, într-un fel,
I-a strigat lui Luţă : — Staţi puţinel...
Apăi pe mine nu vrei să mă iei ?
Şi bineînţeles l-au luat şi pe el.

2

Se vestea o dimineaţă
Limpede ca lacrima, strălucitoare.
În sus de ei, erau numai pereţi de stînci,
Iar în jos, grele de verdeaţă,
Se lăsau una într-alta văi adînci ;
Pădurile se înălţau spre culmi pe brînci...
Brazi răzleţi le deschideau calea ca nişte perdele.
Îi îmbăta o lumină
Rece şi cristalină,
Care cădea pe pajiştea de gălbinele...
Apele Prahovei, jos de tot, sclipeau în soare
Doar ca nişte fire argintii
Văzute pe o hartă, ca într-un desen.
Din gară tocmai ieşea un tren,
Mic ca o jucărie de copii.
Ah, celor de sus, de-acolo, toate
Cele din vale li se păreau jucării,
Şi străzi şi palate.
Oamenii, cei fără curaj, arătau, departe jos, mici
Ca nişte furnici.

3

Merseră cale de-un ceas
Cînd de după un colţ împădurit
Îl văzură alergînd înapoi
Pe Azorică... Strîmba din nas
Pripit,

La un copac,
Semn că a mirosit ceva.
— Am dat de urma ursului, fiţi gata !
Acum e acum !... Viteazule, arată ce poţi...
Soarele îşi micşora din ce în ce roata,
Oprindu-se parcă din drum.

4

Intîiul lor gînd fu să fugă înapoi,
Dintr-o dată nu le mai ardea de război.
Dar cum ?
Cum să fugi cu picioarele grele, lipite, de scaloi ?
Şi rămaseră fără puteri pe loc...
Hei, acum e acum...
Gîşte, raţe, găini priveau stins
Cu ochii leşinaţi, clănţănind din cioc,
Cocoşul îngheţase cu creasta într-o parte.
Căzu o tăcere de moarte...
Se credea pierdut fiecare ins.
Să lupte ? dar cum ?
Purcelul arăta ca pe tavă.
Mînzului îi tremurau duşmănos picioarele,
De parcă avea în sînge otravă.
Grea e clipa de asalt...
Lună ştearsă devenise soarele.
Fiecare pîndea pe celălalt...
Îngîndurat îşi strîngea fălcile măgarul.
Iscodici era alb, alb ca varul.
Ar fi vrut să fie aiurea, gîză ori gîndăcel ;
Ciobănaşul îşi simţea capul ca o tărtăcuţă.
Toate privirile se îndreptară spre Luţă
Întrebătoare. Ce-avea să facă el ?
Cu un picior sprijinit
Pe un boldan de granit,
Dîrzul, încăpăţînatul ţînc
Cugeta adînc.
Cu o sprînceană uşor ridicată
Îşi frămînta degetele, semn de judecată.

Apoi cu un surîs subţire ca vipuşca,
Îşi cerceta cu grijă puşca.
Era în ordine, iar
Dopurile erau toate-n buzunar.

În clipa asta sosesc din urmă
Cei doi berbecuţi,
Care văzîndu-i pe toţi împietriţi, abătuţi,
Nu mai ştiau ce să creadă.
Unul dintre ei, cel sein, curmă
Încruntat tăcerea, întrebînd ce e ?
Ce sînteţi aci, armată sau cireadă ?
Îi răspunse răţoiul răguşit, în şoaptă :
— Ursul ! E după colţ... şi iar păru că aşteaptă.
— Atunci, ce mai stăm ? răspunse berbecul gureş.
Hai, să dăm năvală peste el... Iureş !
Şi amîndoi fură gata s-o facă.
Ar fi şi pornit, dacă
Luţă nu le-ar fi făcut un semn cu mîna,
Luîndu-le curajului, smîntîna.
— Merg întîi eu singur cu el,
Zise arătîndu-l pe căţel,
Să văd mai de aproape ce e cu ursul...
Voi rămîneţi aci şi fiţi gata.
Tu, ciobănaşule, fii în locul meu căpetenie...
Atît fu în clipa aceea grea tot discursul,
Dar fu ascultat cu sfinţenie.

5

El porni : ţinea puşca gata s-o puie la ochi.
„Doamne, viteaz mai e, gîndi duios măgarul.
Of, numai să nu mi-l deochi,
Că-i ager şi tare ca amnarul.“
Cei doi mergeau încet în sus pe cărăruie,
Lăsînd la dreapta o vală adîncă,
Apoi iarăşi începură să suie.
Ajunşi sub peretele de stîncă,
Îl ocoliră, tot lunecînd, pe o bîrnă,
Căţelul, înainte, Luţă se ţinea cu-o mînă.

Iată, între pereţi de piatră se aflară închişi.
Erau singuri ei doi,
Nu-i mai vedeau pe ceilalţi înapoi.
Mai făcură cîţiva paşi pe grohotiş.
Căţelul arătă sub stîncă o gură stricată,
Neagră, de peşteră şi se opri.
— Aci!
Luţă, cu sprînceana încruntată,
Întîi cercetă cu privirea ce-i arăta călăuza.
Îşi pipăi puşca... îşi muşcă buza
Şi începu să urce, tîrîndu-se pe brînci,
Printre rupturile de stînci,
Fără să ia în seamă ienupărul, spinii...
Aproape de pragul pietros al vizuinii.
Ei aud acum un lung sforăit
Ca un mohrr... mohrr... horcăit.
Gîndesc, ursul doarme, de bună seamă...
Oamenii noştri trec fără teamă
Şi peste prag... În bîrlog pătrund...
Ursul dormea într-adevăr în fund,
Prăbuşit întreg pe-un soi de vatră,
Ca pe un culcuş de piatră.
Văzură păr şi oase risipite pe jos.
Totul duhnea, trăsnea de miros.

Acesta, gîndi Luţă, da, noroc...
Şi hotărî să profite pe loc
De un asemenea straşnic prilej.
Inima îi bătea pînă-n gîtlej...
Va ataca fără întîrziere,
Acum ursu n-avea cum să-i mai scape.
— S-a isprăvit cu tine, măi vere...
Trimise căţelul să-i aducă mai aproape
Pe cei speriaţi, rămaşi în devale.
El îi va aştepta în prag, întocmind planul
De luptă grea cu duşmanul,
Punînd iscusit bătăile la cale.

Veniră toţi călăuziţi de căţel,
Ţinîndu-şi răsuflarea, pe lîngă pereţi,
Căci văzîndu-l atît de hotărît pe el,

Căpătară și ei curaj, ce vreți !
— Voi rămîneți afară, le spuse planul lui, Luță,
Orătăniile să se urce colo pe brînă.
Ciobănașul să stea în prag cu sabia în mînă,
Berbecii să vină mai aproape olecuță.
Măgarul și Iscodici pîndesc după buturugă ;
Dacă ursul va scăpa doar rănit și va încerca să fugă,
Băgați de seamă, nimenea nu-l cruță.
A, da... și cățelul să rămînă lîngă mînz și purcel,
Căci înăuntru voi intra numai eu.
Așa și făcu. Cu o privire ageră de zmeu,
Intră numai el.

6

Ursul sforăia cumplit pe vatră,
Prăbușit în somnul lui de piatră,
Luță luînd poziția-n genunchi.
Îl ținti îndelung, cam la rărunchi.
Și trase... Pușca pocni...
Dar... nimic. Ursul nici măcar nu se clinti.
Întîi băiatul nu pricepu ce poate fi...
Nedumerit încărcă și trase iar.
Fu și de data asta în zadar,
Ursul sforăia mai departe,
Parcă avea nările dogite, sparte.
Luță își spuse că a tras prea de departe.
Veni la un pas și trase alt alic...
Iarăși nimic.
Vînătorul începu să fiarbă de ciudă.
Ursul ăsta blestemat nici nu vroia să audă
De moarte.
Dar dacă și de la un pas e tot departe,
Știe ce are de făcut,
Ca să se termine odată cu povestea asta...
Și veni lîngă urs, îi vîrî pușca-n ureche
Și trase furios, să-i sfarme țeasta.
Fiara tresări în somn, gîdilată, rînjind mut.
Parcă visa vreo gîză, vreo streche,

Și începu să-și apere urechea ca de muște,
Luță, turbat, se pregătea iar să-mpuște,
Cu dopul cît un bob de linte,
Dar ursul i-o luă înainte.
Îi smulse, tot în somn, pușca din mînă
Și întors, sucit, cam într-o rînă,
Începu să se scarpine cu ea în ureche,
Liniștit și tacticos.
Apoi, mulțumit, o zvîrli pe jos.
Luță văzu în asta o batjocură fără pereche.
Mai ales că fiara, de plăcere lăbărțată,
Se lăți pe spate, făcînd-o lată.
Înnebunit de furie, îi propti pușca în burtă,
Dar cînd să tragă
Vorba aia, ca să fie batjocura întreagă,
Ursul i-o frînse ca pe-un opt de turtă,
Doar întorcîndu-se pe partea cealaltă.
S-au dus visuri de vînător... Totul a căzut baltă...

Nu mai e cu putință nici o luptă.
Ce-ai mai putea să faci cu o pușcă ruptă ?
Se uita îndurerat, năucit la ea
Și ofta.
Obrajii îi ardeau de rușine.
Se lăsă moale pe un bolovan ca pe vine.
Apoi izbucni într-un plîns cu hohote.
Ofta din greu, lacrimile pe nas și le trăgea.
Parcă se întrecea cu șiroaiele din șipote.

7

Cei de-afară așteptau cu sufletul la gură.
Și văzînd că băiatul nu mai vine,
Bănuiră că trebuie să fie vreo încurcătură.
Măgarul, și el, socoti în sine
Că nu prea miroase-a bine
Și-l trimise pe cățel,
Să vadă ce e cu Luță, ce s-a-ntîmplat cu el ?

Azorică îl găsi tot pe bolovan,
Smiorcăindu-se avan,
Cu obrajii-n palme, cu genunchii la gură.
— Ce s-a întîmplat ?
Îl întrebă în şoaptă, căţelul speriat.
Luţă îi arătă zvîrlită jos,
În vizuina puturoasă, obscură,
Nenorocita de puşcă întoarsă pe dos.
Îi ardeau obrajii, i se uscase gîtul.
— Of, of, m-a învins urîtul.
Of, of... M-am făcut de ruşine.
O să rîdă un an toată lumea de mine.
Am tras în urs de pomană,
Nu i-am făcut nici cea mai mică rană.
Azorică nu ştia ce să facă. Îşi puse
Două lăbuţe pe umerii lui. Îi linse
Urechile rumene, parcă încinse,
Obrajii zguduiţi ca de tuse.
Apoi pricepînd tot mai bine cum stă treaba,
Se repezi la urs să-i muşte laba,
Dar fiara, fără să se trezească,
Scuturînd piciorul, l-a zvîrlit
Drept pe bolovanul de granit.
Vorba aia, ca să-l pomenească.
Căţelul pocăit
Înţelese şi el că nu e de glumit.
— Trebuie să vii, te-aşteaptă toţi afară.
Luţă sări ars, ca pe jar un arici.
— Nu pot... nu pot... Am rămas de ocară.
Ce-o să zică bunul măgar, ce o să spună Iscodici ?
— Dar nici nu poţi rămîne aici...
Uite eu de-aici nu plec
Pînă nu te-nduplec.
Pînă la urmă trebui să se hotărască.
Totul i se părea cenuşă şi iască.

8

Cînd fu afară îşi acoperi faţa de ruşine,
Orice privire era pentru el mărăcine.

Dar cățelul le povesti celorlalți, îndurerați,
Ce-a fost și cum s-a întîmplat.
Auzindu-l Luță plîngea și mai tare, de necaz :
— Of, și iar of, ce pacoste.
Măgarul își lipi botul de el, cu dragoste.
— Doamne, tare prost e
Băiețașul acesta viteaz.
Lasă, voinicule, lasă,
Ai să-l birui pe urs... îți spun eu,
Oricît o fi de greu...
Ai să vezi... lasă...
— Nu mai e nimic de făcut,
Vreau la mămica acasă,
Se scîncea Luță amărît, abătut.
Mi-am pierdut pușca. E îngrozitor.
De-acum nu mai sînt vînător.
— Nu-i nimic, stărui măgarul duios,
Nu te necăji de prisos.
Dar băiatul suspina de-i clănțăneau dinții.
— Îl vei răpune și fără pușcă pe urs,
Îl vei învinge, prin dîrzenie
Și prin puterea minții.
Acum nu uită că ești căpetenie.
Iată ziua s-a scurs.
Soarele, ultimile raze și le-aruncă.
Nu mai sta așa ca un pui golaș,
Dă numaidecît poruncă
Să ne căutăm pentru la noapte sălaș...
Eu zic să mergem mai jos, la cabana părăsită.
Știu bine locurile pe-aci, dar seara văd ca prin sită.
Hai, să pornim mai repede, pînă nu se întunecă.
Pe lîngă prăpăstii adesea piciorul alunecă.
Hai la cabană neîntîrziat,
Om ține azi ori mîine, sfat.
Om chibzui îndelung... Toți fură de aceeași părere
Și porniră... Luță, frînt de durere,
Dezumflat, scofîlcit, își pierduse glasul.
Abia de mai putea ține pasul.

9

Ursul se trezi seara tîrziu. Era lună
Și începuse să-l cam sîcîie la rînză.
— Na... asta-i bună...
Zise, nimerind cu laba o șapcă de pînză.
Uite ș-o pușcoace ruptă... Cine să fi fost pe-aci ?
Își simțea capul de plumb. Nu putea gîndi.
Căscă iar. Încercă să se scoale.
Fu cam greu... îi trosneau oasele.
Deh ! Cam plătea ponoasele
Mieilor, viţeilor adunaţi în foale
De la o vreme, de cînd se dedase la carne
Și înfulecase fără nici o socoteală,
Uitînd de jir, de zmeură, de coarne.
Se îngrășase în neștire, era o matahală
Încinsă, dospită de pofte rele,
Abia mai încăpea în piele.
Se făcuse o adevărată și cumplită fiară,
Nu mai era ursul cumsecade de odinioară,
Care citea florile și stelele întreaga vară.
Acum mînca și dormea,
Iar se îndopa și iar dormea...
C-așa e traiul bun de domn,
Trage la somn,
Somn greu care istovește, înmoaie,
Abia trecea pragul și cădea
Ca un sac cu pietroaie.
Dormea dus
Cu burta și picioarele în sus,
Visa numai viţel și oaie.
În sfîrșit, se urni și porni la vînătoare.
Era plăcut că era lună și era răcoare.
O noapte, ce mai încoace și-ncolo, de vrajă...
N-a văzut că e pîndit de căţel,
Care fusese trimis să facă de strajă
În faţa vizuinii, pe brînă,
Chiar acolo, la doi pași de el,
Învelit într-o cergă de lînă...
Să-i scrie venirile, plecările,

Unde-l afla pe urs noaptea, zorile,
Ce obiceiuri, ce tabieturi are,
De toate trebuia să dea însemnare.
Iar dacă fiara pornea cumva spre cabană,
Atunci căţelul trebuia să alerge, în goană,
Peste trunchiuri, peste creste,
Ca să înştiinţeze cocoşul,
Care dintr-un brad le dădea la toţi de veste.
Aşa hotărîse măgarul cel cuminte, Moşul.

1

Trecură o noapte grea de spaime mute.
Cînd toți vegheară pîndind cu groază
Vreo umbră în întunerec, mișcări mai mult părute.
Căutînd, trudindu-se să vază
Și tresărind înfiorați la cel mai mic zgomot...
Cînd orice cracă ruptă devenea un tropot...
Nu unul, ci toți făcură astfel de pază,
Cercetîndu-se între ei dacă dorm, în șoapte,
Așteptînd cu nerăbdare zorile,
Să vadă iarăși cerul, poiana, florile.
Oh, după asemenea lungă noapte,
Ce binecuvîntată e lumina
Cea proaspătă a zilei, de vezi zburînd albine
Și tot ce mișcă, aproape ori departe,
La viață te gîndești atunci, ci nu la moarte :
Iar viața-și cere cîte ale ei.
Cînd pofte se deșteaptă, de vrei ori nu vrei.

Aleargă gîște, rațe și găini,
Ciugulind prin iarbă, printre ciulini
Își caută de zor prînzul
În jurul cabanei, în care abia acum
Au ațipit cei trei băieți și mînzul.
Măgarul însă nu ; la vîrsta lui, oricum
Odihna e un rar noroc.
Se doarme puțin, aproape deloc.
Se stă treaz ca lumina subt obroc,

Aşa că, slavă Domnului,
Lipsit de grija somnului
Nu se gîndea plimbîndu-se, decît
La „Sfatul“ pentru ora zece hotărît.

2

— Vai, gîştelor, surate,
Unde găsirăţi astă bunătate ?
Striga cu deznădejde porcul şi
Înfometat foc,
Fără să mai aştepte răspunsul, se şi repezi
Să le smulgă din cioc
Bucata de dovleac din care
Amîndouă trăgeau proptindu-se-n picioare.
O gîscă însă îl plesni peste rît.
— Ştii că ai haz ? N-ai decît
Să scormoneşti şi tu prin cazemată.
— Ce-i aia ? Cum ai spus ? Mai zi o dată
Unde naiba să scormonesc ?
Spune mai repede, simt că-nnebunesc,
Nu fi rea ca o soacră.
Zăpăcit de poftă alergă spre o găină
Care sfîşia o foaie de varză acră.
Apoi spre alta, vecină,
Care ciugulea o coajă de mămăligă.
Roagă, guiţă, strigă :
— Ascultă, scumpo, nu fi şi tu haină.
Fetiţo dragă, răspunde,
De unde-ai luat-o ? De unde ?
Şi iar se smiorcăie, de foame strîmb...
Cumsecade, găinuşa
Îi arată cazemata la vreo sută de paşi,
Dincolo de dîmb,
Printre brazii golaşi
Şi ciuguli mai departe să-şi umple guşa.
Dar vai, cînd flămîndul sosi fu prea tîrziu.
În burtă i se răsuci un burghiu :
Raţa bătrînă închisese uşa.

Încercă să o înduplece... Aş !
Nici nu vroia să audă.
Se-ncruntă, guiţă, o făcu zăludă ;
Se-nfurie ca-ntors pe dos
Dar totul fu de prisos.

3

Născută gospodină, raţa,
De îndată ce descoperise comoara,
Alergase la măgar şi îi dăduse povaţa
Să puie totul numaidecît sub pază.
— Deh, te pomeneşti că stăm aci toată vara ?
Nimenea azi nu poate şti
Ce şi cum va fi,
Cînd dă Dumnezeu şi încetează
Războiul ăsta greu cu ursul !
Înțeleptul îi ascultă măcăitul, discursul,
Şi n-aşteptă de două ori să-l cheme.
Porni la faţa locului îndată,
Căci era într-adevăr o cazemată.
O ştia şi el de multă vreme,
Era rămasă de la războiul cel mare.
Un timp fusese şi rezervor de apă ;
Dar acuma află că fugarii, paznicii cabanei,
O făcuseră, după cît se pare,
Pivniţă pentru păstratul hranei.
O, cîte bunătăţi puteau să-ncapă,
Acum uitate în fugă, rămase ;
Morcovi, cartofi cam trecuţi, dovleci,
Cîteva gulii noduroase,
Mazăre păstăi, mai mult seci,
Un sac petecit, cu mălai,
Ba şi o putină cu varză acră.
— Închide pe loc, Moşule, pivniţa ca o lacră
De zestre ; la nimeni să nu dai
Fără socoteală,
Măcăi hapsîna raţă
Înfoindu-se ca o precupeaţă.

Numaidecît pricepu totul măgarul
Și făcu întocmai. Ba aduse aci și samarul,
Cu bunătățile din desagi, de la stînă.
— Uite, cumătră, ai totul în grijă, fii ca stăpînă,
Cît o dura războiul,
Stai cu ai dumitale de pază.
Cu grijă veghează...
Dar iată că tocmai atunci sosi și rățoiul
Care cercetase prin poiană,
Prin pădure, tot după hrană,
După vreo măruntă pradă.
Cînd văzu comoara, fu cît pe-aci să cadă
Pe spate de uimire și bucurie.
Măgarul îl lămuri : — Uite, ca să se știe,
Voi cei din neamul vostru sînteți cu zahareaua.
Să dați mai des cu dramul, mai rar cu ocaua.
Cumătră, păstrează cu grijă cheia,
Iar dumneata, rățoiule, lăsînd aci femeia
Care va avea și treburile gătitului, din greu
Vei bate-n jos, potecile, făgetul,
Căci nu e de ajuns ce avem : vor fi nevoi mereu.
Ia celelalte orătănii, învață tineretul
S-adune din zori și pînă-n seară.
Ce vă spui aici, voi spune și la „Sfat".
Să nu mă faci cumva de ocară.
Chiar la gospodărie ești și rămîi soldat...
Rățoiul a primit fălos, deși nu se prea pricepea
Că-așa-i era soiul : se tot învîrtea.
Toate le începea
Și nimic nu sfîrșea.

Noroc de rață
Care se ținea de capul lui ca o cață.

4

Vedeți acum de ce porcul ajunsese prea tîrziu ?
Zadarnic fură văicărelile lui
Și rugămințile de pomanagiu,

— Leliță dragă, îndură-te, te rog să descui.
N-am să spui dacă vrei nimănui,
Iubito... mătușă...
Dă-mi numai o clipă cheia de la ușă.
Dar totul fu zadarnic.
Guițatul, suspinele,
Nimic nu-nduplecă pe paznic,
Chiar cînd îi veniră în ajutor găinile
Și gîștele făcînd gălăgie :
— Mai dă-ne, muiere, puțin dovleac,
Că nu-i nimic, nu te zgîrci pentru un fleac.
— Of, se rugă și porcul iar, dă-mi și mie,
Numai o felie.
Se lingușea duios :
— Ai două rățuște dulci, noroc... să te văd soacră...
Dar totul fu de prisos.
Atunci întoarse foia, strigă plin de fiere :
— Nu-mi dai, scorpie ? Madam Varză-acră ?
„Varză-acră !" începură să gîgîie, ba chiar să zbiere,
Și gîștele, apoi găinile, într-un glas.
Și cu porecla asta rața a rămas.

Văzînd că nu-i nimic de făcut
Cei care cerșeau, de necaz,
S-au pus la taifas.
— La urma urmelor, de ce nu cauți puțin jir ?
Întrebă o gîscă pe porc.
Găsești cît vrei pe subt fagi, și încă chilipir.
— Daa ? Și din pădure cum să mă-ntorc ?
Dacă îl întîlnesc pe urs ? Mi-e frică.
— Ție frică, vai,
Și ce curajos erai
Jos în Bușteni cînd pornirăm, cu alai...
Murmură Dumitra, găina cea moțată.
— Ehei, a fost odată,
Atunci nu era ursul atît de aproape,
De-l întîlnesc aci, nu-i nimeni să mă scape,
Nu-i așa, cumătră Casilda ?
— Asta e cam așa, răspunse pe gînduri
Cea întrebată...
— Ehei, ca-n atîtea rînduri,

Mătuşa, mătuşa Casilda
Avu şi-acuma dreptate. Să-i fi urmat pilda.
Bine spunea că e o mare învăţată...
Nu zău,
Ce-aveam noi cu ursul, soro,
El aici şi noi acolo ?
...Da... da... avea dreptate, îţi spun eu.
Şi-aşa îşi vărsau, clevetind, amarul.
Tăcură doar cînd apăru măgarul.

CÎNTUL VIII

1

Se făcu întîi numărătoarea. Erau toţi
De la găini şi pînă la berbeci,
Adică laolaltă douăzeci,
Egali în drepturi, într-adevăr soţi.
Luţă s-a ridicat încet, istovit,
Cu ochii-n fundul capului, cu glasul stins
A vorbit
Rostind cu greu cuvintele, prelins.
A fost ceva jalnic.
Ehei ! Unde era Luţă cel falnic ?
— Să vedeţi : am crezut,
Am încercat... aş fi vrut...
Dar poate că trebuia...
O, era moale ca o nuia,
Parcă-l cuprinsese ameţeala.
— Vedeţi, mi-e foarte greu să amintesc de scofala
De ieri... Asta e, am greşit socoteala...
În sfîrşit,
Dezmeticit,
Văd acum mai limpede :
Am luat-o mult prea uşor, prea repede,
Acum înţeleg... ursul acesta nemernic
E mult prea puternic

Pentru armele noastre, pentru pușca de lemn.
Ah, prea m-am dus înainte ca prostul,
De aceea cred că nu mi se mai cuvine postul
De comandant și deci, vă rog, vă-ndemn,
Să-l dați unuia mai vrednic, mai cu minte.
Am zis... și stărui... vă rog fierbinte.
Se vedea că l-a doborît amarul :
Dar protestă pe loc măgarul.
— Trebuie să vă spun că asemenea cuvinte
Nu mi se par nici drepte și nici de luat aminte
Înfrîngerea de ieri n-aduse rău nimănui,
În afară de acest viteaz băiat, și numai lui,
Iar altă vină socot că nu-i.
Dimpotrivă, curajul său,
De pui de zmeu,
Chiar fără folos pe loc,
Ne-a întărit pe toți, căci ne-a vîrît sub scoc
Dintr-o dată, ne-a dus de-a dreptul în toiul
Greului și al primejdiei adevărate,
Cărora le-am aflat astfel soiul.
Paguba ? O pușcă frîntă și alt nimic.
De vreți să m-ascultați, uite ce zic :
Nu primim ceea ce ne-a spus. Nu se poate...
El ne rămîne mai departe căpetenie.
— Negreșit... negreșit, că doar n-avem sumedenie
De astfel de viteji, strigă însuflețit rățoiul.
Dacă primim să plece, ne spînzurăm ca pițigoiul.
Și fără șovăială toți strigară, într-un glas :
— Al nostru-ai fost, al nostru-ai rămas.
Așa e drept...
Apoi vorbi din nou măgarul, înțelept.
Cu chibzuială, cu măsură :
— Dacă totuși din cele întîmplate
Ar fi să tragem acum învățătură,
Trebuie să-ți spun frate,
Că, din păcate,
Te-ai bizuit prea mult, numai și numai pe tine.
Iar asta nu e bine.
Eu nădăjduiesc că tocmai trista ta pățanie,
Ne va fi de folos, în lupta cu acea dihanie.

2

Acestea spuse, dau cuvîntul acelora care
Vor să facă propuneri de luptă... Oricare
Poate vorbi deschis, fără teamă.
Ne-am adunat azi ca să ţinem seama
De orice părere cu miez, spusă chiar fără meşteşug.
Trebuie spus tot, nimeni nu poartă aci belciug.
Îndreptar ne e o singură dorinţă :
Să aflăm cum e totuşi cu putinţă
Înfrîngerea ursului, încheie grav Moşul.
— Păi, foarte simplu,
Să-i dăm blana ciulinilor,
Cîntă ţipat cocoşul,
Şi ridicînd ca un steag, roşul
Crestei lui, care place de mult găinilor...
— După cum ştiţi, fraţilor,
L-am lăsat acolo dormind tun,
Prin urmare vă propun,
Să mergem numaidecît toţi să-l atacăm
Şi-i tăiem vinele,
Dar trebuie totul făcut acum, în pripă,
Pentru ca într-un ceas cu el să terminăm.
Şi se roti falnic : — Ce zic vecinele ?
Orătăniile ce să zică ? Au bătut din aripă.
Însă măgarul deloc nu fu mulţumit.
— Dar cum să-l înfrîngem ? Arată anume...
Cocoşul păru nedumerit :
— Cum anume ? Am arătat, îl atacăm
Şi cum am spus, într-un ceas terminăm,
Nu va mai fi acest despot pe lume.
— Bine, dar cum ? Ţi-am spus : arată, anume...
Cocoşul îl privi şi mai uimit.
— Îl ucidem, nu mi se pare deloc greu,
Cel puţin aşa văd eu.
Zîmbi atunci milos măgarul :
— Deh, nu-mi prea arde de glume,
Dar trebuie să descopăr la rîndul meu,
Şi eu,
Că nu-i la mintea cocoşului
Înfrîngerea ursului... fiorosului.

Nu, nu... unde n-a izbutit ieri unul
Năvălind ca nebunul,
Fără o socoteală, fără un plan chibzuit,
Nu vor izbuti nici azi toţi,
Dacă-s netoţi.
Aştept deci altceva mai bine gîndit...

3

— Ce să ne mai gîndim atît ?
Strigă berbecul sein, cu glas hotărît.
...Mult prea mult chibzuiţi.
Eu zic că e bine să facem aşa :
Noi, ce doi berbeci, îl vom aştepta
Pe urs, de e nevoie, întreaga zi
Pe marginea prăpăstiei, pitiţi.
Acolo unde poteca e mult mai strîmtă,
Şi cînd o trece ne vom repezi
Cu coarnele-n el, la luptă şi trîntă,
Făcîndu-i vînt în genunea neagră.
Scos de-acolo n-are cine să-l mai dreagă.
Fu în cabana de bîrne un chiot furtunos.
— Aşa... aşa... E tare bine... Să-l facem terci.
Să crească din el, jos în fund, ciuperci.
De bucurie căţelul se dădea tumba pe jos,
Măcăiau raţele, găinile cotcodăceau
Ca nişte ursitoare,
Mînzul necheza, în două picioare.
Dar ce nu făceau ?
Tare mai erau unii caraghioşi.
Berbecii priveau mîndri în jurul lor,
Ca nişte luptători la circ, făloşi...

Chiotele curgeau cu nemiluita,
Dar măgarul bătu-n masă cu copita
Cerînd energic să fie linişte.
Fu o tăcere deasă ca o inişte.
— Are cineva de spus ceva
Despre această propunere-ndrăzneaţă ?
Sînteţi pentru ea, toţi cei de faţă ?

Da... da... se auzea numai „da“ peste tot.
Luţă se ridică : — E şi părerea mea
Dar şi mai potrivit socot
C-ar fi, de s-ar putea,
Să ne repezim în urs, o dată toţi
Nu numai cei doi berbeci,
Căci după cele de ieri, azi cu ochi reci
Înţeleg cît e de greu să-l poţi
Înfrînge pe ursul ăsta năprasnic.
Vezi, altfel ar fi dacă cei douăzeci de soţi
Ne-am repezi o dată-n el, ca pe roţi.
Asta da, ar fi straşnic.
N-ar mai fi luptă, ar fi praznic.
Numai că uite, poteca e prea strîmtă
Pentru toţi acei ce se avîntă
La împins, la trîntă,
Oastea noastră ar ieşi înfrîntă...
Aşa că, vedeţi, trebuie să mai căutăm
Oricum, să mai judecăm.

Aicea Iscodici ceru cuvîntul,
— Păi, să vedeţi, povestea asta cu avîntul
Mai are şi un alt cusur.
Deh, ştiu şi eu că parii mari, încinşi
Cu fier jur-împrejur
Şi împinşi de cîte zece, douăzeci de inşi,
Cu care se dărîmau acum două mii de ani
Porţile cetăţilor, de către duşmani,
La romani, de pildă, la greci,
Se numeau berbeci.
Din păcate, însă, după cum uşor puteţi vedea
La noi e altceva.
Dacă berbecii noştri îşi iau vînt
Atunci ei ori sînt
Biruitori, dar cad cu ursul în genune,
Sau nu cade ursul, e deci el biruitor
Şi atunci e vai de lîna lor.
Se poate deci spune
Că nu e un plan cu adevărat îndrăzneţ,
Ci tot un plan ca ăl de ieri, semeţ,
Lipsit de-nţelepciune.

— Dacă nu e bun, arată dumneata,
Cum am putea lupta,
Ce vezi mai nimerit ?
— Să mă iertați, dar încă n-am găsit,
Și s-a așezat iar jos cuminte.

4

Se ridică atunci, sfioasă, blajină,
O biată găină :
Abia i se auzea glasul moale.
— Nu vă supărați, cred că mai e și altă cale.
Eu zic să mergem toți douăzeci, la urs,
Să vorbim cu el, să-i ținem, cum se spune, un discurs.
Să-i arătăm că e urît ce face
Legîndu-se de alte dobitoace.
Că nu e drept să sfîrșii mieii,
Că și pe ei îi doare, mititeii,
Și la fel cu alte vietăți,
Mici și mari,
Dumnezeu a făcut anume,
Cît vezi cu ochii, atîtea bunătăți,
Ca să ajungă pentru-ntreaga lume.
Nu numai pentru cei tari.
Eu zic că dacă-l facem așa de rușine,
E mult mai bine
Decît să pornim război,
De parcă ar fi vremea de apoi.
Deh, un război știi doar cînd începe...
O să vedeți că va pricepe...
Nu se poate să nu-nțeleagă...
Oricum pînă nu-l înduplecăm,
Să nu plecăm...
Se uitară unii la alții pieziș, cu tîlc :
— Of, of, Doamne, tare mai e bleagă...
Surîdeau cu milă de atîta prostie.
Biata găină a tăcut mîlc,
Și dintr-o dată,
Toată purpurie,

S-a dat la spatele cocoşului ruşinată.
N-a vorbit la asta decît berbecul iabraş :
— Nu se poate, astfel de propuneri clatină
Orice datorie, şi nu-nduioşează o gadină.
Ne fac de ruşine aci pe padină..
Le dispreţuieşte un adevărat ostaş.

5

Iată se ridică, aprigă, raţa cea bătrînă.
Tuşeşte, se îngînă,
Întinde aripile, le strînge cum au fost.
— Cred că povestea cu morala e fără rost.
Ursul nici n-o să ne asculte...
— Ba o să ne asculte, dar în burta lui,
Strigă răţoiul cam tehui.
— Atunci ce mai încoace şi încolo ? Eu multe,
Prea multe nu ştiu... Zic să-i scoatem ochii cu ciocul
Cînd doarme, şi gata, i s-a împlinit sorocul.
Dacă rămîne orb, îl poate răpune oricine.
Ce ziceţi, nu-i bine ?
— Aş spune şi eu ca tine,
Guiţă purcelul, dar dacă se trezeşte
Înainte de a fi bine lovit,
Aşa-i surată că ne-am pricopsit ?
Nu mai zice nici unul dintre noi nici peşte...

6

Ceva mai tîrziu se iscă o dispută hîrîită,
Pe care o curmă măgarul lovind din copită.
— Aştept şi alte propuneri mai serioase,
Din care să tragem cu adevărat foloase.
Se făcu linişte o bucată de vreme.
I se păru că-ar vrea cuvîntul, dar se cam codea,
Căţelul. — Hai, băieţaş, nu te teme,
Fă-i saftea...

Vrei să vorbeşti... te cunosc după bot.
— Eu unul, dar să nu rîdeţi, uite, socot
Că ursul dacă n-ar dormi deloc,
Ar ajunge pînă la urmă-un slăbănog,
În trei luni şi-ar afla mormîntul,
Chiar la el în bîrlog.
— Dar cum ? Asta e totul ? întreabă Luţă.
Azorică se tot codea, şovăia.
— Hei, spune odată, măi Opincuţă !
Strigă dornic să afle, curios, purcelul.
Şi toţi izbucniră în rîs, înveseliţi,
Altfel privind cu dragoste căţelul.
Care tare era iute de picior.
— Ajunge, nu mai chicotiţi
Atîta.
Şi iar făcu măgarul tăcere cu copita.
— Hei, spune Azorică.
— Uite, eu zic să adunăm
Un sac de pureci şi să-l deşertăm
În blana ursului. Şi dacă o mai putea să doarmă
Cu un sac de pureci pe el, Neicuţu,
Uite, să nu-mi mai spuneţi mie „Cuţu".
Oh, purecii... zău, nu mai e nevoie de altă armă.
Scăpăm negreşit de această bestie.
Propunerea căţelului făcu impresie.
Dar, neîntîrziat,
Luă cuvîntul chiar măgarul tare-ngrijorat.
Vorbi cu intonaţii grave :
— Eu cred că înainte de a folosi arme atît de grozave
Trebuie să ne gîndim bine,
Căci ele deopotrivă lovesc
Şi pe victimă şi pe cei ce le folosesc ;
Cînd răspîndeşti holera în satele vecine
Ea se întoarce şi la tine.
Cum poţi să mînuieşti,
Să stăpîneşti un sac de pureci ?
Numai cînd te gîndeşti
Şi de groază te întuneci.
Din fundul sălii unul a strigat :
— De ce să fie pureci ? Eu socot
Că merge tot atît de bine şi praf de scărpinat.

Îi punem pe burtă, peste tot,
În urechi, pe bot.
— Prea bine, dar cum să-l procurăm ?
— Vindem cîteva ouă-n tîrg și-l cumpărăm.
— Așa... așa... Și iar se iscă mare larmă.
Iar Iscodici strigă :
— Dacă e vorba de o asemenea armă
Caraghioasă,
Atunci de ce nu praf de strănutat ?
Fu o veselie în hohote,
Băteau din picioare-n tropote.
Și pe loc se auziră fel de fel
De propuneri,
De strigăte și întreruperi
Numai așa, că le făcea lor plăcere.
Trecu timp pînă se făcu tăcere.

Și fiindcă unii mai simțeau ispita
Să întrerupă iar,
Măgarul veghea cu copita.
— Cred că am lunecat oarecum,
Și mergem pe alăturea de drum...
Pierdem timpul în zadar...
Rosti el destul de supărat.
Vă rog din nou să faceți propuneri serioase,
Din care să învățăm, să putem trage foloase...
Și așteptă încruntat.
Acum nu mai ceru însă cuvîntul nimeni.
Se făcură toți mici, ca boabele de chimen,
Cocoșul uită că are pinteni.
— Hai, cine mai cere cuvîntul ?
Dar tăceau toți chitic.
— Hei ! Iscodici, ți-a venit rîndul.
Nu zici nimic ?
— Să mă mai gîndesc un pic.

7

În sfîrșit, una dintre gîște, Casteria,
Gîgîi și se ridică la cuvînt.

După ce-şi netezi penele cu ciocul, ca peria.
Grăi cam încurcată :
— După cum cred eu, nu prea sînt
Sorţi de izbîndă, cel puţin deocamdată.
De aceea socot că ar fi mai cuminte
Să nu mai mergem orbeşte înainte.
Ăsta-i un război de durată.
— Da... da... să nu ne grăbim.
Să ne mai gîndim.
Altfel cade pe noi năpasta,
Îi sprijini părerea, Vergilia, sora,
Ar fi spre binele tuturora.
— Cum vine asta ?
Să mai amînăm, să mai aşteptăm,
Să vedem ce-o mai fi să fie ?
Ţîşni berbecul plin de mînie.
Ce să mai aşteptăm ? Şi cît ?
Mie
Cu atîta aşteptare mi s-a cam urît.
Hei, dacă ar fi să ne luăm după suratele,
Am face războiul de-a-ndaratele...
Casteria totuşi stărui :
— Să mai aşteptăm... Om vedea ce va fi.
Mai e zi şi mîine.
Aci nu se mai putut stăpîni Azorică.
— Eu mă întreb, ce caută gîştele la război ?
Of, rău am ajuns, vai de noi,
Auzi, mîine ? De ce n-ar fi atuncea poimîine ?
Şi privi în stînga şi-n dreapta uimit.
Acum mi se zburli cumătra Casteria cumplit.
— Tu, neam de cîine,
Să nu-ndrăzneşti
Să vorbeşti.
Acum două mii de ani
Era să cadă Roma pradă la duşmani,
Căci voi, cîinii, aţi dormit noaptea laţi
Şi nici vorbă să lătraţi.
Am mîntuit Roma noi,
Gîştele, făcînd larmă, tărăboi.
De aceea pe noi romanii ne-au slăvit,
Iar pe voi mînioşi v-au chinuit.

V-au dat în tarbacă
Și v-au zvîrlit cu sutele în cloacă.
Așa încît vezi că noi
Sîntem bune la război,
Dar voi, neam de cîine,
N-ați fost nici ieri și nu veți fi nici azi, nici mîine.
— Oh, se strîmbă cîinele, amar,
O, vitejia voastră ! Nemeritată faimă,
Căci voi, gîștelor, ați gîgîit de spaimă,
Nu de vitejie...
Vă lăudați în zadar.
Iar această urgie
Care a stat pe capul nostru, grea ca oțelul,
Și-a depășit de mult țelul,
A fost fără socoteală...
E prea multă nedreptate, dacă
Pentru asemenea greșeală
Ne dau de două mii de ani în tarbacă.

S-a iscat iarăși hărmăială..
Erau gata să se-ncaiere, să se muște,
Unii ținînd cu o parte, alții cu cealaltă,
În conflictul milenar dintre cîini și gîște.
Vorbele grele curgeau cu nemiluita,
Sudalmele,
Ba se pregăteau și palmele...
Pînă cînd, întorcînd-o pe foaia ailaltă,
Măgarul făcu tăcere cu copita.
— Fără gîlceavă !
C-așa nu facem nici o ispravă.
Nu ne-am adunat aci să ne certăm,
Ba, dimpotrivă, înfrățiți laolaltă,
Cu răspundere să căutăm
Calea pe care să mergem, către o izbîndă,
De care inima noastră e flămîndă,
Vă poftesc, deci, să nu vă luați la harță ;
Ce naiba, avem obraz, nu scoarță.
Stați la locurile voastre liniștiți,
Tăceți măcar, dacă nu puteți să gîndiți.
Lăsați-i să vorbească pe cei care au ceva de spus,
Purtați capul, nu picioarele sus.

Nu vă spun mai multe,
Dar aci oricare musai s-asculte.
Aşa era măgarul, blînd, cucernic,
Dar cînd se mînia se vedea cît e de puternic...
— Hai, dară tu, Iliuţă, ce faci
Acolo sus, de ce taci ?
La ce oare te gîndeşti ?
Văd că nu prea te pripeşti ?
Spune şi tu ceva, hai...
— Apăi, eu ce să zic ?
Apăi... că mai nimic...
De felul meu nu-s gîndicios...
Dar, despre asta nu-i bai,
Cînd or zice toţi, hai, o să zic şi eu, hai.
Şi stătu cuminte jos.
Se făcu din nou îndelungă tăcere.

8

— Rît fără gît zice că are el o părere
Despre cum trebuie dus războiul,
Strigă de lîngă fereastră răţoiul.
Măgarul îl pofti pe acesta să suie.
Cu ochi mici, rotund ca o gutuie,
Grăsunul se uită în stînga, se uită în dreapta,
Urcă apoi grijuliu treapta,
Şi guiţă uşor, cîntat :
— Uitaţi, m-am gîndit, m-am frămîntat,
Şi clipea din ochii fără pleoape.
Vreau să ştiţi că
Avea dreptate cumătra gîscă.
Deh, văzînd acum de-aproape
Cît de puternic e duşmanul,
După mine,
E mai bine
Să plecăm acasă şi să venim la anul.
Ştiţi şi dumneavoastră, vorba veche.
Aşa cum spunea cîndva, ăla, ţiganul,
Care se culca fără grijă, pe-o ureche :

„Lasă că pînă la anul
Vreme destulă este...“
Poate crăpa măgarul,
Să iertați, cel din poveste,
Pe care-l învăța el să cînte,
Ori moare sultanul,
Adică, aci ursul, barosanul,
Ori poate mor eu... Cine știe vremea s-o descînte ?
Asta e părerea mea, soți iubiți...
Au rămas toți înmărmuriți.
Luță s-a ridicat în picioare, pe masă :
— Cum asta, să mergem acasă ?
Nu... nu... E drept că și eu, ieri, înfrînt,
Pierzînd orice nădejde și avînt,
O clipă m-am gîndit la asta.
Simțeam cum îmi plesnește țeasta.
Și tocmai de aceea azi îl iert
Și nici măcar nu-l cert,
Pe acest nesocotit purcel,
Dar, vă spun limpede că orice s-ar întîmpla,
Și oricîți dintre voi veți pleca,
Eu rămîn chiar singur, singurel...
Că pînă nu-l înfrîng pe urs,
Oricîtă vreme se va fi scurs,
De-aici nu plec...
Și ridică dîrz fruntea... și nu mă plec.
Chiar dacă ar fi să plătesc cu viața.
Asta să fie limpede ca dimineața,
Iar acum sînt gata să v-ascult...
S-a iscat iarăși un mare tumult.
— Nici noi nu vom pleca,
Vom sta aci și vom lupta,
Pînă la izbîndă.
Ceea ce ne spui e pentru noi rușine și osîndă,
Vom izgoni pe cei lași,
N-au ce căuta printre ostași.
— Pentru cel laș, orice pedeapsă
E prea blîndă...
Nechează mînzul, ca aprins de-o capsă,
La moarte cu el...
Da, trebuie pedepsit amarnic acest mișel.

Era crîncen, frumos, nendurător,
Nu era glumă.
Cînd își ieșea din fire
Fierbea ca o tingire,
Se făcea tot numai spumă.
Furia lui le plăcu tuturor,
Ce să vă spun ?
— Așa, să știm pe cine ne bizuim, încalte,
Ah ! curajos e mînzul ăsta, să-l mănînci.
Rosti înflăcărată o rață și după ea și celelalte.
O găinușă îl privi topită. „Ah, mînz nebun !"
O, el niciodată nu se va tîrî pe brînci.
Merge numai pe poteci înalte.
— Foarte bine, întări măgarul.
Îl vom pedepsi.
Îl vom lăsa să plece singur pe acest porc ;
Rușinat și singur, înapoi pe cărare,
Nu văd altă pedeapsă mai mare.
— Stați... grăi purcelul, eu vorba nu mi-o întorc
Și spun din nou, tot așa :
Să mergem acasă mi se pare mai înțelept,
Dar am spus eu oare că vreau să mă-ntorc singur cumva ?
Așa s-o iau în piept ?
Nici nu mă gîndesc... Mi-e frică... Nu... Nu
...Aa... să plecăm cu toții e altceva !
„Sfatul" nu e nici eu, nici tu,
Și oricine își poate spune părerea sa.
Iar dacă „Sfatul" totuși altfel hotărăște, atunci
Eu mă supun oricărei porunci.
Așa că vedeți. Vă rog să judecați drept.
— Afurisitul ăsta e tare deștept,
Lătră cu admirație cățelul.
Toți rîseră
Și astfel scăpă cu viață purcelul.

9

Se mai făcură propuneri destule
Și mai așa... și mai fudule.

Discuţia amenința să bată rău cîmpii,
Cocoşul îşi fîlfîia creasta s-o rupă,
Berbecii şi-arătau coarnele, carîmbii.
Alţii însă tot simţeau ispita,
Numai să sîcîie, să întrerupă...
Dar măgarul veghea cu copita.
Ba, îi mai şi certa, îi muştruluia.
— Destul cu pălăvrăgeala. Ne lipsim de ea,
Că rămînem de căruţă.
Uite că se face noapte.
Să trecem la hotărîri, la fapte.
Ceru iarăşi cuvîntul Luţă.
— Aşadar, adunarea hotărăşte să luptăm, chiar **acu,**
Adică mîine dimineaţă,
Dar de astă dată toţi laolaltă, nu ?
Că altfel, cine ştie, iese iar vreo boroboaţă.
— Da, da, strigară într-un glas cei de faţă.
— Bine, iată un punct cîştigat :
Şi anume, că trebuie numaidecît să luptăm
Şi să-l doborîm pe urs neapărat...
Ridică mîna Iscodici,
Clipind din ochii lui mici.
— Dacă e vorba să-l atacăm,
Atunci n-ar fi rău ca mai întîi să-l legăm.
Fiindcă şi-aşa nu avem destule arme.
—...Să-l legăm ? întrebară unii surprinşi.
— Numai de s-ar putea...
— De ce să nu-l legăm dacă doarme ?
— Ideea nu e prea rea,
Să-l legăm, întări Luţă şi după el alţi cîţiva inşi.
Ba, nu numai atît,
Să luăm şi din alte propuneri făcute cît de cît.
De pildă, să facem ce ne-a sfătuit raţa ;
Adică îi scoatem ochii, îi înţepăm faţa
Şi apoi, aşa cum arătară berbecii,
Orb, îl împingem din marginea potecii.
Şi cu asta s-a sfîrşit...
A fost o aprobare unanimă, vie.
Totuşi discuţia s-a mai prelungit,
Cu privire la amănunte.

...De unde să se ia frînghie,
Aci sus pe munte ?
— Pentru asta supărare să nu fie,
Fu de părere Iscodici,
Uite, găsim ce ne trebuie şi pe aici.
Pădurea e plină de curpeni creţi
Mai tari ca orice frînghie,
Sau dacă totuşi vreţi,
Să se ducă atunci fîrtatele ciobănaş
Să vîndă la piaţă o roată de caş
Şi să ne-aducă frînghia de-acolo din oraş.
— Ah, strigă înflăcărat mînzul, o să-i venim de hac.
Îl vom ucide pe acest blestemat, pe-acest drac
Da, îl vom răpune
Şi-atunci pînă sus în slava albastră,
Văile şi munţii or să răsune
De izbînda noastră.
Cum ardeau toţi de dorinţa
De a se porni chiar în zori la atac,
Măgarul ridică şedinţa.

CÎNTUL IX

1

Totul a mers de minune,
Chiar după socoteala de acasă,
Adică, se poate spune
Că planul hotărît ar fi putut să iasă,
Căci avură şi noroc,
Orătăniile scotocind toată cabana
Să vadă dacă găsesc ceva de folos,
Aflară în podul cel vechi, într-un loc
Mai ferit, mai întunecos,
O frînghie de căţărat şi coşcogeamite damigeana

Plină cu miere. Iar între zeci de sticle goale
Şi borcane de tot soiul, vreo zece rotocoale
De sîrmă destul de groasă.
Aceasta, se pare, rămasă
Din acel îndepărtat an
Cînd se înălţase Crucea pe Caraiman.
A fost o bucurie straşnică,
Cînd au dat de damigeana năprasnică.
Dar n-au apucat decît să guste din miere.
Căci Varză-acră, sosind vajnică,
Puse răţuştile străjere.
Vorbind cu guriţa ei lungăreaţă, lată,
Spuse că mierea toată
E blocată de aprovizionare.
Tot cum o ştim inimă acră, plină de fiere,
N-a fost mai îndurătoare,
Şi cînd s-au mai aflat şi alte borcane,
Tot cu miere,
Ori cu dulceaţă de moşmoane,
Le-a închis acoperindu-le cu-o petică.
Dar între fruntaşi, mai ales frînghia şi sîrma
Au iscat o bucurie bezmetică.
Săreau parcă-şi pierduseră cîrma.
Chiar porcul a fost cel care a ţinut un discurs.
— Eu văd în asta un semn că vom învinge pe urs,
Acum nu mai încape pic de îndoială...
Şi dă-i şi dă-i cu vocea lui înaripată.
O jumătate de ceas, fără sminteală,
L-au privit cum coase şi descoase ;
Avea nişte fraze iscusite, frumoase,
Avîntate, că toţi îl ascultau cu gura căscată.
Şi el dă-i şi dă-i
Parcă ar fi desfăcut păstăi,
Să curgă boabele lucioase,
Altfel, mergea întins pe şleau
Soţii lui nu-l mai recunoşteau.
Ăsta-i optimist, nu glumă,
Se-ntinde ca o gumă,
Face şi clăbuci şi spumă.

2

Dar se auzi deodată un horăit de urs,
Și se pierdu bunătate de discurs,
Căci dintr-o dată porcul, încremenit de spaimă,
Nu mai știu ce spune, ce îngaimă,
Își pierdu șirul, presupunînd că avu ce pierde,
Se făcu dintr-o dată verde.
Abia cînd socoti că s-a depărtat ursul,
Își reluă de unde rămase discursul.
Pricepuse, vezi, că fiara nu vine spre cabană.
Că nici o primejdie nu este,
Căci altfel cățelul, care veghea ca într-o strană,
Le-ar fi dat prin cocoș de veste.
Deci, vorbi din nou scînteietor, cu avînt,
Despre frumusețea luptei, arătînd
Cît e de ușor
Să fie răpus acest tiran îngrozitor.
Cei din jurul lui nu pierdeau nici un cuvînt.
Le-o spune el, va fi foarte ușor războiul.
S-a ridicat atunci nedumerit rățoiul,
Dar plin de admirație. — Minunat, frate,
Spune-mi, că nu pricep, cum se poate
Că adineauri ți-ai pierdut atît de rău capul,
Cînd auziși ursul horăind ?
Căutai, ca să te ascunzi, pivnița, dulapul,
Toate spaimele păreau că te cuprind.
— E foarte ciudat, le răspunse sincer oratorul.
Foarte ciudat, mărturisesc. Cum știe tot poporul,
Am fost și sînt de cînd exist
Viteaz și grozav de optimist.
Dar numai atîta timp cît nu e nici o primejdie.
Însă, cum văd, aud, ori simt, după miros,
Că e rău, că e ceva mai serios,
Mă cuprinde un soi de deznădejde,
Încep să mă bîlbîi, să tremur,
Parcă se clatină totul în jurul meu, ca la cutremur,
Devin gîngav...
Însă drept să vă spui nu prea e grav,
Căci dacă trece pericolul, îmi vine iar graiul
La fel ca mai înainte, dulce ca mălaiul.

Asta e... Cum vă spun, sînt de felul meu curajos,
Dar cum rostește unul lîngă mine vorba frică,
Pe loc curajul mi se strică.
Mi se taie picioarele. De groază,
Mă și-mbolnăvesc de gălbează.
Altfel, vă repet, și ați văzut singuri bine,
Sînt viteaz și gata să-nfrunt pe oricine.

3

Lămurirea lui îi convinse pe bravii soți,
Pe cocoș, găină, rațe, gîște, pe toți.
— Ah, frumos mai vorbește —
Ofta duios Vergilia — parcă auzi mierloiul...
Și cum o întoarce, cum o răsucește.
— Dar ceea ce te fură și te uimește
Este cît de limpede și de just gîndește...
Întări cunoscător, rățoiul.
Încă din zori, a doua zi,
Cățelul grabnic prin cocoș îi vesti
Că pot veni.
Le spuse că ursul s-a întors și sforăie.
Ca să le dea ghes, ca să-i îndemne,
Le spuse că pentru atac, cea mai bună oră e
La început cînd doarme, de poți să tai pe el lemne.
Erau de-cu-seară pregătiți, gata de treabă,
Așa că se și porni, toată oastea, în grabă.
Cînd îi văzu că pleacă, Iscodici
Vroi să meargă și el, dar măgarul
Îl opri scurt : — Locul dumitale e aici,
Nu acolo. Rămîi pe loc, lîngă obroc.
— Cum să rămîn singur ? Mi-e groază.
Mai bine merg și eu. Tot e mai bine cu ceilalți la un loc.
— Nu ești singur, rămîn aci două rățuște de pază.
— Așa da.
E altceva

4

Era o dimineață proaspătă, plină de vrajă
Ca un pui auriu ieșit din coajă.

Cinci ore a durat legatul
Ursului, de-a lungul şi de-a latul.
Cu frînghia care se cam udase de rouă.
Şi mai greu a fost însă
Cu sîrma care nu mai era nouă !
Nu prea rămînea întinsă,
Încît, ca să stea legătura mai strînsă,
Luţă avusese o idee :
Pe muchii ascuţite de cremene,
Se tăiaseră din sîrmă crîmpeie,
Toate la fel, gemene,
Folosite ca nişte curmeie.
Cu fiecare dintre ele se lega deosebit,
Căci dacă frînghia cea lungă ar fi plesnit
Într-un singur loc al ei
Făcîndu-le figura,
Ar fi fost mare primejdie
Să se desfacă toată legătura,
Pe cînd astfel tot mai era nădejde
Ca să ţie în parte, fiece curmei.

Berbecii şi gîştele îl îmboldeau, îl împingeau
Pe urs ca nişte vedenii,
Pe urs, pînă cînd în vis el se întorcea, cum doreau.
Apoi toţi, copii, căţel şi orătănii
Trăgeau curmeiele cu mîinile, cu ciocul,
Cu botul,
Proptindu-se pe picioare, cu nădejde,
Nu se mai temeau de nici o primejdie.
Fură vreo cincizeci de curmeie în total,
Aşa că ursul fu legat nu numai cobză, ci şi ţambal.

5

Porcul căra la sîrmă chiar pînă la văgăună.
Ceruse numai să i se pună
După un obicei al lui mai vechi...
Vată în urechi,
Să i se vîre capul într-un sac

Și astfel să fie dus de funie.
Deci n-avea cum să vadă această zi mare de iunie.
Se scîncea : — Ce pot să fac ?
Altfel, cum mai gustase și dintr-o foaie de laur,
Se simțea curajos ca un taur.
Tare-n gușă,
Mergea cuminte tras de găinușă.

6

Cînd totul fu pus la punct,
Pînă la cel mai mic amănunt,
Luță își luă în mînă sabia de lemn
Și întrebă înfiorat : — Sînteți gata ?
Răspunse ciobănașul : — No, că hai !
Și la un semn
Năvăli năprasnic toată ceata.
A fost un hai
Cum nu s-a mai pomenit.
În timp ce ursul mai sforăia îngrozitor,
Toate forțele s-au dezlănțuit,
Găinile, cocoșul și rațele
Se repeziră la ochi, ciugulind de zor.
Ciobănașul dădu cu ciorsa lui să-i scoată mațele,
Berbecii îl împungeau cu coarnele în șale,
Luță tot căuta un loc mai moale
Să-și înfigă sabia, în timp ce Azorică
Îl mușca pe urs de labă, fără frică.
Măgarul și mînzul băteau cu copitele ca într-o tobă.
Aș ! Ursul rămînea nesimțitor ca o sobă.
Altfel fu cînd cumetrele gîște
Amîndouă odată, adevărate druște
La această nuntă, îl ciocniră, ochii să-i crape,
De parcă l-ar fi izbit două tîrnăcoape.
Berbecii văzînd asta se repeziră în fiară vajnic,
Șiroaie de sînge-i curgeau din ochi, din burtă.
Ah, simțeau biruința în piept năvalnic...
La o poruncă scurtă
Se dădu un nou iureș... Izbînda părea aproape,
Ursul nu mai putea să le scape.

Dar nu fu aşa. Turbată de durere,
Simţind că piere,
Fiara se răsuci în ea însăşi, icni
Şi dintr-o dată frînghia plesni
Într-un loc, unde fusese mai slabă,
Încît ursul izbuti să-şi scoată o labă.
Cînd începură şi sîrmele să pîrîie,
În luptători inima începu să le sfîrîie.
Lupta apăru dintr-o dată întoarsă
Şi mulţi fură gata să fugă.
Speriat, Luţă le ceru să mai dea un alt
Dîrz şi disperat asalt.

Fu ascultată şi această rugă.
Ciobănaşul izbi din nou cu ruginita lui cioarsă.
Măgarul făcu din fiece copită buturugă,
Luţă îi înfipse fiarei, în rana din pîntece,
Sabia, ca un proţap
Răsucind-o ca s-o spintece.
Berbecii loviră de data asta în cap...
Dar toate fură fără de folos.
Orice încercare se vădi de prisos,
Curmeiele plesneau pe rînd ;
Dealtfel, ceilalţi, cu mînzul în frunte,
Orice nădejde pierzînd
Fugiră afară, năuciţi...
— S-a sfîrşit... Retragerea... Fugiţi !
Strigă şi Luţă celorlalţi tovarăşi.
Dar în ultima clipă el vru să încerce iarăşi
Şi se repezi să-i vîre ursului sabia în gură.
Ca să-l înăbuşe... Dar dintr-o smucitură
Fiara i-o smulse şi-i sfîşie şi mîna.
Ciobănaşul, care văzuse din prag,
Mîna însîngerată, ca un steag,
Îl prinse pe băiat de subţioară
Şi, lac de apă, îl tîrî afară,
Cu anasîna,
Îl urcă pe măgar (care aşteptase) călare
Legîndu-i cu cămaşa, mîna.

Ceilalţi fugiseră pe socoteala lui, fiecare
Cît îl ţineau picioarele,
Ori aripile neînvăţate de zbor,
Alergară spre cabană de zor,
Şi traseră numaidecît zăvoarele,
Îngrămădind la uşă pături şi saltele
Şi fel de fel de proptele.

Unul singur fu lipsă — mînzul.
Care de spaimă nu mai nimerise cabana.
Nu i-ar fi putut opri goana
Nici de trei ori fiert în rachiu, spînzul.
Îi scăpărau copitele, nu mai ştia încotro fuge.
Depărtarea părea că-l suge.

CÎNTUL X

1

Priveghează doi viteji...
Toată noaptea au stat treji.

De cînd prinse să se-ntunece,
Inima li-e cît un purece.

Vine ursul ori nu vine ?
Ajung pînă-n zori cu bine ?

Asta este întrebarea...
Nu-i încearcă somnul, nici mîncarea,
Nu cunosc nici tihnă,
Nici odihnă.

— Așa fugă n-am văzut
De cînd mama m-a făcut.

— În bîrlog, e drept, n-am fost,
Dar și-aici mă simt cam prost !

— Of ! Of ! Cu sacu-n cap
Nici nu mai gîndeam că scap !

— Tare mai mi-e frică și aici,
Iar oftează Iscodici.
Bietul Rît-fără-gît
E cumplit de amărît.

— De mine, adu-ţi aminte,
Că v-am spus de dinainte :
Cum rosteşte unul vorba frică,
Pe loc curajul mi se strică.
— Oricum, scăparăm din prăpăd.
Unde sînt ceilalţi ? Nu-i văd...

— Iliuţă doarme-între berbeci,
Mînă porcii pe poteci.
Răţuştele, găinele-s pe casă,
Gîştele pe undeva sub masă.

Luţă are mîna sfîşiată
Şi privirea însticlată...
Arde ca pojarul,
Lîngă el stă treaz măgarul.

— E doctor bun,
Îi spune basme
Şi-i pune cataplasme.

— Vezi că unii pun
Foaie de patlagină,
De pe lîngă ziduri în paragină.
— Da... şi pătrunjel...
A pus şi el,
Că i-a dat povaţa,
Încă de-aseară, raţa.

— Of ! Ce-o mai fi ?
Spune, crezi că totuşi vine ?
— Taci acum, nu mai cobi...
Scuipă de trei ori mai bine.
— Ce-o fi cu mînzul ? Doar el n-a venit...
Unde să fi nimerit ?

— De spaimă s-o fi răzleţit de pîlc,
Vezi că toate au un tîlc.
Te-ntorci de multe ori cam jalnic,
Cînd pleci la război prea falnic.

Astfel tremurară pînă-n zori
Cei doi vajnici vînători.

Aşa mîndri şi voinici.
Au fost de cînd erau mici.

CÎNTUL XI

1

Văzînd că totul se-ntunecă
Și nu poate deschide ochii, nu vede,
Ursul o cam băgase pe mînecă.
Nu-i venea a crede
Că se găsesc îndrăzneţi să vie, mă rog,
Să-l înfrunte la el în bîrlog.
Ba, îşi spuse că ăia ar putea să se întoarcă
Pînă cînd rana nu i se înţarcă
Și în ochi i se mai preling încă fire, de parcă
Plînge
Cu lacrimi şi cheag de sînge...

Aşteptă speriat răcoarea zorilor
Și porni dibuind pe poteca vînătorilor
La-ntîmplare, la noroc,
Pipăind pe jos cu labele ghioc.
Mînios de cîte-ndură.
Cu greu trecu de curmătură.
Ţinea să ajungă
Mai repede, departe, dincolo spre Strungă.
Căuta-ntr-acolo un găvan
Cu pereţi stîncoşi, pe care-l ştia de-un an,
Cu tot felul de rupturi, de vizuini ascunse
De nimeni încă neajunse...

2

— Hei, Moş Martine,
Ce mai e cu tine ?
Ai început să numeri pietricelele
Cărării, bob cu bob ? Măsori cumva vîlcelele
De-a rîndul ?
Îi striga văzîndu-l
Veveriţa care e cum ştiţi : şoricel
Cu coada de cinci ori ca el.
— Hei, da' tu cine eşti ?
De unde-mi vorbeşti ?
— Ce întrebare-i asta ?
Şi, unde mi-ai pornit, după piei de cloşti ?
Sînt Riţa, nu mă mai cunoşti ?
Ei nu, că ai haz, şi basta.
— Tu eşti, Riţo ?
Tocmai pe aici cum ai ajuns ?
Spune, spune, fetiţo.
— Am colea un aluniş ferit, ascuns,
Chiar sub Rîpa seacă,
Stă în văgăună ca într-o teacă...
Şi viu în fiecare zi
Să văd ce mai e pe-aci,
Aştept să se mai coacă,
Apoi să-i strîng rodul la magazie —
Ştii, zaharea...
Că uite, drept să-ţi spun, mie
Îmi pare c-o s-avem o iarnă grea...
Ehei, dar ce-i asta, frate ?
De ce ţii ochii închişi ? Ce-ţi mai abate ?
— Nu mai văd nimic. Nu mai văd, pricepi ?
Mi-au muşcat ochii nişte şerpi.
— Or fi fost poate, cine ştie, viespi ?
Că alea au ţepi.
— Nu, şerpii m-au muşcat, pe cînd dormeam, c-aţipisem niţel.

— Cum se poate asta ?
Vai, îţi curge sînge, da' rău te-au lovit...

Și veverița aleargă pe lîngă el,
Să-l vadă mai aproape ; îi privi țeasta.
— Șerpi au fost, negreșit...
Că i-am simțit cu laba, erau îndoiți și lungi,
Aveau și fulgi.
— Ah, m-am lămurit, Moș Martine,
Sînt sluțeniile alea blestemate
Care au năvălit ca rîia, toate,
Pe muntele nostru curat... niște jivine...
Ah, au pîngărit izvoarele noastre
Ca roua de străvezii și reci,
Stîncile neatinse de poteci
Proptite de-nălțimi albastre,
Brazii noștri spălați de lumină,
Iarba proaspătă și fără tină...
Mitocancele alea...
Ah, te cuprinde jalea
Vai ! Vai !
Ți-e greață cînd le vezi pe plai.
Sînt între ele niște baldîre
Cu cap mic și burta joasă, mare,
Cînd trec prin iarbă lasă dîre,
Mătură praful pe cărare...
Se cred frumoase și se leagănă pe șolduri
De parcă umblă numai prin gloduri,
Au guri ascuțite ca niște bolduri,
Și gîturi așa de lungi,
Că-nghit cu noduri.
Să știi că ele ți-au ciocnit ochii.
De le-ai vedea, cum se izmenesc în rochii
Albe de fulgi...
Sînt niște lepădături și haimanale
Care au venit de pe vale...
Cînd vorbesc țipă să-ți spargă
Urechea,
Parcă le-a înțepat strechea.
Of ! Of ! S-au strîns din lumea largă !
A năvălit urîtul... și murdăria
Pe muntele nostru, mînjindu-i tăria.
Ce-au făcut și din cabana aia, fie vorba-ntre no
Mi-e silă cînd m-abat printre brazi și văd,

Un grajd plin de gunoi,
Of, ce prăpăd,
Numai găinaţ şi turte
Pe scări, prin curte,
E şi un porc acolo, l-am văzut,
Plin de noroi pe burtă, pe şezut.
Îţi spun eu, ăştia trebuie să fie de baştină
De pe lîngă vreo mlaştină.
Ah, auzi, ce ruşine, ce vremuri crunte,
Un porc lumesc pe munte... ?
...Ei, dar acum spune unde-ai pornit ?
— Of, of ! Riţo,
Noroc că te-am întîlnit,
Fetiţo,
Să mai simt şi eu
Un prieten lîngă mine în ceasul ăsta greu.
Numai să vrei să mă ajuţi
Cu paşii tăi iuţi.
Uite, aş vrea să trec
Acum, că sînt dincolo de cumpăna apelor,
Peste vale, peste pîrîul sec,
Spre Strunga Horoabelor,
Să mă duci pe după tufărişuri şi boldani,
Ascultă, ferit, cu grijă de duşmani.
— Hei !... De ascultat, te ascult,
Numai vezi că pînă-acolo mai e mult...
Dar ai dreptate, prietenia nu e fum,
Trebuie să ne ajutăm unii pe alţii,
Mai ales acum,
Cînd a năvălit peste noi hoarda mitocanilor...
Să ne chemăm noi, ai munţilor înalţi,
Să ne adunăm noi, toţi, împotriva golanilor,
Să-i izbim ca să-i zvîrlim în vale,
Să se ducă la trenurile şi la coteţele lor.
Dar acum să ştii că mai e multă cale
Pînă să treci dincolo de pripor...
— Aci, unde sîntem ? Spune, fată.
— Păi, unde să fim ? Ţi-am spus odată,
Sub Rîpa seacă, după Curmătură,
Lîngă izvorul lui Geleu,
Uite, colea alunişul meu.

— Cum ? Abia aici am ajuns ?
Of, Doamne ! Greu se merge cînd nu vezi !
Parcă te tîrăşti încercuit în obezi.
Riţo, fetiţo, arată-mi calea,
Du-mă, du-mă să trec doar valea
Şi vîltoarea apelor.
Mă laşi acolo lîngă strungă
În jos de izvorul Caprelor.
Ah, au început durerile iar să mă-mpungă.
— Te duc. Pune cîrpe umede
Şi-ai să te faci bine repede,
Ca să punem mîna pe bîte,
Da, da, şi eu, pe bolovani,
Să-i alungăm pe şoldii, pe mitocani,
Pe mahalagioaicele urîte,
Care au venit cu şatra,
De au împuţit muntele, i-au spurcat piatra...
Nu mai pot de silă
Cînd trec pe lîngă cabană... parcă-nghit o feştilă ;
Miroase a lături, a hîrdău.
— Doamne fereşte de mai rău.
Ascultă, e mare alunişul tău ?
— E mic, dar vorba e că nu-l ştie nime...
Să tot aibă în lungime
O azvîrlitură de băţ.
Şi rupse un curmei, o creangă de curpen mai lungă.
— Ia în gură ăst capăt de hăţ
Şi vino după mine cuminte,
Că, uite, eu merg încet înainte,
Oricum, pînă-n prînz, te las lîngă Strungă.

3

A treia zi se apropia prînzul,
Cînd se ivi pe potecă şi mînzul...
Era cam ruşinat niţel,
Nu mai ştia ce să-ndruge, nu mai era el.

Ceilalţi, văzînd că ursul se lasă păgubaş
Şi nu-i urmăreşte pînă la sălaş,

Căpătaseră curaj (ce vreţi ?),
Deveniseră grozav de vorbăreţi ;
Glumeau pe socoteala mînzului, fiecare ;
Ziceau că, de spaimă, nu s-a mai oprit
Şi-a nimerit
Drept într-un cuib de ciocănitoare.
Care era cît pe aci să-i scoată ochii, fioroasă...
Şi de unde viteazul, abia de-a mai putut să iasă.

4

Cu rîtul înfundat într-o felie
De dovleac, porcul lacom înfulecă.
Cumătra Casteria cu pliscul adulmecă,
Se roagă : — Dă-mi şi mie,
Dă-mi măcar o felie.
— Cum ? Nici vorbă nu poate să fie.
Auzi ! Bine-a zis cine-a zis că
Gîsca e tot gîscă.
— Atunci, de unde-l ai ? Ţi l-a dat Varză-acră ? Spune !
— Aş, nici n-a vrut s-audă. S-a dus să se culce.
— Atunci, de unde-aşa minune ?
— Păi, vezi că mai e şi Varză-dulce,
Şi ştii proverbul : „Varza-dulce mult aduce".
Aduce dovleac, aduce chiar mălai de unde nu-i,
Numai să ştii cum s-o iei, ce să-i spui...
— Varză-dulce ? Asta, care e dintre răţuşti ? Lenuţa ?
Aceea cu plisc mic şi pană aurie ?
— Păi, cine vrei să fie ?
Aia care se dă toată ziua huţa...
Dar să nu mai spui la nimeni, auzi ?
Că-i rost să căpătăm şi cartofi cruzi.
Ne punem, surată, pe trai bun,
Pe trai la toartă.
— Ei, asta-i ce, sînt nebună să spun ?
— Şi vezi să pîndeşti pînă ce pleacă Gură-spartă,
Răţoiul, deh, şi se duce Varză-acră să se culce...
Atunci rămîne ea de pază. Şi-i spui duios :
„Te rog, te rog frumos,
Scumpă, nepreţuită Varză-dulce,

Numai un pic de mălai,
Numai atît te rog să-mi dai".
— Ah, uite-o, că tocmai vine, bat-o focul,
Strigă Casteria bucuroasă,
Stai, să-mi încerc norocul...
Mă duc spre ea, nu mai aştept,
Am văzut pe-acolo şi fasole grasă.
— Nu te grăbi, asta nu-i Varză-dulce, e cealaltă.
E şi ea duioasă că are pe piept
Şi pe pîntece
Un puf auriu şi ştie tot felul de cîntece...
Cînd îi spui : Frumoasă eşti şi înaltă,
Îşi lungeşte gîtul ca o barză,
E Sanda, Inima-de-varză.
Dar ce văd ? Răsări lîngă noi cumătra Vergilia...

5

— Of, mucalit mai eşti, arză-te focul să te arză...
Văd că le eşti naş la toată familia...
Ehei, „Varză-dulce", „Inimă-de-varză"...
După cum vedeţi, cumătra Vergilia
Vrea să arate acuma
Că gustă şi ea poreclele, gluma.

Grohăi porcul : — Aferim...
Fuseşi pe-aci, frumoaso, fără ca noi să ştim ?
— Drept să-ţi spun, „Varză-acră" mi-a plăcut.
— Ce vrei ? Cîteodată le mai nimerim
Şi noi, iubito.
— Chiar c-ai nimerit-o.
Cînd o vezi ţîfnoasă şi lăsată-n şezut,
Făcînd pe grozava,
Îţi vine să mături cu ea poteca, otava.
O sărăcie, s-a văzut în slujbă, s-a ajuns.
Acum nimic nu i se mai pare de-ajuns.
— Eu o ştiu şi mai demult... Ehei,
Cine mi-a fost asta la viaţa ei...
Ce teleleică,
Ah, cum se răţoia-n scurteică...

Îi fugeau ochii încoace-ncolo ca o suveică ;
Asta știu că are multe de ascuns...
— Lasă că și măgarul o ascultă ca un prost
Cînd ea trăncănește fără rost.
O să-i vedem cum or să iasă la socoteală.

Se-ncălziseră tot mai tare gîștele,
Se simțeau tari druștele...
Vezi că veniseră și găinile-aci la școală,
Că tot nu prea aveau ce să facă,
Și se puseră toate pe bîrfeală,
Aci, la izvor lîngă băltoacă.
— Lasă că și berbecii ăștia nu sînt mai de soi
Cînd îi văd făcînd atîta tărăboi
Că vor să meargă, la război, pasămite.
Nu știu, zău, dar ți-e lehamite...
— Of, soro, numai de n-ar veni ursul peste noi...
Știi, să ne pomenim cu el aici în tabără,
Că nu mai scăpăm nici una teafără.
Ne mănîncă aripă cu aripă, jivina...
— Și nu se mai alege nimic din șandramaua asta,
Își scuipă în sîn găina...
— Taci și tu, nu cobi, să nu cadă pe noi năpasta.
— Ehei, dragă, sîsîi gîsca, nu era mai bine
Să rămînem unde ne găseam fitecine ?
— Ba, nu, zău,
Nu era deloc rău,
Vă spun eu,
Adăugă Vergilia,
Avea dreptate mătușa Casilda
Și trebuia să-i urmăm pilda :
Ce-aveam noi cu ursul, soro,
El aici și noi acolo.

6

Vine mînzul alergînd pe cărare,
Nu mai alege boldani, pripoare,
Și după el cățelul, într-o goană nebună.
Striga murgușul : — Fraților, veste bună,

A fugit ursul !
— Cum a fugit ?
— A fost şi nu e...
Of, m-am lovit, sînt plin de cucuie.
Gîştele nu pricepeu nimic : — Spune, ce-a fost ?...
— S-a isprăvit. Uite să vă spună Opincuţă,
Că el vine anume de la bîrlog, din post...
Dar căţelul nu vrea să vorbească decît cu Luţă.
L-au înconjurat însă toate... Hai, spune,
Cum de s-a întîmplat asemenea minune ?
Spune, că nu te lăsăm, înţelegi ?
— Uite, am pîndit trei zile şi trei nopţi întregi
Şi ursul, plecat, nu s-a mai întors... Mi-am zis
Că poate nu l-am văzut eu, şi atunci,
Tiptil, tiptil, nu s-auzea nici pîs,
M-am tîrît pînă la bîrlog pe brînci,
Iar nu se auzea nimic.
Am intrat înăuntru, doar păr şi oase coapte ;
Să ştii că a fugit, îmi zic.
Am mai pîndit o zi şi-o noapte
Făcînd nişte ochi şi urechi cît şapte...
Cred c-a fugit... Unde e Luţă ?
— Bravo, asta da, veste bună, să trăieşti, Opincuţă...
Şi prinseră toate orătăniile să ţopăie,
Mînzul, copilăros, începu să tropăie.
Dar porcul, îl ştiţi ce ţoapă e,
Se dădu la el, aşa pe muche,
Că stai să te întreb, porc e ? bursuc e ?
— Te bucuri, ai ? Te bucuri îndeosebi ?
— De ce, îndeosebi ? Ce vrei să spui ?
— Ei, asta-i. E la mintea oricui...
Ce mai întrebi ?
Te bucuri straşnic c-a fugit ursul, nu ?
Păi, cînd e vorba de fugit, eşti meşter, te pricepi.
Mînzul în sfîşit pricepu...
Îi tremurau acum picioarele de ciudă...
Hei, dar cîte nu-i fusese dat s-audă
De cînd cu... în sfîrşit cu...
Aşa că, ruşinat, tăcu.
Într-o clipă se răspîndi vestea biruinţei prin tabără.
La toţi de bucurie ochii le scapără.

Berbeci, rațe, cocoș chiuiesc ca nebunii...
Fetele-nfloriră ca niște petunii,
Ciobănașul hohotea liniștit, pe mutește.

— Vestea asta te-amețește...
Pretindea porcul, guițînd cu emfază,
Îmboldindu-l pe Iscodici, care lucra la o spetează,
Grohăia și, actor, ca să nu cază,
Se proptea mucalit în rît.
Luță surîdea cu mîna legată de gît.
Numai măgarul tăcea-ngîndurat,
— Eu zic
Să mai așteptăm un pic...
Să vedem ce o să fie.
— Ce să mai așteptăm ? guița godănacul înfuriat.
Am biruit ! Ce vrei să fie ? Am terminat...
Ah ! Moș Samar, din orice bucurie
Oprești și puțină chirie.
— Deh, afurisitul poate să fie dincolo de babe.
Poate pe la Horoabe ;
Cine știe unde
Un urs atît de fioros se poate-ascunde ?
Poate că această blestemată gadină
E undeva peste padină.
De ce să strigăm : izbîndă !
Cînd fiara doar ne ispitește și stă la pîndă ?
— Ei, nu, zău, ești sinistru,
Asta nu mai e să fi pesimist, ci pesimistru.
Tocmai cînd biruința se vestește...
Și unde porcul pe-un discurs se pornește...
Și dă-i și dă-i cu osanale, cu tămîie,
Parcă-i era teamă dator să nu rămîie.
Ceilalți îi țineau încălziți hangul,
Nu i-ai mai opri nici cu ștreangul,
La urmă a propus un zaiafet,
Cu toată zahareaua din cazemată.
— S-o facem, fraților, lată !
Deh ! cînd e mîncare și munții se-mbracă-n odăjdii,
E greu să te mai gîndești la primejdii.

7

Cine știe ce însă rața nu le-a dat,
Mai mult cu vorbe mari s-au îmbătat.
A fost o veselie-n spume,
S-au făcut firește și tot felul glume.
Dar cea mai neroadă,
Fără cap și coadă,
A fost cînd porcul l-a întrebat pe mînz :
— Ia spune, frate, cum fu cu fuga dumitale,
E-adevărat că nu mai vedeai nimic în cale ?
Mînzul văzu dintr-o dată flori roșii de spînz.
Aci se amestecă și tehuiul de rățoi.
— De ce te miri că fuge ? Ăsta e cal de soi...
N-ai dumneata habar...
— Mie-mi spui ? grozav telegar...
Ăsta fuge de-a-ndaratele,
Fuge cu spatele,
Mai iute ca iepurele gonit de ogar,
Ehei, fîrtate Gură-Spartă,
Să știi să fugi e o artă !
La cîte-o astfel de glumă crudă
Mînzul copilăros tremura de ciudă !
Fierbea
Și tremura...
— Ei bine, aflați că mie nu mi-e frică
Nici de tătari,
Nici de urșii ăi mari.
Aflǎ dumneata că mie curajul nu mi se strică
Totdeauna. Și într-o zi cînd m-oi înfuria,
Nu știu, zău, ce se va întîmpla !
Eu nu umblu cu țîrîita...
Și dacă mai spui ceva, îți trag una cu copita !
— Vai ! Da ?... vezi să nu-mi ciurui sita...
Pîn' la urmă sfada s-a potolit
Și petrecerea vitejilor s-a întețit.

8

De făcut au făcut-o ei lată,
Dar bucuria le-a fost de scurtă durată.

Abia vreo cinci, şase zile, nu mai mult,
Căci miercuri în zori se auzi un răcnet
Care zguduia munţii ca un trăsnet,
Se prelungea peste văi în tumult.
Ceva neursesc,
Parcă nepămîntesc,
Năruire peste năruire...
Ce era ? De dimineaţă ursul îşi recăpătase vederea,
Şi ca să-şi arate puterea
Înspăimînta întreaga fire.
Un mohrr-mohrr cutremurător,
Repetat, prelung, stăruitor,
De le sărea inima tuturor.
Încremeneau izvoarele,
Se întrebau viperele : — Ce o fi ?

Fiara, pînă seara, nu se opri...
Aşa, ca să afle duşmanii oriunde s-or găsi.
Ca să se ştie...
Ce să fie...
Ţine această cumplită gadină
Să ştie cine e stăpîn pe munte, pe padină.

Dintr-o dată în toată tabăra nu mai sînt
Decît mutre jalnice
Aplecate spre pămînt.
Topit este, prin colţuri, orice avînt,
Nici vorbă de-acele priviri falnice...
Se risipise beţie şi vraje,
Căţelul se duse smerit să facă iar de straje
Ca mai înainte,
Dar plecînd le-a atras luare-aminte :
— Ţineam să vă spui, să ştiţi fiecare...
Nu mai lăsaţi veveriţa pe lîngă cabană.
E o spioană,
Vine adesea cu ursul pe cărare,
Şuşotindu-i într-una, arătînd spre tabără
Şuşoteşte şi ochii îi scapără...

9

Într-o astfel de zi nefastă
Porcul găsi să facă iar o glumă proastă :
Se agăţă de mînz, de faţă cu toţi.
— Ascultă, aranjază-te cu ciocănitoarea, ca să poţi
Să te ascunzi...
Ştii, s-ar putea ca zilele astea să fie rost
De-o retragere şi mai cumplită decît a fost.
Şi caută, mai ales, să te tunzi,
Ca să-ţi fie mai uşor la fugă...
Mînzul a început să tremure,
Să se cutremure.
— Tu, inimă de slugă...
Ţi-am mai spus că mie nu mi-e frică
Nici de tătari,
Nici de urşii ăi mari,
Aşa să ştii, mătălică...

Toţi au zîmbit la aşa lăudăroşenie...
Dar să vezi parascovenie,
Sau dacă vreţi, doar pocinog...
Necăjit la fel într-altă zi,
Mînzul înnebunit, arzînd ca plita,
Pe loc şi porni
Să-l ucidă pe urs cu copita,
Chiar la el în bîrlog.
Ce să-i faci ? Aşa i-a fost ursita...
Ce s-a mai întîmplat se poate uşor povesti :
A spus,
S-a dus,
Şi pe loc a fost răpus...
Vai, tuturor le-a părut apoi rău...
O, de tinereţea lui crudă le-a fost milă,
Şi-au privit cu dezgust, cu silă,
La porcul cu glumele lui de nătărău.
— Ce-ai făcut ? Nu puteai să-ţi ţii gura ?
Nu zău, te-ai întrecut cu măsura !

Răutatea te-a orbit
Palavragiu fără minte...
Vreo cîteva zile nimeni nu i-a mai vorbit,
Dar pînă la urmă totul a fost ca mai înainte.

10

În fiecare dimineaţă în cazemată e zarvă şi aglomeraţie,
Cînd tot insul vine să-şi ia cuvenita raţie,
Împărţită de cărpănoasa de raţă...
În aşteptare, mai stă lumea la taifas,
Luînd lucrurile de unde au rămas,
Ca un sobor gîlcevitor,
Cînd se spun
Necazuri şi ofuri ; şi rău şi bun,
Că, deh... unul ar dori nu mălai, ci peşte ;
Şi unde porcul mai ales cleveteşte
Gata de sfadă...
Că de ce o gîscă a luat mai mult decît el ?
Că răţoiul de ce nu stă la coadă ?
Şi altele la fel...
Iată că vine şi cocoşul bine dispus,
Că avea şi el multe de spus.
L-a nimerit pe porc, se ţine de el scai
Să-i povestească,
Musai că te tai ;
Dar godănacul l-ascultă, de parcă-nghite iască.
Plictisit cască,
Cocoşului pliscul îi turuie
Ca moara-i umblă,
Nu mai mîntuie...
Cînd trece căţelul, godănacul se strîmbă,
Şopteşte grohăit.
— Of, tare mă mai bate la cap,
Nu ştiu cum să fac să scap
M-a-nnebunit.
— Lasă că-l ştiu, îi spuse Opincuţă.
Apoi, ca să-l asmută :
Ăsta, de cum se crapă de ziuă,
Strigă ce-a făcut, crunt bate apa-n piuă.

Dar, știi ce ? Ar fi nimerit
Să-l bați și tu pe el la cap... Să fiți chit...
Porcul îi răspunse c-un oftat :
— Dar cum să fac ? Ce să bat ?
Că ăsta are mai mult creastă
Decît țeastă.

Așa le trece dimineața în tabără,
Fiecare, și înțeapă, și se apără,
Unul mai rîde, altul bîrfește,
Pînă la urmă cearta se răspîndește
După cîte un adaus de hrană,
Pe lîngă cabană,
Prin împrejurime,
Că mai departe nu-ndrăznește nime.

CÎNTUL XII

1

Da, mai toți nu se gîndesc decît la burtă,
La dovleci, la turtă,
Dar
E unul care uită și de mîncare chiar.
Uită de-ale gurii,
Numai ca să le știe toate.
Își ia inima-n dinți și străbate
Poiana pînă spre marginea pădurii,
Acolo unde poteca-n două se desparte...
E Iscodici
Cel șui cu ochii mici.
Trece de la copac la copac,
De la buruiană la gîndac,
Parcă nu-i mai e frică nici de moarte.
Toți se minunează cînd îl văd pe brînci,
Prin hățișuri, pe sub stînci,

Tot răsucind cîte o frunză,
Tot pîndind cîte-o gîză,
Să vadă ce face, ce mănîncă.
Cercetează lung pietrele căzute din stîncă,
Ori cîte un cuib : Ce-o fi în el oare ?
Pînă ce uită chiar de mîncare...
Cercetează cu atîta zel,
Că ar rămîne acolo, cine ştie,
Pînă la chindie,
Dacă porcul, care se ţine de obicei după el,
Rîmînd ici, colo, prin poiană,
După cîte-o buruiană,
După strujeni, ori cîte-o moşmoană,
Nu şi-ar face amintit glasul
Spunîndu-i rîtos cît e ceasul.
— Hai la masă, învăţatule, că ne atîrnă
Lingurile de gît Varză-acră cea cîrnă,
Cîrnă şi miloasă cum o ştii,
Care scade porţiile în fiecare zi
Celor întîrziaţi. O să rămînem nemîncaţi iar.
Ba se supără şi Moş Samar,
Că nu-i orînduială în tabără.
Ehei, învăţătura nu satură,
Of... Of... Ceartă-mă, bate-mă,
Dar nu-nţeleg asemenea patimă.
Uite, îmi bat capul în zadar,
Ştiinţei ăsteia îi văd ponosul,
Dar nu-i văd folosul.
Iscodici se îndura cu greu să nu fie hoinar.
Dar să vedeţi într-o zi
Ce lucru afurisit păţi...

2

Porcul nesătulul încă,
Tocmai rîma în tufărişul de sub stîncă.
Vîrtos trăgea
De-o rădăcină, luptînd cu cele două gîşte,
Care întindeau şi ele de ea.
Era gata-gata să le muşte,
Cînd deodată rămase cu ochii holbaţi,

Cu guşa înţepenită, ca într-un vis rău,
Peste un hău...
Nici măcar nu putea să-şi mişte picioarele.
Gîştele se luară după privirea lui,
Care se rotea ca mosoarele :
Pe potecă pe sub cetina molidului
Ursul venea din pădure ca un strigoi
De căpcăun umflat, greoi.
— Hait, ne mănîncă,
Pe-aci ne rămîn oscioarele.
Şi speriate săriră din colţ în colţ, pe stîncă.

În sfîrşit, porcul, bolnav de brîncă,
Izbuti să-şi dezlipească picioarele
Şi se trezi şi el căţărat pe stîncă.
În timpul acesta ursul, grozavă mătăhală,
Să te bage în boală,
Ajunse la Iscodici,
Care, culcat în iarbă, cuminte,
Privea cu luare-aminte
Un muşuroi de furnici
Ce colcăia, parcă sta să fiarbă.
Îl tot răscolea cu-un fir de iarbă
Să vadă ce se întîmplă anume.
Era pe altă lume.

O umbră veni lîngă el să-l sugrume.
S-a simţit ridicat şi luat la subţioară,
Adică mai mult a ghicit
Lîngă el cumplita fiară,
Căci inima i s-a chircit,
Alb, a dat ochii peste cap,
Holbaţi ca nişte ochi de crap ;

Dar cum îl înţepa pe dedesubt o gheară,
După cîteva paşi s-a trezit iară
Şi-a început să ţipe...
Totul a ţinut cîteva clipe...

Acum atîrna la subţioara ursului cu capu-n jos
Şi răcnea întors pe dos.

Îl văzu pe porc sus pe stîncă
Și-l chemă cu-o deznădejde-adîncă :
— Ajutor ! Săriți că mă mănîncă,
Frate, fîrtate, nu mă lăsa, grăbește-te...
Vino repede...

La care porcul, simțindu-se la adăpost,
Găsi chemarea fără rost
Și-l întreba, nedumerit, mirat :
— De ce să viu eu la tine ?
Dacă ții neapărat,
Mai bine lasă ursul și vino tu la mine...

3

Nu tot așa judecară, pînă la urmă, însă
Și cele două gîște care ascultau cu inima strînsă
Cum urla Iscodici ca apucat de iele...
Da, la început socotiseră și ele
Că nu le privește întîmplarea asta cu gheara,
Că ele n-au nimic cu fiara ;
Dar răscolite de răcnetele băiatului
Se priviră una pe alta, mutește, întrebătoare,
Fierbînd
Pînă cînd ?
Pînă cînd oare ?...
Și într-o clipă,
Fîlfîind din aripă,
Se năpustiră asupra blestematului
Venit din fundul iadului.

Într-un zbor fioros
Pe lîngă capul lui trecură vijelios,
Gîgîind asurzitor.
Dincolo de el, se lasă o clipă din zbor
Pe iarbă și apoi iar saltă
Venind acum din partea cealaltă...
Șuierînd ca niște scorpii cu aripi de fier...
Veneau parcă din cer,

Şi mereu aşa, dintr-o parte într-alta,
Îl ameninţau cu ciocul lor tare ca dalta.
De fiecare dată se credea izbit,
Ochii începură din amintire să-l usture,
Năluci să-i fluture.
Îşi ferea îngrozit capul,
Ca de lup, ţăcălia, ţapul...
Gîştele astea cu ciocul de oţel necruţător,
Pe care nu le putea ajunge cu gheara,
Îl năuceau, îl înnebuneau cu ţipetele lor.
Erau mai rele ca un roi veninos de albine ;
Iată că una trece, alta vine...
Şi mereu se-abat vîjîind ca moara
În sus, în jos pe lîngă capul lui,
Cu furia harapului,
Una dintr-o parte, alta dintr-alta,
În zbor razant, ah, le cunoaşte-acum unealta,
Cunoaşte pe pielea lui, a gîştelor faimă,
Închide ochii de spaimă :
Să nu mai vadă, să nu-şi mai amintească
Ce-a păţit, să nu mai păţească.
Pînă la urmă, îngrozit, căpiat,
Îl zvîrli jos pe băiat,
Care se-nvineţise ca uns cu zeamă de mure,
Şi-o rupse la fugă spre pădure.

4

Veveriţa l-a certat pe urs amarnic
Cicălindu-l, bătîndu-l la cap — cam de prisos.
— Că, minte scurtă,
Cum de te-ai speriat zadarnic,
Ca un caraghios.
De asemenea baldîre cu burtă ?

5

În schimb cum să-mi adun
Vorbele ca să vă spun

Ce-a fost în seara aceea-n tabără,
Cînd au aflat despre nemaipomenita întîmplare ?
Îi minuna făptura lui Iscodici teafără,
Credeau că li se năzare,
Dar și mai mult îi minuna pe toți
Îndrăzneala gîștelor. De unde și pînă unde ?
Înflăcărat, rățoiul se-ntoarse către rățuște,
Îndemnîndu-le să ia pildă, să facă la fel,
Apoi se rățoi la cățel :
— Ei, Opincuță, mai zi ceva despre gîște.
A fost sau nu curaj ? Răspunde !
— A fost înfricoșător !
Asemenea faptă ar fi slăvită oriunde ;
De-acum încolo mă-nchin în fața lor.
Ah, a tras grozav artileria,
Ura, să ne trăiești, cumătră Casteria !
— Ia spune, întrebă porcul, madam Varză-acră,
Scotocim acum prin lacră ?
E rost de puțin dovleac
Și de ceva miere, ce zici ?
Să ne bucurăm, că doar nu-i fleac
Că-l avem din nou pe Iscodici...
Facem un chef cu miere ?
Că uite îi place lui Fluieraș-de-soc,
Numai cît ai spus și-și linge buzele cu foc.
În clipe de astea inima cere,
Să ne dai la fiecare cîte o cană, cîte un pahar.
Azi n-o să zică nimic Moș Samar...
Erau toți atît de bucuroși,
De la berbec la cocoș.
Au cerut să petreacă cu atîta zel,
Încît au înfrînt și pe hapsîna rață,
Care s-a îngălbenit la față,
Iar măgarul n-a mai avut ce să zică nici el,
Dealtfel, nici nu mai vroiau să știe de șef.

A fost un zaiafet, un chef
Cum nu mai făcuseră împreună.
Nu s-au potolit decît seara pe lună.
Dar nici să credeți că s-a făcut risipă.

S-au cam îmbătat mai mult cu vorbe
Și din trei rînduri de ciorbe,
Căci din ce se aducea, rața mai lua înapoi pe sub aripă.

Porcul nici vorbă să se lase,
Făcea mereu urări voioase :
— Să ne trăiești, cumătră Casteria,
Cumătră Vergilia, fraților, să ne trăiască artileria.
Și, întorcîndu-se spre cocoș,
L-a întrebat ca să-l vadă de necaz roș :
— Ei tu, „Mare-n creastă,
Mic în țeastă",
Ce zici ? Ai putea să ataci și tu ursul din coastă ?
Asta a stîrnit mînia celui întrebat,
Care oricum e-mpintenat,
Chiar dacă uneori e nătăfleață,
Dar a stîrnit și hazul nespus al celor de față.
— Al naibii porcul, bine le mai nimerește !
Se mira Luță, rîzînd copilărește,
Dar toți erau mîndri, firește,
De cît de hazlii sînt aceste glume
Și cît de iscusit e godănacul lor
Care le-a dat porecle tuturor.

6

Acum vroiau ca porcul iarăși să le spuie
Față de victime și de cei mari anume,
Iar inspiratul fu silit să se supuie.
— Dar să le spui pe toate, strigă cocoșul,
Mînios că el înghițise cocoloșul.
Și vrea să-i vadă și pe ceilalți dați în tărbacă.
Bătea dîrz din pinteni :
— Să nu fie crutat nimeni.
— Toate, strigară în cor cei care vroiau să petreacă.
— Și pe cele pe care le știți ? întrebă porcul șiret,
Făcînd cu ochiul către tineret.
— Pe toate, să le aflăm toți, strigară bucuroși.
— Atunci, deh... cum văzură-ți, amicul cocoș
E „Mare-n creastă,
Mic la țeastă".

Iar au rîs toţi afară de cocoş,
Care înghiţi alt cocoloş.
— Berbecilor, cum le-ai zis ?
— Ei sînt „Frunte îndrăzneaţă,
Minte creaţă“.
Au rîs toţi cei de faţă,
Afară bineînţeles de berbeci,
Care rostogoleau nişte ochi reci.
— Cît priveşte pe cumătra Casteria
Şi cealaltă vitează, sora,
Cred că le putem spune amîndurora,
Că sînt grozăvie, artileria
Armatei noastre, viteze,
Cu ele dărîmăm garduri, metereze.
Cu-asemenea artilerie
Nimic nu ne mai sperie.
Gîştele singure n-au gustat gluma, mai cu seamă
Vergilia, care, cam cochetă,
Credea că are siluetă,
Visul ei fiind să zboare gingaş ca o scamă.
— De „Opincuţă“ ştiţi, nimeni nu-i spune altfel,
După cum nici el
Pe alţii nu cruţă.
— Atunci spune porecla lui Iliuţă.
— Hei, Iliuţă-i „Fluieraş-de-soc,
Mult tace cu foc“...
A făcut mare haz măgarul.
— Apoi de tăcut, tace ca amnarul,
Ce să zic ?
Venise anţărţ la stînă un musafir gureş
Tocmai de pe Mureş,
Vorbele la gura lui iureş,
Dar tot n-a scos de la Iliuţă nimic.
Trei zile băiatul a tăcut chitic.
Numai că vezi, vorba aia : tace şi face.
— Spune cum l-ai botezat pe ăla cu familia ?
Îi porunci porcului, cumătra Vergilia.
— A, nu. Vreţi să-mi taie porţia ? Ei, drace...
Îl ciupi înciudată cu ciocul de ureche :

— Mişcă, te ascult...
— Şi pe urmă le ştiţi porecla de mult,
E o chestie veche...
— Nu-i nimic, s-o auzim din nou.
— Nu pot. Am stomac. Nu sînt erou.
— Ba să poţi !
Spune cum le-ai zis, acum de faţă cu toţi.
— Pe el, „Gură-Spartă“, bineînţeles, îl ştiţi,
Altfel nici n-aţi putea să vi-l închipuiţi.
Cel dintî, care izbucni în rîs fu răţoiul,
Întrebînd vesel : — Cine e ăla ? Cine ?
Ah ! Gură-Spartă ! i-a nimerit soiul,
Bine l-a încondeiat, tare bine...
E iscusit porcul ăsta, procletul,
Bine ştie să le mai împartă
Şi hohotea din burtă ca trompetul,
Pe cînd ceilalţi se priveau nedumeriţi,
Uimiţi
Că el n-a priceput cine e Gură-Spartă.
— Nu bănuieşti cine e, zău ?
— Nu, spuneţi-mi, să ştiu şi eu.
Cocoşul : — Eu zic să te uiţi într-o băltoacă
Şi ai să te vezi, şi pe tine, şi pe Gură-Spartă.
Acum răţoiul pricepu oleacă...
Luă gluma de toartă :
— Eu, Gură-Spartă ? Nu zău !
De ce tocmai eu ?
— Aşa zic unii...
— Auzi, eu Gură-Spartă !...
Ce să spun ? Au rîs toţi ca nebunii.
— Arată acum cine-i miloasa lui consoartă.
Frumoasa ca-n poveste.
— Eu zic să-mi spuneţi voi mie cine este.
Şi se auzi ca un ecou deodată :
— E „Varză-acră“.
Raţa îşi lăţi ciocul supărată.
— Am auzit că ziceţi că-s rea ca o soacră,
Că nu vă ţin în seamă suspinele...
Aflaţi însă că eu vă vreau binele.
De, aţi vrea să vă dau doar dulciuri şi carne macră,
Şi fără măsură, cu ghiotora.

Ehei, eu ştiu că multora
Le-ar place să-şi facă burta doldora.
Cîte unul, care se socoate oaspete,
Vrea, auzi, numai ouă proaspete.

— Ai putea să încerci
Să ne dai şi ciulama de ciuperci.
Nu numai zeamă şi terci...
— Lasă că dacă ar fi după voi,
Care uitaţi că sîntem în război,
Ar domni aici o foamete,
Să vă plîngă de milă, aţi zăcea pe capete.
Are drept fiecare şi altceva să capete.

Aşa era raţa, cuminte, harnică,
Dar cînd se mînia era amarnică.
— Cum i-ai botezat fetele, spune!
Porcul se codi, cu ochii-n jos,
Mieros :
— Mi-e greu..
De ce tocmai eu ?
— Nu te mai izmeni atît... lasă.
Luţă, care nu ştia, îl îndemnă : — Hai, s-auzim...
— Atunci poftim :
Răţuştele sînt : Varză-dulce şi Inimă-de-Varză.
Fetele îi aruncară o privire duioasă.
— Bine a nimerit-o, arză-l focul să-l arză,
Gîgîi cumătra Vergilia,
Frumos le-a mai încondeiat toată familia.
— Hai, acum arată cum mi-ai spus mie,
Glumi înţeleptul măgar.
— Parcă nu ştii ? Toată lumea ştie.
— N-am habar.
— Mai bine tac...
— Ei, hai, spune, n-o să mă supăr eu de-un bobîrnac,
Cînd vine de la un godînac,
Ce naiba, îmi cunoaşteţi felul...
Cum porcul tot se mai codea, sări fîşneţ căţelul :
— Află atunci că eşti Moş Samar.
— Nu e rău deloc după cîte am cărat şi mai car...

Şi pentru că îmi zice moş,
N-o să mă supăr ca un cocoş.
Toţi au zîmbit recunoscînd pe înţelept.
— Dar ia spune-mi, cum l-ai botezat pe Iscodici ?
Porcul se scarpină încurcat : — Vă spun drept,
Găsesc că tare-i bine botezat de-acasă
Şi nu văd de ce i-am schimba numele aici.
Iscodici a fost, să rămînă Iscodici.
— Acum comandantul nostru Luţă,
Încerca isteţ cocoşul să-l asmuţă.
Aci porcul se codi mult mai mult,
Din pricina asta se iscă tumult.
— Nu te mai codi atît, Rît-fără-gît.
Măgarul îi ceru să spuie numaidecît.
— Ce ? Fără poreclă numai el să rămînă ?
— Păi cred că i-a spus bine baciul de la stînă.
— Spune cum i-a spus. Eşti un şmecher fără pereche...
— Nu pot să spun decît la ureche
Şi se apecă spre măgar... ruşinos.
— Vrem să ştim porecla comandantului Luţă.
Spune-o tare ! Nu la ureche, nu-i frumos.
— Atunci, poftim, i-a spus... i-a spus... „măi Duţă".
— Şiretule, vorbeşti în bobote,
Clătină măgarul din cap şi rîdeau nebunii cu hohote.

7

Nu se mai săturau ascultînd astfel de nume
Pocite şi tot felul de glume,
Bucuria îi îmbăta cu vorbe goale, panglici, spume.
Din cînd în cînd cîte unul striga :
— S-a sfîrşit cu ursul, nici nu mai avem cu cine lupta.
Şi toţi urlau beţi de izbîndă,
Chiar Inimă-de-Varză cea plăpîndă.
Apoi au vrut să cînte în cor —
A ieşit ceva asurzitor.
Răţoiul şi raţele măcăiau spart.
Cocoşul ţipa, urcat pe gard,
Porcul guiţa ca la praznic.
Gîştele gîgîiau — le ştiţi, năpraznic,

Cotcodăceau găinile parcă bete,
Vroiau să sfîşie pe loc un erete.
Opincuţă lătra şi el harnic,
Berbecii behăiau din foale amarnic,
Puicile piuiau...
Din cînd în cînd unii chiuiau
Şi băteau în podea, în masă, în obloane
Cu copitele, cu ciocurile, băteau de zor
Ţinte, cuie, piroane.

Iliuţă fireşte tace, dar tace în cor,
Iar Iscodici, la toţi bezele le împarte ;
De, are şi de ce, că-a scăpat de la moarte...

Singuri stau nedumeriţi deoparte
Luţă cu mîna legată de gît
Şi măgarul cam mohorît.
Priveau şi ei, ce să facă,
Această meterhanea,
La urma-urmelor era mai bine aşa.
Joaca e joacă.
Dar cînd un berbec strigă, apucat, căpiat
Făcînd cu copitele ligheanul ghemotoc,
Că trebuie să meargă acum, pe loc,
Neapărat,
Să-l ucidă pe urs în bîrlog,
Că s-a văzut cît e de fricos, de şontorog,
Şi chiuind sălbatic, toţi fură gata s-o facă,
Luţă şi măgarul, se speriară zdravăn.
— Nimeni nu pleacă,
Zbieră măgarul, mînios fără seamăn,
Toată lumea rămîne pe loc, aci lîngă mesteacăn.
Aţi căpiat ? Aşa se pleacă la luptă, nebunilor ?
Dar ce vreţi ? Era în ei furia hunilor.
— Acum, acum, să plecăm numaidecît,
De cînd tot aşteptăm ni s-a urît.
Fricoşilor, rămîneţi voi dacă vreţi,
Se înfoiau semeţi.
Ursul nici n-o să mai îndrăznească
Să se măsoare cu noi.
— Uite aşa îl calc, îl îndoi,

Arătă berbecul sein strivind o broască
Și iar strigau și chiuiau zănatec,
Parcă mîncaseră jăratec.
Dar, ehei, nu știau cum zbiară un măgar
Scos din sărite, sălbatec.
A fost ceva, de parcă s-ar fi rupt o beregată
Sfîșiată de un par.
Și toți au tăcut dintr-o dată.
— Ce vreți ? Să porniți la luptă fără să ținem sfat ?
Așa v-am învățat ?
Iar vreți să orbecăiți fără plan ?
Împotriva unui asemenea dușman ?
Voi, minți necoapte,
Așteptați măcar o noapte,
N-o luați așa repede,
Ca să chibzuim cu capul limpede,
Așteptați pînă mîine dimineață.
Somnul dă povață.

CÎNTUL XIII

1

A doua zi de dimineață
S-a arătat o zi cu soare,
Cu crestele ca o salbă scînteietoare
Și văile ușor în ceață.
Dar Sfatul n-a fost sfat, vorbitorii își umflau glasul
Ținînd morțiș că a sosit ceasul,
Ce mai încolo și-ncoace,
Să se termine cu ursul și pace ;
Că toată puterea lui e acum pe dric.
Mai nici unul nu vroia să asculte nimic,
Nu mai știau de teama nimănui.
Porcul chiar le-a spus la unii la ureche,
Care l-au crezut, deși știau că-i mincinos fără pereche,
Că Luță cu gluma se-ntrece,

Că neputînd din cauza mîinii lui
Legate la gît, să meargă la război,
Nu-i lasă nici pe ceilalţi să plece,
Ca nu cumva ei să biruie fără el
Şi să-şi piardă, deh... rangul.
Că Moş Samar îi ţine hangul.
Că-i cîntă-n strună,
Şi cîte-n lună,
Dar că ei nu se mai lasă duşi de zgardă.
Măgarul se cruci de atîta ţîcneală.
— Dar cum o să mergeţi aşa ca o hoardă ?
Fără un plan chibzuit, fără socoteală ?
Răspunse berbecul beat de elan :
— Ei bine, dacă-i vorba de plan,
V-arăt eu cum să-i facem pocinogul,
Da, da, îi afumăm cu cîrpe umede bîrlogul.
Astfel el n-o să poată să mai vadă,
Iar noi năvălim grămadă
Şi nevăzuţi de el, îl lovim cu sete.
Din toate părţile, odată, tăbărîm
Pînă ce îl doborîm
Şi-l trimitem pe-ălălalt tărîm.
— Va să zică, ăsta ţi-e planul, logofete ?
Zise măgarul clătinînd din cap.
Dar ceilalţi îşi ridicară aprobarea în proţap :
— Nici vorbă, ne hotărîm !
N-a mai fost chip să-i oprească.
Planul cu fumul li s-a părut mană cerească.
Nu mai era vorba să lupte, ci să petreacă.
Văzînd că şi ciobănaşul e printre cei care pleacă,
Moş Samar l-a întrebat uimit :
— Şi tu, Iliuţă, te-ai ţicnit ?
Acesta se cam codi : — Păi ce... păi ce mai... ?
Dacă zic toţi hai... zic şi eu... hai !
Pînă tîrziu Luţă şi Moş Samar s-au sfătuit
Ce să facă pentru ca să împiedice o asemenea nebunie,
Dar n-au izbutit.
Se vede că aşa a fost să fie...

Luţă îşi spunea că măcar de-ar putea merge cu ei ;
Suferea că o să rămînă acasă. Şi nu fără temei.

Totul a mers bine la început...
Ursul sforăia greu ca de lut,
Încins de sete visa doar paparude,
Așa că ei au putut duce în bîrlog
Nu numai un șomoiog,
Ci și petice, cîteva brațe de paie ude,
Se iscă un fum ca de locomotivă,
Care umplea totul deopotrivă.
În cîteva clipe nu s-a mai văzut nimic,
Atunci chiuind s-au năpustit pe inamic.
Gîștele au căutat ochii ca și rîndul trecut.
Berbecii au împuns în burtă !
Fiecare a lovit ca-n turtă,
Unde-a nimerit, cum a putut,
Cădeau loviturile cu duiumul.
Dar ursul trezit totuși de izbituri,
Cînd a simțit fumul,
Și n-a văzut nimic în noaptea neagră de iad,
Cuprins de nebunie,
A început să lovească unde se-ntîmpla,
În dreapta, în stînga
Îi simțea pe cei izbiți cum cad.
Cînd hăis, cînd cea,
Înșfăca pe cine-l nimerea —
Unii din picioare, alții de pe jos.
Fumul devenise atît de gros,
Că nimeni nu mai știa pe ce lume este.
Lasă că nu-l mai vedea
Pe urs, ca să-l lovească fără veste,
Cum plănuiau,
Dar înspăimîntați nici nu mai nimereau
Gura vizuinii, să iasă, să fugă,
Se împleticeau ca împiedicați de buturugă,
Pe cînd ursul năuc, cu ochii încinși,
Tot mai nimerea la grămadă cîte doi, trei inși
Și simțea în gheară fulgi și pene,
Simțea lînă,
Ba de vreo două ori și o mînă.
Smulgea cu setea unei hiene

O aripă, un picior,
Lupta cu spor.
Afară lîngă măgarul îngrijorat pe drept,
Porcul privea nerăbdător, deştept.
De data asta nu mai ceruse
Să i se tragă sacul pe cap
Ca un ciorap,
Dar cînd îi văzu cum ies pierduţi, înecaţi de tuse
Întîi învinşi de gheară, de răpciugă,
Cum răsuflă, şi apoi o rup buimaci la fugă,
Înţelese ce are de făcut şi el.
Se simţi porumbel.
Moş Samar rămase însă pînă cînd, tîrziu,
Îl văzu pe ciobănaş plin de sînge.
Se tîra pe jos, mai mult mort decît viu.
Măgarul simţi că inima-i se strînge.
Îngenunche, să i se suie fecioraşul în spate
Cu mîinile de coamă agăţate
Şi apoi o porni cu el la vale,
Cei din urmă ei doi,
Mereu uitîndu-se cu spaimă înapoi.

3

Numai că ursul nu găsi cu cale,
Speriat şi el din nou ca un ţînc,
Să-i urmărească.
Se mulţumi afară să răzbească
Şi să răsufle adînc,
Fericit că vede, vede, vede,
Spre alt bîrlog se şi repede,
Încercîndu-şi mereu ochii dacă totuşi văd.

4

Cumplit prăpăd.

Cînd făcură acasă socoteala,

De rușine le-a fost, la plecare, fala.
Lipsea un berbec, cel sein,
Izbit în plin,
Lipsea cocoșul care vrînd să tragă afară
O puică rănită, fusese prins de gheară.
Lipsea cumătra Vergilia, sărmana,
Iar Iliuță avea trei coaste rupte.
Aiura, nu-și simțea rana.
În focul crîncenei lupte,
Opincuță pierduse o ureche,
Rămînînd cu alta nepereche.
A fost o fierbere, o jale.
Albi unii ca varul,
Alții parcă-i lovise gălbeaza
Vrură să fugă din nou cu toți la vale,
Chiar în seara aceea, pîn' la Breaza.
De-abia i-au ținut Luță și măgarul.
Că nu s-ar fi oprit nici la Ploiești.
Aceștia, după ce le-au domolit groaza,
Umplînd cu ei adăpostul,
Au pus baricade la ușă, la ferești,
Au sporit paza
Și l-au trimis pe Opincuță ca să-și ocupe postul.

5

O, jalnică e tabăra celor învinși,
A doua zi după o luptă grea !
Unii trudesc în jurul răniților care gem
Făcuți ghem
Pe podea,
Alții stau de vorbă cîte doi, trei inși,
Parcă ferindu-se, prin colțuri, tot se mai tem...
Îngrijorați de ce-o să fie,
Clatină din cap... Grea urgie.

Luță, deși nevindecat încă și cu mîna de gît,
Stă toată ziua lîngă ciobănașul doborît,
Care suflă greu cu coastele rupte,

Doamne, de fierbințeală, ce supt e...
Nu poate vorbi, cere apă prin semne,
Îi ard buzele ; e-atins la plămîni, pesemne.
Îl doftoricesc măgarul și rața,
De cu seară pînă dimineața.
I-au pus și lui foi de patlagină pe rană.
La fel și, cînd plecase, bietului cățel,
Pe urechea ruptă de gheara dușmană,
Apoi l-au legat la cap, cu-un testemel.
Li-e milă la toți de văduve, de găini.
Cum ai putea durerea să le alini ?
Le văd, moi ca glicinele,
Cum le sfîșie suspinele.
Tot blestemînd turbarea Irodului,
Casteria s-a închis în fundul podului,
Plîngîndu-și sora, pe biata Vergilia,
În timp ce rățoiul, cu toată familia,
Caută s-o mîngîie sfătos : „Viața e fum !"...
Și... și nu mai știe cum...
Berbecul, lipsit de fratele lui,
Se lasă greu, amarului.

I

Joi, în fața cabanei toți s-au adunat,
Să poată cu privirea să-și petreacă,
Să-și salute tovarășul iubit...
Care pleacă...
Luță, Iscodici și Moș Samar au tot pregetat,
Îndelung au chibzuit,
Timp de-o săptămînă.
— Da... măgarul are dreptate,
Iliuță trebuie dus la stînă,
La unchiul lui, la baciul cel lat în spate.

L-au urcat încetișor pe samar, punînd și două perne...
Tuturor le-a părut rău ;
În ceasul ăsta greu
Cîte-o lacrimă printre gene se cerne.
Măgarul făgăduiește că negreșit se va întoarce,
Berbecul rămîne pe loc, îndoit, pe dungă,
Îi e teamă să nu fie oprit și închis în strungă,
Și asta nu se poate,
Vrea ura cu-orice chip să-și descarce,
Să-și răzbune dîrzul lui frate.

A ținut discurs porcul, potrivind rime,
Ca un rîmător ce se cuvine,
Slăvindu-i pe eroi, dînd la toți povețe.
A vorbit cum n-ar fi putut vorbi nime,

Arătînd că încă din vechime
S-au văzut asemenea isprăvi mărețe.

Chiar în seara aceea măgarul
S-a întors într-adevăr
Și le-a povestit tot, de-a fir-a-păr.
Baciul n-a fost deloc supărat,
Ba i-a-ncărcat cu vîrf samarul
Cu de-ale gurii
Și l-a petrecut pîn' la marginea pădurii.

2

În cîteva zile s-a uitat totuși glasul mîniei,
Ce vreți ? Morții cu morții
Și vii cu vii.
Așa au vrut, se vede, sorții...
La cazemată, unde domnește cumplita rață
Și Jupînul Gură-Spartă,
În fiece dimineață
E iarăși îmbulzeală, ceartă
Și zarvă, ah... ca la oaste.
Porcul tot se mai ține de glume proaste.

3

Cam la o săptămînă după Sînt Ilie,
Se iscă pe munte fără de veste
O nemaipomenită vijelie.
Se învîrtejeau norii în jurul semețelor creste.
Fuioare negre suiau cerului scara.
Totul se întunecase de parcă se lăsa seara,
Înălțimile își arătau năbădăile...
Cît ai clipi se dezlănțuie o furtună năprasnică,
Trăsnete zguduiau tăriile, văile ;
Într-o iluminare groaznică,
Într-un drăcesc joc,
Fulgerele alergau dintr-o parte în cealaltă,
Apărînd și dispărînd ca niște stihii de foc.

Arătau o necuprindere şi mai înaltă.
Vedeai cum vîrfurile se clatină
Peste padină,
Munţii stau gata să cadă,
Din cer turna, ca la cascadă,
Valuri, care tîrau spre văi adînci
Copaci, pietriş, rupturi de stînci.

Un trăsnet, care căzu în poiană,
Înnebunind de spaimă pe cei ascunşi în cabană,
Aprinse un uriaş molid singuratic,
Îi dădu în aerul umed crăci de jăratec.

Către chindie soarele se arătă din nou
De dincolo de norii rămaşi vălătuci
Negri, de tuci,
Tremura, uriaş şi vlăguit gălbenuş de ou,
Privind înapoi peste stîncile umede şi reci,
Peste pădurea care-şi dezgolise rădăcinile,
Peste noroaiele care înecau fostele poteci,
Erau ascunse toate jivinele...

4

Se făcuse răcoare de parcă iarna sta să sosească.
Fîrtaţii, ca să se mai încălzească,
Înconjuraseră rugul cel mare
Şi puneau peste foc sare :
— Ei, ce facem ? C-aici nu mai e de stat acum ;
Ori sfîrşim cu ursul, şi nu văd cum,
Ori plecăm acasă, şi e poate mai înţelept...
Am călcat cu piciorul stîng, nu cu cel drept.
Dacă ne mai prinde aici o furtună ca asta,
Nu-i aşa că ne biruie năpasta ?
Porcul vorbise, el cel deştept,
Dar tăcerea care urmă căzu ca o aprobare.
— E slobod să facă ce vrea fiecare,
Strigă Luţă mînios, dar de aici eu nu plec,
Nici la Lăsata-de-sec...

Nu ştiu ce voi face şi cum,
Dar pînă nu birui pe urs nu pornesc la drum.
— Bine, nu pleci, ştim, că ţi s-a dus vestea !
Dar spune cum îl birui, în ce fel ?
Asta e toată povestea,
Mai dăm încă un iureş peste el ?
— Altfel cum o să-l înfrîngem fără răzbel ?
Fură destule mîrîituri.
— Deh... deh... Hmmm... Hmm... şi reci căutături
Cu licăriri de scîntei.
Măgarul îşi plimbă privirea peste ei.
— Trebuie să avem încredere, e lucru de căpetenie...
A pleca de aici e a pleca-n bejenie.
— Mă-ntreb şi eu, ce vom face ? Nu văd decît ceaţă,
Mîrîi îngîndurat berbecul.
— Uite-l, ăsta-i „Minte-creaţă"... !
Totdeauna prea tîrziu se-ntreabă zevzecul,
Sîsîi cumătra Casteria cu ochii posaci.
Trebuia să ştii de cînd ai plecat ce ai să faci.
Luţă părea destul de încurcat,
Iscodici privea într-altă parte,
Parcă citea în gol vreo aburoasă carte,
Porcul rosti atunci hotărît, răspicat :
— Uite ce e... Noi vă mai dăm o săptămînă
Ca să toarceţi mai bine firul de lînă.
Azi e luni, luni care vine ţinem iarăşi sfat
Şi atunci vom hotărî dacă-am rămas, dacă-am plecat.
Dacă ne-aduceţi un plan bun de luptă,
Bine, iar de nu, nu mai vedem altceva... Ei drace,
Înţelegerea dintre noi e ruptă.
Gata, n-avem ce vă face,
Plecăm acasă şi pace.

5

Luni era o zi de vară cum e cleştarul.
În tabără era iar veselie şi voie bună.
Fîrtaţii uitaseră de furtună,

Trecuseră necazurilor hotarul.
Încă de cu dimineață
Se găsiră deci toți de față,
Așa cum cere cuviința,
În odaia cea mare, cuminți ca niște miei.
Acolo deschizînd ședința,
După obicei,
Măgarul
Rosti cîteva cuvinte...
Se ridică Luță și le ceru să se gîndească bine
Ce hotărîre vor lua,
Că el nu le cere, asta să priceapă fitecine,
Decît : Ori să fie aci fîrtatele din toată inima,
Ori, dacă miorlăie și face pe victima,
Mai bine să-l lase singur, să lupte cum o putea.
— Iar să mai dăm o bătălie ?
Întreabă totuși porcul... Iar urgie ?
Iar să-nfruntăm pe casap ?
Măgarul clătină din cap.
— Ce-a fost s-o lăsăm baltă,
Bine că sîntem cîți sîntem laolaltă.
Știți că noi ne-am opus la acea nebunie,
Dar acum, ce-a fost a fost,
De ce să zgîndărim rana fără rost ?
Mai bine să vedem dacă nu sînt și alte
Căi spre biruință.
Ar fi bine de-am fi învățat ceva încalte.
Latră în semn de aprobare numai Opincuță,
Ca de obicei, inimă și credință,
Încercînd astfel și pe ceilalți să-i asmuță.
— Așadar, cine cere cuvîntul ?
Tăcură toți ca pămîntul.
Nu se auzi nici rîgîit, nici tuse.
Își roti privirea de la stînga la dreapta,
Și văzînd că nu se mișcă nimeni, spuse :
— Pentru că acum trebuie să biruie fapta,
Vă vom spune noi un plan, tot de război,
Chibzuit mai întîi între noi,
Care nouă ni se pare potrivit,
Și am vrea să-l încercăm negreșit.
Atunci toți își aduseră aminte

Că toată săptămîna, ascunşi într-o odăiţă,
Cu o hartă dungată pestriţă,
Întinsă înainte,
Luţă, măgarul şi Iscodici şuşotiseră,
Se sfătuiseră.
— Fîrtate Iscodici,
Fă bine şi vino la masă, aci lîngă mine.
Vorbeşte de-aici,
Să se audă mai bine,
Să fie lămurit orişicare despre ceea ce propunem.

6

Atunci rosti Iscodici, stîngaci, cu ochi mici :
— Uite ce vă spunem :
Încercările de luptă de-a dreptul
Cu ursul s-au vădit zadarnice,
Cu urmări amarnice.
Dar după cum ştiţi din toate-nvaţă înţeleptul,
Trebuie şi noi să apucăm altă cale,
Mai cu ocoale, cu tîrcoale.
Vom căuta să ne răfuim cu ursul prin alte mijloace,
Sînt destule ace pentru orice fel de cojoace.
În scurt, iată
Cum vedem noi treaba :
Ca să nu mai sîngerăm degeaba,
Scoatem tot ce-avem în cazemată,
Îi scoatem şi grinzile de acoperiş,
Apoi o acoperim cu ramuri şi frunziş.
Vom căuta să atragem ursul în capcană.
Cred că nu va fi prea greu
Odată ce-l vom vedea în poiană,
Pe urmă ştim noi ce avem de făcut cu el
Aşa se prind, mi-a spus tătucul meu,
Leii şi tigrii în savană,
Şi alte lighioane fel şi fel.
— E cam cu şiretenie,
Mărturisi măgarul cu smerenie,
Dar ce vreţi ? Şi pisica stă cuminte în codîrlă
Pînă trece peste gîrlă.

Oricum asta e mai bună ca asaltul...
Fu o tăcere plină de uimire...
Se priviră prelung unul pe altul
Și deodată izbucniră cu însuflețire :
— Este o idee neasemănată,
Gata cu el cînd îl vom avea în cazemată...

7

A început apoi o grea ciorovăială
Cum să-l aducă pe urs în capcană,
Căci fără momeală
Înțelegeau că nici nu se apropie de cabană.
Cățelul nu stătu la tocmeală :
— Foarte ușor, punem în groapă
Pe cineva dintre noi care să-l cheme, să-l ațîțe,
Ca pe vițel plinele vacii țîțe.
Altfel fiara ne scapă.
— Da, spuse măgarul, jimbla trebuie unsă,
Trebuie să știți însă,
Că sălbăticiunile astea nu sînt d-alea să cadă
În orice nadă,
Ca o plătică neroadă.
Ele dibuie întîi cu ochi de iscoadă,
Să vadă
Unde firul se-ncurcă, se-nnoadă
Ca să-ncerce să-l roadă.
Chibzuie mult pînă să se repeadă.
— Așa... așa, întregi și gîsca,
Fără miere bună nu vine musca.
De aceea zic să-l punem acolo pe berbec.
Îl închidem într-o cușcă.
Dacă el behăie, vine ursul glonț, gălușcă.
— Minunat, strigă porcul zevzec,
Strașnică idee, curată găselniță,
Să-l punem în groapă pe berbec...
Cînd o behăi el, ca de boleșniță,
Ursul o să vie-n goană,
Întins, ca pițigoiul,
Drept aici în poiană.

8

Dar fu de altă părere rățoiul :
— Să mă ierți, eu socot că
Acolo în copcă
O să-aștepte berbecul mult și bine.
Eu unul nu cred că ursul vine.
Ce vrei ?
E sătul de oi și de viței.
— Atunci, întrebă găina moțată,
Cum o să-l aducem la cazemată ?
Rățoiul se-ntoarse la dreapta, la stînga, șiret,
Își lăți ciocul și sîsîi încet :
— Îl punem pe purcel în locul berbecului.
Miei, viței a mîncat ursul destul,
E sătul.
Dar purcel n-a mai gustat de la Lăsata secului.
Ehei, purcelul a altceva,
E pentru urs un fel de trufanda.
Cînd i-o mai auzi și guițatul,
Vine drept în cazemată, blestematul.
— Așa e... așa e, strigară, ca să ne atingem țelul
E mult mai bine să punem purcelul.
Hotărît, asta e părerea noastră,
Și toate privirile se-ntoarseră spre fereastră,
Către porcul care devenise verzui.
Vroiau să afle și părerea lui.
Dar fu de prisos,
Porcului i se desfăcuseră cotoarele,
Îi bîțîiau picioarele,
I se-ncleștase falca de jos,
Pe care încerca zadarnic s-o deschidă.
Parcă înghițise aguridă.
Tăcerea lui fu luată drept aprobare timidă.
— Atunci așa rămîne,
Și măgarul închise cu tîlc o pleoapă.
Îl închidem pe porc acolo în groapă,
Și cu asta basta,
Ursul vine sigur în capcană.
Godănacul se simți tras în țeapă,
I se scurgea ușure țeasta.

Lumea toată îi devenise duşmană.
Gîsca îşi arăta îndoiala ;
— Dar dacă porcul nu guiţă, unde-i pricopseala ?
Că ursul nu vine, să ştiţi,
Şi rămînem păcăliţi.
— Are să guiţe, fu de părere raţa cea pestriţă.
Nu-i dăm nimic să mănînce, dacă nu guiţă.
Ei... guiţă că-l înţeapă foamea-n puşculiţă.
— Ah, ah, ce să mă fac ?
Fraţilor, fîrtaţilor, izbuti să-ndruge
Descleştîndu-i-se fălcile
Nenorocitul de godănac,
Nu se poate... de ce tocmai eu ?
Simţea de sub picioare pămîntul că-i fuge.
— Gîndiţi-vă, pentru Dumnezeu...
Ah, cu astfel de bazaconie
Răţoiul vrea să bage-n oaste dihonie.
Era în toată făptura lui grăsună
O deznădejde fără margini. — Ah, asta-i bună !
Şi falca de jos îi clănţănea mereu
Ca la brezae,
Se smiorcăia, se milogea : — De ce tocmai eu ?
Nu zău, o faceţi de oaie.
— Tu nu înţelegi, încearcă să-l împace acrul răţoi,
Că ai o carne mai dulce ca oricare dintre noi ?
Nu pricepi ?
Eşti foarte nimerit pentru astfel de trebi.
Guiţatul tău o să-l gîdile la dinţi.
Dar porcul nu înţelegea,
Ba, chiar, ideea asta îl scotea
Din minţi.
— De ce să mă mănînce tocmai pe mine,
Ah, voi, găinilor, nu fiţi haine,
Te rog Inimă-de-Varză şi pe tine,
Nu fiţi părtaşi acestei fărădelegi.
Măgarul păru nedumerit :
— Păi, nu te mănîncă, bre, nu-nţelegi ?
Ce ţi s-a năzărit ?
Te punem într-o cuşcă de lemn,
Cum, altfel, aş putea eu să te-ndemn ?

— Și dacă sfarmă el cușca
Cum a sfărîmat și pușca ?
— N-o sfarmă, cum poți gîndi o asemenea neghiobie ?
O tragem numaidecît afară, căci o legăm de-o frînghie,
Dacă stai cuminte, n-are ce să-ți facă, nu te mușcă.
— Of ! Of ! taci din gură,
Pînă să trageți voi de cușcă
Are timp ursul să mă-nghită dintr-o îmbucătură.
Și iar se văicărea, se tînguia ;
I se făcuseră picioarele nuia.
— Fraților, măi frați,
Nu mă lăsați,
N-o să mă puteți trage afară,
Of, slabă nădejde.
Nu mă băgați într-o asemenea primejdie.
Mă sfîrtecă afurisita fiară.
Aci măgarul, jignit, se vede,
Găsi că e locul să spună ce crede :
— Nu spune vorbe de ocară,
Uite, sînt bătrîn, dar și-acum trag,
Bine proptit în prag,
Patru sute de ocale ca nimic.
Îți făgăduiesc eu că nu te voi lăsa.
— Of ! Of ! N-o să fie așa,
N-o să-mi faceți cușcă, ci dric.
Cunosc amăgeala,
N-o să vă țineți făgăduiala
Tocmai cu mine, care am fost totdeauna om de cuvînt.
— Om de cuvînt, se poate,
Dar află atunci, că eu sînt
Măgar de cuvînt.
Asta să-ți intre în cap, nepoate.

9

Aici se ridică deodată Iscodici,
S-aducă lumina lui de licurici.
— Eu cred că e greu
Să-l facem pe urs să vie la cazemată
Punînd purcelul în groapă.

Rămaseră toţi cu gura căscată.
— Atunci cum ? întreabă raţa iute ca o ceapă.
— Nădejdile voastre mi se par deşarte,
Pentru că ursul e prea departe,
Apoi cazemata nu e în drumul lui
Și poate că nici nu are miros bun.
Pe urmă, drept să vă spun,
Cred că nici n-o să-l audă pe purcel.
Atunci ce propui ?
Și toate privirile căzură pe el.
— Uite, eu sînt de părere
Să facem o dîră de miere
De la bîrlogul lui la cazemată.
Vine numai dacă mierea drumul i-arată.
Mai toţi ascultau nedumeriţi,
Doar porcul sări în sus nebun de bucurie.
— Așa da, sigur c-are să vie,
Minunată propunere. Într-un ceas îl avem aici.
Dacă îl momim cu miere aurie
Are să vie la trap,
Și arătă plin de admirație la Iscodici :
Ăsta, da... cap.

Începură să discute între ei aprins
Dacă ţelul poate fi atins,
Dacă e cu putință
Să-l aducă cu dîra de miere pe urs.
Porcul, scăpărînd de iscusință,
Ţinu un lung discurs.
— E o idee cum nu s-a mai pomenit,
Încheie el fericit,
Ascultaţi-mă pe mine!
N-aveţi nici o grijă, vine.
Totul e să-l iei maestru,
Că vine în buestru.
Raţa își bălăbăni aripile.
— O să numărăm mult și bine clipele,
Ascultaţi ce vă spui,
O să se sature la jumătatea drumului,
N-o să mai coboare coasta.
Apoi,

Aţi socotit cîtă miere ne trebuie pentru asta ?
Nu ne-ar ajunge nici un butoi.
— Of ! Inimă-friptă, Varză-acră,
Nu mai fi rea ca o soacră.
— Nu sînt rea, dar socot că
O să mi se ducă toată mierea pe copcă.

10

Deodată ţipă Opincuţă, întors pe dos,
Înnebunit în toată făptura lui :
— Uitaţi, uitaţi, spioana ursului
S-a furişat ca un guzgan...
Şi arătă deznădăjduit şi furios
Spre tavan,
Dînd din labe ca din foarfece :
Deoarece, într-adevăr, la gura podului,
Puţină ca un şoarece,
Cu coada cît a zăvodului,
Veveriţa asculta şi privea cu luare-aminte,
Parcă nota într-un carneţel dinainte.
— Uitaţi spioana ursului... spioana,
Înconjuraţi repede cabana ;
Prindeţi-o... Ucideţi-o pe loc,
Bine c-am văzut-o... Ce noroc !
Şi toţi fură gata s-o pornească după ea.
Veveriţa însă îi privea
Liniştită, de sus în jos :
— Nu vă grăbiţi atît, măi băieţi,
Că tot n-o să puteţi
Să mă ajungeţi. E caraghios !
Vă faceţi de ruşine.
Mai bine ascultaţi-mă, că vreau să vă fiu de folos !
Nu puteţi să prindeţi ursul fără mine.
— Mincinoasă, spioană, minţi !
Strigă dîrză raţa.
— Cine e urîta aia, cu gura lată, fără dinţi ?
Să tacă... Şi voi ascultaţi-mi povaţa.
— Eşti prietena ursului.
Nu putem s-avem încredere în tine !

— Am fost prieteni, dar azi îl socot duşman,
Îl urăsc de moarte...
O prăpastie de-acum încolo ne desparte.
—Eraţi toată ziua împreună,
Te duceai la el în văgăună.
Nu mai minţi, că n-are rost.
— Nu, în bîrlog la el n-am fost,
De nimeni în lume nu m-apropii prea mult,
Pe oricine numai de departe l-ascult,
Dar prieten, am crezut că-mi este,
Acum, s-a dus, e altă poveste...
Acum ştiu că nimeni nu poate
Să fie prietenul acestei fiare blestemate,
Care atacă josnic, pe furiş,
Ah ! Frumosul meu tufăriş
De aluni deşi ca o perie,
Cu fructe puzderie
Gata să se coacă,
Vai ! Ce s-a ales din el !
Deşteaptă, ce să zic ?...
Am făcut greşeala să-i arăt locul
Şi n-a mai rămas nimic.
Totul a fost călcat în picioare ca busuiocul.
Ah ! cum aş vrea ţeasta să-i desfac acestui urs afurisit.
Stufărişul e culcat la pămînt.
Vai, ce frumos era, cînd fremăta în vînt,
Abia aşteptam să se coacă tot,
Mă gîndeam că azi, mîine-am să pot
Să-ncep să culeg
Pentru ascunzişul de iarnă,
C-atîta am, n-am povarnă.
Dar a venit dobitocul ăsta mare şi bleg
Şi n-a mai rămas nimic. A vrut război ?
Ei bine, va fi o cruntă răfuială-ntre noi.
Trebuie să-i plătesc odată şi odată.
Vorbea atît de repede şi de furios
Că toţi cei de jos
Ascultau cu gura căscată.
Numai Opincuţă striga amarnic :
— Palavre !
E spioană, vă spun eu ! Se preface zadarnic,

— Nu daţi ascultare aceste javre !
Ţipă veveriţa
Şi oţărîndu-se la el : — Ascultă, potaie,
Se vede că ţi s-a făcut de bătaie...
Ah, ce poftă aş avea să-ţi scot ochii,
Să-mi croiesc din pielea ta vreo două rochii.
Pufni în rîs Opincuţă : — Ei, nu zău,
C-o să mă sperii eu de-un popîndău ?
Aşa cu urechea ruptă
Şi tot nu mi-e frică de luptă.
Vino, mîndreţeo, jos,
Să te desculţ, să te descos,
Iscoadă
Cu toată făptura-n coadă.
Şi lătra avan,
Încercînd furios s-ajungă la ea-n tavan.
— Eu vă spun : nu ascultaţi de această veveriţă,
E o cutră,
Se cunoaşte după mutră.
Dac-ascultaţi, o s-avem în tabără răzmeriţă.
Fireşte că Riţa nu se sinchisea.
Toţi încremeniseră cu ochii la ea.
Nu ştiau ce să creadă, ce să facă.
Atunci a luat cuvîntul Luţă, cerînd celor doi să tacă.

11

— Ne certăm de pomană.
Eu zic să primim acest ajutor.
E veveriţa o spioană ?
Poate !
Dar dacă e, acum nimic nu se mai poate,
Cum s-o prindem ? Că fuge ca un gînd pe roate...
O să se ducă să le spună ursului toate.
Chiar povestea cu cazemata.
Acum că s-a-ntîmplat... s-a-ntîmplat,
Dar poate că totuşi vorbeşte cu dreptate.
Eu zic că e mai bine să credem ce spune,
Poate că totuşi se-ntîmplă vreo minune.
— În sfîrşit, a vorbit şi la voi unul cu cap.

Nu ca urîtul ăla lătrăcios,
Cu ochi de crap,
Care e prost și pe față și pe dos,
Că mă întreb în ce zodie
S-o fi născut astfel de jigodie.
Vreți să vi-l aduc pe urs aici ? Într-o săptămînă,
Cel mult, îl aveți în mînă.
— Te rugăm chiar, a stăruit măgarul,
Vorbind în numele tuturor,
Prețuim îndeosebi al dumitale ajutor !
— Atunci, uitați ce să faceți : mîine
Înmuiați în miere o traistă sau o zdreanță,
În care ați pus o bucată de mălai, de pîine,
Și o atîrnați ca de o clanță
În bradul de lîngă vechea strungă.
Nu prea sus, cît s-ajungă
Mai ușor matahala murgă.
Și faceți așa ca să se scurgă
Puțin și pe tulpină,
Ca s-o momească mai mult pe jivină.
Poimîine, joi,
Puneți alta de gardul unde a fost adăpătoarea de oi.
Vineri,
Acolo unde sînt cei trei brazi tineri,
De se despart potecile spre peșteră,
Iar sîmbătă puneți, lîngă traistă, și-o ulcică
Chiar deasupra cazematei, că nu strică.
— Rața, care e mare meșteră,
O să facă toate astea întocmai. Fii fără frică,
Spuse măgarul. Așa rămîne.
— Dacă faceți așa, jupîne,
E cît se poate de bine,
Restul mă privește pe mine.
Trebuie ca acest tîlhar calic,
Această blestemată farfara,
Care nu mai ține seama de nimic,
Să plătească pînă la para...
— Așa vom face, fii fără grijă, stimată,
Numai să-l aduci la cazemată !
E cineva de altă părere ?

Nimeni n-a zis nimic. Toţi aprobară dînd din cap
În tăcere.
— S-a făcut. Eu vi-l aduc la proţap.

CÎNTUL XV

1

Riţa stă pe coada înfoiată
Ca o coadă de cocoş
Şi-l priveşte cu ochi mici, şireată,
Pe ursul lacom, care suge de zor,
Suge în tăcere,
Căţărat puţin pe brad,
Traista înmuiată-n miere.
— Ei, îţi place, Moş Martine,
Ce zici, te-am adus la bine ?
Cel mai întrebat îşi linge botul,
Dar nu se desprinde de copac,
L-ar înghiţi cu totul.
— Place, mohr, mohr,
Mohr, mohrr. Dacă-mi place, ce să fac ?
Cum naiba ai dat tu de ea ?
— Ei, n-o mînca pe toată,
Nu suge ca un calic,
Mai lasă-mi şi mie de-o acadea,
Măcar un pic,
Dacă vrei să-ţi mai arăt şi altă dată
Că mai ştiu un loc.
Ajunge, uite că nu mi-ai lăsat nimic
Şi mă supăr foc.
— N-avea grijă, am să-ţi las.
— Cum ? Că nimic n-a mai rămas ?
— Ascultă fetiţo, dacă mai ştii şi-un alt loc.
Haidem acum să nu pierdem ăst noroc.
Ce vrei ? Nu m-am săturat, hai numaidecît.
Ah, tare face bine mierea la gît.

— Nu, nu, jupîne,
Mai lasă şi pe mîine,
Azi e destul, ţi-ajunge atît.

2

A doua zi fură iar împreună.
— Ei, de asta ce mai zici, e tot atît de bună ?
Parcă te văd că mai ceri.
— Mohr, mohr, e parcă
Şi mai bună decît cea de ieri.
Şi trăgea lacom de traistă, s-o stoarcă.
— Dar să ştii că dacă o hăpăi aşa,
Nici măcar gustul nu i-l mai simţi.
— Eu hăpăi ? De ce mă minţi ?
Nu vezi că sug pe îndelete
Ca să simt sucul, să mă îmbete ?
Of ! Of ! mohr, mohr, bună mai e...
— Dacă-i bună cum să mori, de ce ?
— Ascultă, dacă începi
Să-ţi baţi joc de mine,
Zvîrl cu ciotul ăsta după tine !
Poţi să mori de plăcere, tu nu pricepi ?
Ah ! bună a fost.
Ei, cum facem şi de-alta rost ?
Mai ştii şi altă miere cumva
Ascunsă prin vreun brad pe undeva ?
— Mai ştiu, dar nu-ţi mai arăt,
Că nici azi nu mi-ai lăsat un pic,
Eşti lacom ca un logofăt.
— Ei, nu poţi să zici
Că nu ţi-am lăsat nimic.
Uite, poţi să lingi şi tu pe-aici,
Pe boldan s-a scurs ceva miere,
Şi pe urmă eşti destul de dulce şi fără asta.
— Să ştii că mă supăr.
Marfă de-asta eu nu cumpăr.
— Ei, te superi ca proasta.
Am glumit, zău,

De cînd cu mierea asta ai devenit o comoară,
Uite acum parcă te văd întîia oară !
— Of, ursule, toate le ştii şi le pricepi !
Vezi mai bine să nu te-nţepi
În vreun ac de albine,
Că e vai de tine.

3

Sub bradul de pe coastă, în zori ursul s-a şi dus,
Unde-şi are Riţa cuibul pe trunchi în sus :
O scoală cu noaptea-n cap.
— Ei, vecină, te-ai trezit ?
Că eu, uite, am sosit.
— Ei ! Dar devreme ai şi plecat cu pofta-n proţap.
— Of, Riţo, dimineaţa parcă eşti un boboc,
Vreau să mă duci iar la vreun loc
Cu miere. Dar să fie multă, un poloboc.
— Văd că te-ai îndulcit rău...
Ursul lasă botu-n jos
Ca o mironosiţă de ruşinos.
— M-am îndulcit, zău
M-am îndulcit, ce să spui !
— Da ? Ei atunci mai pune-ţi pofta-n cui...
Şi Riţa-n cuib scurt s-a retras,
Ca sus în perete, un cuc dintr-un ceas.

4

În ziua următoare a fost fericit.
Riţa fu mult mai blîndă
Şi nu l-a mai repezit.
— Of, cît pari de plăpîndă,
Dar cînd eşti în toane rele
Ştii să faci omului zile grele,
Eşti toată numai fiere.
Riţa îl privi batjocoritor :
— Taci din gură şi suge-n tăcere

— Of ! Of ! mohr, mohr,
Of ! păcătoasa asta de miere,
Orice faci se lipeşte de tine.
Unde mai pui că nu mai ai de-a face
Cu afurisitele alea de albine,
Care te urmăresc cu mii de ace ;
De durere îţi vîjîie ţeasta,
Of ! Of ! Stai că uite-n ruptura asta
A mai rămas puţină.
Ursul a-nceput să lingă întreaga tulpină.
— Vezi, am ştiu eu c-o să-ţi facă plăcere...
— Of ! Riţo dragă, iscusită mai eşti,
Unde le mai găseşti
Cuiburile astea pline cu miere ?
— Iscusită, nu zău ?
S-ar putea să fiu mai mult decît crezi,
Într-o zi ai să vezi.
— Şi nu eşti decît un dop, un popîndău.
Că din coadă nu eşti nici a treia parte.
— Aşa e, dacă zici dumneata, oi fi om cu carte,
Dar eşti mare mîncău.
— Ei, ce zici, mănînc şi mîine miere ?
— Deh.. s-ar putea,
Dar să ştii că n-o să mai meargă aşa.
Mîine mănînc eu întîi cît îmi place
Şi pe urmă te repezi dumneata, bădie.
— Bine, drăguţă, şi-aşa să fie.
— Atunci să-mi făgăduieşti de azi
Că mîine ai să mă adaşti
Alături între brazi,
Pînă ce mă satur eu întîi, ne-am înţeles ?
Că de nu te trimit să paşti !
— Parcă am de ales ?

5

De departe, ascunşi pe unde pot,
Pe după colţuri, prin hăţişuri,
Fîrtaţii îl pîndesc pe Tartacot.
În inimă cu şişuri

Și, numai ochi, urmăresc cu răsuflarea tăiată
Apropierea lui de cazemată.
De la un timp
Ursul sta și el pe ghimpi,
Vrea să facă mai repede schimb.

— Hai, ți-ajunge, nepoată,
Că nu-mi mai rămîne și mie,
Nu e frumos cînd numai unul se-ndoapă,
Rău îmi lasă gura apă !
— Așa am vorbit ? Așteaptă rîndul să-ți vie,
Acolo, la zece pași,
Ei, vedea-te-aș...
— Aștept, dar hai și tu mai repede, vrei să te îngrași ?
Deasupra frunzișului azvîrlit peste groapă,
Pe o cracă mai groasă,
Veverița se preface că se-ndoapă
Și linge dinadins pofticioasă
Traista cu miere care sclipește-n soare.
Dar iată că ursul nu mai are răbdare ;
A sărit încins de poftă, nebun.

A fost o cădere care a răbufnit
Ca un tun.
Pierdut, înjunghiat, s-a trezit
În fundul gropii.
Crezu c-a și dat ortul popii.
Prins acolo, ce putea să mai facă ?
N-a mai spus nici mîr, că
Pricepu c-a fost dus de-o năpîrcă.
Veverița apucase să sară pe altă creangă.

1

O săptămînă au stat în jurul cazematei grămadă,
Căpiați de bucurie.
Nu le venea să creadă :
Cum, chiar așa să fie ?
E cu putință oare ?
Toată povestea le păruse uneori
Văduvă de sfîrșit, ci acum iată-i învingători.
Stau în jurul cazematei ca la șezătoare,
Povestindu-și ei, lor înșile, cum a fost,
Palavragind în neștire, fără rost,
Cum l-au prins pe acest urs năpraznic.

Se-ndoapă ca la praznic,
Măcăind, cotcodăcind, sîsîind,
Lătrînd, behăind.
Cînd obosesc de țopăit perechi,
Zvîrlu pe rînd cu pietre, cu tinichele vechi
În ursul din capcană,
I-aruncă bucăți de jăratec în loc de hrană.
— Urs blestemat, iată-te prins, tîlhar semeț.
Ah, o să-ți dea pe nas
Mieii și oile și vițelul cel gras,
Gîgîie cumplit Casteria.
O să-ți scoatem ochii încet, cu scaieți.
Ah, o să facem țoală de-așternut în coteț
Din blana ta, după ce o frecăm cu peria.

Ursul s-a zbătut ca un nebun de luni pînă joi,
Într-un deznădăjduit tontoroi.
Încerca turbat să se prindă
De pereţii de ţiment, de vreo grindă,
Dar nu-ntîlnea decît vreo craca şubredă,
Strîmbă.
Care cădea iar jos cu el, în groapa mucedă.
Îşi lungea şi-şi strîngea blana ca o trîmbă
Zadarnic.
O, cît îi părea de rău, amarnic,
De prostia de a se fi lăcomit la miere.
Se zbătea şi gemea pînă cădea fără putere.

Nu numai că i-au tot încercat lîna
Şi nu i-au dat să mănînce nimic toată săptămîna,
Dar nu l-au lăsat nici măcar să doarmă,
Făcînd o nemaipomenită larmă
Cu măcăitul, cu ţipetele,
Cu chiuitul lor
Năucitor.
Aduseseră un lighean spart, chior,
În care loveau cu aripile, cu copitele,
Cu ce puteau, ba găsiseră şi-o lopată.
Făceau cu rîndul, ca să nu se obosească toţi odată.
— Urs blestemat, suferă, să vezi şi tu ce rău e,
Nătărăule,
Flămînzilă, setilă, chiorilă,
Cînd sfîşii şi ucizi fără milă,
Ţi-aduci aminte cînd tremura
Lumea toată de groaza ta ?
Hei, ai să vezi tu, dihanie,
Cum o să-ţi facem de petrecanie.
Pînă la urmă, istovit de ocolită fugă,
S-a prăbuşit în fundul gropii.
Şi de foame a-nceput să-şi sugă
Ghearele lipite ca snopii.

2

Nu dormea ca lumea nici Luţă, noapte de noapte,
Se întreba, tot mai încurcat în fapte.

Ce să facă acum, cînd ţelul e-atins,
Cu ursul prins ?
Duminică dimineaţă
S-a sculat cu părul ciufulit, supt la faţă,
Cu ochii în cearcăne,
Ca nişte junghiuri zdravene.
Ca să nu se mai chinuie în zadar,
S-a hotărît să ceară sfatul
Înţeleptului măgar.

În faţa cabanei stau amîndoi.
El s-a aşezat pe-o laviţă pusă de-a latul.
Măgarul rezemat pe picioarele dinapoi.
Iscodici, cînd i-a văzut, a venit şi el.
— Prieteni, cu chiu cu vai l-am prins pe acel
Afurisit de urs. A fost destul de greu,
Dar tare aş vrea să ştiu şi eu
Ce-o să facem acum cu el ?
— Să-l omorîm, ce mai vorbă ! Sfîrşim cu tîlharul,
Fu de părere Iscodici,
Care vrea să doarmă
Fără vise, uitîndu-şi pojarul.
— Dar n-avem nici puşcă, nici
Altfel de armă,
Clătină din cap măgarul.
Deh, să-l omorîm, dar cum să-l omorîm ?
— Dacă ne hotărîm,
O să aflăm noi mijlocul
Să scăpăm de această dihanie,
Cum să-i facem de petrecanie.
Găsim noi acul să-i meşterim cojocul.
Ce mai încoa şi încolo ? Ca să nu încapă
Întîrziere,
Iscodici fu de părere
Să puie paie peste el în groapă.
— Şi pe urmă le dăm foc,
Aruncînd un făraş cu jăratec.
Nu mi se pare greu deloc.
Îl ardem şi scăpăm de el, nu ?
Luţă tresări întărîtat, dar tăcu.
Nu ştia de ce, dar planul i se părea nesăbuit,

Dar cînd se gîndi mai bine, înțelese surprins
Că nu ar fi vrut să omoare
Un urs prins,
Că i se părea nedemn, necinstit,
Găsea că asta nu mai e vînătoare.
Vru să obție măcar o amînare,
Murmură așa mai moale, pe altă coardă :
— Nu, să nu ardă,
Mai bine îl lăsăm să piară fără hrană zi cu zi.
Aci măgarul clătinînd din cap, zîmbi.
— E gras... Ăsta de foame nu moare,
Își poate suge toată iarna grăsimea din gheare.
— Atunci ce facem ? întrebă Luță șovăielnic.
— Nici n-o să putem sta aici
Întreaga iarnă, rosti speriat Iscodici...
Îl ucidem și-l trecem în pomelnic.
Sfatul celor trei
Se sfîrși, așadar, împotmolit în clei.

3

Era unul dintre acele începuturi de toamnă
Senine, îmbelșugate, cînd totul te-ndeamnă
La voie bună, la zîmbete.

Era în ajunul unei sîmbete.
S-au adunat în jurul cazematei,
Pălăvrăgind vesel, ca de obicei,
După ce înfricoșaseră pe urs cu pietre,
La lumina unui foc întins pe trei vetre.
Gîsca, mereu îndîrjită, încrîncenată,
Necruțătoare,
Îi striga ursului, care
Nu mai avea nici puterea să se zbată :
— Ei, blestematule, pregătește-te să mori.
Mîine în zori
Aducem din sat cinci vînători.
Ca să sfîrșim cu tine.
Acum or să ochească bine,

Că stau în genunchi pe margine, pe prag,
Şi trag... înţelegi ? trag...
Cu puşca sprijinită pe proptea.
Toţi chiuiră sălbatec... aşa... aşa.
— Da, să chemăm vînătorii să-l împuşte,
Ca în veacul veacului să nu mai muşte,
Strigă furios şi porcul. Să moară, nu-mi pasă...
Au fost chiote frenetice.
Zburau în văzduh frunze, pene şi petice.
— Îi luăm blana şi plecăm acasă,
Gîgîi gîsca, o aşternem în coteţ.
— E tare bună şi friptura de urs... Ce zici
De-o fleică ? de-un muşchiuleţ ?
Strigă Opincuţă. De ce să lăsăm carnea aici ?
Porcul de colo : — Ursul e bun dacă-l usuci şi-l faci pastramă.
Groh... groh... mamă... mamă...
Raţa l-ar fi vrut tocătură cu orz şi nuci,
Servită cu salată de lăptuci.
Un cuţit se-nfipse în inima prinsului din groapă...
Înţelese că nu mai scapă.
Simţi că i se apropie moartea...
Că e pierdut... Cine să-i mai ţină partea ?

4

Dar deodată, se ridică dîrz Luţă,
Cu ochii scăpărători.
— Să-i aducem aici pe vînători ?
Să-i aducem, să tragă-n el ca-ntr-o tărtăcuţă,
Ei, care nu l-au împuşcat cînd era slobod ?
Acum să-nghenunche pe marginea acestei groape
Şi să tragă fără teamă, de aproape ?
În ursul prins, gloanţele să cadă ropot
Şi să-l ciuruie tot ?
Să mă iertaţi, dar eu socot
Că asta nu e frumos, nu e cinstit...
Lasă că şi aşa, ca să-l prindem, am umblat cu şoalda,
Cu şiretenii, ca Baba-Cloanţa başoalda,
Zău, nu prea avem de ce să ne fălim... m-aţi auzit ?

Ursul asculta
Şi nu pricepea.
Porcul grohăi uimit :
— Şi ce să facem atunci ?
Să stăm cu el aici ca nişte prunci
Nătăfleţi ?
Spuneţi şi voi, măi băieţi...
Noi vrem să plecăm pe la casele noastre... Ascultaţi ?
Că uite a trecut vara şi-am rămas desculţi.
— Aşa e, aşa-i ! strigară cei mai mulţi.
Nu ne pasă.
Îl ucidem şi mergem acasă.
Aşa trebuie să te porţi cu o fiară...
— Nu, niciodată nu voi îndura asemenea ocară.
Nu chemăm vînătorii aici
Să ucidem cu sînge rece.
Însă ce, sîntem pitulici ?
Cine vrea e slobod să plece,
Dar eu, şi alţii poate, vom rămîne.
— Doar n-oi vrea să-i dăm drumul, jupîne ?...
Striga porcul.
— Nu, nici vorbă, n-am spus aşa ceva.
— Atunci trebuie să sfîrşim, dacă nu azi, mîine.
Facem din blana lui trei cojoace.
— Încă o dată, asta nu, vom vedea ce vom face,
Le spuse încurcat Luţă.

5

Ursul ameţit se ridică încet în picioare.
Parcă ieşea un pui din găoace.
Nu-şi credea urechilor. Să scape ? E cu putinţă oare ?
Lătră deodată convins, Opincuţă :
— Aşa e, ăsta-i ursul nostru. Ei, drace,
Cum să-l dăm ? Am mîncat clei ?
N-aveau decît să-l vîneze, sau să-l prindă ei.
— Aşa e, urlară acum toţi laolaltă,
E ursul nostru, nu-l dăm.
— Atunci, cu vînătorii rămîne baltă ?
Înviorat, născut din nou parcă,

Ursul simţi că viaţa iar îl încearcă.
— Atunci daţi-mi de mîncare...
— Să mănînci ? ! Auzi vorbă,
Ei nu, că eşti obraznic,
Unde te trezeşti aci ? La praznic ?
Oi fi vrînd acum să-ţi dăm şi vreo ciorbă,
Vreun miel, mezelic,
Friptură, vreun viţel gras,
Să fii mulţumit că nu e parastas
Şi să taci chitic.
— Of, daţi-mi măcar ceva poame
Că mor de foame ;
Fie şi numai praz.
— Ei nu, că ai haz...
Nu, n-ai să mai guşti nimic
Pînă nu ţi-or ieşi pe nas
Mieii şi viţeii pe care i-ai mîncat
Ca un blestemat.
— Dacă mă ţineţi aci în fundul gropii
Aşa nemîncat, am să dau ortul popii.
Gîndiţi-vă, fiţi în judecată cu şir,
Daţi-mi măcar puţin jir,
Ceva urzici şi ştir.
Măi, dacă nu aveţi acest
Gînd ucigaş, daţi-mi drumul,
Că uite mă topesc ca fumul.
— Taci odată acolo, că eşti pus la arest,
Îi strigă furios Luţă, căruia-i luă foc capsa.
Stai acolo pînă ţi-om hotărî pedeapsa.

6

Joi seara, ca-n fiece zi de cînd au învins,
Petreceau la lumina unui foc măreţ.
Stăteau pe marginea cazematei la rînd ca în jeţ,
Batjocorindu-l pe ursul prins,
Înţepîndu-l cu vorbe grele ;
Făcînd fel de fel de glume rele,
Povesteau rîzînd ce le trecea prin cap,
Ca biruitori care-n piele nu-şi mai încap.

Veselă-n sfîrşit, gîsca juca giamparalele,
Zău că plătea toate paralele.
Despre rață ce să spun ? A jucat sîrba
Pînă i s-a făcut rău, a apucat-o scîrba,
Iar rățoiul
Juca năuc tontoroiul.

Petrecerea îşi dospea toiul
Mai ales cînd ursul, mort de foame,
Plătind pentru ce-a fost cuvenitul bir,
Se ruga iar să i se arunce puțin jir,
Vreo legumă, ceva poame...
— Alune nu vrei ? îl întrebă Rița.
— Da' ce, grohăi porcul, ți-a dat noroc în ceaşcă,
De te gîndeşti la o asemenea pleaşcă,
Zburlindu-ți de-a-ndaratele cosița ?
Cu ochii ei mici care scapără,
Vecina începuse să se-mpace
De-a binelea cu cei din tabără
Şi cum nu prea avea ce face,
Venea în fiecare seară la taifas,
La şezătoarea cu iz de parastas.
Cînd îl văzu jos, nenorocită epavă,
Porcul făcu o nouă ispravă.
Căpătînd de la rață o strachină de miere,
După ce-l întrebă pe urs dacă inima-i cere
O asemenea bunătate,
Şi cînd acesta se ridică mort pe jumătate,
Începu să rîme, să înfulece cu poftă hulpavă,
Toți făceau un haz... şi ce haz,
Pe cînd ursul era cu botul tot bale,
Pritocită otravă,
De poftă şi necaz.

Tot mai mîndru de isprăvile sale,
Porcul începu să spună glume deşucheate
De tot soiul, unele cam răsuflate,
Spunea vorbele pe care le credea de duh
Pe şleau, tot felul de măscări,
Grabnic de parcă făcea jumări.
Rățuştele, puiculițele priveau în văzduh.

— Mă logofete,
Nu vezi că mai sînt pe aici și fete ?
Îi spunea gîsca, arătînd spre colț
Rățuștele și puicile cu capul întors.
Îl certa : — Făptură nesimțită, lacomă,
Aici nu ești la „Trei ochi în plapomă".
— Mai zi-le și tu mai cu perdeluță,
Îl sfătui lătrînd Opincuță,
Întoarce frumos vorba pe partea cealaltă.
— Nu mai spune ? grohăi porcul cu rîtul sus,
Las-o baltă !
O să stau acum s-o mai întorc ?
— Ehei, bine ți-a spus, cine ți-a spus, cum ți-a spus...
Îl picni rața numaidecît.
— Da, da, întări măgarul. Vrei să zici : „Rît-fără-gît" ?
— Nu : PORC !

7

Rîd toți și veselia sporește.
Încîntat, porcul altele și altele scornește.
Dar tot mișcîndu-se așa jucăuș,
Fără măsură, fără căluș,
Pe marginea cazematei, în strașnică vervă,
Uită de toate, nu mai observă
Unde țopăie, unde calcă
Și buf... se trezi deodată în groapă,
Căzîndu-i ursului drept în falcă.
A știut că-i pierdut, că nu mai scapă,
Nici n-a guițat de groază.

Ceilalți au încremenit pe margine.
Ca să nu vază...
De mila bietului porc
Capetele și le întorc.
Așteptau, într-o clipă, totul să se termine.
Trăgeau cu coada ochiului, pieziș,
Astfel de moarte îi băgase în boale.

Ursul s-a ridicat privind cruciș
Și a-nceput să-i dea tîrcoale.

L-a mirosit lacom, cum zăcea otreapă,
Parcă nu ştia de unde să înceapă.
Îşi frămînta fălcile,
Măsurîndu-i hălcile.
Se vedea că simte cuţite în burtă...

8

Dar lupta fu scurtă :
— Scoateţi-l de aici pe acest fîrlifus,
Scoateţi-l odată !
Strigă el către cei de sus.
Hai mai repede, că nu mai sînt stăpîn pe mine.
Într-o clipă, iată,
Măgarul, care alergase, vine
Cu o frînghie... aruncă un capăt în groapă,
Ursul o petrece porcului la subsuoară,
De trei ori îl înfăşoară.
Godănacul tremura şi mai tare văzînd că scapă.
Măgarul începu să tragă de frînghie.
Ursul, cu ultimele puteri,
Puse şi el umărul împingînd, nu jucărie,
Se vedea că nu mai era fiara de ieri.

9

Cei de faţă,
Înţelegînd, parcă ruşinaţi, îngheaţă
De la cap la coadă.
Nu mai ştiau ce să creadă.
Le dădură lacrimile la toţi.
Poţi să fii altfel ? Nu poţi...
Varză-acră, îndoită, cu inima leoarcă,
N-a mai stat să şi-o stoarcă,
A fugit repede în cămăruţa de sub scară,
Unde-şi ascundea acuma scumpa ei comoară.
Scoase de prin colţuri stinghere,
Şi-i aruncă ursului, în groapă,
Dovleac şi morcovi, o ulcea cu miere ;

Cu de toate îl îndoapă.
Ba a găsit și niște nuci, i le-a dat sparte.
Să aibă și el parte
De-o bucurie azi.
— Hei, Rît-fără-gît, nu mai tremura, că iar cazi.
A doua zi, duminică,
Măgarul le ținu o predică
Despre omenie și frăție,
Despre dreptatea fără piedică.
Le arătă cum trebuie de acu-ncolo să fie,
Rugîndu-i să se poarte cuviincios, să nu înjure.
Iar pe urs trei zile de-a rîndul
L-au hrănit lăudîndu-l,
I-au cărat jir de prin pădure,
Proaspăt, plin de rouă,
I-au adus și nuci, și cîteva ouă.

JELANIA URSULUI PRINS ÎN GROAPĂ

Geme ursul prins
În groapă,
Geme stins
Că nu mai scapă...

— Măi flăcăi,
Nu fiți răi,
Nu fiți călăi,
Nu mă lăsați, măi.

Ard ca pe vatră,
Între pereți de piatră.

Nu mă lăsați să pier
Între pereți de fier.

...Aici, să mă usuc
Singur năuc...

Trec zilele greu,
Tot aştept mereu,
Trec încet serile,
Mi-au slăbit puterile,
Trec nopţile lungi, prelungi,
În zori-abia ajungi.

Tot ţi se năzare
Că-s paşi pe cărare.
Te trec fiori...
Dacă-s vînători ?

O, ce groaznic chin...
Dacă vin
Fără să ştiţi voi,
Vînători de soi,
Care nu te-alintă,
Ci trag la ţintă
Din blestemata flintă,
De te fac strigoi ?
Asta vreţi voi ?

Asta vreţi voi oare ?
Oh, vreau la soare,
La verdeaţă,
Ţin nespus la viaţă.

— Ei, ehei, strigă măgarul.
Ţi-nţeleg amarul,
Dar afară-s miei
Care ţin şi ei
Nespus la viaţă...

Miei pe bot cu urdă,
Care zburdă...
Cînd te văd, îngheață...
O, cîte vietăți
Mor de cum te-arăți...
Ce crezi
Că simt bieții iezi
Care pasc pe pajiște
Cînd te-arăți în rariște ?
— Îl văd, nu-l văd,
E tot prăpăd...
Clatină cu foc
Gîsca lungu-i cioc.
Și vrei să-ți dăm drumul,
Să-i sfîrteci cu duiumul ?
E furioasă.
Mînuie ciocul ca o coasă.
Ehei, fîrtate,
Nu se mai poate,
S-au schimbat sorții,
Ești menit morții.

Scîrbos ipochimen,
De-acu-ncolo nimeni
Nu-i ca să te scape ;
Sfîrșitul ți-e aproape...

Ursul asculta,
Asculta, gemea.
— Nu va fi așa...
Nu voi mai mînca
Nici o vietate,
Am să le cruț pe toate...
Voi trăi cu jir,
Zmeură și știr.
Uitați tot ce-a fost
Nu mai ies din post.
De m-ating de carne,
Plumb pe gît să-mi toarne.

Vă rog în genunchi,
Vă rog din rărunchi.

Gîndiţi-vă bine
Ce faceţi cu mine...

De vin vînătorii,
Nu mai apuc zorii.

APRIGA DISCUŢIE CRITICĂ

În odaia de lucru a tăticului.
Cei trei, în jurul fotoliului grămadă,
Ascultă cu pofta calicului,
Deşi o ştiu de mult pe dinafară,
Cum se înnoadă
Această poveste,
Adormită ziua, crescută în fiece seară,
Din întreruperi ce coboară văi şi suie creste,
Înnădită azi de unde ieri a rămas,
În lumina lămpii, ceas de ceas,
De sîmbătă, de-o săptămînă,
Aci urzeala cu-adaosul se-ngînă,
Dar rămîne totuşi stăpînă.

Au fost pe parcursul acestei
Întîmplări destule întreruperi, despre care
Nu s-a făcut aci vreo însemnare,
Ca să nu se-ngreuneze firul povestei...

De data asta însă a fost mai greu,
S-a răscolit un fund de heleşteu...
Auzind că-i vorba că ursul ar putea fi
Ucis, Andrei nu se mai putu stăpîni...

El vrea adevăr şi nu vis.
Trebuia să spuie ceva...
Fierbea,
Era neliniştit, speriat parcă,
În sfîrşit iată-l că-ncearcă.
— Tăticule, am răbdat, dar nu mai pot.
E prea de tot,
E aci un nod, un cucui.
Trebuie să te întrerup,
Chiar dacă ai să spui
Că firul povestirii ţi-l rup.
Uite... nu... pentru nimic în lume
Nu se poate ca ursul să fie dat pradă
Pleaşcă vînătorilor fără obraz.
Ar fi o crimă fără nume,
Neroadă.
Luţă, dacă face asta,
Nu mai e cu-adevărat viteaz,
Nu... Şi cu asta basta.
Nu mai vreau să ştiu de el.

TĂTICU

Dragă băiete, eu ce să zic ?
Dacă Luţă va hotărî altfel,
Eu nu mai pot face nimic.

ANDREI

Ce-i asta ? Ce vrei să spui ?
Dar ce ? El le face după capul lui ?
Aici tu hotărăşti,
Căci tu povesteşti.

TĂTICU

Ia... stai, stai...
Ce-nseamnă că eu povestesc ?
Trebuie lămurită şi această istorie.
Eu sînt aici doar un cîntăreţ, prigorie,
Nu judecător,
Dar să vedem mai de aproape despre ce este
Aci vorba, cum stăm cu-această poveste.

ANDREI

Să tăgăduieşti nu poţi,
Că tu eşti povestitorul ştiu toţi.

TĂTICU

Dar ar trebui să afli că eu
Nu vreau să-mi însuşesc ce nu-i al meu.

GETA

Nu-i aşa. Nu se poate...
Găsesc că Andrei are dreptate,
Tu eşti povestitorul...
Însă eu cred că Luţă nu trebuie să dea drumul
Ticălosului de urs, trebuie să-l ardă
Şi să-i împrăştie scrumul...
N-o să se apuce acuma să-l plimbe cu zgardă...

TĂTICU

Om vedea asta mai tîrziu.
În orice caz, ceea ce ştiu
E că acum trebuie lămurită încet, cu binişorul,
Această chestie cu povestitorul.

ANDREI

Ce să mai lămureşti ?
Povestitorul ? Tu povesteşti, tu eşti.

TĂTICU

Aşa o fi, eu povestesc,
Dar să nu te miri
Că eu nu mă socotesc
Şi autorul acestei povestiri,
Care şi fără mine saltă...
Eu nu sînt decît o simplă unealtă,
Nu fac decît să-nşir
De-a lungul unui fir
Ceea ce am găsit,
Dacă vreţi, născocit,
Voi toţi împreună cu mine.
Povestea asta ştiţi prea bine

Că nu a fost de la început aşa.
Ea a crescut zi de zi ca fumul din lulea,
S-a-mplinit ca luna.
De vreo trei ani într-una...

ANDREI

Nu chiar în fiecare zi, la drept vorbind.

TĂTICU

Nici nu pretind,
Căci nici nu poate fi,
Mai ales de cînd s-a lungit atît...
Căci, hotărît, e poveste, nu zbor tăiat de lăstun.
Nici n-aş avea timp s-o spun
Toată într-o singură zi.
Ţin deci să se ştie lămurit aci :
Că la început a fost o poveste foarte scurtă.
N-a fost decît ideea, puţină şi golaşă,
Care a crescut ca la dospit o turtă.
A fost aşa că Luţă, cu firea lui trufaşă,
Era un vînător vestit în Cişmigiu,
Puţin cam ageamiu,
Pe urmă tu, Andrei, ai susţinut, viteze,
Că el trebuie să meargă să vîneze
Un urs adevărat. Nu asta ai vrut ?
Şi cu toţii o vreme ne-am întrecut,
Încurcînd iţele povestirii
Ca floarea, frunza şi spinii, trandafirii,
Fiecare propunînd una ori alta,
Cum ne ajutora mintea, acul, unealta.
Ce mai încoace şi-ncolo, cum ne trăsnea prin cap,
Punînd ici căciulă şi colo horbote,
Urcînd şi coborînd ca la scrînciob, la dulap :
Dacă propunerea stîrnea hohote
De rîs, era primită, şi povestea creştea,
Şi se-mpodobea ca o giubea
De lăutar rătăcitor prin praf şi spini,
De care se prind tot felul de scaieţi şi ciulini.
Eu legam lucrurile într-un tot,
Ca mărgelele pe un fir, cu un cot

Azi mai lung decît ieri,
Iar voi vegheați ca să nu uit ceva
Din cele ce s-au adăugat în ajun,
Din podoabele agățate pe giubea.
E drept că de cînd o tot spun,
Am învățat-o ca pe apă,
O turui pe de rost,
Cînd și cînd rareori dacă-mi scapă
Cîte un amănunt, uit dacă a fost
Berbecul sein, ori frățînă-său ;
Sau las la o parte din glumele de gust prost
Ale porcului, cel deștept și nătărău...
Dar Docu veghează cît doi.
Mai grijuliu decît oricare dintre noi,
Căci mic, el o știe mai bine,
Cum și-adună mierea trudnicele albine,
Și nu iartă să pierdem nimic pe drum,
Și nici să povestesc oricum.
La început totul ar fi fost cîteva file,
Acum, cititul ei poate să ție patru zile.
Vreți să vă spun ce cred eu ?
E că dacă voi doriți s-o ascultați mereu,
Ca-ntîia oară,
Deși o știți pe dinafară,
Este tocmai fiindcă vă face plăcere
S-o vedeți sporind ca florile pe lăicere...
Să aduceți fiecare cîte ceva nou,
O faptă, un ecou
Care te trage după el, ca un zvon de vioară...
E plăcerea de-a clădi din nimic,
Dar nu cu cărămizi și scînduri,
Ci cu vorbe, cu gînduri,
Cu firul minții, de borangic,
O întîmplare care pornește apoi
Să zbiere de capul ei, singură,
Ca baba pe lingură,
Și nu mai ascultă de noi...
Cînd o vedeți cum și-a luat zborul
Mai puteți zice că sînt eu autorul ?

ANDREI

De, mai ştii ?
Dar fie cum o fi !
Ce facem acum cu ursul, spune ?

TĂTICU

Vezi că e greu de spus. Ăsta nu-i joc cu alune.

ANDREI

N-o fi chiar joc,
Dar nici nu e greu deloc.
Dacă zici că noi sîntem autorii
Acestei încurcate istorii,
Ce mai încoace şi-ncolo ? Am şi hotărît
Ca Luţă să-i dea drumul ursului pe loc,
Fără ocol, chiar azi, numaidecît.

GETA

Nu, nu, asta nu se poate.

ANDREI

Ba, da, nu e cu putinţă să-l omori, aşa prins.
Chiar dacă e un urs, e şi el un ins.
Luţă trebuie să-i dea drumul, şi cu asta
Încheiem povestea şi basta.

GETA

La tine şi la tata, toate merg cu basta. Ei, nu.
Nu trebuie să fie numai cum spui tu.
Dacă Luţă dă drumul ursului e un...
...Un ticălos, un ucigaş, un nebun.
Iarăşi o să tremure văile de-această fiară...
Cum s-o vedea slobodă, afară,
O să-i mănînce mai întîi pe ei toţi,
C-au fost nişte netoţi,
Cum spunea baciul, acea gadină
Iar o să fie stăpînă pe padină.

ANDREI

Asta nu e sigur... Ai văzut
Că ursul nu l-a mîncat pe porc, deşi ar fi putut.

Deci Luţă trebuie să-i dea drumul,
Trebuie să-ncerce-ncotro merge singur fumul.

TĂTICU

Aşa o fi, măi băiete, dar cartea are şi-alte foi.
Deh... vezi că s-ar putea ca Luţă
Să nu asculte ce hotărîm noi...
Ei, dacă rămînem de căruţă,
El înainte, noi înapoi ?

ANDREI

Cum să nu asculte ? El nu poate face
Decît aşa cum spunem noi, şi pace.

TĂTICU

Deh ! V-am spus că întîmplarea
Şi toate vietăţile ei, acum
S-au desprins de noi, cum ai zis, ca un fuior de fum
Pe care-l îmbată şi-l soarbe zarea.
Uneori eroii aceştia sînt cu toane,
Ca nişte cucoane ;
Trebuie să le ştii zîmbetul,
Umbletul,
Ei merg după felul lor, fie ce-o fi,
Nu le mai poţi porunci
Să facă un lucru care nu li se potriveşte.
Fiecare după legea lui, nu a ta, creşte.

ANDREI

Atunci ? S-au cam încurcat toate...
Îl lăsăm pe Luţă să hotărască, teleleu ?

TĂTICU

Deh... Ştiu şi eu ?

GETA

Dar să-l sfătuim pe băiat se poate ?
Să nu dea drumul ursului din groapă,
Pentru că dacă fiara scapă
E prăpăd.

Să-i spunem că la ivirea zorilor,
Să-l dea pe mîna vînătorilor.
Altceva, eu, drept să spun, nu văd.

ANDREI

Asta nu se poate. Nu e cum vrea fata.
Trebuie sfătuit să-i dea drumul şi gata.
Aţi văzut că ursul a făgăduit
Să nu mai facă rău nimănui.
Să nu mai mănînce carne în viaţa lui.

GETA

Şi tu-l crezi ? Să se vadă el afară
Şi pe urmă altfel o să stea de vorbă cu ei.
O să scoată pe nas scîntei,
O să devie iar spaima munţilor, fiara e fiară.

ANDREI

Asta nu cred, că-l bat de-l zvînt.
Trebuie să fie un urs de cuvînt.

TĂTICU

Dar tu, Docule, ce zici ?
Ehei, are şi el un cuvînt de spus aici.
Nici nu ştiţi ce idei poate să aibă un pici.

DOCU

Eu zic să-i facă puţină manichiură
Şi să-i pună botniţă la gură.

TĂTICU

Năzdrăvan băieţaş... poftim... aferim.
Dar părerea mea e că noi să ne mai odihnim olecuţă
Şi să-l lăsăm să vorbească pe Luţă.

GETA

De ce Luţă şi nu ceilalţi soţi ?
E el mai cu moţ decît toţi ?
Vrem să ştim şi ceilalţi ce vor !

ANDREI

Fiindcă Luţă e comandantul lor.
Ei, acum...

GETA

Comandant ? Lasă gluma,
Ehei, sînt multe de spus despre acest Luţă,
Pe care toată lumea îl cocoleşte, îl cruţă.
De ce s-o mai ascund ?
Comandantul ăsta s-a cam dat la fund...

TĂTICU

Nu înţeleg ce vrei să spui ?...

GETA

După părerea mea, acest Luţă nu-i
Un erou adevărat.
De cînd a fost rănit la mînă,
Stă săptămînă după săptămînă
Şi nu face nimic. E pus la murat.

ANDREI

Taci din gură... Înţelege...
Luţă e un comandant în lege.

GETA

Şi ce ispravă a mai făcut ? Ceva nou ?
Nimic de atîta vreme.
Ei, nu-i de-ajuns, pentru ce să se cheme
Că este un adevărat erou ?

ANDREI

Cum vorbeşti aşa ? Eşti o fată fără minte.
Adu-ţi aminte de tot ce a fost înainte.
Luţă a hotărît să vîneze ursul cu orice preţ,
El s-a făcut luntre şi punte
Şi a pornit cu căţelul pe munte,
Fără să şovăiască o clipă, dîrz, semeţ.
Atît curaj văzînd,
După el s-au luat şi ceilalţi, rînd pe rînd.

Astfel s-a adunat oastea întreagă,
Luţă e cel care-o leagă.
El a luptat şi singur şi laolaltă
Şi s-a retras cel din urmă, rănit,
Cînd a văzut că nu e altă
Cale... Ce-ar fi putut să facă ?
E deci un comandant desăvîrşit...

GETA

Lasă... vorbe de clacă...
Noi vrem să vedem fapte...
Eroul dumitale e cam papă-lapte,
Poţi dacă vrei să-l admiri... n-ai decît.

ANDREI

Dar cine-i ţine acolo pe toţi
Cu pilda lui ? Dîrz, hotărît...
Altfel, vitejii lui soţi
Ar fi fugit de de cîteva ori, ca pe roţi.
Tocmai fiindcă e şi chibzuit,
E un comandant desăvîrşit.

CÎNTUL XVII

1

TĂTICU

Lăsaţi-vă de ceartă.
Tocmai, uite-l, intră iar în poveste, pe poartă,
Chiar Luţă, cu părul ciufulit, tras la faţă,
Cu ochii în cearcăne, privirea în ceaţă.
Parcă ar fi dormit pe scînduri,
Atîtea nopţi mistuit de gînduri,
Speriat de îndoieli, de necuprins,
Întrebîndu-i ce să facă,
Acum, că ursul e prins.

În jurul lui, ca la clacă,
I-a chemat pe toţi soţii.
— Ascultaţi şi gîndiţi-vă bine ce-avem de făcut.
Părerea mea este, vă spun mai dinainte,
Să-l întrebăm pe urs dacă s-a învăţat minte,
Dacă înţelege că a fost un neghiob, un prost,
Dacă jură că va mînca de-aci încolo numai de post.
Dimineaţa, la prînz, şi-n fiecare seară,
Că de carne nu se va mai atinge nici
Să-l pici
Cu plumb, nu cu ceară.
Că nu va mai mînca nu numai miel,
Găini ori viţel,
Dar nici alte vietăţi mici,
Gîndaci sau furnici...
Că se va hrăni cu buruieni,
De pildă, ştir, ştevie, strujeni,
Iar în miez de vară, smeură, papară.
— Să nu se-atingă de alune, strigă de pe scară,
Mînioasă, Riţa,
Că-i cos guriţa,
Îi scos ochii, îl scuip, îl fac de ocară.
— Ba, să-i lăsăm alunele,
Nucile şi prunele,
Dar numai cu voie de la vecin.
Să jure că va respecta bunul străin.
Ce ziceţi ? Sînteţi de părere ?...
A urmat o lungă tăcere.
Nimeni n-a spus nimic,
Numai gîsca a clătinat din cap, a ridicat uşor
Umerii aripilor.

2

— Ursule — rosti răspicat Luţă-n acea dimineaţă
Cu raze lungi, de soare
De toamnă, cu lumină multă —
Dacă ţii la viaţă,
Ridică-te în două picioare
Şi ascultă

Fără teamă,
Dar cu adîncă băgare de seamă,
Cuvînt cu cuvînt,
Cele ce vei fi întrebat,
Căci pe temeiul lor vei face legămînt,
Față de noi toți care ne-am adunat
Azi în jurul cazematei acestea,
Ca să se sfîrșească cinstit toată povestea.

Ursule, spune ce ai de gînd ?
Vei mînca miei
Nevinovați și oițe blînde ?...
Vaci, viței, rînd pe rînd,
Și vițelușe plăpînde ?
— Nu... nu, nicicînd... nicicînd,
Răcni ursul c-un soi de deznădejde.
Vă făgăduiesc că nu va mai fi nimic cum a fost !
— Juri că nu vei mai fi pentru ei o primejdie ?
Te legi să mănînci de-aci-ncolo numai de post ?
— Vă jur pe tot ce vreți...
Că nu se va mai pomeni,
Dar ajutați-mă să ies de-aci,
Credeți-mă, o să vedeți...
Nu vă veți căi...
Vă rog în genunchi,
Vă rog din rărunchi...
— Ai să te faci un urs cumsecade ?
N-ai să mai sperii oameni și copii ?
— Asta-i chiar gîndul care mă roade
De cînd sînt prins... Of, of... Lăsați-mă-ntre vii !

3

L-au crezut.
Aveau altceva mai bun de făcut ?
L-au ajutat deci să iasă la liman.
Au împins un trunchi, un buștean
Mai gros, că altfel, crapă,
Rostogolindu-l pîn' la groapă.
Pe urmă l-au proptit de-un capăt, să fie scară.

Ursului nu-i venea să creadă
Că iese la viață-afară,
Parcă tot avea pe ochi o broboadă.
O clipă a șovăit, apoi ca împins de-un pinten
A țîșnit sprinten
Și s-a cățărat pe trunchi.
Cînd s-a văzut sus, chiar că s-a bucurat din rărunchi.
A sărit la Luță năuc,
L-a prins în brațe gingaș ca un butuc
Și-a început să-l pupe cu foc.
Cei de față priveau ca la iarmaroc.
— Aici rămîn, cu voi rămîn, voi dulci ca puii cloștii !
Fîrtații rîdeau de bucurie, ca proștii,
Și fiecare-n felul lui :
Cățelul săltăreț lătra,
Berbecul behăia tehui,
Găina duios cotcodăcea,
Măgarul mintos din cap clătina ;
Pe urmă ursul a-nceput să facă tumbe,
„În mîini“ să joace, să umble ;
La urmă chiar că și-a dat în petic.
Lăcrimînd bezmetic.
— Of ! Of ! amarnic necaz
Să simți satîrul morții pe grumaz,
Răsuflarea ei pe obraz ;
O, nu-i deloc lesne
Să te simți în mormînt pînă la glezne.

În ziua aceea, cu tot ce le-a rămas,
Sau aproape,
Vrînd ce-a fost să-ngroape,
Au făcut un ziafet,
A fost o petrecere de pomină, cu mîncare berechet
Și cîntece pe-al optulea glas.

4

Se arăta o toamnă tot mai frumoasă,
Deși serile erau cam reci,
Alergau frunze uscate pe poteci,

Zburau spre cuib sub streaşină moi lilieci.
Fîrtaţii nu se-ndurau să mai plece acasă.
Ursul îi ruga stăruitor să rămînă
Măcar o săptămînă,
Nu ştia cum să-i înduplece
Să mai stea, să nu plece
Şi făcea tot felul de ghiduşii,
De ghimbuşlucuri, cu limba de doi coţi,
Încît se minunau toţi.
— Drept să vă spun, măi copii,
Îmi place viaţa voastră, îmi place.
Viaţa asta, cînd te vezi între prieteni,
Între semeni.
M-am săturat de pusnicie, de bîrloage posace,
M-am săturat peste rîpe să-mpărăţesc.
Ah, cîte aş vrea să vă povestesc...
...Ascultaţi, măi, voi ăştia doi copii,
Şi dumneata, Moş Samar,
Eu n-am avut pînă acum habar
Că oamenii pot fi atît de cumsecade ca voi.
I-am crezut pe toţi făcuţi din venin şi noroi !
Am să vă spun de ce m-am prefăcut în fiară,
Cum am auzit că mi se spune în ţară
Şi cum v-am auzit şi pe voi spunînd mereu...
Ei bine, aflaţi că odinioară
Trăiam liniştit prin coclauri şi eu,
Cu o făptură aproape mie.
Aveam şi-un pui, neastîmpărat ca o ciocîrlie.
Era frumoasă viaţa cu ei alături,
Aveam jir pe jos, cît vreau, pături,
Smeură şi mure,
Rătăceam fără griji prin pădure.
Ah, era tare frumos odinioară,
Seara citeam în stele şi cîntam din vioară.
Într-o zi în marginea rariştei de fagi
În care se jucau cei dragi,
S-au ivit printre copaci
Doi vînători cu ochi de sticlă,
Au pus degetele pe trăgaci :
Două bubuituri. Am văzut totul ca prin pîclă,
Fuseseră două fiare cu puşti...

Ah, din ce ţi-e dat în viaţă să guşti...
Sînt dureri pe care-n tine toată viaţa le porţi,
Ursa, ursuleţul zăceau pe jos morţi ;
Într-o clipită gloanţele astea seceră.
Pe mine duşmanii nu mă văzuseră,
Căci eram într-un smeuriş
În spatele lor. Pe furiş,
Nu l-am putut înşfăca decît pe unul.
Celălat a fugit.

De atunci l-am tot căutat ca nebunul,
În fiecare om întîlnit
Îl vedeam numai pe el.
Am sfîşiat tot ceea ce mi-a ieşit în cale,
Pe munte, pe vale,
Fără alt ţel
Decît să-l nimeresc pe-acel ticălos,
Să-i întorc măruntaiele pe dos.
Pe urmă nu am mai putut uita
Gustul sîngelui care gîlgîia.
Mă îmbăta să-i văd pe toţi fugind
De groaza mea.
Uneori mă prefăceam numai că-i prind.
M-am deprins să-nghit,
De-a valma, ce s-a nimerit.
Cu cît înfulecam, cu atît îmi sporea lăcomia,
Suta cerea după ea mia.
Asta îmi aţîţa maţele,
Înghiţeam coama cu laţele.
Căpătasem pofte noi,
Mă umflam ca un butoi.
Ce intra-n mine, parcă-mi despoia
Măruntaiele... mi le întărîta.
Fiecare altă, acum văd, victimă,
Mă ungea pe inimă,
Am ştiut că mi s-a dus faima
Şi-mi plăcea să văd cum îi îngheaţă spaima.
— Pe Iscodici l-ai fi mîncat cînd l-ai găsit jos ?
— Oho ! Pe voi eram mai ales furios.

CÎNTUL XVIII

1

Uneori spre seară, după ceasurile patru,
Petreceau, adunați la foc, ca la teatru,
Se jucau de-a leapșa, ascundeau inelul,
Dar mai ales veverița (cu care ursul se-mpăcase
Și se pupase)
Împreună cu cățelul
Nu-i dau o clipă răgaz.
Ca să-i facă în necaz,
Cînd îl vedeau că mai cere,
Se prefăceau că-i dau chifla
De nuci unsă cu miere,
Da' îi dădeau cu tifla.
Apoi se suiau pe dulap ca pe zăplaz,
Pe fereastră, pe pervaz,
De-acolo îi săreau pe grumaz,
Ceilalți făceau ca nebunii haz.
Prinseră gust de glume, de pozne,
Umblau cu pocnitori, cu trozne.
Îl păcăleau pe urs în toate chipurile,
Căci el nu le cunoștea tertipurile ;
Le plăcea strașnic la al păcălelilor vad.
De pildă, cînd ursul se așeza la masa de brad
Din fața cabanei, topit de plăcere,
Să-și mănînce porția zilnică de miere,
Cățelul venea lîngă el viclean
Cu o carte cu poze multe

Uitată pe raft, din cine știe ce an,
Și ursului, drept să vă spun, între altele multe,
Tare îi plăceau pozele, îi plăcea să-asculte
Cum știe cățelul să arate
Ici, căprioare, colo, gări și sate.
Iată că veverița vine și ea cu o carte
Tot cu poze, se-așază de cealaltă parte.
Ursul se bucură, din cap clatină
Și arată cu gheara, fără să înțepe
Hîrtia, fericit că pricepe,
Pagină după pagină.
În timpul acesta, Rița îi fură mierea din strachină.

Apoi îi arătă ea, și-atunci
Cățelul lipăie de zor...
Și așa, hoți nevinovați ca niște prunci,
La dreapta, la stînga întorcîndu-l,
Îi furau mierea cu rîndul.

Cînd ghicește viclenia lor,
Cînd le vede isprava
Și pricepe că a fost păcălit,
Ursul se înfurie cumplit,
Vrea să-i prindă, să-i dea tava ;
Dar e greu că-s amîndoi sprinteni,
Sînt nicăieri și pretutindeni,
Ca niște spiriduși.
Zadarnic încearcă să puie laba :
Acuși... acuși...
Într-o clipă unul e în copac,
Altul sare peste pat, ca un drac,
Dînd păcălitului cu sîc,
Care mort de ciudă
Se repede și cade bîldîbîc.
Toți rîd de el ca de o paparudă,
Rîd ținîndu-se cu mîinile de burtă.

Dar cearta e scurtă,
Căci pe urmă, iar se-mpacă,
Sînt isprăvi vesele de șezătoare și clacă.
Adesea însă, ca actorii, cei trei prelungesc jocul

Prefăcîndu-se anume,
Înconjurînd în goană focul
Și născocind alte și alte glume.

2

Uneori ursul îi vedea, pe Luță ori pe Iscodici,
Citind cam greu, dar citind,
Pagini cu semne mici — furnici —
Din cărțile cabanei,
Pe cînd toți ceilalți, uitînd și de grija hranei,
Ascultau ca la colind...
Îi privea pe cititori cu jind...
Se uita pe pagină și el,
Dar nu pricepea defel
Cum pot fi atîtea lucruri ascunse
În rînduri mărunte, tunse.
Ceea ce îl mira mai ales
Era că Luță și Iscodici găseau înțeles
Și cînd nu erau poze,
Nici albastre, nici roze,
Se întreba privind năuc,
Unde vedea Luță : „calul aleargă pe șes"...
„Copii s-au urcat în nuc"...
Zadarnic... Nu-și putea răspunde.
— Unde e calul ? șesul, unde ?
Iată acum citea Iscodici :
„Bufnița doarme în paragină",
„Bufnița, de-asemeni, se ascunde",
Nu se vedeau pe pagină
Decît rînduri negre de furnici.
— Unde-i paragina ? ghici, ursule, ghici...
Și întorcea foaia, o vîntura
Tot așteptînd
Să cadă bufnița ; Luță îi spunea rîzînd :
— Nu așa, ursule, nu așa,
Nu mai căuta.
O carte
Vorbește fără s-o întorci pe cealaltă parte.
Ursul, mai îndîrjit, o scutura.

Lui nu-i vorbea.
Asta, mai mult decît orice, îl uimea
Din cîte văzuse la oameni.
Citea Luţă : „Iată pepeni verzi, galbeni..."
Dar el nu vedea nici galbeni, nici verzi.
— Unde sînt, de-i vezi ?
Clătina din cap :
— Cu mine nu vorbeşte nici atît,
Şi arătă unghia amărît,
Spune tu...
Dacă-l duc la ureche sună ghiocul,
Dar cartea, bat-o focul,
Cartea, nu !
Şi cînd era singur ursul privea ore întregi
Cărţile din rafturile cabanei.
— Ah ! rău e să nu-nţelegi
Isprăvile astea ale satanei.
Dădea dulapul la o parte să vadă
Dacă dincolo nu mişcă vreo coadă.
Într-o zi dădu lui Luţă o carte albastră,
Căci celelalte erau cu scoarţa gălbui
Ca pieliţa unei gutui.
Cartea-albastră vorbea la fel de măiastră.
Mult se minuna ursul, mult,
— Mie de ce nu-mi vorbeşte ? Şi eu o ascult...
Într-altă zi a venit ţinînd la spate
O carte găsită sub dulap poate.
Lui Luţă îi vorbea şi asta, frumos avîntat,
Ca şi celelalte ştiute, toate.
În capul ursului se-nvîrtea o roată.
— Cum îţi poate vorbi o carte care nu te cunoaşte
Şi n-ai mai văzut-o niciodată ?
— Să vezi, bunicul meu,
Ca să mă-ndemne,
Spunea despre semne :
Numai ăl care le paşte
Le cunoaşte.
— Ce sînt alea semne, aci sînt numai beţe,
Viermişori şi cerculeţe.
Semne sînt şi pe frunză, dar frunza nu vorbeşte.
Luţă, înfundat, tăcea ca un peşte,

Atunci sări Iscodici : — Semnul e literă,
Litere sînt toate semnele astea mici.
— Litere zici ?
Din găoci ies mici puii de viperă,
Dar ăia mişună, astea nu mişcă
Şi nici nu pişcă.
Dar Iscodici nu se zăpăceşte-aşa uşor.
— Literele le cunosc cărturarii, doar ei
Singuri ştiu tîlcul lor.
— Şi ce naiba sînt acei
Cărturari, cum le spui, ce ?
— Deh...
Bob cu bob, e greu de ales,
Dacă nu ştii, e greu de înţeles.
Cărturarii sînt acei cărora le plac cărţile.
— Şi mie îmi plac.
Ca să-mi vorbească, spune, ce trebuie să fac ?
Că, uite, le pipăi zadarnic pe toate părţile...

3

— Oh, şi răţoiului meu, sări raţa,
Îi plac cărţile grozav, mai ales dimineaţa,
Cărţile îl înviorează.
Un dascăl din curte, spunea că le... le... devorează.
Tare se bucură cînd găsesc şi-i aduc vreo carte,
Lasă pentru ea orice deoparte.
— Atunci, zise ursul, dă-i cartea asta,
Crezi că o să-i placă ?
— Mai întrebi ? Nu ştii ce plăcere o să-i facă...
Se grăbi să-l asigure, zeloasă, nevasta...
Cei de faţă se mirau,
Căci pe răţoi cărturar nu-l ştiau.
Dar se nimeri
Că tocmai atunci sosi
Şi Gură-Spartă, care fusese dus
Prin pădure. S-a bucurat nespus.
— Mi-a dat-o mie, a întrebat, mi-a dat-o mie ?
— Da, a găsit-o ursul şi ţi-a dat-o ţie.
Şi, întorcîndu-se făloasă :

O să vedeți acum ce mare cărturar...
Ah ! să-mi spuneți dacă nu e ceva rar.
Rățoiul desfăcu încet cartea cea groasă,
Îi pipăi scoarțele, mijlocul...
Apoi începu s-o sfîșie cu ciocul
Și să-i mănînce cu poftă, foile una cîte una.
Pe urmă, s-a încălzit, smulgea cîte zece,
Înghițea cu furie, mai, mai să se înece.
— Ei, ați văzut ce cărturar e ?
Spuneți, se află altul mai mare ?
Întrebă biruitoare
Rața.
Dacă îi dați cărțile astea toate,
Pe toate le mănînîcă pînă dimineața,
Numai ca să v-arate ce poate.

DOCU

Tăticule, să știi, eu
Nu mă fac cărturar,
Că mie nu-mi place hîrtia
Nici cît unghia, nici atît,
Simt că-mi rămîne în gît.
E mai bună lipia, sarailia.

TĂTICU

Deh... măi băiete,
Dacă iubești cărțile nu e nevoie să le mănînci,
Să le devorezi, dînd pe brînci,
Una după alta, pe nerăsuflate.
Că, vezi, deși au foi, nu sînt plăcinte.
Ci trebuie să le citești pe îndelete,
Să le cauți înțelesul cu luare-aminte,
Așa face omul cuminte,
Dragă băiete.

4

Mai trecu o săptămînă
Și ei nu se îndurau să plece.
Vremea se făcea tot mai rece,

Ceas cu ceas despărțirea o tot amînă,
Ziua umblau în sus și în jos după hrană,
Iar către chindie făceau focul
În poiană,
Lîngă cabană,
Și începeau glumele, șotiile, jocul.
De ghidușiile cățelului făceau haz,
De ghimbușlucurile veveriței, ce să mai zici ?
Dar mai ales năzdrăvăniile ursului stîrneau hohote.
Să se despartă de el le-ar fi fost necaz.
Cînd pomenea de plecare măgarul, ori Iscodici,
Mai toți răspundeau în bobote,
Dar și ursul, mucalit, făcea
Ca să-i ție, tot ce prin cap îi trăsnea.
Nu-i mai plăcea acum să rămîie singur
Pe munte, prin crînguri,
Cum rămînea în alte rînduri.

ANDREI

Păcat, zău,
Și mie îmi pare rău,
Dar de ce să plece,
Cînd la cabană iarna și-o puteau petrece ?

GETA

Mai cuminte ar fi fost să-l lase în plata Domnului.
Să-și facă toată iarna somnul lui
Și ei să plece fiecare acasă.

ANDREI

(mînios)

Taci din gură, lasă...
Ce vrei, ce tot încerci ?
Tu nu mai ai cuvînt...
Ai spus că ursul n-o să se ție de legămînt,
C-o să-i sfîșie pe toți... c-o să-i facă terci,
Că o să fie prăpăd...
Dar, pe de altă parte, e drept, nici eu nu văd
Cam ce ar putea să facă...
Deh... nici ca ei, să te ții numai de joacă.

TĂTICU

Luță și Iscodici, nu mai încape îndoială,
Trebuie să se întoarcă acasă.
Anul acesta vor merge la școală,
Și apoi nici inima nu-i lasă,
Le e dor de frați și surori, de părinți,
Sînt viteji, dar sînt copii cuminți.
Docule, la ce te tot gîndești ?

DOCU

Tăticule, eu zic să lase cabana goală
Și să vie toți la București.
Luță și Iscodici să meargă la școală,
Că o să aibă șapte ani.
Iar ursul, veverița și cățelul
Să joace la circ și să cîștige bani,
Ca să le cumpere prăjituri de tot felul...

TĂTICU

La circ ? Docule, ce-ți trăsni prin cap ?
Asta chiar că e lipită cu pap...

DOCU

Eu am văzut la circ urși și cățel.

TĂTICU

Vai, vai, să-i trimitem la circ, bieții de ei ?
Tu ce zici, Andrei ?

ANDREI

Nu e o idee rea.

GETA

E și părerea mea.

TĂTICU

(*revoltat*)

Să-i trimitem la circ pe acești eroi ?
A, nu mă așteptam la una ca asta de la voi !

GETA

De ce să nu-i trimitem la circ, spune ?

TĂTICU

Auzi ? la circ... auzi ?
Ah ! gloria eroilor apune...

GETA

Dar sînt nişte eroi veseli, nu sînt ursuzi.

ANDREI

Întrebarea e unde să stea şi unde să doarmă ?
La Bucureşti le-ar trebui o cazarmă.

DOCU

Ursul poate dormi jos la calorifer.
Eu am fost acolo, odată la Crăciun.
E bine iarna cînd afară-i ger.

TĂTICU
(a rămas pe gînduri)

Deh... Ştiu eu, drept să vă spun,
Dacă mă gîndesc mai bine, încep şi eu
Să cred că Docu iar a nimerit-o... Nu-i prea rău.

GETA

Da... da... tăticule, aşa să povesteşti...
Că vin cu toţi la Bucureşti...
O să moară lumea de rîs la circ, ai să vezi,
Cînd ursul e păcălit şi aleargă
Să-i prindă pe cei doi titirezi.

ANDREI

La circ trebuie să meargă
Şi raţa cu răţoiul ei cărturar,
Asemenea scumpete
Se vede cam rar.

TĂTICU

Nu atît de rar cum crezi, băiete.

Gîsca a fost aceea
Care le-a dat ideea...
Într-o zi mînioasă, le-a strigat :
— Să mergeți la bîlci, caraghioșilor,
Unde sfîrîie untura gogoșilor,
Să vă scălîmbăiați acolo cît vreți,
Să rîdă lumea de asemenea nătăfleți
Cu capul plin de sticleți.
Fi-v-ar de cap să vă fie !
Au început toți să sară în sus de bucurie.
— Ura, la circ... a strigat Iscodici.
La circ, au fost de părere mari și mici.

2

A trebuit să-l dumirească pe urs cu încetul
Ce-i aia circ... El nu mai văzuse, bietul.
I-a explicat foarte bine măgarul,
Care cărase acolo cu samarul
Cîteva burdufuri grele de brînză.
— Era așa, mare... mare ca o casă de pînză.
Afară, unul boit pe față,
O paiață,
Mergea prin mulțime, pe picioroange,
Ca un cocostîrc
Care calcă prin iarbă, prin smîrc.
Spunea tot felul de goange,
Îndemnînd să vie
La el în prăvălie...
Înăuntru păpuși mari mergeau pe rotile,
Erau urși, lei și cămile.
O maimuță făcea pe omul, omul pe maimuța
Și se dădea pe frînghie huța,
În sus, în jos.
Pe o femeie se-ncolăcea un șarpe gros ;

Erau cai mulţi cu funde roşii, verzi.
Suit pe şa, un flăcău mînca foc,
Ce să spun, la ăst circ, la iarmaroc
Era atîta lume că puteai să te pierzi.
Măscăricii dădeau cu bobîrnacul.
— Dar mîncare ? mîncare ? întrebă godînacul.
E bună ? e destulă ?
— Mie mi s-a părut că toată lumea e sătulă...
— Atunci mergem la circ. Eu o să explic lumii pe loc
Ce face ursul şi veveriţa, şi căţelul,
Şi răţoiul, şi raţa... O să fumez, de haz, un chiştoc.
Sînt bun de gură ca un logofăt,
Cu vorbele mele, ce văd ei, eu tot le mai arăt.
O să rîdă şi mai bine,
Cînd îi fură cei doi ursului mierea,
Ce rea e uneori veveriţa, muierea.
Oh, luaţi-mă şi pe mine,
Mai ales că vine Crăciunul
Cu sfîntul Ignat
Şi e păcat.

GETA

Tăticule, eu nu văd cum o să vorbească
Porcul la circ... ca lumea din oraş să-l priceapă.
Cum o să-nceapă ?

ANDREI

Dar cînd vorbesc actorii alt grai
Nu înţelegeţi ?... porcul doar o să grohăiască
Şi o să fie hai...

TĂTICU
(mai departe)

Au primit să-l ia şi pe el, la grămadă.
Ce-or face în Bucureşti, or să vadă.
Au hotărît pe loc, să plece
Chiar a doua zi, cînd noaptea cu ziua se îngînă,
Să poată trece
Întîi pe la stînă,

Ca să se despartă cuviincios măgarul
Și berbecul, de baci, de ciobani,
De frații lor, acum cînd trec hotarul
Pentru multă vreme, ani și ani.
Au mai hotărît, firește,
Să meargă-orînduiți ostășește.

3

A doua zi de dimineață,
Crestele ieșeau pe rînd din ceață,
Strălucind în soare, argintii.
Brazii păreau mai verzi, mai vii.
Era o dimineață ușoară,
Ca o inimă-mpăcată la sfîrșit de vară.
Toți erau adunați în rînd ;
Lipseau cei ce căzuseră luptînd...
Numit adjutant și curier, cățelul
A dat raport lui Luță, a făcut apelul
Cu poreclele anume,
Ca să răsune acum schimbate în renume,
Ultima oară aci, lîngă Cabană,
Pe pajiștea moale din poiană.

Acum, pregătit de plecare,
A răspuns „prezent“ fiecare.
— E aci gata de drum,
Oastea fără preț,
Cea neînchipuit vitează,
Mîndra oaste a muntelui semeț,
Orînduită după cum
Urmează :
În fruntea bravilor ostași,
E la trei pași,
Trompetul Gură-Spartă,
Gata să vestească spre-a văilor poartă.
Urmează-n rînd sub soarele care începe să arză
Varză-dulce, Varză-acră, Inimă-de-varză.
Alți trei pași, după locul lăsat pentru Luță,

Vine Minte-creață,
Frunte îndrăzneață,
Cu coarne ce nu cruță.
După el, sfioase,
Rușinoase,
Cocheta, Bogheta și gingașa Puicuță.
Apoi, gătit cu flori roși la urechi, Rît-fără-gît,
Fălos cît zece,
Simte că nimeni nu-l poate întrece.
Urmează numaidecît,
Puțin cam pe gînduri, Ursul.
Oricum, îl cam nelinișteşte cursul
Aceste plecări în lume,
Nu-i mai prea arde de glume.
Pe spinarea lui, Rița, cît un cercel,
Are coadă și pentru el.
Încheie coloana de voinici
Moș Samar,
Iar
Pe el, călare, Iscodici.

—Nu mai sînt acum cu noi
Cei căzuți în luptă,
Neînfricații noștri eroi.
Ața vieții le-a fost ruptă :
Mînzul cel brav, dovedit de soi,
Cocoșul falnic și puica lui duioasă,
Berbecul sein, viteaz cît doi,
Cumătra Vergilia cea dîrză, inimoasă...
Ei nu se mai întorc cu noi
Acasă.
În veac să le păstreze gîndul această cetină
Prietină.
A urmat o liniște de moarte.
Toți priveau, cu gîndul rătăcit departe.
Grea e clipa cînd insul de-ai lui se desparte.
Luță asculta grav, nemișcat...
Apoi Opincuță scurt a salutat.

4

Încet, încet, s-a ridicat ceaţa
Tristeţii, căci îşi cere dreptul ei viaţa.
— Bună dimineaţa, fîrtaţi,
Le-a strigat comandantul lor.
— Bună dimineaţa,
Au răspuns cu avînt, înaripaţi.
De s-a clătinat vîrful brazilor,
Din cetină a ţîşnit fîlfîind o ieruncă...
Apoi Luţă şi-a luat locul, avînd lîngă el
Pe bravul căţel.
O scurtă poruncă,
Şi oastea s-a pornit în jos spre marea cale,
Unde lumea se prăvale,
A stricăciunilor,
A minciunilor.
A deşertăciunilor,
A credinţelor
Şi uneori a biruinţelor,
Dusă de cumplitul măcăit
Al trompetului Gură-Spartă,
Care măcăia cu o crîncenă artă
Şi al grupei lui măcăitoare...
Mergeau parcă stropiţi cu soare...

5

Văzînd că oile se frămîntă cu lîna-n dungă,
Că mieii înapoi se alungă
Şi berbecii se îndeasă stăruitor,
Neliniştiţi, printre picioarele lor,
Că totul freamătă-n strungă,
Şi chiar dulăii parcă au înghiţit boia,
Baciul şi ciobanii au mirosit şi ei ceva
Şi plini de teamă să nu le mai cadă
Vreo belea,
Au ieşit în poiană să vadă,
Cu bîte şi cuţite
Pregătite.

Deh... Nu le prea venea să creadă
Că dulăii
Se pot speria ca fătălăii
Numai de măcăitul de rață,
Prea ar fi gogoneață.

Priveau acum, aiuriți, năzdrăvana oaste,
Care cobora spre stînă pe coaste,
Cu namila de urs în mijlocul ei...
Își făceau cruce, căutînd la oi.
Socoteau că a venit ziua de apoi.
Baciul văzu aci ale Apocalipsului chei
Și bîlbîi cu gura clei :
— Aflǎ că rău de noi e,
Vai, vai, măre Stroe,
Ăștia merg, Doamne păzește-ne,
Să urce în corabia lui Noe.
Vin peste noi ploi neprietene,
Doamne, facă-se a ta voie.

Asta e, scrie și la gromovnic,
Stroe, trebuia să ne pocăim
Să-mi fii, frate, pe loc, duhovnic.
— Baciule, nu uita că-alături de noi e,
În zilele de grea nevoie,
Preamăritul păcurarilor, Sisoe.

6

Mare de tot mare
Le-a fost bucuria, ruptă din soare,
Cînd au aflat cum stă tărășenia
Cu namila, cu drăgălășenia
De urs, acum soț, între soți.
Făcîndu-și cruce baciul, ciobanilor le-a spus :
— Măi, închinați-vă, voi toți,
Ceea ce vedeți nu este spre pierzanie,
E har de sus,
Pentru copii nevinovați ;
Am citit și în Biblie și-ntr-o Cazanie,
Închinați-vă, închinați...

Baciului i-a părut rău de Iliuţă că este încă beteag
Şi nu-l poate lăsa să plece cu ei pribeag,
Dar după ce i-a ospătat, punînd să cînte din ceteră
Bătrînul adus ca o seceră
Şi să se bucure cimpoiul,
I-a încărcat cu bunătăţi de tot soiul,
Le-a dat să le fie steag
O maramă de borangic învîrstată
Cu izvoade albastre şi dungi roşu-aprins,
Legată de un arc întins,
Pe care berbecului pe coarne i l-a prins.
Le-a mai dat să aibă, oricum,
O punguţă
Cu bani buni,
Spunîndu-i lui Luţă
Că şi din ăştia or să le trebuie la drum,
La han şi la tren, minuni.

INTRAREA TRIUMFALĂ ÎN BUŞTENI

1

Au coborît de pe munte,
Mai mult de-a berbeleacul,
Fără orînduială, pe alunecuşuri crunte,
Pe lîngă stînci rupte, cărunte,
Fiecare cum a putut şi i-a fost placul,
Ca o hoardă,
Cît pe-aci să se piardă
Unii de ceilalţi,
Pînă au ajuns dincolo de brazii înalţi,
Pe tăpşanul de sub Urlătoare,
De bucurie au început să zboare,
Să se tăvălească pe iarbă,
Cum ar fi fost să nu fiarbă

Luță de mînie ?
Ar fi putut altfel să fie ?
E drept că aci, la Poiana Țapului,
S-a făcut din nou adunare
Și apoi orînduială ;
N-a mai mers fiecare de capul lui.
Să se afle că oastea cea vitează
A coborît în șoseaua de granit
Întocmai așa precum urmează :
În frunte, trompetul Gură-Spartă,
Care măcăia cumplit,
Ținîndu-și ciocul de toartă.
La trei pași după el, gingașa lui consoartă,
Vajnica Varză-acră,
Cuprinsă între Varză-dulce și Inimă-de-varză.
Mîndră ca o viitoare soacră,
Măcăia înspăimîntînd valea,
Pe care soarele începuse s-o arză.
Ei deschideau calea...
După trei pași,
Călca berbecul „Minte creață", iabraș.
Cu arcul steagului la doi coți deasupra frunții,
Parcă, scînteia el, nu munții.
După el urma Luță, călare
Pe namila de urs, mai mătăhălos în soare.

Se țineau la trei pași de ei
Găinile, trei,
Frumoase, sfioase,
Cocheta, Puicuța și Bogheta.
Le-nfiora trompeta.

Numaidecît,
Rît-fără-gît,
Gătit cu flori, întreg în floare,
Cu veverița în spinare,
Fălos cît zece,
Că va fi privit cum trece,
Crescut în falcă,
Știa cum calcă.

Se-ncheia coloana biruitoare
Cu Moş Samar, care păşea tacticos
Şi pe el Iscodici călare.
De ce să meargă băiatul pe jos ?

Căţelul,
Aşa cum îi ştiţi felul,
Cînd înainte, cînd înapoi,
Lătra cît doi.

2

Au trecut de întîiele case,
Au intrat în tîrg,
Ce să vezi ?
Nu numai orătăniile sperioase,
Ci şi cîinii, şi oamenii fugeau de sîrg.
Femeile mai slabe
Ţipau răsturnînd coşuri şi tarabe.
Şuierau ţignale,
Căruţe şi maşini se întorceau din cale,
Se închideau în grabă ferestrele,
Se trăgeau în fugă obloanele,
Pînă şi munţii îşi încruntau nedumeriţi crestele.
Vuia văzduhul,
Le pierise la toţi suflul.
Ursul înţelese că lui i se dusese buhul...
Şi că de el
Se speriase întregul orăşel,
Şi atunci, afurisit,
Mormăia, răgea şi mai cumplit.
Nu se mai vedea nimeni pe drum.

Poate ca să dreagă lucrurile, oarecum,
Cîntau şi soţii lui în cor,
Dezmăţat, asurzitor.
Răţoiul, ce mai ?... îţi spărgea urechea,
Parcă îl înţepase strechea.

Măgarul, vrîndu-se mai cumpătat,
Începuse un ahîîî... ahîîî, căpiat.

După un timp, simţîndu-se la adăpost
Şi văzînd că nu se întîmplă nimic,
Că s-au sperit fără rost,
Gîndind cruciş,
Oamenii s-au mai potolit un pic,
Au început să privească pe furiş,
Ce vreţi, erau curioşi
Să vadă cum arată aceşti musafiri fioroşi.
Şi nu erau „rău" deloc,
Mai mare dragul să priveşti
De după porţi închise, de la fereşti...
Uite-i, trompetele răsună,
Cîntă plini de voie bună.
Luţă e grav, cum se cuvine,
Ceilalţi disciplinaţi, nu-l fac de ruşine.
Numai căţelul, nebun de bucurie,
A trecut în frunte, pitică stihie.
Latră, face tumbe, dă din coadă,
Se înnoadă,
Se deznoadă.

3

Pînă la urmă, oamenii nu ştiu ce să mai creadă.
Au deschis geamurile, ies în balcoane,
Privesc veseli, rîd cu toane,
Bucuroşi că au scăpat de bucluc.
Ostaşii ajunseseră în piaţă.
Lîngă tarabele de sub nuc,
Lume multă, lume precupeaţă.
De-abia trecuseră prin dreptul Poştii,
Cînd hohoti unul, mucalit, ori poate năuc,
Dar mai sigur chirchilit... Hî... hî... hîî,
Armata lui Papuc !
Şi mulţi au început să rîdă ca proştii...
Rîsul s-a întins de-a lungul şi de-a latul,
Dospind cu băşici ca aluatul.

De la ferestre, desfăcute de obloane,
Se aud tot felul de chiote năzdrăvane,
Se strigă cu mîinile căuc :
— Uite, uite *Armata lui Papuc !*
La ferestre, la balcoane,
Au început să apară covoare,
Buchete de arnică, de cicoare,
Se aruncă bomboane
Pe care Opincuță, iute, zvîrlugă,
Le culege din fugă.
Cățărat sus pe uluc,
Un sfert de sfert de haiduc
Mușcă dîrz dintr-un coltuc,
Nu se lasă, parcă-i cuc :
— Trăiască *Armata lui Papuc !*
Două case la vale,
Încinsă cu paftale,
O înflăcărată își scoate și zvîrle un papuc :
— Trăiască *Armata lui Papuc !*
Sporesc uralele și mai mult,
E vuiet, tumult,
În aer urcă izul mătrăgunii,
Rațele se înfoaie — vai — ca păunii.

În fața măcelăriei, suiți pe butuc,
Niște băiețandri urlă ca nebunii.
În gura lor clăbuc :
— Trăiască *Armata lui Papuc !*

De la alte ferestre și balcoane,
Unde chicotesc niște codane,
Se aruncă batiste, flori.
Fîrtații le primesc triumfători,
Țipă o fată zvăpăiată
Cu o urmă de năsuc,
Cu degetul pe Luță îl arată :
— Uite pe viteazul *Căpitan Papuc !*
De pe șoseaua în reparație,
De pe acoperișuri unde golanii stau buluc,
Se iscă o uriașă ovație :
— Ura ! Trăiască *Armata lui Papuc !*

NOTE ŞI VARIANTE

Într-o conferință ținută la „Ateneul român" (15 mai 1943 [1]), intitulată *Procesul de creație al operelor proprii*, Camil Petrescu a răspuns și unor întrebări legate de poezie, mai exact, de condițiile în care a scris *Ciclul morții* și *Transcendentalia.* Circumstanța a produs cîteva mărturisiri deosebit de importante, pe care le va relua în postfața la volumul *Versuri* (1957). La întrebarea „Cînd ați început a scrie poezii și în ce împrejurări ?", autorul, după ce amintește de primele tentative lirice eșuate, se oprește cu gravitate asupra unui singur moment, decisiv : „Dacă ar fi de lămurit ceva mai adînc cînd am început a scrie, o să arăt că am început a scrie versuri în alt sens, pe front, deasupra Cașinului, la Cotul Ungureanu, deasupra văii Oituzului, în vara lui 1917, sub un umbrar, chiar în fața adăpostului care comunica cu transeul. Am început să scriu versuri de război, care au apărut sub titlul *Ciclul morții.* Am scris o parte din ele atît de sîcîit de bombardamente, și-mi aduc aminte de un bombardament infernal din 26 iulie, care ne-a zăpăcit tocmai cînd eram mai mult preocupat de versuri, și am văzut că este mai bine să scriu din memorie, decît așa". Asupra stilului de lucru, am găsit în manuscrisele lui Camil Petrescu notații cît se poate de revelatoare, ca acestea : „Eu sînt un om în lume care vrea să vadă și caută un mijloc de a comunica pe cît se poate mai fidel celorlalți ceea ce el vede, pentru un cît mai bun control al celor văzute". Sau : „N-aș putea să-mi repet o carte multiplicînd-o, n-aș putea să repet o formulă de scris și trag nădejdea că în toate cele o duzină de volume pe care le-am publicat nu sînt două pagini care să semene una cu alta". Însemnările nu sînt datate, dar aparțin, fără îndoială, ultimei perioade din activitatea sa. Oricum,

[1] Cf. *Manuscriptum*, nr. 2, 1972, pp. 100—111.

apariția poemelor de război se produce foarte curînd după încheierea păcii, cînd Camil Petrescu va fi printre cei dintîi care răspund articolului lui Lovinescu, *Cei ce vin*. După apariția în *Sburătorul* din 1919 (7 iulie) a poemelor *Melopee, Alchimie și Stanțe*, la scurtă vreme, în aceeași revistă, care îi acordă tînărului poet o nobilă ospitalitate, după ce fusese refuzat de *Ideea europeană*[1], E. Lovinescu îi publică în 1920—1921, în cîteva numere succesive, un grupaj masiv, compus din piesele care vor figura în volumul de *Versuri*. E vorba de *Drumul morții* (nr. 25) ; *Senin* (nr. 26) ; *Marș greu* (nr. 27) ; *Versuri pentru ziua de atac* (nr. 27) ; *Patrula, Cadavrul* (nr. 32) ; *Trecutul* (nr. 35) ; *Patrula* (nr. 39). Tudor Vianu, cel dintîi comentator, în articolul intitulat *Un scriitor nou (Sburătorul*, II, 25, 30.X.1920, p. 385—387), se ocupă de poezia lui Camil Petrescu. Din comentariu transpare entuziasmul în fața noului, înțeles în chiar esența și particularitățile lui : „Sînt notațiile unui intelectual înzestrat cu o sensibilitate atentă și înfrigurată", ca apoi să conchidă : „Sînt totuși bucățile acestea de o tratare cel mai adesea analitică, de o sinceritate a expresiei care cultivă prozaismul lipsite cel mai adesea de gradație ? Desigur... Există însă un anumit impresionism poetic în care inteligența și sensibilitatea se pot dezvolta alături. Natura inspirației sale ni se pare a fi făcută din luciditate și febră. Atîta înfrigurare cît trebuia ca fiorul participării să ni se comunice. Atîta luciditate pentru ca noțiunea scriitorului să fie adevărată, cinstită, înaltă. Prin darul unei asemenea rezerve obiective le inaugurează și felul acelei viziuni în care marea literatură va trebui să îmbrace pornirile colorate ale timpului."

O referire prețioasă la ecoul articolului *Un scriitor nou* asupra lui Camil Petrescu o face Tudor Vianu în februarie 1944 : „Uitasem aproape acest articol, pe care nu știu din ce motive nu l-am reprodus în nici unul din volumele mele. Acum cîtva timp Camil Petrescu mi l-a reamintit, spunîndu-mi : «Ai tu, spui într-un loc : „Natura inspirației sale mi se pare a fi făcută din luciditate și febră". Cuvintele astea m-au urmărit.» Îmi pare bine că am putut întoarce cîndva o oglindă credincioasă către adevăratul fel de a fi al lui Camil" (*Gazeta literară*, 25 VIII. 1966, text comunicat de H. Zalis).

Deci receptarea s-a produs spontan, Tudor Vianu, atunci, cultivînd critica în rigorile ei clasice, pregătindu-se pentru o carieră de cronicar literar, din păcate abandonată prematur, la foarte scurt timp fiind definitiv cîștigat de studiul în sfera esteticii generale și literaturii comparate.

[1] Cf. E. Lovinescu, *Memorii*, II, 1916—1931, Ed. „Scrisul Românesc", p. 110.

Sub titlul *Critica și literatura* (*Sburătorul*, nr. 20 și 21 din 28.I și 4.II.1922), E. Lovinescu observă accentul analitic al versurilor lui Camil Petrescu, rezultat din „introducerea consecventă a elementului material, prin suprapunerea amănuntelor aparent nearticulate". Criticul aprecia, printrei cei dintîi, în poezia lui Camil Petrescu „precizarea cuvîntului, lipsit de armonia versului riguros construit", considerînd-o ferm ca „o producție literară de valoare, prin noutatea situării, prin vigoarea realismului și prin suflul ei unitar". Prin urmare intuiția critică a lui Lovinescu nu făcea decît să fie pe deplin confirmată la apariția volumului. Dealtfel, în același articol, reprodus cu modificări minime în *Critice*, vol. IX (*Poezia nouă*), același Lovinescu observa : „Arta lui împinge cunoașterea plastică pînă la o măsură pe care, probabil, literatura română n-a cunoscut-o încă. În mijlocul unei poezii închinate notației, d-l Camil Petrescu ne-a dat impresiile cele mai pregnante, expresiile materiale cele mai tipice, imaginile cele mai viguroase... Este poate dintre cele mai plastice din cîte cunoaște literatura română și exclude de la sine abstractul, vagul poetic și insensibil, transcendentul, insinuările inconștientului — adică tot ce vine pe aripa versului muzical și din acel amestec verlainian *où l'imprecis au précis se joint*. Într-un cuvînt, poezia d-lui Camil Petrescu reprezintă reacțiunea cea mai violentă și cea mai reușită împotriva poeziei simboliste."

Printre cei dintîi care s-au pronunțat asupra poeziei lui Camil Petrescu, la apariția ei, a fost și Felix Aderca, în *Contimporanul* (an. II, nr. 32) care, sub titlul *Contribuții critice*, publică o interesantă recenzie. Sagacele autor al *Micului tratat de estetică*, el însuși poet, face cîteva observații privind posibilitatea transferului poeziei în proză, strecurîndu-se cu abilitate în perimetrul mijloacelor de expresie. Pentru ineditul punctului de vedere — în mare măsură judicios — reproducem textul *in extenso* : „Nervozitatea începe din ziua cînd scriitorul crede serios că în primul lui volum se află toată eternitatea, pusă în formulă poetică. E adevărat că în acest prim volum al d-lui Camil Petrescu se află, în germene, tot ceea ce-i alcătuiește ființa : inteligența lucidă, și deci pasiunea teatrală, logică, și deci lumină, simetrie și deci arhitectură. E primul pas al scriitorului, și o spunem nu dintr-o elementară prudență — căci d. Camil Petrescu va mai scrie și deci nu e dibăcie să ne epuizăm de pe-acum laudele — ci și din convingerea că acest prim pas d. Camil Petrescu l-a făcut din propriu simțămînt, și nu îmbrîncit, și deci pasul are tot farmecul și toată nedesăvîrșirea acestei virginități de mișcare. (E și un subiect de poezie !) Ceea ce surprinde în acest volum de versuri războinice e arhitectura. Bucățile trăiesc nu numai izolate —

precum s-a văzut atunci cînd au apărut în *Sburătorul* — ci sînt înzestrate și cu un puternic magnetism al ansamblului. Autorul — spre deosebire de alți contemporani care beau diverse droguri pentru a intra în descompunere — posedă o solidă armătură cerebrală care-l ține treaz, pe sine și toată poezia lui.

Am spus «arhitectură» și nu, bunăoară, «simfonie» — fiindcă autorul a fost dăruit numai cu ochi și cu degete. Nu aude; muzica nu-l duce pe apele ei. Nici nu umblă îndeosebi după parfumuri. De-aci vizualitatea și plasticitatea dar și lipsa de rezonanță. Imagini integrale — și, încă o dată spunem, perfect integrate în bucată, care rămîn multă vreme încrustate în ochi, fascinante (inutil să cităm: imaginile sunt de găsit la fiecare pagină).

Dar ce trudnică luptă de cuvinte, pînă să izbutească a rupe fîșiile de negură care acopăr, sus, fundul de fîntînă de cositor a lunei!... Nu se mai recunosc uneori nici treptele versului — care trebuie să fie ritm și armonie! — de ești ispitit să vorbești de volum ca de o carte de proză și să citezi, transcriind fără pagubă, și în acest fel: «Trei zile de viscol turbat, gonind de după dealuri orice urmă de viață, ne-a închis cu totul în gropi, dar, generos, ne-a apărat cu mugete, cu ură și cu stropi tăioși de praf de gheață, mai bine decît orice pază. Așa ne-a dat prilejul binefăcător să ne-amețim» etc.

Și-apoi, de cîte ori, autorul a fost biruit de teatral («O, noaptea omorîtoare a despărțirii... O, noaptea cea din urmă...» etc.), dacă nu chiar de limbaj vulgar! («Șanțuri și rețele vis-à-vis, un [1] [...] fioaroasă babă-oarbă», «Urmat, străpuns de... gheară», «Un soldat întreabă de pomană... speriată viața, moartea i-a permis.»)

Sufletul?

Da, e sufletul care într-adevăr a [2] [...] de zgură și a trecut prin latrinele de carne ale războiului. De la spaimă la senin, de la funebru la pasional, e aici toată simțirea. Nu lipsește nimic. E poate justificarea anecdoticei acestor poezii care sunt, fiecare în parte, niște nuvele cu acțiune precisă, versificate. Așa se explică în înrudirea organică, atmosfera fraternă cu remarcabila operă literară a războiului de ieri: *Focul* lui Barbusse. Sufletul d-lui Camil Petrescu are același preț: tot așa de veridic și de omenesc.

Vrea oare și de data aceasta d. director al *Contimporanului* să cedeze în favoarea poetului nostru o jumătate de coloană? Chiar de-ar fi să le lepede în Dîmbovița, de bunăoară, nițeluș din tonicul său venin?" [3]

[1,2] Fragment de pagină lipsă în revistă.
[3] Reproduce poezia *Luna*.

Spre deosebire de F. Aderca, E. Ciomac, viitorul muzicolog, în articolul său din *Revista vremii* (nr. 5, 25 XII 1921), după ce se asociază opiniilor lui Lovinescu și Vianu, e surprins de „sentimentul acela haotic pe care l-am întîlnit în cele mai bune pagini ale lui Henri Barbusse".

În cronica din *Spre ziuă* (nr. 2, 18 martie 1923), unde îi apar primele *Mențiuni critice,* Perpessicius este cel care înțelege din interior poezia. El sesizează faptul că „*Ciclul morții* este un jurnal de război, dispus pe 13 poeme, ca-n 13 paragrafe, al unui luptător ce s-a întîmplat să fie și poet. Nu e o condiție — *fără de care* — să fi fost pe front ca să posezi consemnul de a pătrunde la aceste posturi avansate. Îți trebuiește numai un suflet deschis la frumusețe, ucenicit în asprele ateliere ale vieții, plămădit în trudă și sîngerînd de rănile măcelului, în orice caz un suflet altul decît al intendenților de literatură oficială, care nu înțelegeau că și soldații își au poeții lor (frunză verde de mohor, arză-te focul, Tirol), și că maculatura ce trimeteau, asemeni ciorbei de mazăre cu gărgărițe azvîrlită peste taluzuri, avea o altă întrebuințare". Deci, după ce Perpessicius, ironizînd cu finețe versificatori gen I. Soricu, după ce trimite la ambianța în care au țîșnit ca adevărate petarde poemele lui Camil Petrescu, ignoră efectul melodiei, ritmul armonios, de a cărei absență îl făcea „vinovat" F. Aderca. Autorul volumului *Scut și targă* („Casa școalelor", 1926) găsește un merit cu totul deosebit tocmai în limbajul, uneori dur, la limita prozei, dar slujind ideea poetică : „Sînt apoi acele cruzimi de vocabular așa de la locul lor, sînt acele adjective, multe foind peste tot, închizînd în vocabularul lor sîmburele unor întregi metafore sterilizate (d. p., vom urca cu pași «definitivi», vorbind de urcușul pentru atac), noutatea luminoasă a atîtor dintre imagini (d. p., racheta care declină în arc frumos și cade drept ca o aripă de lebădă), verbul său dur, aspru, rupt, puțin torturat..." (cf. și *Mențiuni critice,* vol. 1, „Casa școalelor." 1928 p. 89-92).

În *Viața românească* (după ce revista anunță, în nr. 4, 1923, la rubrica „Bibliografie", apariția volumului), Mihai Ralea semnează o recenzie (nr. 8—9, p. 337—339), mult prea reticentă pentru a nu transpare subiectivismul tînărului sociolog și estetician :

„Către sfîrșitul secolului trecut, romantismul în decadență îmbrăcase o formă grandilocventă și complicată. Complicația canoanelor și a regulelor, pretenția epitetului, sforăiala atitudinii dădeau literaturii aspectul acela de căutare stearpă și de realizare prețioasă pe care-l oferă toate producțiile în epoci de alexandrism.

Dar lumea era obosită. Orașele tentaculare ca și viața rurală, pîngărită de un urbanism imperialist cuceritor, întrețineau o viață istovi-

toare de senzații intense și multiple. Viața atîrna ca o povară pe umerii osteniți.

Reacțiunea s-a înfăptuit atunci în gustul pentru simplu, pentru natural — pentru întoarcerea la sursele elementare ale naturii. Și cum toate reacțiile cuprind în ele aceleași exagerări ca și curentele pe care le combat, simplitatea împinsă pînă la cinism a înlocuit prețiozitatea romantico-simbolistă. Era pe vremea atacurilor violente ale lui Gh. Péguy contra mecanicei inerente [...].

D. Camil Petrescu e desigur un poet de oarecare talent. Indiferent de «partis-pris-ul» tehnicei sale, de intenția sistematic și vizibil voită, cu care o realizează. Indiferent chiar de inconvenientele pe care, fatal, le aduce predispoziția către o excesivă simplitate.

Ca și F. Jammes, d. Camil Petrescu cade în repetate rînduri într-o platitudine aproape trivială :

O, încă-o dată, ai tot timpul,
Nu te teme.
Diseară ne vor da ceai și pesmeți.

Sau :

La lumina vie și scurtă a lumînării
Comandanții enervați consultă hărțile.

. . . .

Căutarea unui fel de *cinism formal* e evidentă. Și ceea ce e mai grav e că acest caracter nu ne lasă impresia unei atitudini temperamentale, apărută în mod necesar ca reacțiunea unei individualități. Din contra, în multe părți apare ca o proză improvizată ori măcar, ceea ce e egal, ca o predilecție castă căutată conștient. Și aceasta e supărător, cu atît mai mult cu cît în poezii, în adevăr frumoase, ca *Primăvara, Marș greu, Ideea,* se învederează că talentul autorului stă în alte calități, în special într-o intuiție mistică profundă, am zice — cerînd iertare pentru pedantism — a vieții cosmice inconștiente, care amintește de poeții germani și de Jules Romains, cu unanimismul său, D. Camil Petrescu prinde bine percepțiile de ansamblu de grup, intuiția totului nediferențiat, a fenomenelor integrale și unanime. Și tehnica sa se adaptează bine la astfel de senzații. Poate că pe acest drum ar trebui să-și îndrepte privirile. Numai o nedumerire : de ce întrebuințează d-sa versul liber ? Această formă e un nonsens. Știm că azi genurile nu mai sînt așa de strict limitate cum voia Boileau ori Brunetière. Se scrie ușor poezia în proză și proza în poezie. E chestiune de natura fondului. Cine silește atunci pe cineva care vrea s-o rupă cu legile de ritm și rimă ale poeziei, să întrebuințeze *forma tipografică* a versului ? Numai nevoia de a evidenția

revoluţia pe care vrea s-o producă contra tradiţiei şi care, trebuie s-o mărturisim, e destul de ieftină."

Din recenziile, de altfel nu prea numeroase, la apariţia volumului, dar semnate de istorici literari, care ulterior vor desfăşura o activitate prodigioasă, se cuvine semnalată aceea a lui Şerban Cioculescu (în *Facla literară*, nr. 5, 1923, p. 124), care a intuit admirabil noul, fără să-şi refuze voluptatea polemică : „Nu ştiu însă dacă e aşa de nemuzical precum s-a zis. Desigur nu e acea legănare euforică de sunete care să încînte toate urechile. Dar o simfonie multiplă circulă în întreaga plăsmuire. Fiecare bucată te urmăreşte, cu sunetul ei caracteristic". În *Societatea de mîine* (nr. 6, 18 V. 1924), G. Bogdan-Duică simte autocontrolul poetului : „o virtuoasă stăpînire de sine : atitudine de clasicist".

Asupra poemelor din volumul *Versuri* (1923), G. Călinescu se pronunţă mai tîrziu, în *Istoria literaturii române de la origini şi pînă astăzi* (Ed. Fundaţiilor regale, 1941, p. 658-666), surprinzînd aici sentimentul singurătăţii neputincioase, al panicii omului în faţa dezlănţuirilor oarbe :

„Poeziile de război ale lui Camil Petrescu, înrudite într-un fel cu acelea ale lui Aron Cotruş, cultivă cu o mare virtuozitate apocalipticul. Ele nu sînt «imagiste» (prin imagism înţelegîndu-se facultatea de a expune elemente plastice în sine), ci vizionare. Nota lor personală este teroarea de o primejdie anonimă. Războiul apare monstruos, universal, hotărît de trîmbiţe divine. Coloana e o turmă de vite :

Ca o cireadă,
Coloana uriaşă-nseamnă-n urmă drumul
În loc de excremente,
Cu cadavre de soldaţi.

Bordeiul e o mare bestie strivită :

Bordeiul pare-un monstru de pămînt,
Căzut pe brînci, de mijloc frînt,
De-i vede acum oricine
Şira de copaci, şira spinării,
Stropită crud de sînge
Şi de vinete frînturi de intestine.

Priveliştile sînt crispate, halucinante :

Cum soarele, prea roşu, căzuse peste culmi,
Am străbătut păduri necunoscute
(Tufişuri încîlcite printre ulmi
sau plaiuri cu stejari bătrîni)
Înfriguraţi, cu baionetele la armă
Şi armele înţepenite-n mîini.

*

E-atîta neclintire, pe drumu-acesta gol
Ca un simbol,
Ca-n ţara adormită de-un mileniu
De suflul blestemat al unui geniu.
Nici oameni,
Nici păsări,
Nici-o vietate nu străbate
Drumul gol şi-ncremenit al morţii...

Starea de spirit e pînda, aşteptarea dementă. Consultarea hărţilor ia aspecte de concilii de fiinţe supranaturale («prozaicul» la Camil Petrescu este punctul poetic cel mai pur) :

Lumina vie şi scurtă-a lumînării,
Comandanţii enervaţi consultă hărţile
Cu buzele uscate şi ochii dilataţi
Noi aşteptăm,
Pîndind în toate părţile.

Hotărîrea atacului e o condamnare la moarte la oră incertă :

Fii gata, prietene soldat, fii gata,
Curăţă-ţi cu grije arma şi lopata
Şi pune-ţi cruciuliţa la gît, —
Mîine va fi un atac mare,
Fii gata
Şi-atît.

De undeva, de departe, ne vor trimite ordine :
Cu raniţa şi arma în spinare,
Pe drumurile ude de ploaie şi-ntuneric
Ne vor purta întreaga noapte
În şoapte.
Tîrziu ne vor opri în faţa porţii,
În faţa porţii nevăzute a morţii...
Unic, imens şi nou
Va sta-naintea noastră cîmpul de bătaie.

Poezia aceasta nu e eroică (eroicul, fără exaltările convenţionale, e producător şi el de viziuni, mai tonice, în sensul seraficului martirilor pentru o idee), dar este, lucrul nu se poate tăgădui, valabilă. Presimţirea unei tranşee gigantice de la Baltica pînă în Dunăre atestă la poet, cu mijloace moderne, înclinaţiunea lui V. Hugo pentru colosal :

Căci de la Riga pînă la Galaţi
Hotarele de ţară căpătară ochi...
Crispate ca-ntr-un spasm de dramă,
Hotarele de ţară se privesc
Prin mii şi milioane de ochi galvanizaţi
De ură, de nelinişte şi teamă...

O, de la Nord la Sud un şanţ,
Un lanţ,
De oameni care-ascultă şi pîndesc stăruitor
De oameni osîndiţi la moarte şi omor.
Sub clime diferite-acelaşi şir
Că-un gest pe malul Balticei de s-ar porni,
Ca pe un fir,
Pe Dunăre, în scorburi de sălcii s-ar opri.

Şi-n faţa noastră,
Pe undeva pe aproape,
Pe unde noaptea se aud intermitent
Loviri de sape
(De zile întregi îi căutăm atent
Dar nu-i găsim)
Temuţi, de nevăzut
Sînt Ei...

Poetul încearcă şi o poezie de idei, urmărind să exprime transcendentalul. Poezia filozofică este posibilă, cum a dovedit cazul lui Eminescu, dacă se trag conceptele în mituri. Camil Petrescu foloseşte şi aici viziunea, ideile înseşi apărîndu-i palpabile ca un mare muzeu natural cu milioane de piese :

«Bibliotecile cu rafturi şi zăbrele
Sînt pline
De tomuri grele
Pergamente şi colecţii vechi nepreţuite
Legate-n marochine,
În care zac orînduite,
Ierarhic sub capitole şi titluri
Mii şi milioane de idei
În zeci de mii de tomuri, anexe
Şi opuscule
Cu pagini încărcate de calcule subtile...»

Acestea nu sînt însă decît ideile moarte :

«Insectele-n vitrină
Cu specii rare,
Sălbaticele plante în herbare,
Pămîntul necuprins, în pecete de hărţi,
Ideile, în prăfuite cărţi».

Adevăratele idei (profesie de credinţă anticărturărească, reînvierea conceptului de «viaţă») poetul le-a văzut desfăşurate în spaţiu, fantastice :

„Dar eu,
Eu am văzut idei...

Atent şi răbdător,
Deci le pîndesc prelung stăruitor

Cum așteptam pe cînd eram copil,
Privind prin crăpătura gardului,
Ograda și ruina caselor pustii
Să văd cum se ivesc stafii...

Eu sînt dintre acei
Cu ochi halucinați și mistuiți lăuntric
Cu sufletul mărit
Căci am văzut idei."

IDEEA

IDEEA

În *Sburătorul literar* (an. I, nr. 6, 22 oct. 1920), reprodusă în *Versuri* (1923), p. 7 și *Versuri* (1957), p. 3.

Deosebiri în *Sburătorul literar* :

v. 19 : fără „veșted".
v. 29 : „Și toate acuma" în loc de „Și-acuma toate".
v. 50 : „Eu" în loc de „Deci".
v. 52 : după „Privind prin crăpătura gardului" urmează „Ascuns de-o buturugă / Și gata stînd de fugă".
v. 58 : „Căci și acum *treptat*".
v. 66 : „Prelung înfiorat" în loc de „uimit".
v. 67—68 : lipsă.
v. 70 : fără „culme".
v. 73—75 : lipsă.
v. 76 : fără „halucinați și".
v. 77 : „Și tragic dilatați" în loc de „Cu sufletul mărit".

Deosebiri în ediția 1923 :

v. 26 : „Sălbatecele plante în herbare" în loc de „Sălbatecii codri în ierbare".
v. 44 : lipsă („De toate tîlcurile, cheile").
v. 47 : „Fără dureri și bucurie" în loc de „Fără durere, fără bucurie".
v. 55 : „Copii ai zilelor de ieri" în loc de „Crescut din zilele de ieri".
v. 69—71 : „Că ideile-s de mult / Alăturea de mine / Imense și nebănuite / Ca niște culmi în noapte", în loc de „—Freamăt nocturn de ulmi — Că ideile-s de mult / Alăturea de mine, culmi / Imense și nebănuite, sosite-n noapte".

MARȘ GREU

Apare în *Sburătorul* (an. II, nr. 27, 13 nov. 1920); reprodusă în *Versuri* (1923), p. 13 și *Versuri* (1957), p. 13. În prima ediție, ordinea poemelor a fost următoarea: ***Marș greu, Repaosul, Versuri pentru ziua de atac, Luna, Patrula, Mîna, Vecinicie, Drumul morții, Cadavrul, Trecutul, Înălțare, Primăvară, Senin.***

Deosebiri în *Sburătorul*:

v. 12: „Prin" în loc de „In".
v. 13: urmează după versul 14 („De-abia mai răsuflăm").
v. 56: fără „înecate".
v. 65—66: inversate: „Și iarăși ne reluăm tîrîtul / Întindem pentru o clipă gîtul".

Deosebiri în ediția 1923:

v. 17: „Pe nări ni s-au format depozite" în loc de „În nări ni s-au clocit depozite".
v. 26: „Extenuați" în loc de „Sleiți".
v. 56: Fără „înecate".
v. 73: „Ca o strigoică mașină de organe" în loc de „Ca o strigóică încăputare de organe".
v. 91: lipsă („Ce e părelnic abur să se vadă").
v. 111—114: „Coloana uriașă-nseamnă-n urmă drumul" în loc de „Care-și presară trecerea prin sat / Nepăsătoare lepădînd resturi, dovadă, / Coloana uriașă înseamnă-n urmă drumul / Cu cadavre de soldați sfîrșiți ca scrumul".

REPAOSUL

Publicată în *Sburătorul literar* (an. I, nr. 31, 18 aprilie 1920), reprodusă în *Versuri* (1923), p. 21 și apoi în *Versuri* (1957), p. 19.

Deosebiri în *Sburătorul literar*:

v. 7: fără „și seară".
v. 9: „Serii" în loc de „vii".
v. 14: fără „și stîncoase".
v. 24: fără „doar bănuite".
v. 25: „Bănuite" în loc de „Streine".
v. 30: „Mîna-n barbă" în loc de „gura-n barbă".
v. 35: lipsă.
v. 38: „Privind" în loc de „Pîndind".

v. 44 : fără „de august“.
v. 49 : fără „argintie“.
v. 54—58 : lipsă.
v. 65 : fără „prins în rețele“.
v. 79 : lipsă.
Deosebiri în ediția 1923 :
v. 14 : „culmi“ în loc de „coaste“.
v. 25 : „Streine“ în loc de „dușmane“.
v. 53 : „În parcul englezesc / Ca-ntr-un decor superb de vis“ în loc de „Pe pajiști de vis, mor“.
v. 67 : „cerului“ în loc de „cu învinse stele“.
v. 69 : „magnific“ în loc de „fără margini“.
v. 70—74 : „Eu îți priveam extatic / Silueta și ovalul pur / Îți ghiceam adîncul ochilor din umbră“ în loc de „Cum aș fi putut să cred c-am să mai sufăr / Cînd îți priveam obrajii albi de nufăr / În unduirea de aramă-a părului sumbră / Și îți ghiceam uleiul ochiului în umbră“.
v. 89 : „Misteriosul fir“ în loc de „Al vieții fir“.

VERSURI PENTRU ZIUA DE ATAC

În *Sburătorul* (an II nr. 27 din 13 nov. 1920) ; reprodusă în *Versuri* (1923), p. 29 apoi în *Versuri* (1957), p. 25.

Deosebiri în *Sburătorul :*
v. 8 : fără „de ploaie“.
v. 14 : „care căzură“ în loc de „ce se lăsară“.
v. 21 : lipsă.
v. 25 : fără „dincolo“.
v. 69 : fără „de azi“.
v. 92 : „udă“ în loc de „burnițoasă“.
Deosebiri în ediția 1923 :
v. 30 : „decor“ în loc de „ținut“.
v. 79 : „Cîțiva, acei ce vor răzbate“ în loc de „Cîțiva, acei ce plasa morții — o vor răzbate“.
v. 96 : fără „mai bine“.
v. 100 : „Ucide-ți“ în loc de „omoară-ți“.

LUNA

În *Sburătorul* (an. II, nr. 39, 5. febr. 1921) ; reprodusă în *Versuri* (1923), p. 35 și *Versuri* (1957), p. 30.

Deosebiri în textul din *Sburătorul :*

v. 6 : „lanţ" în loc de „şanţ".

v. 21 : „Probabil" în loc de „Fără îndoială".

v. 33 : „material" în loc de „ţesăturile".

v. 36 : „spirite" în loc de „duhuri".

v. 43 : „trist" în loc de „încurcată".

v. 45 : „tot peisajul" în loc de „priveliştea toată".

Deosebiri în ediţia 1923 :

v. 34 : „Material" în loc de „Pînă sus".

v. 36 : „spirite" în loc de „duhuri".

v. 43 : „trist" în loc de „încurcată". Pe un exemplar al ed. 1923, aflat în posesia noastră şi varianta „întristată".

v. 45 : „tot peisajul" în loc de „priveliştea toată".

Semnificativ că, în cazul acesta, C.P. a revenit la formele, mai puţin „reci", din prima variantă.

DRUMUL MORŢII

În *Sburătorul* (an. II, nr. 25, 30 oct. 1920) ; reprodusă în *Versuri* (1923), p. 63 şi *Versuri* (1957), p. 33.

Deosebiri în *Sburătorul :*

v. 12 : fără „albă".

v. 14 : „urcă" în loc de „curmă".

v. 37 : fără „alburie".

v. 25 : lipsă.

v. 37 : fără „alburie".

v. 38 : „Peste Siret" în loc de „spre Siret".

v. 49 : fără „scorburi de".

v. 60 : „luciri" în loc de „oglindiri".

v. 89 : lipsă „tainice".

v. 97 : lipsă „cu şanţuri".

v. 98 : „Printre tranşee" în loc de „Tăiat între tranşee".

v. 109 : „pe-un mileniu" în loc de „de-un mileniu".

v.115 : fără „şi-ncremenit".

Deosebiri faţă de ediţia 1923 :

Într-un mss. aflat în posesia noastră titlul urma să fie în 1957 : „Mantaua lumii".

v. 3 : „Crispate" în loc de „încleştate".

v. 5 : „dospite" în loc de „galvanizaţi".

v. 24 : „mai" în loc de „adînc".

v. 25 : fără „şapte".

v. 33 : „Dispare“ în loc de „Se şterge“.
v. 68 : „aşa de“ în loc de „negri“
v. 86 : „Se-ntinde“ în loc de „Aleargă“.
v. 88 : „O, drumul“ în loc de „Drumul“.
v. 101—104 : „Se-ntinde-ntortocheat, enorm, / Neîntrerupt, ca un meridian diform / Sub cerul larg / Ca sub o boltă de braţe nevăzute de schelet /.“ în loc de Sub lună ca sub lumina torţii / Uriaş, neîntrerupt meridianul nopţii / Cu cel din cer geamăn, tîrît pe pămînt, / Ca sub o slovă de schelete, un mormînt /.
v. 114 : adăogat în ediţia 1957.
v. 137 : „Un colţ din veşnicie rupte“ în loc de „Altoi din veşnicie rupt“.

PATRULA

În *Sburătorul* (an. II, nr. 28 din 20 nov. 1920) ; reprodusă în *Versuri* (1923), p. 41 şi *Versuri* (1957), p. 40.

Deosebiri în textul din *Sburătorul :*
v. 2 : fără „şi rîpoasă“.
v. 15 : „nuanţe“ în loc de „surîsuri“.
v. 16 : „cu accente stranii“ în loc de „strepezit“. C. P. revine la forma iniţială a versului în 1957 fapt pe care l-am întîlnit şi-l vom mai întîlni.
v. 31 : „În“ în loc de „Un“.
v. 59 : „Căutînd“ în loc de „Tot caută“.
v. 82 : fără „către stele“
v. 86 : după „afară“ urmează „E una cu pămîntul“.
v. 89—100 : lipsă.
v. 103 : „Iar“ în loc de „Şi“.

Deosebiri în textul din 1923 :
v. 5 : lipsă.
v. 16 : „cu accente stranii“ în loc de „străpezit“.
v. 21 : fără „al camaradului“.
v. 26 : „Însemnînd“ în loc de „Pîndind.“
v. 27 : „Secundelor“ în loc de „Clipelor“.
v. 31 : „frumos“ în loc de „Desăvîrşit“.

v. 39 : „Apare ca o viziune de Infern" în loc de „Se vădeşte vedenie-în infern".

v. 40 : „Şi brusc mitralierele s-au pornit" în loc de „Şi scurt mitraliere s-au dezlănţuit".

v. 42 : „Strident şi alarmant" în loc de „Plesneşte-ncălecat, iureş de spaime".

v. 47 : „Doi roşii ochi" în loc de „Ageri ochi roşii".

v. 48 : „Şi groaznic" în loc de „Năpraznic".

v. 52 : „căutînd" în loc de „măturînd".

v. 54 : „Străbate" în loc de „bîntuie."

v. 58 : „Scormonind" în loc de „Sfredelind".

v. 76 : „Scormonind" în loc de „Sfredelind".

v. 77 : „capetele le retragem" în loc de „capetele ni le retragem".

v. 84 : „extenuaţi" în loc de „sfîrşiţi".

v. 85 : „Uşor" în loc de „prelung".

v. 86—100 : „Iar cel de afară / E una cu pămîntul / Şi nu e mort, / Nu vrea / Să fie mort." în loc de „Cel prăbuşit afară / Nu e mort / Nu vrea să fie mort / Vrea doar o cută de pămînt / Să se lipească, trecător mormînt. / De gheară de lumini de iad ce scapără / Cu-un colţ din foaia de cort / Adus cu mîna teafără, / Plod nerod / Numai ochii şi-i apără."

v. 101 : „Dar moartea disperată c-ar scăpa" în loc de „Dar moartea-ncrîncenată c-ar putea să scape".

v. 104 : „Cu mîinile crispate" în loc de „Cu mîinile-ncleştate".

v. 115 : lipsă.

v. 122 : „tragic" în loc de „fără faţă".

v. 124 : „fioroasă" în loc de „smintită".

v. 126 : „se distrează" în loc de „se-nvoieşte".

v. 127 : „Savurînd" în loc de „Gustînd".

v. 129 : „plimbînd" în loc de „îşi roteşte".

v. 130 : „voluptate aspră" în loc de „Cu poftă iscusită".

v. 138 : „largă urnă" în loc de „Duhnitoare urmă".

MÎNA

În *Sburătorul literar* (an. I, nr. 10, 19 nov. 1921) ; reprodusă în *Versuri* (1923), p. 51 şi *Versuri* (1957), p. 47.

Deosebiri în textul din *Sburătorul literar :*

v. 3 : „întuneric" în loc de „întunerec".

v. 11 : „desperant" în loc de „exasperant".

v. 16 : „În necuprinsul unui gol cavou" în loc de „În necuprinsul unui vast cavou".

v. 46 : fără „înfiorat".

Deosebiri în ediția 1923 :

v. 8 : „fără formă" în loc de „putredă".

v. 11 : „exasasperant" în loc de „ticăloși". În prima corectură a volumului din 1957 autorul modifică : „besmetici".

v. 15 : „gesturi" în loc de „pașii" în mss. menționat. În corectura din 1957 modifică : „ne strecurăm ca trei strigoi".

v. 16 : „necuprinsul" în loc de „besna".

v. 21 : „De parc-ar exploda" în loc de „De parcă explodînd, se sfarmă".

v. 24 : lipsă.

v. 27—28 : „Aş crede că m-am trezit în apa / Unui groaznic vis" în loc de „Aş crede că m-am trezit în vis / În apa neagră-a unei mine".

v. 30 : „Care-mi reține mantaua cu degete de cuie" în loc de „Care mă cheamă de manta cu degete de cuie".

v. 31—33 : „În urma noastră imateriale uși se-ncuie" în loc de „Uși lichide grele ca de fier / Pînă la nevăzutul cer / În urma noastră nevăzut se-ncuie".

v. 37 : „Ca Oedip" în loc de „Ca pe Oedip".

VECINICIE

În *Sburătorul literar* (an. I, nr. 12, 3 dec. 1920) ; reprodusă în *Versuri* (1923), p. 57 și *Versuri* (1957), p. 51.

Deosebiri în textul din revistă :

v. 21—23 : lipsă.

v. 30 : după versul 28.

v. 36 : „nimic" în loc de „neant".

v. 58 : lipsă.

Deosebiri în textul din 1923 :

v. 39 : „Ne-a ridicat mecanic hațele““ în loc de „Ne-a ridicat scurt ca paiațele“. În ms. : „Ne-a ridicat ca la paiațe hațele“.

v. 55 : „de apă“ în loc de „de zgură“.

v. 57 : după „jupuit“ urmează „în răspăr“.

v. 61 : „jur-împrejur“ în loc de „jur-împrejurul lui“.

CADAVRUL

În *Sburătorul* (an. I, nr. 32, 19 dec. 1920) ; reprodusă în *Versuri* (1923), p. 73 și *Versuri* (1957), p. 55.

Deosebiri în textul din revistă :

v. 27 : fără „împădurit“.

Deosebiri în ediția 1923 :

v. 6 : „În șiruri neegale“ în loc de „în șiruri rupte“.

v. 9—10 : „Urcăm din nou cu greu înspre tranșee“ în loc de „Urcăm cu fețe supte / Din nou înspre tranșee“.

v. 15 : „banale“ în loc de „aceleași“.

v. 27 : „Masiv împădurit“ în loc de „Crescută ca o iasmă“.

v. 38 : „uriașă“ în loc de „năprasnică“.

v. 43 : „prudenți“ în loc de „iscusite“.

v. 48—49 : „Cu pîinea proaspătă / Și cu moartea“ în loc de „Cu pîinea mucedă / Cu tovărășia morții neîntreruptă, lîncedă“.

v. 52—53 : „Și pe zăpada albă mișcă siluete sure“ în loc de „Și pe zăpada albă trece / Șir de umbre“.

v. 64 : lipsă.

v. 67—75 : „L-a scos dintre rețele vreo patrulă / Soldații vin cu toți pe rînd să vadă / Această nensemnată, minusculă, / Epavă-a-ncăierării universale. / Privesc atent și brusc se depărtează / Cu ochii-ntunecați / Și buze pale“ în loc de „De-atîția morți sătulă / L-a scos dintre rețele vreo patrulă / Soldații vin cu toții, pe rînd să vadă / Această nensemnată victimă / A-ncăierării dintre milioane / Zvîrlită pe troiane. / Privesc

prelung — şi scurt se depărtează / Cu ochii-ntunecaţi, cu-o gheară-n inimă".

v. 78 : „şi crispate" în loc de „Şi-ncleştate".

v. 116—118 : „Deasupra noastră Măgura planează uriaş" în loc de „Deasupra noastră Măgura planează ca un turn al Vavilonului / Nenduplecat, uriaş".

TRECUTUL

În *Sburătorul* (an. II, nr. 35, 8 ianuarie 1921) ; reprodusă în *Versuri* (1923), p. 81 şi *Versuri* (1957), p. 62.

Deosebiri în textul din revistă :

v. 2 : „împietrite" în loc de „încremenite".

v. 8 : lipsă.

v. 61 : „viziuni" în loc de „năluciri".

v. 95 : „extenuaţi" în loc de „greu istoviţi".

v. 114 : „flamuri grele" în loc de „flamuri negre".

v. 116 : „Reflexe" în loc de „Răsfrîngeri."

v. 132 : „În falduri largi de păr" în loc de „În faldurile moi de păr".

v. 136—137 : lipsă.

La reluarea textului, în vederea reeditării din 1957, *Trecutul* a suferit modificări care echivalează cu rescrierea poemului. Ne-am întrebat de ce tocmai aici intervenţiile, fără să altereze starea iniţială, au fost atît de numeroase ? Există o premisă psihologică, şi anume că experienţa războiului, acest „fragment" din trecutul agitat al scriitorului, a potenţat neliniştea. Nu trebuie ignorat nici faptul că pregătirea noii ediţii, Camil Petrescu a întreprins-o în momente cînd pierderea aproape completă a auzului îi provoca angoase pînă la refuzul contactului cu oamenii. Reproducem deci integral textul din ediţia 1923 :

O, dincolo de zona blestemată-a
morţii,
Peste cătunele încremenite de
pe vale,
Departe peste albe culmi, în fund
departe,

O, mai departe decît chiar
    depărtarea
Ești tu,
E lumea existenței tale
De care nu, oricît de-adîncă, zarea
Ci infinitul simt că mă desparte ;

Căci de acest metal,
Tăios și imaterial,
În fiecare clipă sufletu-mi sfărîm.

Și-adeseori,
Privind sfios prin tainicul
    crenel de lut,
Ca printr-un ochi de geam,
Îmi pare
Că printr-un magic dioram
Privesc spre alt tărîm.

Ești tu acolo...
O, numai dacă mai trăiești,
Căci nici un semn de-acolo nu
    ne-ajunge,
Nici vești,
Nici pasări,
Nici un călător
Nu vine de la voi rătăcitor
Ci numai nevăzute priviri,
Explozii de obuze și de mine
Și gloanțe.
Ești tu acolo !

Mă las încet pe patul meu de
    crăci
Mucegăite și de zdrențe adunate...
Aicea părăsit de-atîta vreme,
Înconjurat de oameni părăsiți,
Păduri pustii și zone blestemate
Surîd descurajat și palid, căci
Nădejdea mea se teme
Să bată
La poarta groaznicului ce va fi.

Trăim aici o iarnă de speranțe
    moarte :
Nu știu nici dacă voi trăi,
Nici cine va trăi din cei ce
    mă-nconjoară
Și tu
Atît ești de departe
Că mă-nfioară
Tăioasa lamă-a clipei care vine.

Dar setea mea de tine
Întoarsă scurt de stratul transparent
al zonei,
Se-abate spre trecut, atrasă
Ca de privirile Gorgonei.
Şi pătimaş, înfuriat,
Cu ochi halucinaţi şi buzele
uscate,
Înghemuit în umeda mea groapă,
Dezgrop trecutul
Cu mîinile crispate.

O, noaptea-omorîtoare a despărţirii...
O, noaptea cea din urmă,
Pe care mîna nevăzută a iubirii,
Simţind că pentru veci se curmă
Mistuitorul vis,
Ne-a dăruit-o
Cu o voinţă uriaşă şi fatală
Şi cu puteri de zeu, iubito.

. . . .

Goniţi din munţi,
Trudiţi, înfrînţi
Şi cu picioarele rănite de noroi,
Grăbim pe malul Oltului umflat
de ploi.
Ni-s ochii arşi de crude năluciri
Şi-auzul plin de focuri de baraj,
Căci am luptat pe margini de
genuni.

Şi-acum,
Cu simţurile grele de dezastre,
Ca o turmă
Decimată, risipită pe şosea,
Către limanul rătăcirii noastre
Grăbim, prin negurile care-ncet
se cern,
Privind neîncetat în urmă...
Pe malul Oltului murdar,
Greoi,
Nepăsător, inconştient, etern
Gonim, storşi de puteri,
Prin marginea pădurii
De-acuma duşmănoase
Spre care aruncăm priviri fricoase,
Adeseori sunîndu-ne-n auz
Foşnitul frunzelor
Cu vîjîitul aspru de obuz.
Ce fericită grije a forţelor obscure
Te-aduse atunci în calea mea

În tîrgul cu căsuțe sure,
În vila-aceea albă pe șosea!

Alăturați, îmbrățișați,
Privim de la fereastră
Sfîșietoarea agonie de afară
Și-n dezolarea care ne-nconjoară
Iubirea noastră
Citește condamnată, ca-ntr-o carte.
Paralizați privim de la fereastră.

În sufletele noastre toarce-aceeași moarte.

Soldații tot mai trec,
Soldații goi,
Înfrînți, greu istoviți, murdari
De sînge și noroi,
Soldați grăbiți, urmîndu-se-n tăcere,
Căruțe de fugari
Pe drumul desfundat de ploi,
Gospodării mizere,
Atîta cît încape
Sub coviltir de rogojini,
Se scurg la vale pe pîrîul de noroi
Ca arbori dezrădăcinați pe ape.

În sus, pe deal, treptat s-aprind
lumini...
Mă-ntrebi neliniștită de sunt la
inamic.
Spre tine, palid, ochii mi-i ridic
Fără să zic o vorbă —
Căci lîngă noi
Depozitate ard incendiar,
Tăind al morții sur lințoliu
Cu țipete, cu zvîrcoliri de flacări
Și-amurgul înnegrindu-l funerar
Cu flamuri negre și prelungi de
doliu.

Alăturați, îmbrățișați, privim
de la fereastră.
(Răsfrîngeri aurii cădeau pe geam.
Gonit de moarte,
Tot mai aproape de tine mă
strîngeam).

Tîrziu spre miezul nopții,
Tot așteptînd s-aud bătăi în
poartă,

Cumplitele bătăi în poartă
Menite, pentru veci, să ne despartă,

Încerc
Să mă desfac din fermecatul cerc,
În care mă tîrăşte ameţitor iubirea.

Am priceput nenduplecatul adevăr
Căci drumurile noastre se despart,
Dar
Eşti goală pe sofaua de brocart,
Pe jumătate îngropată
În faldurile moi de păr,
Reflexul flacărilor uriaşe
Prin noaptea grea de zgură
Iluminează triumfal
Şi dă o molcomă căldură
Interiorului de vis,
Pe care,
Cu toată dezolarea din natură,
Contrariată, moartea l-a permis.

Înmărmurit de-atîta frumuseţe,
Îngenuncheat alăturea de tine
De-obraji-ţi albi
Şi cu miros de fragi şi de fîneţe,
Mi-alătur, îmi lipesc obrajii
De obraji-ţi albi ca de petale
De nufăr alb plăpînd,
Nevinovat mi-alătur, îmi lipesc
obrajii —
Dar iată că din nou ca-ntîia
oară
Garoafa-nsîngerată-a gurii tale,
Ispititoare ca un fruct în miez
de vară,
Trezeşte forţe oarbe-n mine...

Efluvii calde mi se-nalţă-n vine,
Tresărind,
În braţe pătimaş te prind
Şi buzele mi-alerg înfrigurat
Pe umerii sculpturali,
Pe sîni cu palpitaţii de suspin.
Înfiorat, ieşit din minţi,
Pe macii înfloriţi pe sîn,
Pe pîntecele nou divin
Cu frăgezimi şi unduiri de crin,
Pe coapsele fierbinţi,
Şi-ameţitoare ca o cupă de pelin,
Pe carnea aceasta, albă, caldă
Şi mirositoare,
Pe carnea aceasta de atîtea lacrime
sfinţită,

De atîtea nopți în lacrime,
De atîta umilită adorare
Și de o atît de-adîncă depărtare,
Pe toată
Plimb gura mea avidă, disperată.

Acum cînd plec,
Înnebunit de frumusețea ta,
În simțuri să te iau cu mine
aș vrea.

Lăsîndu-ți buzele să ardă
Pe gura,
Pe care poate pîn' la ziuă
Sărutul morții va pecetlui-o,
Cu negrii ochi întredeschiși,
Vibrînd cu îndoiri de coardă,
Te dai ca o supremă recompensă,
Te zbuciumi într-un lung adio...

Tîrziu și cînd
Am stors din clipa dăruită totul,
M-arunc în noaptea nesigură,
Imensă.

. . .

Ești, tu acolo !

O, dincolo de-această blestemată
vale
E lumea existenței tale.

Dar numai în trecut de te mai
pot ajunge.
Căci nici un vis nu prinde-a
trece
Prin lîncezeala-mi sumbră,
Fără ca dur și rece
Metaloida umbră
Cu gest de gardian să nu-l
alunge.
O, nici un pas spre tine,
Nici mîna
N-o pot întinde fără s-o retrag
Zdrobită !
Și setea mea de tine
Întoarsă brusc de stratul trans-
parent al zonei
Mistuitoare adînc, ca patima
Didonei,
Cu furie te smulge din trecut

Și cere simțurilor amintirea ta, —
Dorința mea
Din amintiri, din resturi,
Să te reconstruiască-ar vrea,
Căci nu-i un colț din trupul tău
de nea,
Nici unul dintre darnicele gesturi
Să nu-mi apară acuma chinuitor de
clar...

Sfîșietor ca pe un alt habotnic
Sfînt Antoniu
Mă-mbie și mă răscolește iar
Surîsul tău de sînge și ivoriu,
Comoara ta de rotunjimi gingașe,
Mireasma-ți de femeie pătimașe.

Aci în umeda mea groapă,
În care soarta mă închide ca o
pleoapă,
Înfrigurat,
Frenetic te doresc din nou...
Te vreau, te vreau...
Dorința-mi galopează delirant
Spre magicul iluziei potou.

Și toată frumusețea ta tresaltă
Sub iscusita amintirii daltă.

ÎNĂLȚARE

În *Versuri* (1923), p. 95 ; reprodusă în *Versuri* (1957), p. 71.
Deosebiri în ediția 1923 :
v. 5 : „generos“ în loc de „milostiv“.
v. 7 : „praf“ în loc de „pulbere“.
v. 12 : „cu splendidul“ în loc de „cu-amarul“
v. 26 : „decor“ în loc de „ținut“.
v. 37 : „unduiri“ în loc de „ondulări“.
v. 39 : „nesfîrșita“ în loc de „infinita“.
v. 46 : „suavă“ în loc de „delicată“.
v. 55 : lipsă în ed. 1923.
v. 56 : „sferturi“ în loc de „jumătăți“.
v. 70 : „rămășițe“ în loc de „resturi“.
v. 78 : „pofta“ în loc de „fantezia“.
v. 80 : „Zdrențuit“ în loc de „dantelat“.

v. 81 : „hilare“ în loc de „comice“.
v. 94 : „Şi-ntărîtaţi“ în loc de „şi iritaţi“.
v. 104 : lipsă în ed. 1923.
v. 143 : „Priveliştea“ în loc de „Tot peisagiul“.
v. 144 : „Ca o momeală de dincolo“ în loc de „Ca o mostră“.

PRIMĂVARĂ

În *Sburătorul* (an. II, nr. 26, 6 nov. 1920) ; reprodusă în *Versuri* (1923), p. 105 şi *Versuri* (1957), p. 78.

Deosebiri în textul din revistă :
v. 20 : „panglică“ în loc de „pîrtie“.
v. 28 : lipsă versul „Nouă, a ieşit tot lanţul“.
v. 36 : „taluzul galben de argilă“ în loc de „taluzul de argilă rîde“.
v. 70 : „haină“ în loc de „cămaşă“.
v. 79 : „Rîzînd“ în loc de „Toţi rîd“.

Deosebiri în ediţia 1923 :
v. 37 : „îmbieri“ în loc de „aere“.
v. 39 : „În verde crud, minor“ în loc de „În verde crud“.
v. 40 : lipsă.
v. 42 : „Cu rotunjimi“ în loc de „Cu-ncălecări“.
v. 45 : „delicată“ în loc de „neprihănită“.
v. 48 : „Iar“ în loc de „Albă“.
v. 55 „imponderabila“ în loc de „uşurea“.
v. 64 : „nervos“ în loc de „arţăgos“.
v. 72 : „greceşte“ în loc de „turceşte“.

SENIN

În *Sburătorul* (an II, nr. 26, 6 nov. 1920) ; reprodus în *Versuri* (1923), p. 113 şi *Versuri* (1957), p. 83.

Deosebiri în textul din revistă :
v. 19 : „ogive negre“.
v. 22 : „Acum respirăm“ în loc de „Respirăm“.

Deosebiri în textul din 1923 :
v. 1—4 : „S-au risipit de-acuma norii / printre munţi“ în loc de „Înspre chindie / Stihiile de nori s-au risipit / Printre munţi“.
v. 9 : „Mobile“ în loc de „mişcătoare“.
v. 22 : „Respirăm“ în loc de „Tragem în piept“.
v. 29 : „transformă zarea“ în loc de „topeşte zarea“.

v. 39 : „uriașă“ în loc de „cît ușa“.
v. 41 : „pictor“ în loc de „oaspete“.
v. 57—62 : „Un crîmpei adînc / Din seninul înmuiat și limpede / Din seninul cristalin / Printre gene umede de frunze reci / Înnegurate / Mă-nnvăluie ca o privire adorată“ în loc de „Un crîmpei adînc de slavă / Din seninul înmuiat și limpede / Din seninul cristalin, spre mine cată / Și printre gene umede / De cetină firavă / Mă-nvăluie ca o privire adorată“.

CIORNĂ

FRAGMENT I

În *Versuri* (1957), p. 89.

FRAGMENT II

În *Sburătorul* (an I, nr. 8, 7 iunie 1919) cu titlul *Alchimie*; reprodusă, fără versul prim „Ce lege nențeleasă“ în *Versuri:* 1957, p. 91.

VIS DE ANEMIC

În *Sburătorul literar* (an. I, nr. 18, 14 ian. 1922) ; reprodusă în *Versuri* (1957), p. 92.

Deosebiri în textul din *Sburătorul literar* :

v. 1 : „În cupa verde-a văii“ în loc de „În țarcul de steiuri al văii“.
v. 5—6 : lipsă.
v. 7 : „limpezită“ în loc de „crudă“.
v. 8 : după „sfios“ urmează „și cristalin“.
v. 9 : „E timpul minunat de muncă“ în loc de „Chiuie în mine gîndul : bună zi de muncă...“
v. 13 : „munte, potecile înguste“, în loc de „piscuri cărările înguste“.
v. 14 : fără „Ageră viața“ iar după „mine“ „proaspătă viață“.
v. 15 : „mersul“ în loc de „saltul“.
v. 16 : „Și sîngele înviorat“ în loc de „Sîngele“.
v. 19 : lipsă.
v. 20 : „Soarele se urcă peste dincolo de munte“ în loc de „Soarele de azi urcă spinări de munte“.
v. 21—25 : lipsă.

AMIAZĂ DE VARĂ

În *Sburătorul literar* (an. I, nr. 15, 24 dec. 1921) ; reprodusă în *Versuri* (1957), p. 94.

Deosebiri în textul din *Sburătorul literar :*

v. 4 : „părţi" în loc de „hărţi".
v. 7 : „Pîrîul" în loc de „Pîrăul".
v. 10 : „la noi" în loc de „şi dincolo de noi".
v. 11 : fără „ca o salbă".
v. 30 : „fîneţele" în loc de „fîneţe".

CIORNĂ I

În *Sburătorul literar* (an. II, nr. 52, 22 dec. 1922) sub titlul *Apropiere ;* reprodusă, fără modificări, în *Versuri* (1957), p. 97.

FRAGMENT III

În *Versuri* (1957), p. 99.

CIORNĂ II

În *Versuri* (1957), p. 101.

UN LUMINIŞ PENTRU KICSIKÉM

Cele cinci poeme au apărut în paginile *Sburătorului literar* (an. I, nr. 19 şi 21 din 4 II., 21. I. şi 4. II. 1922.)

În aceeaşi conferinţă ţinută la Ateneul român, în legătură cu acest ciclu — atît de diferit faţă de ceea ce publicase autorul pînă atunci — Camil Petrescu mărturisea : „Geneza lor este un lucru cu neputinţă de realizat în întregime. În *Luminiş pentru Kicsikém* este de fapt un moment de întrerupere, un luminiş în adevărtul înţeles al cuvîntului în totalitatea unor preocupări care în fond erau dramatice, nu teatrale în seriozitatea cu care ar privi viaţa, în reacţiunile violente în faţa vieţii. (Ce ar fi de reţinut din versurile acestea este un soi de melancolie luminoasă, care era făcută şi din faptul că era vorba de o femeie din alt neam şi din sentiment de oboseală nesfîrşită — şi am ajuns la confesia exagerată — dar şi din dorul de a lumina pe care-l aducea o zburdalnică făptură graţioasă şi inconştientă ca o mîţă.) Acest moment din *Luminiş pentru Kicsikêm,* în care cei ce cunosc versurile ştiu că este vorba de o glumă,

este de fapt un moment cu totul trecător, şi dacă ar interesa cel mult anul în care a fost scris, s-ar putea preciza că era vorba de Timişoara, prin 1919 sau 1920."

După o discutabilă analogie, pur exterioară, cu *Toi et moi* a lui Paul Géraldy, H. P. Bengescu în nota din *Sburătorul literar* (15 IV 1922) — sub pseudonimul Glaucos — observă: „Prin constrat cu lirismul francez, uşor şi ironic, atitudinea meditativă şi savoarea mai pronunţată la poetul român sînt condiţiuni ale personalităţii lui, dar în acelaşi timp atribute etnice." E. Lovinescu în *Istoria literaturii contemporane* (vol. III, p. 413—414), comentează: „De la realismul *Ciclului morţii*, d. Camil Petrescu a trecut la graţia ciclului *Un luminiş pentru Kicsikém*, în care a realizat o poezie intimistă, plină de lumină şi de fin joc psihologic".

ÎN PRAG

În *Sburătorul literar* (an. I, nr. 21, 4 febr. 1922); reprodusă în *Versuri* (1957), p. 105.

Deosebiri în textul din revistă:

v. 1: „Deschide-mi poarta sufletului" în loc de „Deschide ferecata poartă".
v. 6: lipsă „Toane reci pe lîngă soartă".
v. 11: „Atîtea bucurii" în loc de „Zestre şi povară".
v. 11: după „fără rost" urmează versurile:
Nădejdi din care
Sfărîmături de lemnuri poleite
Au mai rămas doar resturi de picioare.
v. 16: fără „prefăcuta".
v. 17: „Sunt" în loc de „Treze stau".
v. 19: „Singuri" în loc de „Glume care".
v. 21-22: lipsă.
v. 24: lipsă.
v. 25: „O, deschide-mi poarta sufletului" în loc de „O, deschide ferecata poartă".
v. 28: „Spiritele" în loc de „Duhurile".

CÎND VII LA MINE

În *Sburătorul literar* (an. I, nr. 21, 4 febr. 1922); reprodusă în *Versuri* (1957), p. 108.

Deosebiri în textul din revistă:

v. 9: „sunt pe jos" în loc de „casa".
v. 10: „Nevinovate urme" în loc de „Pare devastată".

v. 16 : „Privindu-mă insinuant“ în loc de „Făcîndu-mi cu ochiul“.
v. 32 : fără „chemarea“.
v. 33 : „Imens“ în loc de „Nesățios“.
v. 36 : „Acum eu înțeleg“ în loc de „Mi-e greu să mai aleg“.
v. 37 : fără „Însă“.
v. 39 : „sufletul“ în loc de „cugetul“.

NIMFA

În *Sburătorul literar* (an. I, nr. 21, 4 febr. 1922) ; reprodusă în *Versuri* (1957), p. 112.

Deosebiri în textul din revistă :
v. 20 : „Și întreg minunatul trup“ în loc de „Și întregul trup“.
v. 24 : „Alarmată“ în loc de „Speriată“ ; fără „cu dobîndă“.

CEARTA

În *Sburătorul literar* (an. I, nr. 19, 21 ian. 1922) ; reprodusă, fără modificări, în *Universul literar* (an. XLII, nr. 9, 28 febr. 1926) și apoi în volumul *Versuri* (1957), p. 115.

Deosebiri în textul din *Sburătorul literar :*
v. 10 : „Minunat“ în loc de „Negrăit“.

VERSURILE

În *Sburătorul literar* (an. I, nr. 21, 4 febr. 1922) ; reprodusă, fără modificări, în *Versuri* (1957), p. 117.

VANITAS

În *Sburătorul literar* (an. I, nr. 21, 4 febr. 1922) ; reprodusă în *Versuri* (1957) p. 119.

Deosebiri în textul din *Sburătorul literar* :
v. 4 : „Și frumusețea“ în loc de „Și-ntruchiparea“.
v. 8—9 : „Între imensitatea, toată noaptea, din trecut“ în loc de „Sub înstelarea de baldachine / Dintre noaptea nenceputǎ din trecut“.
v. 10 : lipsă „fără de sfîrșit“.
v. 12 : „Din două neamuri diferite“ în loc de „În ceas, cu neființa-asemene“.
v. 14 : fără „Gemeni, gemene“.

v. 19 : fără „spumă".
v. 25 : „Viața va-nflori-n minuni nebănuite" în loc de „Necontenit un azi va înflori".
v. 26 : „ști" în loc de „bănui".
v. 28 : „Vor mai vedea acei" în loc de „Vor înălța pe cei".
v. 34 : „Nici o undă" în loc de „picurile cad, dar unda".

CÎNTECELE MELE

În *Sburătorul literar* (an. I, nr. 21, 4 febr. 1922) ; reprodusă în *Versuri* (1957), p. 122.

Deosebiri în textul din *Sburătorul literar :*

v. 5 : „fermecătoarele" în loc de „șăgalnicele".
v. 12 : fără „Pesemne".
v. 27 : „Sufletu-mi" în loc de „insul meu".
v. 38—39 : „Transformă-n minunată poezie / Casa mea posacă / Strada cu trotuarele deșarte / Zbuciumarea-mi stearpă și pustie" în loc de „Joc părelnic, schimb, / Întîrzie ca un nimb".
v. 48 : „dureri" în loc de „deznădejdi".
v. 52 : fără „în toamnă".
v. 57 : lipsă.

DIN VERSURILE LUI LADIMA

Patru poeme grupate sub acest titlu au fost înglobate textului din *Patul lui Procust,* de fapt una dintre acestea împrumută și titlul romanului. Aminteam, în introducere, că autorul *Ultimei nopți de dragoste, întîia noapte de război* acuză pînă la evidență că unele personaje reprezintă, mai ușor de sesizat decît la oricare dintre scriitorii interbelici, diversele sale ipostaze. Cauza spirituală, lupta aproape donchijotescă a lui Ladima într-o lume ostilă sincerității și artistului, predestinat unei existențe paupere, sugerează vicisitudinile (și jurnalul lui Camil Petrescu din acea perioadă constituie o dovadă) prin care a fost nevoit să treacă însuși autorul.

În fondul de manuscrise al B.C.S. (Arhiva Camil Petrescu) există mai multe variante la poemele *Patul lui Procust, Samarcanda, In ceasul dintîi, Final* pe care le vom menționa pentru interesul lor deosebit.

PATUL LUI PROCUST

Apare cu acest titlu în roman (Ed. Ciornei, 1933 p. 109); reprodusă în volumul *Versuri* (1957), p. 129:

Deosebiri în textul din roman:

v. 2: „arăta" în loc de „răzbat".

v. 7: fără „Dar cum", adaos care să împlinească măsura versului.

v. 15: fără „e și".

v. 16: „pe baltă" în loc de „împărătește balta".

În ms. aflat la B.C.S. (D. 4) găsim grifonată o primă formă, în vers alb: „Ca mine / Cel ce împărtășește mlaștina, cu nebunie în ceafă / Și burtă flască / Cu venin în colți / Ca și mine crește din mlaștină, fumul de petale albe-gălbui / Sînt mai mare decît cei mai mari / Sînt mai frumos decît cei mai frumoși / Doamne / Căci mi-ai dat conștiința nimicniciei mele."

SAMARCANDA

Apare în *Patul lui Procust* (Ed. Ciornei, 1933, p. 308-309, cu același titlu, *Samarcanda* și însoțită de acest P.S., interesant ca dialog cu un alter ego: „Am avut foarte adesea lungi și nervoase discuții cu Ladima, la la S.S.R. sau la cafenea, despre poezie. Disprețului meu, dealtfel numai verbal, pentru această falacioasă preocupare, el îi opunea un dispreț de mag pentru orice altă formă literară decît poezia. În acest sens, după cîte am înțeles, folosea el expresia «poezie pură», voind adică să însemne cu ea anume opera acelor poeți care n-au scris și nu vor scrie niciodată nici teatru, nici romane, nici critică, genuri, după Ladima, vulgare. El concepea structura sufletească a poetului ca o deosebire de speță, nu ca o simplă polaritate. Creatorul de poezie e un profet, un iluminat, e construit altfel decît ceilalți oameni, are simțuri în plus și darul de a transforma orice atinge. Pentru el frumusețea, tradusă prin muzicalitate, era un rit, îndeplinea un oficiu esoteric. Ironiilor mele pe care le găsea «lipsite de înțelegere», le opunea esența imaterialității lui.

Îl indignau poeziile cu înțeles curent, cu «morală»", sau chiar cele cu un tîlc oarecare.

— Atunci ești partizanul «poeziei pure», așa cum o înțelege abatele Bremond, ca o pură incantație muzicală, indiferentă față de conținutul material al vorbelor, prețuind numai unicitatea lui formală, încercam eu să-l determin să-și formuleze sentimentul interior al ordinii lui poetice.

Spre surprinderea mea, protesta cu îndîrjire:

— Nici vorbă, nici vorbă! Abatele e un rătăcit, un impostor. Nu există o poezie pur formală. E o aberaţie. Poezia trebuie să aibă un conţinut, trebuie să exprime ceva.

— Dar atunci nu e poezie normală, «impură» ca să zic aşa? Ridica braţele nervos şi indignat de cursa pe care i-o întindeam:

— Nu, nu, nu... Înţelege!... Ceea ce e normal nu poate fi poezie.

— Atunci eşti întocmai de părerea suprarealistului André Breton, care socoate că poezia are ca obiect subconştientul, exprimat mai bine în incoherenţa paraliticilor generali, frenetici, a căror modalitate suprarealiştii caută s-o realizeze cu oarecare pietate.

Ladima se îmbufna şi declara că nu mai discută cu mine, că sînt „iremediabil neînţelegător."

Şi, după ce dialogul continuă cu referiri la relaţia dintre poezie, orfic şi oniric, la întrebarea: „Dă-mi un nume de astfel de poet pe care îl socoţi apropiat de dumneata", Ladima, după ce aminteşte de Edgar Poe, Baudelaire şi Huysmans (în proza sa), încheie amintindu-l pe cel dintîi din cei pe care îi enumerase, pe autorul *Himerelor*, Gérald de Nerval, citînd o strofă ca indiciu al afinităţii spirituale:

Je suis le ténébreux, le veuf, l'inconsolé,
Le prince d'Aquitaine à la tour abolie,
Ma seule étoile est morte, et mon luth constellé,
Porte le soleil noir de la mélancolie.

De ce am reprodus acest amplu fragment din *Patul lui Procust*? Fiindcă în articolul *Poezia pură (Teze şi antiteze*, „Cultura naţională", 1936), Camil Petrescu afirmă ironic: „moda «poeziei pure» a cuprins însă numai după o mare întîrziere saloanele literare din Franţa şi deci cu o mare înţelegere a dat de gîndit băieţilor deştepţi de la noi: iată o excelentă ocazie, care ar putea să aducă un ce profit de reclamă literară". După ce aminteşte de Bremond, Camil Petrescu îi consideră ca autentici... creatori ai poeziei pure, adică gîndite şi deci cerebrale, pe Mallarmé, pe Valéry, pe cel dintîi catalogîndu-l drept „un caligraf al frumosului pur".

Peste două decenii, în postfaţa la volumul *Versuri* (1957), va reveni, menţinîndu-şi acelaşi punct de vedere, care denotă în Camil Petrescu (alias Ladima) consecvenţa în susţinerea ideii că eludarea raportului dintre conţinut şi expresia lirică a dus la experienţe sterile, la încurajarea pedantă, pornită din snobism literar, a versului gratuit, a jocului în care simpla dexteritate s-a confundat cu moda, sfidarea emfatică a rigorii conducînd la o producţie efemeră. Ce ne spune aici Camil Petrescu, folosind aceeaşi tehnică a interlocutorului prezumtiv: „Ceea ce

e inadmisibil este ca dificultățile să fie simulate și ermetismul fabricat. Nu pot gusta o poezie doar aparent dificilă. De fapt dificultatea — iar atunci inevitabilă — trebuie să fie a conținutului, nu a formei pueril complicate, căci poezia trebuie să aibă negreșit un conținut, să nu fie formă goală, fie ea și formă pură... Originalitatea, cîtă e, vine din acest conținut. Nu poți să fii original pictînd la nesfîrșit un măr pe o farfurie. E drept că sînt și poeți care se schimonosesc, se încruntă, își strîng fălcile, simulează eforturi fără să ridice — campioni halterofili mincinoși — greutăți făcute din mingi de carton, așa cum mi se pare că e uneori, de pildă, Paul Valéry, pe care unii dintre prietenii noștri, care se cred cu mîndrie la avangardă, îl admiră fanatic. Poezia e în funcție de real, care poate fi el însuși vag, nebulos, inefabil, imaterial, greu de pătruns, dar trebuie exprimat totodată în mod adecvat... Calitățile și dificultățile sînt în acest caz ale miezului, ale conținutului, nu ale formei, ale cojii. Nu-mi place nicidecum parfumul mediocru mirosind a cîine plouat, în flacoane de cristal fantezist cizelate, opulente, originale. Aceste conjuncții, aceste prepoziții, locuțiuni, mie îmi sînt de folos ca niște copaci în real" (*Versuri*, 1957, p. 169).

În ms. din arhiva B.C.S. există următoarea versiune: „Muntele sticlos din fund e la trei nopți / Depărtare — cu privirea / Sahi răscopți / Descifrează arși de groază / Prin vaduri trec armii de oiguri / Merg spre turnul nalt cît norii albi / Cei din țările vecine-l văd întreg / N-are margini priveliștea / Ploaia se vede-n întregime / Drumuri, fluvii și cetăți / Stă deasupra curcubeul peste toată / Asia / Flăcări luminează nașterea / Seminției / Bajazet închis (cu amintire-n) cușcă / Simte mort cum amintirea mușcă / Hoarda, hoarda mea de aur."

ÎN CEASUL DINTÎI...

În romanul *Patul lui Procust* (ed. Ciornei, 1933, p. 351) cu titlul Sectant în ms. de la B.C.S. (D. 4), există 4 versiuni asemănătoare: reprodusă în volumul *Versuri* (1957), p. 133:

Deosebiri în textul din roman:

v. 5: „Iradiază sori albi, cînd doi cînd patru" în loc de „Iradiază sorii albi, deodată patru".

v. 9: „Azvîrle" în loc de „Azvîrl".

FINAL

În romanul *Patul lui Procust*, ed. Ciornei, 1933, p. 351—352. În ms. de la B.C.S. (D. 4), sînt două variante fără titlu. În ciclul *Din versurile lui Ladima* (*Versuri*, 1957, p. 135) e integrată cu titlul *Final.*

Deosebiri în textul din *Patul lui Procust* :
v. 11 : „nimburi tari“ în loc de „nimburi mari“.
v. 12 : „salvată“ în loc de „mîntuită“.

SINUCIDERE

În *Versuri* (1957, p. 137), ultima din ciclul versurilor lui Ladima. Camil Petrescu, în postfața volumului, face mențiunea : „Ciclului *Versurile lui Ladima* i-am adăugat și a cincea dintre poezii. Era gîndită să apară în roman, odată cu hîrtiile găsite după sinuciderea eroului și purta în manuscris titlul *Oglindă întoarsă, luni,* care era ziua în care își pusese capăt zilelor. Nu mai știu precis de ce a rămas pe dinafară. Într-o întîmplare mai grea din viața mea, mai tîrziu, mi-am adus aminte de ea, am recitit-o și, ca să nu se rătăcească printre maldărele de ciorne, din lăzile cu manuscrise, am dat-o unei reviste. Apare aici cu un titlu care mi se pare mai potrivit împrejurării, cu mențiunea că totuși Ladima nu l-ar fi putut da. Poate că într-o viitoare ediție a romanului, voi căuta să o restitui intenției de la început, bineînțeles cu titlul inițial.“

TRANSCENDENTALIA

În conferința menționată găsim cîteva amănunte prețioase referitoare la „istoricul“ celor șapte poeme care alcătuiesc ciclul *Transcendentalia,* care „reprezintă cu totul altceva“, și, în continuare : „Prin anul 1925 s-au iscat în cercurile tinerilor scriitori de pe atunci mari discuțiuni despre metafizica existenței. Și au apărut în acel an o serie întreagă de sisteme metafizice. Mai fiecare tînăr a publicat prin gazete propriul lui sistem metafizic și [se] comentau cu toată seriozitatea. Astfel în foiletonul de joi de sistemul metafizic al lui X, în cel de vineri de sistemul metafizic al lui Y. ș.a.m.d.

În împrejurările acestea, ca o reacțiune împotriva soluțiunilor metafizice, am vrut să subliniez că singura realitate pentru poet, în ce privește *Transcendentalia,* este sentimentul metafizic al existenței, adică este faptul că noi trăim într-o neliniște care merge spre etern, dar că aceasta nu este un motiv de cunoaștere, ci este o realitate, care trebuie acceptată ca atare. Prin urmare există sentimente care întovărășesc conceptele metafizice. Metafizicul în sensul acesta este obiect de poezie, mai mult decît obiect de cunoaștere conceptuală.

Poemele au apărut într-o vreme în care n-au fost remarcate, nimeni nu s-a oprit asupra lor. Erau prea abstracte. Mai ofereau ceva care mă amuza pe jumătate ; pe vremea aceea se scria fără punctuație,

era una din cochetăriile scriitorilor de pe atunci. Şi atunci am publicat şi eu fără punctuaţie şi aşa erau destul de abstracte. Am reluat aceste şapte poeme scrise în 1925 după ce au fost publicate în *Cetatea literară*, şi au fost editate numai în 1931. Recent au apărut în *Revista Fundaţiilor regale*."[1] La această mărturisire se adaogă şi detaliul, cu aceeaşi tonalitate, din postfaţa la *Versuri* (1957): „*Transcendentalia*, scoasă dintr-un vraf de ciorne, luptase la rîndul său cu timpul într-un interval de 15 zile infernale, timp în care redactasem pentru *Cetatea literară*, care intra foaie cu foaie la maşină, într-o singură răsuflare, acel *Fals tratat pentru uzul autorilor dramatici*".

Despre *Transcendentalia* rămasă, într-adevăr, fără ecou după apariţia în revistă, se pronunţă, totuşi, E. Lovinescu în *Istoria literaturii contemporane* (vol. III, p. 407—414): „Şi după ce a «văzut ideea» încă din *Versuri*, ne-a dat şi o poezie ideologică, în ciclul *Transcendentalia* (*Cercul*, *Fiecare*, *Interioară*, *Cocorul* etc.), în care se fixează imposibilitatea spiritului de a cunoaşte absolutul, mărită şi de incapacitatea lui de a se scobori în miragiile din fundul său. Expresia rămîne tot atît de plastică şi voit realistă, numai tehnica se întunecă prin forme eliptice, suprimarea punctuaţiei şi alte procedee extremiste, nepotrivite unei astfel de poezii." Observaţia lui E. Lovinescu nu a rămas fără ecou, dovadă că la retipărirea poemelor în eleganta plachetă de care amintea Camil Petrescu, micul artificiu al abandonării punctuaţiei a fost „corectat". Reapariţia *Transcendentaliei* va atrage atenţia unor critici ca G. Călinescu şi Perpessicius, care îi consacră imediat cronici pe care le vom reproduce integral, fiind şi cele mai interesante. Iată cum comentează G. Călinescu *Transcendentalia* în *Adevărul literar şi artistic* (X, seria a II-a, nr. 591, 3 IV, 1932, p. 7):

„Precum titlul arată, culegerea de versuri a d-lui Camil Petrescu năzuieşte transcenderea mediului liric de toate zilele, într-o preocupare de marile probleme ale existenţei noastre. Poezie filozofică, va să zică! Da, într-un înţeles nou, nu în accepţiunea cu care eram obişnuiţi. Filozofia, cîtă intra în poezia mai veche, căci cea nouă o respinge ca impuritate, era de nuanţă practică. Poetul încerca să dea avînturilor sau deprimării sale un substrat metafizic, punînd eul său în dependenţă de cosmos. Cu mai multă sau mai puţină retorică, «sistemul» era menit să adîncească unda lirică, s-o facă mai cu coamă, nu desigur să dea soluţii vreuneia din acele probleme capitale ale cugetării umane. Filozof de

---

[1] Nr. 4, aprilie 1943 (n. ed.).

felul acesta — admirabil! — a fost Eminescu. Cosmogonia sa ne îmbie mai puţin prin naşterea luminilor şi stingerea sorilor:

În prezent cugetătorul nu-şi opreşte a sa minte
Ci-ntr-o clipă gîndu-l duce mii de veacuri înainte;
Soarele, ce azi e mîndru, el îl vede trist şi roş
Cum se-nchide ca o rană printre nori întunecoşi,
Cum planeţii toţi îngheaţă şi s-azvîrl rebeli în spaţi,
Ei, din frînele luminii şi ai soarelui scăpaţi.

cît prin adîncirea sentimentului de nimicnicie, de o presiune emotivă asemeni apelor mării pe sticla unui submarin.

În vremea din urmă, ca o reacţiune împotriva muzicii goale, a apărut o lirică a cugetării care înlăturînd orice folos practic al minţii şi, păstrîndu-se în domeniul purelor sugestii, aruncă de-a lungul imaginilor un fir şerpuitor, sfărîmat, de idei, cu scopul unic de a stimula gîndirea fără a o satisface, înşelînd-o cu jocul viclean al logicei. O astfel de pînză roşie pentru aţîţat taurii minţii mi se pare a fi poezia lui Paul Valéry, poezie cu semnificaţii absconse, care însă nu sînt materie lirică decît fiindcă sînt ferite prin imagini de trivialitatea totalei dezvăluiri.

Cam în acest fel d. Ion Barbu a încercat la noi să se facă divinitatea unei poezii de iniţiere, cu probleme dealtfel total subiective, reduse la aplicarea unui mecanism abstract la datele vieţii afective. Legat prin vreme de acest fel de a trata ideile în poem, d. Camil Petrescu aduce o faţă deosebită.

Nu ştiu dacă s-a observat că filozofia este Atlanticul d-lui Camil Petrescu, întinderea mişcătoare ce-l cheamă mereu cu urletele sale surde, şi peste care ar zbura fără escală, dacă genurile pe care le profesează n-ar fi avioane de salon. Genul său temperamental ar fi un teatru transformat în seminar filozofic, cu violente ciocniri de teze, pacificate printr-o bună conduită logică. Pentru că ceea ce interesează pe d. Camil Petrescu nu este conţinutul problemei, ci forma ei, d-sa fiind într-un cuvînt un spirit mai mult logic decît metafizic, preocupat pînă la pedanterie de gramatica cugetării. În chiar *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război* spiritul acesta este evident.

«E adevărat — precizează eroul — că tocmai dorinţa unchiului Tache de a preciza punînd pe acest „anume" ducea la confuzie, ceea ce nu mi se părea tocmai surprinzător, căci ştiam că adesea excesul de precizare duce la confuzii — e asta una din ciudăţeniile logicii — şi dealtfel cred că, de pildă, Kant intenţionat recurge la prea mari precizări, care-l fac uneori aşa de greu de cetit.»

Kant este filozoful care obsedează aproape, cu faţa sa boţită, pe d. Camil Petrescu. Într-atîta filozofia alcătuieşte pentru d-sa ultima raţiune a intelectualităţii, încît femeia, oricît de frumoasă, i se pare infirmă fără oareşicare pătrundere ideologică, şi mi-e teamă că unul din motivele divorţului între Gheorghidiu, eroul sus-pomenitului roman, şi soţia sa este o discordanţă de cultură. Pătruns de acest adevăr Gheorghidiu face tot ce-i stă în putinţă pentru a învia ochii stinşi şi iritaţi de neînţelegere ai soţiei sale vorbindu-i astfel :

«Primii filozofi greci mai cunoscuţi au emis teorii oarecum simple. Pentru Tales din Milet, dacă ai căuta şi ai căuta, ai vedea că esenţa, absolutul, este apa. Ea se transformă în toate lucrurile care sînt pe lume. Pentru Heraclites, care nu vedea decît mişcare şi transformare, dimpotrivă, esenţa, absolutul, era focul, un foc mai pur însă. Alţii, mai vechi, crezuseră că e pămîntul, alţii aerul. De fapt, toţi înţelegeau prin aceste principii ceea ce ştiinţa modernă înţelege prin energia care, transformîndu-se în orice, creează lumea existentă. Deci vechii filozofi greci erau nişte fizicieni. Erau dealtfel şi buni matematicieni. Pitagora chiar credea că numărul e singura realitate în lume. Căci aparenţele or fi înşelînd, dar numărul nu înşală niciodată, 3 + 4 fac oricînd şapte. Alţii au găsit că mişcarea e absolută. Zenon crede că, singur, repaosul ş.a.m.d.»

Cu aceste predispoziţii, d. Camil Petrescu a tratat în cele 7 poeme din *Transcendentalia* nu atît nişte stări de meditaţie filozofică propriu-zisă, cît expunerea unor probleme ale cunoaşterii, cu o flacără rece, intelectuală, de magnezie subit incendiată, în verdea lumină a căreia, imaginile chiar de ordin descriptiv, se alungesc sau se turtesc fantastic, ca un obiect într-un pahar de apă. [1]

Cercul defineşte îngrădirea cunoaşterii noastre, dincolo de care, nerăzbătute, se întind lumile eterne :

Pe cărări spre luna moartă,
dincolo de scări de apă,
unde gîndul ca o grapă
nefiinţa mai dezgroapă...

Imaginile, ritmul sînt fericite, căci sînt străbătute de un fir ultraviolet de feerie cosmică :

Melcul lumii îl apasă
veşnicia matematic ;
căci înalţă-ades, ostatic,

[1] În revistă : „perete de apă" (n. ed.).

snopi de ochi spre nesfîrşit...
sau îl prinde ca-ntr-o plasă
între alfa şi zenit.

. . . . . .

Steaua nesfîrşirii arde
ca un far şi miliarde
îi răspund neîncetat.

Interioară izbuteşte să figureze în unele imagini zădărnicia de a ne smulge din lanţul de relaţii al subiectivităţii noastre :

Ai vrea să strigi cînd gîtu-i cîlţi şi clei,
ai vrea să-alergi, ţi-e trupul prins în teacă,
cu mîna vrei să prinzi, dar e-n ulei
şi cazi în tine însuţi, moarte seacă.

. . . .

Dar cînd ajungi în fund devii livid,
mărgeanul dur şi roşu e lichid ;

. . . .

Şi cînd picioarele sînt grele-n glod,
vii ochii văd pe apă la apus
cozi de păun...

Iubire, care constată cu deziluzie un automatism în dragoste, un element, filozoficeşte vorbind, necesar, se remarcă tot prin imagini, unele surprinzătoare ca :

Un nebun încearcă, pînă la exasperare,
ocolind o casă pe el însuşi să se prindă,

cîte una de o plasticitate încordată :

...Cu groază înţelegem cum
dorinţele s-au ridicat în noi şi se privesc
ca vipere nălţate-n coadă...

sau în sfîrşit aceasta, plină de-un magic tehnic :

Doar un buton întors, curentul s-a oprit ?
automat în tot oraşul au încremenit
tramvaiele pe linie, întorci, şi iar
tramvaiele se mişcă tutelar.

În fine, tot plastica este ceea ce ni se pare remarcabil în poemul *Cocorul,* avînd ca temă idealismul insolubil al omului :

Lumi întregi, în fundul mării,
pești și bivoli cu burți albe,
creste lungi de os și salbe,
ca într-o raclă-n fundul mării.

D. Camil Petrescu este în fond poet. De aceea nu trebuie să se mire dacă noi, recunoscîndu-i transcendentalitatea liricei sale, vom prețui totuși, în primul rînd, plastica pură, ce ascunde priveliștea aburoasă a contemplațiilor sale, adică, spre a mă exprima cu vorbele sale :

Limba de flăcări pe mlaștini în noapte."

Și acum Perpessicius :

„Înainte de a fi romancierul cu bine stabilit renume, pe care-l cunoaștem astăzi, d-l Camil Petrescu a fost poetul aspectelor de război și al aspectelor parodiate ale celuilalt război, am numit iubirea. Un realism deopotrivă de lucid a prezidat atît panourile sesizante ale *Ciclului morții* (poemele sale de război), cît și volumele de grații, trecute, ca și statuete de fildeș a miniaturalei Kicsikém, prin strungul unei arte consumate, din poemul său de dragoste. De la solida ucenicie a celor două campanii, d-l Camil Petrescu trecea pe frontul de dublu oficiu al romanului său *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război* în care se întîlnesc, ridicate la superioară potență epică, toate experiențele psihologice ale poeziei sale.

Transcendentalia, cele șapte poeme ale plachetei de astăzi, ne duc în altă regiune. Într-o regiune proiectată dincolo de limitele materiale ale existenței terestre, în regiunea ideală a esențelor sau în tunelurile dimpotrivă ale rațiunii, pentru care odihnă nu-i și singură neliniștea iscoditoare e unica rațiune de a fi. În felul acesta am și numit întîile două poeme, *Cercul lumii* și *Interioară*, ca două pietre de hotar și de fîntînă, între care se frămîntă și la care se potolește setea metafizică a d-lui Camil Petrescu.

«Steaua nesfîrșirii arde ca un far și miliarde / îi răspund neîncetat» — iată cercul exterior dincolo de care nu ni-i dat să trecem, oricîtă fantezie am folosi și oricît am adera la sistemele vechilor fizicieni-filozofi. «Prizonier al minții tale proprii / de tine încerci zadarnic să te apropii» — iată și cel de al doilea cerc de osîndă, al infernului, în care omul reeditează, pe un plan spiritual, basmul legendarului Tantal, însetatul. Dar oricît de dezamăgit, visul nu obosește. E în el o forță care învie din chiar cenușa înfrîngerilor. «Aruncă înainte a gîndului săgeată / și împietrește-i urma în lucrul ce rămîne» — e însăși imaginea poeziei de aspirații trancendentale a d-lui Camil Petrescu.

Desigur, poezia aceasta are toate șansele să fie înregimentată poeziei filozofice. Suită de meditații pe tema dominantă a transcendenții și acorduri modulate pentru bietul melc muritor care e omul, *Transcendentalia* ne interesează, întrucît ne privește, mai cu seamă prin imaginile, cîte sînt încrustate și care vădesc pe poet. Din pildele celor șapte înțelepți, a căror umbră trece de tot atîtea ori prin versurile cu preocupări analitice ale d-lui Camil Petrescu, va fi deprins desigur d-sa să gîndească în imagine. De la versul oarecum programatic din poema liminară a întîiului volum, «dar eu, eu am văzut idei» și pînă la ideile acestea cu corp de imagine, din *Transcendentalia*, drumul este din cele mai firești. Sau cu alte cuvinte și pentru a rămîne tot în planul operei autorului nostru . vă amintiți desigur, căci nu se poate să fi uitat, acele pagini de pasiune critică ale romanului d-lui Camil Petrescu, vă amintiți de lecția de filozofie pe care eroul autobiografic o face eroinei și n-ați uitat cum întreg acel excurs, de o ușoară didactică, în istoria filozofiei este punctat, întrerupt, altoit cu pagini de pasiune intensă, de umor de calitate și savuroasă poezie sexuală, pentru că în umbra filozofului pîndea amantul. Dar după cum, din poezia de gîndire a lui Eminescu, va interesa întotdeauna mai mult imaginea și armonia tăinuită și dureroasă a versului decît reziduurile de filozofie heracliteană sau schopenhaueriană, la fel și în *Transcendentalia* va prima imaginea.

Și-atunci iată cîteva din aceste intermedii de metaforă și sonoritate, care, departe de a atenua, dimpotrivă intensifică rezonanța gîndurilor. Zărim întîi, madreporii «interioarei», cîteva crengi de mărgean, cum ar zice Mallarmé, abolit :

Din colivia logicei scăpată,
privighetoarea, nebunită cîntă,
Spre spații fără sprijin se avîntă
încălecări de tril și fibre toată.

În tine însuți, gol pescar,
din văi și munți de apă te alegi.
Mărgean din fund de mare să culegi
afară lași unelte mici și far

Dar cînd ajungi în fund devii livid,
mărgeanul dur și roșu e lichid ;

Înverșunat în tine însuți încă
mereu te vrei desprins din forme sure ;

Dar nu mai crezi că zîne și pădure
zac fermecate-n fund de baltă-adîncă.

Ar fi, după aceea, să citez imaginile în serie din poema *Iubire,* de la începutul așa sugestiv : «Iubire zvăpăiată / arc de pod zvîrlit în spații către stele / fără sprijin / triplu salt mortal de suflet laș» și pînă la finalul, singurul cu putință, așa de omenesc și amintind, în alt registru și la distanță de peste șase decenii, de sfîrșitul eminescian din *Veneră și Madonă :*

Cazi, suflete cu fruntea-n piept,
revino cu piciorul drept
lîngă femeia cu albastru zîmbet bis...
Involut Narcis,
răspunde-i cu surîs penalizat, transcris.

Am amintit pe Eminescu în aceste însemnări și-l mai amintim o dată, cu prilejul poemei *Cocorul,* în care dacă nici tema acelui elan migratoriu, nici linia întreagă a poemei, nici declinul lipsit de deznădejde, nu amintesc de Eminescu este totuși, ici și colo, un ecou din poema lui cea mai olimpiană și mai glacială ; am numit *Luceafărul :*

Goluri mari se întretaie
Mers de vulpe calea-mi taie
Cercuri mari fără repaos
Cresc din alburitul haos.

pentru ca dimpreună cu Hyperion să-și dorească, o așezare în constelațiile împietrite ale eternității : «dă-mi tăcere și odihnă, / dă-mi mormînt de soare-n tihnă». Și ciclul se împlinește cu cea de-a șaptea poemă, *Inchinare apocaliptică,* cîte una, pare că, pentru cele șapte spirite tutelare ale «transcendentaliilor», poemă, îngustă cît o urnă de piatră, în care, cum veți vedea și cum îmi voi îngădui să vă fac atenți, subliniind versurile, se cuprinde cenușa unui destin dramatic :

Limba de flăcări pe mlaștini în noapte,
Zborul de uliu trimis să vîneze
Cad, se ridică. Două hilare speteze
Chinuie oasele moarte în cei care fură cei șapte.

Vreau să-ți trimet un mesaj înspre marginea lumii...
Melc care poartă în spate un pat, să-l măsoare
Cum măsura și Procust, eu din mlaștina lumii
Deapăn cu patimă strigătul meu care moare.

În ce măsură această poezie de chintesență se deosebește de aceea din *Ciclul morții* și *Luminiș pentru Kicsikém* e lesne de observat. Și totuși, gîndind la cele șapte poeme din *Trancendentalia* și la variatele simbolizări ale Pleiadei nu poți să nu te oprești la constatarea că șapte

au fost și cîntăreții diferitelor constelații poetice, cum șapte au fost și înțelepții și tot șapte și aștrii în care s-au metamorfozat fetele lui Atlas, stîlpul și robul lumii, totodată."[1] Poetul Emil Gulian în cronica din *România literară* (nr. 9, 16 IV 1932) distinge cromatica versului și absența discursivității : „E în poezia sa o alianță între material și spiritual care nu se pot suda — caracteristică dealtfel epocii acesteia de contradicții și drame ale gîndului — o dezasperată luptă cu materia a ideii ce se dospește sensibilizată în imagine. Ar fi de așteptat ca aceste poeme care conțin idei filozofice să fie discursive. Trebuie să remarcăm, totuși, că ele nu dezvoltă, ci plasticizează."

ASPECTE

În *Cetatea literară* (an. I, nr. 9—10, iulie 1926) ; reprodusă în placheta *Transcendentalia,* Cultura națională (1931) ; *Revista Fundațiilor,* nr. 4, 1943 ; *Versuri* (1957), p. 141.

Deosebiri în textul din revistă :

v. 5 : „întunerec" în loc de „întuneric".

v. 7 : fără „jucăușe-a".

v. 26 : „Și-acum" în loc de „să ai cum".

CERCUL

În *Cetatea literară* (an. I, nr. 5-6, martie 1926) ; reprodusă în *Transcendentalia* (1931) ; *Revista Fundațiilor,* nr. 4, 1943 ; *Versuri* (1957), p. 143.

Deosebiri în textul din revistă :

v. 3 : „ca o" în loc de „sol și".

v. 6 : „și crisparea" în loc de „înălțarea".

v. 8 : „parcă" în loc de „beată".

v. 17 : după „snopi de ochi spre nesfîrșit" urmează :
„sau în prind ca într-o plasă / între alfa și zenit".

v. 18—23 : lipsă.

v. 34 : „cu gingii și creier" în loc de „cu gingii piezișe".

v. 36 : „pînă" în loc de „sus e".

---

[1] Perpessicius, *Mențiuni critice,* vol. III, Ed. *Fundațiile regale,* 1938, p. 227.

IUBIRE

În *Cetatea literară* (an. I, nr. 9—10, iulie 1926) ; reprodusă în *Transcendentalia,* (1931) ; *Revista Fundaţiilor,* nr. 4, 1943 ; *Versuri,* (1957), p. 146.

Deosebiri în textul din revistă :

v. 2 : „spaţiu" în loc de „spaţii".
v. 20 : „iată" în loc de „Uite".
v. 24 : „nebun" în loc de „nătîng".
v. 35 : „scadă" în loc de „cadă".
v. 38 : „ca şi" în loc de „ca-ntr-o".
v. 57 : „surîs standardizat" în loc de „albastru zîmbet bis..."
v. 58 : lipsă.
v. 59 : fără „transcris".

INTERIOARĂ

Transcendentalia (1931) ; *Revista Fundaţiilor,* nr. 4, 1943 ; Versuri 1957, p. 153.

Deosebiri în textul din revistă :

v. 20 : „spaţiu fără sprijin" în loc de „spaţii ce n-au sprijin".
v. 26 : „devii" în loc de „te frîngi".
v. 34 : „Şi" în loc de „Dar".

PLECARE

În *Cetatea literară* (an. I, nr. 5—6 martie 1926) ; reprodusă în *Transcendentalia,* 1931 ; *Revista Fundaţiilor,* nr. 4, 1943 ; *Versuri* 1957, p. 155.

Deosebiri în textul din revistă :

v. 6 : „făina în loc de „făină".

ÎNCHINARE APOCALIPTICĂ

În *Cetatea literară* (an. I nr. 9—10 iulie 1926) ; reprodusă în *Transcendentalia* (1931) ; *Revista Fundaţiilor,* nr. 4, 1943, *Versuri,* (1957), p. 153.

Deosebiri în textul din *Cetatea literară :*

v. 7 : „mîlul" în loc de „mlaştina".

COCORUL

În *Cetatea literară* (an. I nr. 5—6 martie 1926) ; reprodusă în *Versuri* 1957, p. 157.

Deosebiri în textul din revistă :
v. 9—13 : alcătuiesc o singură strofă.
v. 23 : „Vraje“ în loc de „Vrajă“.

ADDENDA

SONET (fabulă)

În *Capitala*, nr. 4, 1916 ; nereprodus în volume.

MELOPEE

În *Sburătorul* (an. I, nr. 8, 7 iunie 1919) ; nereprodusă în volume.

STANȚE

În *Sburătorul* (an. I, nr. 8, 7 iunie 1919) ; nereprodusă în volume.

CÎNTEC DE LEBĂDĂ

În *Universul literar* (an. XLV, nr. 6, 3 febr. 1929, p. 84) ; nereprodusă în volume.

PAPUCIADA

Fragmente în *Viața românească*, nr. 2, 1956 ; apărută în volum, Editura Tineretului, Buc., 1966.

INDICE DE TITLURI

P

R

S

T

V

TABLA ILUSTRAȚIILOR

CUPRINS

Un luminiş pentru Kicsikém

Din versurile lui Ladima

Transcendentalia

ADDENDA

Lector: MARGARETA FERARU
Tehnoredactor: POMPILIU STATNAI

Bun de tipar 18.XII.1973; Apărut 1974; Tiraj 3560 ex.; legate 1/1; Coli ed. 20,13; Coli tipar 27,25; Planșe 12 tipo.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1284 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918",
Str. Grigore Alexandrescu nr. 89--97
București
Republica Socialistă România